

De mensibus

LIBER PRIMUS.

1.1 Ὅρθως ἄρα οἱ τὰ μυθικὰ συγγράψαντες τὸν Κρόνον τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας ἀφανίζοντα ποιοῦσιν, αἰνιττόμενοι δὴπου τὸν χρόνον πατέρα τε ἅμα καὶ ὄλεθρον τῶν ὑπ' αὐτοῦ φουμένων γίνεσθαι. Ἰφάρυγος. 1.2 Θρίαμβον ὠνόμαζον οἱ Διονύσου θεράποντες τὴν πομπὴν ἀπὸ τῶν θύρσων καὶ τῶν ἰάμβων, οἶονεῖ ... τῶν σκωμμάτων, ὡσανεὶ θυρσίαμβον· ἢ ἀπὸ τοῦ θροεῖν, κατὰ Πλούταρχον. 1.3 Οἱ Λυδοὶ φασιν ἐφεῦρον τὸν οἶνον· καὶ οὐκ οἶνον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ συκῆς φυτόν. 1.4 Ὅτι μοῦστον τὸν οἶνον οἱ Ῥωμαῖοι ἐγνώσαν καλεῖν ὡσανεὶ μύστην. ὅτι μυστήριον πρῶτοι Σαρδιανοὶ προσηγόρευσαν. 1.5 Σαβῖνος ἐκ τῆς περὶ τὸν οἶνον γεωργίας φερωνύμως ὠνομάσθη· τὸ γὰρ Σαβῖνος ὄνομα σπορέα καὶ φυτευτὴν οἴνου διασημαίνει. 1.6 Μεσσαπία ἢ Καλαβρία, ἀπὸ Μεσσάπου. 1.7 Λουκανίαν τὴν ἀλσωδεστάτην· τὸ γὰρ ἄλσος κατὰ στέρησιν λοῦκον οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσι παρὰ τὸ ἀφεγγές, ὡς ἄξυλον τὴν ὕλην. 1.8 Ὁ Εὐάνδρος πρῶτος γράμματα ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος, τὰ λεγόμενα Κάδμου, εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐκόμισεν, οὐ τοσαῦτα μὲν, ὅσα νῦν ἐστίν—οὐδὲ γὰρ οὕτως ἡ παλαιότης παραδέδωκε—μόνα δὲ ἕξ πρὸς τοῖς δέκα, τοῦ ξ καὶ τοῦ ζ καὶ τοῦ ψ ἀντὶ διπλῶν, τοῦ θ καὶ τοῦ φ καὶ τοῦ χ ἀντὶ δασέων, τοῦ η καὶ τοῦ ω ἀντὶ μακρῶν ὕστερον προσεξευρημένων. πέντε γὰρ ἦν τὰ πάλαι φωνήεντα, τοῦ μὲν ε στοιχείου τὴν τοῦ η παρεχομένου χρεῖαν, τοῦ δὲ ο τὴν τοῦ ω, ὅπερ ἔτι καὶ νῦν παρὰ Ῥωμαίοις ἐστὶ καὶ μόνω τῷ χρόνῳ τὴν δύναμιν ἀμείβει. ὕστερον δὲ Μάρκος Φλάβιος, γραμματιστὴς Ἰταλός, τοῖς Ἑλλησιν ἀκολουθήσας, τὰ λοιπὰ στοιχεῖα τοῖς Ῥωμαίοις ἐπέγραψεν. φιλεῖ γὰρ ὁ χρόνος ἐναμείβειν τὰ πράγματα. 1.9 Φοίνικες πρῶτοι τοκογλύφοι καὶ ὀβολοστάται τυγχάνοντες, γράμματα καὶ σταθμούς καὶ ἀπλῶς τὸ κερδαίνειν ἐπενόησαν, ὅθεν καὶ καπήλους αὐτοὺς οἱ ποιηταὶ καλοῦσιν. ἀλλ' ἐπανίωμεν ὅθεν ἐξεκλίνομεν. 1.10 Τρισώματον τὸν Γηρυόνην φασίν, οὐχ ὅτι τοσοῦτοις ἐχρήσατο σώμασιν, ἀλλ' ὅτι τρεῖς νῆσοι ἐν τῷ ὠκεανῷ κείμεναι συνεμάχουν αὐτῷ. 1.11 Ὅτι Ἔρυλον τὸν περὶ Ἰταλίαν, ὃν κατασχὼν Εὐάνδρος, ὁ τῆς μαντικῆς Καρμέντης υἱός, ἔσχε τὴν χώραν, τρίψυχον γενέσθαι ὁ μῦθος αἰνιττεται φιλοσοφώτατα· τριπλᾶς γὰρ ἔχειν τὴν ψυχὴν δυνάμεις ὁ ἐν Φαίδωνι Σωκράτης παραδίδωσιν, ἡνίοχον μὲν τὸν νοῦν, ἵππους δὲ τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις. ταύτη καὶ χαλινῶσαι τὴν ψυχὴν θεσπίζει τὰ λόγια· χρὴ δὲ χαλινῶσαι ψυχὴν βροτὸν ὄντα νοητόν, ὄφρα μὴ ἐγκύρση χθονὶ δυσμόρῳ, ἀλλὰ σωθῆ. τῆς γὰρ τῶν ὄλων φύσεως ἕξ ἐναντίων δυνάμεων τυγχανούσης, ἀνάγκη καὶ τῇ διὰ πάντων κεχωρηκυῖα ψυχῇ τὰς ἐναντίας ἐφαρμόζειν ἀρχάς· τὸ μὲν γὰρ αὐτῆς λογικὸν ἐκ τῆς μονάδος—τουτέστι τοῦ νοῦ— τὸ δὲ θυμικὸν καὶ ἐπιθυμητικὸν ἐκ τῆς δυάδος—οἶον τῆς ὕλης—ἐστὶ· κἂν εἰ τὸ λόγιον ὄλην τὴν ψυχὴν τριάδα θεῖαν παραδίδωσι· φησὶ γὰρ ὁ αὐτός· ψυχαῖον σπινθῆρα δυσι κράσας ὁμονοίαις νῶ καὶ νεύματι θείῳ, ἐφ' οἷς τρίτον ἀγνὸν ἔρωτα, συνδεδετικὸν πάντων ἐπιβήτορα σεμνόν, ἔθηκεν.

1.12 Κίρκη τις ἦν ἐν Ἰταλίᾳ τῷ τε γένει περιφανῆς καὶ τῷ κάλλει διαπρεπής, ἥτις καὶ τοῦ Ὀδυσσεῶς πλανωμένου ἐν Ἰταλίᾳ σὺν τῷ Διομήδει ἐρασθεῖσα καὶ συγγενομένη τούτῳ ἔτεκεν ἕξ αὐτοῦ τὸν Αὔσονα, τὸν τῆς χώρας πάσης ἐν ὑστέρω κρατήσαντα, ἕξ οὗ καὶ Αὔσονία ἢ ἑσπέριος ἐκλήθη. αὕτη γοῦν ἡ Κίρκη διὰ κάλλους ὑπερβολὴν τοῦ Ἥλιου θυγάτηρ εἶναι ἐκόμπαζε καὶ εἰς τιμὴν τοῦ οἰκείου δῆθεν πατρὸς ἱππικὸν ἀγῶνα πρώτη ἐν Ἰταλίᾳ ἐτέλεσεν, ὃς δὴ καὶ ἕξ αὐτῆς ὠνομάσθη κίρκος. ἐν δὲ Ἑλλάδι πρότερον Ἐνυάλιος, υἱὸς Ποσειδῶνος, ἐν ἡμέραις Μωυσεῶς διπῶλῳ ἐχρήσατο, Οἰνόμαος καὶ

ὑστερον τετραπώλω· οὗτος δὲ ἦν βασιλεὺς Πισαίων, ἤγε δὲ τὸν ἵππικὸν ἀγῶνα μηνὶ Μαρτίῳ εἰκοστῇ τετάρτῃ ὑψουμένου τοῦ Ἥλιου. καὶ αὐτὸς μὲν ἐφόρει χλοανὸν ἤγουν πράσινον ὑπὲρ τῆς γῆς· ὁ δὲ ἀνταγωνιζόμενος βένετον ὑπὲρ τῆς θαλάσσης, καὶ οἱ μὲν μεσόγειοι ἔχαιρον τῷ πρασίῳ, οἱ δὲ παράλιοι τῷ βενέτῳ· ἔπαθλον δὲ τῆς ἀγωνίας ταύτης προετίθει Οἰνόμαος τῷ νικήσοντι αὐτὸν τὴν ἰδίαν θυγατέρα Ἴπποδάμειαν, τὸν δὲ ἠττηθέντα φονεῦσθαι αὐτίκα. μέλλοντα γοῦν τὸν Πέλοπα τῷ Οἰνομάῳ ἀνταγωνίζεσθαι ἐπὶ τοῖς δηλωθεῖσι συνθήμασι, ἔωρακυῖα Ἴπποδάμεια ἠράσθη τε αὐτοῦ καὶ προδίδωσι τούτῳ τὰ μηχανήματα τοῦ πατρός, δι' ὧν ἐκράτει τῶν συναμιλλωμένων, καὶ οὕτω παρεσκεύασε νικῆσαι τὸν Πέλοπα. κάκεϊνος νικήσας εὐθύς ἀνεῖλε μὲν Οἰνόμαον, ἔγημε δὲ Ἴπποδάμειαν καὶ ἐβασίλευσε μὲν τῆς Ἑλλάδος ἔτη τριάκοντα ὀκτώ, ἐκάλεσε δὲ ταύτην ἐξ ἑαυτοῦ Πελοπόννησον. ἀλλ' ἐπὶ τὰ πρότερα πάλιν ὁ λόγος ἐπανελθέτω. ἡ γὰρ δὴ προρρηθεῖσα Κίρκη πρώτη τελεῖν ἵππικὸς ἀγῶνας ἐν Ἰταλία προκαταρξαμένη καὶ ἵπποδρόμιον ἐκεῖσε κατεσκεύασε, τὸ μὲν μῆκος τεσσάρων σταδίων, τὸ δὲ πλάτος ἑνός· τὸ δὲ μέσον αὐτοῦ ἐποίησε ξυλουργές, ὀνομάσασα ταύτην τὴν κρηπίδα Εὐρίπον, ἐκ τοῦ θαλαττίου ἴσως Εὐρίπου καὶ τῆς ἐπτάκις αὐτοῦ διαυλοδρομίας, ἐπειδὴ κάκεϊνος ἐπτάκις τῆς ἡμέρας ἀντιστρέφει τὴν κίνησιν. καὶ πυραμῖς δὲ ἐστὶν ἐν μέσῳ τῷ σταδίῳ, ἡ δὲ πυραμῖς Ἥλιου, ἐπεὶ ἄσκιος ἐγγὺς ὁ τοιοῦτος βωμός· πάντων γὰρ τῶν οὐρανίων φωσφόρων σωμάτων σκιὰν ἀποτελούντων αὐτὸς μόνος ἔξω ταύτης ἐστὶ. ἐν δὲ τοῖς παρ' ἐκάτερα τέρμασι τοῦ Εὐρίπου τούτου ἄνωθεν μὲν τῆς πυραμίδος ἐπὶ τοῦ Εὐρίπου βωμοὶ ἴδρυνται τρεῖς· Κρόνου, Διός, Ἄρεος· κάτωθεν δὲ πάλιν βωμοὶ τρεῖς, Ἀφροδίτης, Ἑρμοῦ καὶ Σελήνης· τρίποδες δύο, Ἥλιου καὶ Σελήνης, καὶ ἄγαλμα γυναικὸς φιάλην ἐπιφερομένης ἐν τῇ κεφαλῇ· ἐστὶ δὲ ἡ γῆ, φέρουσα τὴν θάλασσαν. σάλπιγγες δὲ ἐπὶ τέλει τῶν ἀγῶνων τοὺς νικητὰς ἐπὶ τὰ γέρα καλοῦσι, δώδεκα δὲ ὑσπληγες κατὰ μίμησιν τῶν δώδεκα ζωδίων· μαππάριος δὲ καλεῖται ὁ ἐν τῷ μέσῳ ἰστάμενος καὶ τοῦ δρόμου ἔχων τὸ σύνθημα ἀπὸ τοῦ περὶ τὸ πρᾶγμα συμβαίνοντος τηνικαῦτα· εἰώθησαν γὰρ οἱ ὕπατοι εὐωχεῖσθαι πρότερον ἐν τῷ θεάτρῳ καὶ μετὰ τὴν εὐωχίαν τὰ τῶν χειρῶν ἐκμαγεῖα ρίπτειν, ἅπερ τῇ ῥωμαικῇ φωνῇ μάππα λέγονται, ἐξ οὗ καὶ μανδύλια· καὶ ταῦτα ἀναλαμβανόμενος ὁ λεγόμενος μαππάριος εὐθύς τὸν ἀγῶνα ἐπετέλει. οὐ πλεον δὲ τῶν ἐπτὰ κύκλων, οὓς σπάτια οἰοῦντο στάδια καὶ μίσους ἀντὶ τοῦ ἄθλου, περὶ τὴν πυραμίδα, ἦν νῦν ὀβελὸν καλοῦσι, διεπληκτίζοντο οἱ ἀγωνισταὶ διὰ τὸ ἐπτὰ στάδια εἶναι τὸ μίλιον καὶ διὰ τὸ τοσοῦτους εἶναι τοὺς τῶν πλανήτων πόλους, οὓς Χαλδαῖοι στερεώματα καλοῦσιν, ἄνευ τοῦ σεληνιακοῦ, διὰ τὸ μέχρις αὐτοῦ διήκειν τὸ τοῦ παντός ὑλικοῦ σκύβαλον κατὰ τὸ λόγιον. τέσσαρσι δὲ καὶ εἴκοσι βραβεῖοις τὸν πάντα συνετέλουν ἀγῶνα διὰ τὸν ἐν πυραμίδι λόγον· δυοκαίδεκα γὰρ γωνίας ἡ πυραμῖς ἐπιδέχεται, τουτέστι στερεὰς τέσσαρας, ὧν ἐκάστη ἐκ τριῶν· δις δὲ τὸν δώδεκα ἀριθμὸν εἰς δύο τέμνοντες τὸν τῆς ἡμέρας καιρὸν ἔτι καὶ νῦν τελοῦσι. καὶ ἄλλως δὲ πως ἡ πυραμῖς ἀρμοδία ἐστὶ τοῖς ἀγωνιζομένοις, Νεμέσεως γὰρ εἶναι νομίζεται. κατὰ γοῦν μίμησιν, τῆς Κίρκης καὶ Ῥωμύλος ὑστερον κτίσας τὴν Ῥώμην μηνὶ Ἀπριλλίῳ εἰκοστῇ κατασκευάζει καὶ ἵπποδρόμιον ἐν αὐτῇ τοιοῦτον καὶ κατὰ πάντα ὅμοιον. ἐποίησε δὲ τὸ πρῶτον ἄρματα τρία· ῥούσιον Ἄρεος ἦτοι πυρός, λευκὸν Διὸς ἦτοι ἀέρος, πράσινον Ἀφροδίτης ἦτοι τῆς γῆς. ὑστερον δὲ ἤρισαν οἱ Γάλλοι περὶ ὁμοτιμίας, καὶ προσετέθη τὸ βένετον διὰ τὸ τοιοῦτου χρώματος εἶναι τὰ ἱμάτια αὐτῶν, εἰς τιμὴν τοῦ Κρόνου ἢ μᾶλλον τοῦ Ποσειδῶνος. χρόνους δὲ ὑστερον ἱκανοῖς Σεβῆρος ὁ βασιλεὺς Ῥωμαίων κατὰ Νίγερους ἐκστρατεύσας καὶ εἰς τὸ Βυζάντιον παραγενόμενος, τὴν νῦν Κωνσταντίνου πόλιν καὶ βασιλίδα τῶν πόλεων ἀπασῶν, κτίζει μὲν ἐκεῖσε διὰ τὸ τῆς

πόλεως ἐπιτερπὲς λουτρὸν παμμέγεθες· εὐρὼν δὲ καὶ τὸν παρακείμενον τόπον τοῖς Διοσκόροις ἀνακείμενον ἐποίησε τοῦτον ἵπποδρόμιον, ἰκρίοις καὶ στοαῖς διακοσμήσας αὐτόν, καὶ ἄλλος ἐκκόψας δύο τινῶν ἀδελφῶν ὑποκείμενον δεσποτεία καὶ εἰς τὸ νῦν ὀρώμενον κάλλος τοῦτο μεταγαγών. ὅτι Ῥωμαῖοι τὰ δίζυγα ἄρματα βίγας ἐκάλουν, ἐξ ὧν καὶ βιγάριοι.

1.13 Πλεύσας ἐκεῖθεν Αἰνεΐας μετὰ πολλὰς ὄσας πλάνας κατάγεται ἐν πόλει τῆς Ἰταλίας λεγομένη Λαυρεντία, ἣν καὶ Ὀππικὴν φασιν ὀνομασθῆναι ποτε, ἐξ ἧς καὶ ὀππικίζειν, καὶ ὡς τὸ πλῆθος, ὀφπικίζειν τὸ βαρβαρίζειν Ἰταλοὶ λέγουσιν. εἶτα ἐπιγαμβρεύσας Λατίνῳ βασιλεύοντι τῆς χώρας αὐτός τε βασιλεύσας τρισὶν ἐνιαυτοῖς οἴχεται. τοσοῦτων οὖν ἐπιξενωθέντων τῆς Ἰταλίας, ὡσπερ ἐδείχθη, Λατίνους μὲν τοὺς ἐπιχωριάζοντας, Γραικοὺς δὲ τοὺς ἐλληνίζοντας ἐκάλουν, ἀπὸ Λατίνου τοῦ ἄρτι ἡμῖν ῥηθέντος καὶ Γραικοῦ, τῶν ἀδελφῶν, ὡς φησιν Ἡσίοδος ἐν Καταλόγοις· Ἄγριον ἠδὲ Λατῖνον. Κούρη δ' ἐν μεγάροισιν ἀγαυοῦ Δευκαλίωνος Πανδῶρη Διὶ πατρί, θεῶν σημαντορι πάντων μιχθεῖσ' ἐν φιλότῃ τέκε Γραικὸν μενεχάρμην. 1.14 Ῥωμύλος δὲ κτίζει τὴν Ῥώμην τῇ πρὸ δεκαμῖας Καλενδῶν Μαΐου, κατὰ τὸ τρίτον τῆς ἔκτης, ἢ ὡς ἕτεροι κατὰ τὸ δεύτερον τῆς ὀγδόης· ἢ δὲ ὥρα τῆς πόλεως ὥρα δευτέρα πρὸ τρίτης, ὡς Ταρρούτιος ὁ μαθηματικὸς κατεστήριξεν, Διὸς μὲν ἰχθῦσι, Κρόνου δὲ καὶ Ἀφροδίτης καὶ Ἄρεος καὶ Ἑρμοῦ Σκορπίῳ, Ἡλίου δὲ Ταύρῳ καὶ Σελήνης Ζυγῶ· ἢ ὡς ἕτεροι Ἡλίου μὲν Ταύρῳ, Σελήνης δὲ Παρθένῳ, Κρόνου δὲ Ζυγῶ, Διὸς δὲ Λέοντι, Ἄρεος Ζυγῶ, Ἀφροδίτης Ταύρῳ, Ἑρμοῦ Κριῶ. ἀρχὴν δὲ ἐνιαυτοῦ δίδωσι Ῥωμύλος τὸν Μάρτιον πρὸς τιμὴν Ἄρεος· ἐξ αὐτοῦ γὰρ αὐτὸν γενέσθαι λόγος .... δέκα μόνους μηνῖν. 1.15 Ἡ δεκάς πλήρης ἀριθμὸς ἐστίν, ὅθεν καὶ παντέλεια καλεῖται, πάσας τὰς ιδέας τῶν ἄλλων ἀριθμῶν καὶ λόγων καὶ ἀναλογιῶν καὶ συμφωνιῶν περιέχουσα· γνώμων γὰρ ἐν τοῖς οὐσίῳ ἐστίν ἢ δεκάς πάντα χαρακτηρίζουσα, καὶ ἰδίως τὸ ἐν ἐκάστῳ ἄπειρον ὀρίζουσα, καὶ πάντων οὕσα συναγωγός τε καὶ συνακτικὴ καὶ ἀποτελεσματικὴ τῶν ὅσα ἢ τε νοητὴ περιέχει φύσις ἢ τε ὑπὸ Σελήνην. οὕτως γὰρ ἡμῖν παραδίδωσιν ὁ Παρμενίδης· πρῶτιστα μὲν τὰ νοητά, δεύτερα τὰ ἐν τοῖς ἀριθμοῖς, τρίτα τὰ συνεκτικά, τέταρτα τὰ τελεσιουργά, πέμπτα τὰ διαιρητικά, ἕκτα τὰ ζωογονικά, ἕβδομα τὰ δημιουργικά, ὄγδοα τὰ ἀφομοιωματικά, ἔννατα τὰ ἀπόλυτα, δέκατα τὰ ἐγκόσμια. ὀρθῶς οὖν αὐτὴν ὁ Φιλόλαος δεκάδα προσηγόρευσεν, ὡς δεκτικὴν τοῦ ἀπίρου, Ὀρφεὺς δὲ κλαδοῦχον, ἐξ ἧς ὡσεὶ κλάδοι τινὲς πάντες οἱ ἀριθμοὶ φύονται. 1.16 Διέμεινεν ἀπὸ Κρόνου ἕως κτίσεως Ῥώμης κατὰ τὸν ἐν Σελήνῃ δρόμον παραφυλαχθεὶς ὁ ἐνιαυτός, ἐπὶ δὲ Ῥωμύλου ὀρίζεται, ὡς ἐλέγομεν ἔμπροσθεν, δεκαμηνιαῖος, τῶν μὲν ὑπὲρ τριακάδος ἡμέρας πλείους, τῶν δὲ ἐλάττονας λαχόντων μηνῶν· οὕτω γὰρ ἀπὸ τῆς Ἡλίου κινήσεως ἐφυσιολογεῖτο αὐτοῖς τὸ τοῦ χρόνου διάστημα. 1.17 Ὁ Πομπήλιος Νουμᾶς, ἐφ' οὗ Πυθαγόρας ἦν, δυοκαίδεκα μῆσι τὸν ἐνιαυτὸν ἀριθμεῖσθαι διώρισε κατὰ τὸν ἐν Φαίδρῳ Σωκράτην, ὅς φησι τὰς τῶν ὄλων τάξεις τῇ δωδεκάδι περιειληφθαι· ἐπὶ τὸ πᾶν γὰρ ὁ θεὸς τῷ ἀριθμῷ τούτῳ κατεχρήσατο διαζωγραφῶν αὐτό, ὡς φησιν ὁ Πλάτων. οἰκεῖον γὰρ τὸ σχῆμα τοῦτο τῇ τοῦ παντός ιδέᾳ· καὶ γὰρ κυκλικόν, ἐπεὶ καὶ θαυμαστή ἐστίν ἢ τῆς δωδεκάδος φύσις, διὰ τε ἄλλα καὶ ἐπειδὴ συνέστηκεν ἐκ τοῦ στοιχειωδεστάτου καὶ πρεσβυτάτου τῶν ἐν οὐσίαις εἰδῶν παραλαμβανομένων, ὡς φασιν οἱ ἀπὸ τῶν μαθημάτων, ὀρθογωνίου τριγώνου· αἱ γὰρ τοῦδε πλευραὶ ἐκ τριῶν οὖσαι καὶ τεττάρων καὶ πέντε συμπληροῦσι τὸν ἀριθμὸν τῶν δώδεκα τοῦ ζωοφόρου κύκλου τὸ παράδειγμα· διπλασιασθείσης δὲ ἐξάδος τῆς γονιμωτάτης, ἥτις ἐστὶν ἀρχὴν τελειότητος ἐκ τῶν ἰδίων συμπληρουμένη μερῶν .... διατάττει δὲ Νουμᾶς δυοκαίδεκα μηνῶν τὸν ἐνιαυτὸν πρὸς συντέλειαν τῶν

Ἡλίου καὶ Σελήνης δρόμων. καὶ ἐπὶ μὲν Ῥωμύλου ὁ νῦν καλούμενος Μάρτιος μὴν πρῶτος ἦν, ἐπὶ δὲ Νουμᾶ προσετέθησαν Ἰανουάριος καὶ Φεβρουάριος. ἀρχὴν δὲ ἐνιαυτοῦ ὁ Νουμᾶς ἄγειν ἐθέσπισε Ῥωμαίοις, ὅταν Ἥλιος τὸν Αἰγόκερων μεσάζων αὖξει τὴν ἡμέραν, ἀποστρέφων πρὸς ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ νοτίου καμπτήρος, προστιθεὶς τῇ ἡμέρᾳ ἡμιώριον. καὶ οὐ μόνον οὕτως τὸν ἐνιαυτὸν διετύπωσεν, ἀλλὰ καὶ νόμισμα πρῶτος ἐχάραξεν, ὡς ἐξ αὐτοῦ ἔτι καὶ νῦν νομόν-οἰονεὶ Νουμανόν-τὸν ὀβολὸν καλεῖσθαι. ἀλλὰ μὴν καὶ τὴν βασιλέων οἰκίαν, ἢ καλεῖται Παλάτιον, κατὰ τὸν ἱερατικὸν διετάξατο θεσμόν. 1.18 Ἀδριανὸς ἐκ τῆς Αἰλίων ἐτύγχανε φαμιλίας, οἰονεὶ γενεᾶς· ὅθεν ἔδοξεν αὐτῷ τὸ Αἰλίων ὄνομα τοὺς ὑπηκόους προγράφειν· ὅθεν καὶ Αἰλία ἢ Ἱερουσαλήμ· καὶ γὰρ αὐτὸς αὐτὴν ἀλοῦσαν ἐπόλισεν.

1.19 Ὅτι Ὑπάτη ὠνομάζετο πρότερον ἢ Θεονίκη. 1.20 Ὅτι ἴδιον ἀεὶ γέγονε τῶν ἀρχιερέων τὴν κεφαλὴν σκέπειν ἢ διαδεσμεῖν ταινία· καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ μέχρι τῆμερον τὴν τοῦ καθ' ἡμᾶς ἀρχιερέως ταινίαν τοῖς ὤμοις αὐτοῦ περιθέσθαι, τὴν ὡς ἔφην ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τιθεμένην πάλαι· ὡς ἱκαίκαφόριον ἔτι καὶ νῦν καλεῖσθαι. 1.21 Ὅτι ὁ Νουμᾶς τὴν βασιλικὴν ἐσθῆτα εἰς τιμὴν Ἡλίου καὶ Ἀφροδίτης ἐκ πορφύρας καὶ κόκκου κατασκευάζεσθαι διετύπωσεν-καὶ Βλάττα δέ, ἐξ ἧς τὰ βλάττια λέγομεν, ὄνομα Ἀφροδίτης ἐστὶ κατὰ τοὺς Φοίνικας, ὡς ὁ Φλέγων ἐν τῷ περὶ ἑορτῶν φησι. ὅτι τριακοσίοις ἐγγὺς ὀνόμασιν εὐρίσκομεν καλουμένην τὴν Ἀφροδίτην, κείται δὲ παρὰ Λαβεῶν τὰ ὀνόματα- καλέσας αὐτὴν τὴν στολὴν πατρίως τραβαίαν, ἣν λέγεται πρῶτος ὁ Ἀγαθοκλῆς ὁ Σικελιώτης εὐρεῖν. τραβαία δὲ εἴρηται ὡσανεὶ τρίβαφος· ἐκ τριῶν γὰρ ἀποτελεῖται χρωμάτων, πορφύρας, κόκκου καὶ ἰσατίδος βο τάνης ἢ παρὰ τοῖς πολλοῖς λουλάκιον λέγεται, ἧτις ἐστὶν Ἄρεος. εἶτα προσετίησεν τὸν τῆς πόλεως φύλακα, ὕπαρχον δὲ αὐτὸν νῦν προσαγορεύομεν ἢ ὡς τινες πολίαρχον ἢ ἀστυδίκην, ὃν πάλαι πραιτώρα οὐρβανὸν ἔλεγον, ὃς καὶ πρωτεύειν τῆς Ῥωμαίων γερουσίας φαίνεται· καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ, ἐν οἷς σεληνίσκος τις ἐκτετύπεται εἰς τύπον τοῦ σίγμα στοιχείου, δι' οὗ τὸν ἑκατὸν ἀριθμὸν οἱ Ῥωμαῖοι σημειοῦνται-ἐστὶ γὰρ παρ' αὐτοῖς τὸ λεγόμενον κάππα μικρόν-ὡς δῆλον εἶναι πρῶτον αὐτὴν .... ἑκατὸν εὐπατριδῶν· τοσοῦτους γὰρ ὁ Ῥωμύλος ἐξελέξατο. 1.22 Ὅτι ἔφερον οἱ στρατηγοὶ ἐπὶ τῶν πολέμων Διὸς καὶ Ἡλίου καὶ Σελήνης, Ἑρμοῦ τε καὶ Ἄρεος σύμβολα· καὶ Διὸς μὲν ἄετόν, Ἡλίου δὲ λέοντα, Σελήνης δὲ βουὴν, Ἄρεος δὲ λύκον, Ἑρμοῦ δὲ δράκοντα· καὶ γὰρ κηρύκιον ἄν τις καλέσοι τὴν ἐκ δράκοντος σημαίαν. 1.23 Πριβιλέγια νόμοι τινὲς ἰδιωτικοὶ ἄλλ' οὐ γενικοί. 1.24 Δεκανοὶ οἱ ῥαβδοῦχοι κατὰ Ῥωμαίους. 1.25 Ἀκῆδε τὸ πρόσελθε σημαίνει.

1.26 Ὅτι πρῶτος ὁ Διοκλητιανὸς μετὰ Δομετιανὸν δεσπότης καὶ βασιλεὺς Ῥωμαίων ὠνομάσθη, λίθοις ἀντὶ δάφνης τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς πόδας ψηφώσας, ὡς φησιν Εὐτρόπιος. 1.27 Ὅτι ἐπὶ τοῦ Διοκλητιανοῦ ἢ πᾶσα τῶν Ῥωμαίων στρατιὰ μυριάδες ἦν ὀκτὼ καὶ τριάκοντα καὶ ἑννακισχίλιοι καὶ ἑπτακόσιοι καὶ τέσσαρες, ναυτικὴ δὲ δύναμις ἢ ἐπὶ τῶν ἐπικαίρων χωρίων ναυλοχοῦσα ἐπὶ τε τοῖς ποταμοῖς ἐπὶ τε τῇ θαλάσῃ τετρακισμύριοι καὶ πεντακισχίλιοι καὶ πεντακόσιοι ἐξήκοντα καὶ δύο. ὅτι πρὸς τοῦτον τὸν ἀριθμὸν ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς βασιλείας τὸν στρατὸν διέθηκεν, ὡς ἑτέρας τοσαύτας μυριάδας στρατοῦ προστεθῆναι τῇ Ῥωμαϊκῇ πολιτείᾳ. 1.28 Ἡ παρ' Ἑλλησιν ὀπτὴ πλίνθος λατέρκουλον παρὰ Ῥωμαίοις λέγεται. ἦν δὲ πλίνθος δημοσία, ἐφ' οὗ τὰ τε τῶν βουλευτῶν καὶ τὰ τῶν στρατευμάτων ὀνόματα ἀπεγράφετο, καὶ ἐγράφετο ἐπὶ τείχους εἰς τετράγωνον σχῆμα τύπος τις καὶ γραμμὴ πλίνθος. τίτλον καὶ αὐτὴν τινες ὀνομάζουσιν οὐκ εἰδότες, ὡς τίτλος κυρίως ἢ

προσγραφή τῶν ἀξιωματῶν λέγεται, οὐ μὴν ἡ τετράγωνος γραμμὴ. τὰ τῶν ἄλλων στρατευμάτων ὀνόματα ἐπὶ σανίδος ἀπεγράφετο· λέγεται δὲ παρὰ Ῥωμαίοις ματρίκιον τὸ πλατὺ καὶ παχὺ ξύλον· οἱ γὰρ ἀρχαῖοι ξύλοις καὶ φλοιοῖς καὶ φιλυρίνοις πίναξι πρὸς γραφὴν ἐκέχρητο. ἐστὶ δὲ καὶ σανὶς φιλυρίνη, ἐφ' ἧς τὰ ῥήματα τῆς ἐλευθερίας εἴωθε γράφεσθαι. τιλία δὲ παρὰ τοῖς αὐτοῖς ἢ φιλύρα τὸ ξύλον· ὅθεν κῶδιξ τὸ βιβλίον. κῶδιξ δὲ κυρίως ὁ φιτρός παρ' αὐτοῖς καλεῖται, καὶ λίβερ τὸ βιβλίον. λίβερ δὲ ὁ φλοιός ἐστι κυρίως· ταῦτα καὶ ματρίκιον, καὶ ματρικαρίους τοὺς ξυλουργοὺς καλοῦσιν. ὅθεν ἔτι καὶ νῦν πρὸ τῶν ὑπάτων ἐπιφέρεται ὁ λεγόμενος τοῦ πραιτώρος σκριβάς. χρόνω δὲ ὕστερον ὁ Πτολεμαῖος συμβουλευόντος αὐτῷ Ἀριστάρχου τοῦ γραμματικοῦ τὴν Ῥωμαίων ἀσπασασθαι προστασίαν πρῶτος χάρτην ἀποστείλας τὴν Ῥώμην ἐξένισεν. ἀντευδοκιμεῖται δὲ ὅμως παρὰ τοῦ Περγαμηνοῦ Ἀττάλου, Κράτητος τοῦ γραμματικοῦ ἠγησαμένου τῆς σπουδῆς πρὸς ἔριν Ἀριστάρχου τοῦ ἀντιτέχνου αὐτοῦ· δέρματα γὰρ τὰ ἐκ προβάτων ἀποξέσας εἰς λεπτὸν ἔστειλε τοῖς Ῥωμαίοις τὰ λεγόμενα παρ' αὐτοῖς μέμβρανα· εἰς μνήμην δὲ τοῦ ἀποστείλαντος ἔτι καὶ νῦν Ῥωμαῖοι τὰ μέμβρανα Περγαμηνὰ καλοῦσιν.

1.29 Ἰστέον δὲ Ῥωμαίοις τὸ κανοῦν ἐπὶ μὲν τῶν ἱερῶν σατούραν, ἐπὶ δὲ τῶν εὐωχιῶν ἐπουλαρίαν, ἣν ἀπαλαρίαν οἱ πολλοὶ ἐξ ἀγνοίας προσαγορεύουσιν. ἐπούλας γὰρ τὰς εὐωχίας Ῥωμαίοις ἔθος καλεῖν. 1.30 Ἐδόκει μὲν μηκέτι ἐπ' ἀγορᾶς, ἀλλ' ἐν τῷ Παλατίῳ τὴν βουλὴν συνάγεσθαι, τὴν δὲ τοιαύτην σύνοδον κομβέντον ἔθος Ῥωμαίοις καλεῖν, ἀντὶ τοῦ συνέλευσιν. σιγῆς δὲ τοῖς πολλοῖς βουλευομένοις δεῖ· ἐκ τῆς περὶ τὴν σιγὴν σπουδῆς–σιλέντιον δ' αὐτὴν πατρίως καλοῦσιν–σιλεντιαρίους ἔκριναν ὀνομάζειν αὐτούς. πάντων δὲ σχεδὸν ἐναλλαγέντων διέμεινε τὸ τοῦ λεγομένου μαγίστρου φρόντισμα· ἐπέθετο δὲ αὐτῷ τάξις τις πεντήκοντα τὸν ἀριθμὸν ἀνδρῶν, οἱ φρουμεντάριοι καὶ κουρίωσοι προσηγορεύοντο, οἷον σιτῶναι καὶ περίεργοι· καὶ οἱ μὲν σιτῶναι τῆς εὐθηνίας τῶν ἐν τῷ Παλατίῳ ἀντεῖχοντο, οἱ δὲ περίεργοι ἠγοῦντο τοῦ δημοσίου δρόμου. 1.31 Κλαβουλάριος ὀχηματικός· κλάβον γὰρ τὸν οἶακα καλοῦσιν. 1.32 Βήλωξ, ὄξύς, ὃς καὶ βεραιδαρικός ἔτι καὶ νῦν λέγεται. βεραιδούς δὲ Ἰταλοῖς εἶναι δοκεῖ τοὺς ὑποζυγίους ἵππους ... ὅπερ ἐστίν, ἔλκειν τὸ ὄχημα· ὅθεν καὶ δασύνουσι γράφοντες τὸ ῥαίδας ὄνομα ἐκ τοῦ ῥαδίως ἐπιρρήματος παρηγημένον· οἱ γὰρ βεραιδούς τοὺς ῥαίδας ἐκτὸς λέγοντες σφόδρα πλανῶνται. 1.33 Ἀντικουάριοι οἱ κατὰ Ἑλληνας καλλιγράφοι.

1.34 Ὁ δὲ Νουμᾶς οὗτος βαρβαρικοῖς ταραττομένην θορύβοις τὴν Ἰταλίαν μεγάλην Ἑλλάδα ὠκονόμησε κληθῆναι πάντας τε τοὺς κλεινοὺς τῶν φιλοσόφων ἐξ αὐτῆς προελθεῖν, Ἐμπεδοκλέα λέγω τὸν φυσικὸν καὶ ἄλλους πολλοὺς πρὸ Ἀριστοτέλους. 1.35 Ὅτι ἐπὶ τοῦ Νουμᾶ καὶ πρὸ τούτου οἱ πάλοι ἱερεῖς χαλκαῖς ψαλίσιν, ἀλλ' οὐ σιδηραῖς ἀπεκείροντο· ὁ γὰρ σίδηρος κατὰ τοὺς Πυθαγορείους τῇ ὕλῃ ἀνάκειται· μέλας γὰρ καὶ αὐτὸς καὶ διὰ τοῦτο ἐγγὺς ἀνείδεος, πολύκμητός τε καὶ πολύχρηστος ἀλλ' οὐκ ἀπαθὴς ἐστίν. 1.36 Ὅτι μετὰ τὸν Αὐγούστον ἐν ταῖς τοῦ Παλατίου τάξεσιν ἠύρισκετο καὶ σύστημα πατρικίων ἐξήκοντα παρ' οἷς τὰ διοπετῆ ὄπλα ἐφυλάττετο· ἔτι δὲ μὴν καὶ ἄλλοι τριάκοντα, παρ' οἷς ἐφυλάττοντο οἱ σιβύλλειοι χρησμοί. 1.37 Ἱερέας γενέσθαι τὸ πρὶν τοὺς ὕστερον ἄρχοντας τοῦ Ῥωμαίων πολιτεύματος οὐδενὶ τῶν πάντων ἠγνόηται, Τυρρηνοῦ ἐπὶ τὴν ἐσπέραν ἐκ τῆς Λυδίας μεταστάντος, τοὺς τότε καλουμένους Ἐτρούσκους– ἔθνος δὲ ἦν Σικανόν–τὰς Λυδῶν τελετὰς διδάξαντος, οὓς ἐκ τῆς θυοσκοπίας Θούσκους συμβέβηκε μετονομασθῆναι· καὶ τούτων εἰς πλάτος ἐν τῇ πρώτῃ τῆς περὶ μηνῶν γραφείσης ἡμῖν πραγματείας ἴσμεν μνημονεύσαντες. τὰ γὰρ ἐπίσημα τῶν ἀρχόντων ἀπὸ Θούσκων λαβῶν ὁ βασιλεὺς Νουμᾶς τῇ πολιτεία εἰσήγαγεν,

ὡσπερ καὶ τῶν ὄπλων τὸ δύσμαχον ἀπὸ Γαλατῶν. καὶ μάρτυρες μὲν τούτων ὃ τε Καπίτων καὶ Φοντήϊος, ἐξ ὧν καὶ ὁ διδασκαλικώτατος Οὐάρρων, Ῥωμαῖοι πάντες, μεθ' οὓς Σαλούστιος οὗτος ὁ ἱστορικὸς ἐπὶ τῆς πρώτης ἱστορίας σαφῶς ἀναδιδάσκει. 1.38 Ῥαμνίτας καὶ Τιτίους ἰστῶν καὶ Λούκερας· τὰς δὲ αἰτίας τουτωνὶ τῶν ὀνομάτων ἐν τοῖς περὶ μηνῶν, ὡς εἴρηται, τεθεῖσιν ἡμῖν ἀποδεδώκαμεν. 1.39 Γλωσσίδα τινὰ ἤγουν διάβλημα, χρυσοτελὲς καὶ αὐτό, εἰς βότρυος σχῆμα πεποιημένον δι' ἣν ἐν τῇ περὶ μηνῶν συγγραφῇ ἀποδεδώκαμεν αἰτίαν.

1.40 Πάλαι γὰρ καὶ νῦν δὲ παρ' αὐτοῖς τῶν ὄπλων στρατεύμασιν ἐπιφέρεται ὁ τῶν λεγομένων βιάρχων πρῶτος ῥάβδον κλήματι ἐξ ἀργύρου πεποιημένῳ περιπεπλεγμένην πρὸς τιμῆς τοῦ ποτε τιμηθέντος Διονύσου, ὡς ἐν τοῖς περὶ μηνῶν ἀποχρῶντως ἡμῖν ἀνήνεκται. 1.41 Ὅτι βηξιλλατίωνες οἱ Ῥωμαίων ἱππεῖς καὶ βήξιλλα παραπετάσματα ἐκ πορφύρας καὶ χρυσοῦ εἰς τετράγωνον σχῆμα πεποιημένα· ταῦτα ἐξαρτῶντες ἐπὶ μακρῶν δοράτων, κύκλω παραπορευόμενοι τῶν βασιλέων κατασκέπτουσιν αὐτούς. εἶεν δ' ἂν τὰ λεγόμενα φλάμουλα.

2.t LIBER ALTER. Περὶ ἡμέρας.

2.1 ... ἀναγκαῖόν μοι δοκεῖ περὶ τῶν μηνῶν εἰπεῖν, ὅθεν καὶ ὅπως τὴν προσηγορίαν αὐτῶν ἕκαστος εἴληφε, καὶ ἅπερ καθ' ἕκαστον αὐτῶν τοῖς Ῥωμαίοις πάλαι παρατετήρηται, ὅσα γε ἡμεῖς ἐκ τῶν Ῥωμαϊκῶν ἱστοριῶν παρελήφαμεν· πρὸς τούτοις καὶ περὶ διαφορᾶς ἔτι πρότερον ἐνιαυτῶν, αἰώνων τε καὶ χρόνων καὶ ἀρχῆς ἡμερῶν. γένοιτο ἂν καὶ τοῦτο ὡσπερ ἡδυσμὰ τι ταῖς τῶν πολλῶν ἀκοαῖς.

2.2 Ἡ φυσικὴ ἡμέρα ἀπὸ τῶν ἡλίου ἀνατολῶν ἕως δυσμῶν λαμβάνεται, ἀλλ' οὐ παρὰ πᾶσιν οὕτως. Βαβυλώνιοι μὲν γὰρ ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου ἕως αὐτῶν λαμβάνουσι δυσμῶν, νυκτὸς οὐδ' ὅλως μνήμη ποιούμενοι, οἷα οὐ καθ' ὑπόστασιν ἀλλὰ μᾶλλον κατὰ συμβεβηκὸς γινομένης. Αἰγύπτιοι δὲ καὶ Ἑβραῖοι ἀπὸ ἀρχῆς ἑσπέρας τὴν ἐπιφοιτῶσαν συναριθμοῦντες ἡμέραν ἕως τῆς ἐπιούσης πάλιν ἑσπέρας, τὴν προλαβοῦσαν δηλονότι νύκτα μετὰ τῆς ἐπακολουθούσης ἡμέρας συννεοῦντες καὶ μίαν ἀμφοτέρας ὀνομάζοντες ἡμέραν, ἀρχόμενοι δὲ πρότερον ἀπὸ τῆς νυκτός, διὰ τὸ ἀρχεγονώτερον εἶναι τὸ σκότος τοῦ φωτός καὶ πρὸ τῆς τοῦδε τοῦ παντός διακοσμήσεως ἕρεβος καὶ σκότος προὑποτίθεσθαι τοὺς κοσμογράφους, νύκτα δὲ πάντων μητέρα ὀνομάζειν· ὅθεν καὶ οἱ μυθικοὶ ἀπὸ Λητοῦς τεχθῆναι Ἄρτεμιν ποιοῦσι καὶ Ἀπόλλωνα, καὶ πρώτην Ἄρτεμιν, οἶονεὶ ἀερότεμιν Σελήνην, μεθ' ἣν τὸν Ἥλιον. εἶη δ' ἂν Λητῶ ἢ νύξ· καὶ γὰρ λήθη κατ' αὐτὴν καὶ ὕπνος ἐπιγίνεται. οἷ γε μὴν Οὐμβροί, ἔθνος Ἰταλικὸν καὶ ἄστρο λόγον, ἀπὸ μεσημβρίας τὴν ἀρχὴν τῆς ἡμέρας λαμβάνουσιν, ἕως πάλιν τῆς ἄλλης μεσημβρίας μίαν λέγοντες ἡμέραν, ὡσπερ καὶ οἱ ἀστρολόγοι ἐπὶ ταῖς γενέσεσιν. Ἀθηναῖοι δὲ καὶ αὐτοὶ ἀπὸ δυσμῶν εἰς δυσμὰς ὡσπερ καὶ οἱ Ἑβραῖοι, Ῥωμαῖοι δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἴσα τοῖς Βαβυλωνίοις κατὰ τὸν φυσικὸν νόμον καὶ αὐτοὶ τὴν ἡμέραν μόνην ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν ἡμέραν ὠρίζοντο, τὴν νύκτα μηδὲν λογιζόμενοι· ὕστερον δὲ ἀπὸ μέσης νυκτός ἤγουν τῆς ἀρχῆς τῆς ἐβδόμης ὥρας αὐτῆς καὶ ἕως μέσης πάλιν τῆς ἐπιούσης νυκτός ἐτύπωσαν τὴν ἡμέραν καὶ νομίζεσθαι καὶ ὀνομάζεσθαι.

2.3 Πάντας τοὺς ῥυθμοὺς ἐκ τῆς τῶν πλανήτων κινήσεως εἶναι συμβαίνει· ὁ μὲν γὰρ Κρόνος τῷ Δωρίῳ, ὁ δὲ Ζεὺς τῷ Φρυγίῳ, ὁ δ' Ἄρης τῷ Λυδίῳ καὶ οἱ λοιποὶ τοῖς λοιποῖς κινοῦνται κατὰ τὸν Πυθαγόραν πρὸς τὸν ἦχον τῶν φωνηέντων· ὁ μὲν γὰρ Ἑρμοῦ τὸν α, ὁ δ' Ἀφροδίτης τὸν ε, ὁ δ' Ἥλιος τὸν η, καὶ ὁ μὲν τοῦ Κρόνου τὸν ι, ὁ δὲ

τοῦ Ἄρεος τὸν ο, καὶ Σελήνη τὸν υ, ὃ γε μὴν τοῦ Διὸς ἀστήρ τὸν ω ῥυθμὸν ἀποτελοῦσιν· ὁ δὲ ἦχος τῶν ῥυθμῶν ὡς ἡμᾶς οὐκ ἀφικνεῖται διὰ τὴν ἀπόστασιν.

2.4 Ὅτι οἱ περὶ Ζωροάστρη καὶ Ὑστάσπην Χαλδαῖοι καὶ Αἰγύπτιοι ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πλανήτων ἐν ἑβδομάδι τὰς ἡμέρας ἀνέλαβον. καὶ τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν μίαν ἐκ τῆς μονάδος, ἀλλ' οὐ πρώτην ἐκ τῆς ἑβδομάδος κλητέαν κατὰ τοὺς Πυθαγορείους διὰ τὸ μόνην εἶναι καὶ ἀκοινώνητον ταῖς ἄλλαις. πρώτη γὰρ λέγεται ἡ πρωτεύουσα τῶν μετ' αὐτήν, ἡ δὲ μονὰς ἀμερῆς καὶ ἀμετάβολος καὶ αὐτοκίνητος καὶ ὡσαύτως ἔχουσα· ὑπὲρ ἀριθμὸν γὰρ ἐστίν· ὥστε οὐκ ἂν τις αὐτὴν καλέσοι πρώτην, ἀλλὰ μίαν· οὐδὲ γὰρ ἐπὶ ἄρτιον οὐδὲ ἐπὶ τὸν περιττὸν οὔτ' ἐπ' ἄλλον τινὰ ἀριθμὸν μεθίσταται. δικαίως ἂν αὐτοῦ τὴν δύναμιν ἐπέχοι τοῦ νοῦ, ὅπερ ἐστὶν ἀγαθὸν τε καὶ περιττὸν, ἴσον τε καὶ πεπερασμένον, καὶ φῶς καὶ εὐθὺ καὶ μόνιμον, ἄρρεν τε καὶ δεξιόν. νοῦς γὰρ ἐστὶ, φησὶν ὁ μυστικὸς λόγος, οὐσιώδης ὁ ἅπαξ ἐπέκεινα μένων ἐν τῇ ἑαυτοῦ οὐσίᾳ καὶ πρὸς ἑαυτὸν συνεστραμμένος, ἐστὼς τε καὶ μένων. ἀναφέρεται δὲ ἡ μονὰς εἰς Ἀπόλλωνα, τουτέστιν εἰς τὸν ἕνα Ἥλιον, ὃς Ἀπόλλων λέγεται διὰ τὸ ἄπωθεν εἶναι τῶν πολλῶν. καὶ Ῥωμαῖοι δὲ αὐτὸν Σόλεμ ἦτοι μόνον λέγουσι.

2.5 Πολλαῖς ὀνομασίαις καλεῖται ὁ Ἥλιος· Ἥλιος Ὡρος Ὅσιρις Ἄναξ Διὸς υἱὸς Ἀπόλλ ὠρῶν καὶ καιρῶν ταμίης ἀνέμων τε καὶ ὄμβρων ἡοῦς καὶ νυκτὸς πολυαστέρος ἠνία νεύων.

2.6 Ὁ Πυθαγόρας τὴν μονάδα Ὑπεριονίδα καλεῖ διὰ τὸ πάντων ὑπερεῖναι τῇ οὐσίᾳ, ὡσπερ καὶ ὁ νοητὸς Ἥλιος ὑπὲρ τὰ ὄντα ἔχων τὸ εἶναι Ὑπεριονίδης κέκληται. ἀναφέρεται δὲ Ἥλιος εἰς μονάδα ὡς εἰκὼν ἐκείνης, οὐκ αὐτὸς ὢν ἡ μονὰς, ἀλλὰ μὴν καὶ ἀκάμας, κάματος γὰρ ἐν τοῖς συνθέτοις· ἡ δὲ μονὰς ἀπλή καὶ ἄρρη, ὅτι δὴ γονιμωτάτη καὶ τῶν μετ' αὐτὴν αἰτία· καὶ ὅπως, συνιδεῖν εὐκόλον· εἰ γὰρ τις τὰ τέσσαρα καὶ εἴκοσι στοιχεῖα—τὰ γράμματα λέγω—εἰς ἀριθμοὺς συλλογίσεται, εὐρήσει τρισχιλίους ἐννακοσίους ἐννενήκοντα ἐννέα τοὺς πάντας, οἷς προστιθεμένης τῆς ἐν ἑξακισχιλιάδι μονάδος, εἰ πάντες συλλογισθῆσονται, ἐννακισχίλιοι ἐννακόσιοι ἐννενήκοντα ἐννέα ἀριθμοί, μεθ' οὓς οὐδὲν παρὰ τὴν μονάδα λελεῖψεται. ὅθεν τὴν αὐτὴν ἐπέχει γραμμὴν ἢ μυριάς τῇ μονάδι, ὡς ἀρχῆς αὐτῆς ἅμα καὶ πέρατος οὔσης τῶν ἀσωμάτων οὐσιῶν, ὧν εἰσι παραδείγματα οἱ ἀριθμοί. Ὀρφεὺς δὲ τὸν ἕνα ἀριθμὸν ἀγυῖα καλεῖ, τουτέστιν ἀμερῆ, οὐδὲν γὰρ τῶν μερῶν τοῦ ἀριθμοῦ περὶ αὐτόν, οὐχ ἡμιόλιον, οὐκ ἐπίτριτον· τέλειος ἐπεὶ ὄλος, ὅτι ἡ μονὰς οὕτως εἴρηται παρὰ τὸ μένειν ἐφ' ἑαυτῆς· μειουμένου γὰρ τοῦ πλήθους κατὰ τὴν ἀφαίρεσιν παντὸς ἀριθμοῦ στερηθεῖσα μόνη ἀμείωτος μένει. διαφέρει δὲ μονὰς ἐνὸς ἢ διαφέρει ἀρχέτυπον εἰκόνας· παράδειγμα μὲν γὰρ ἡ μονὰς, μίμημα δὲ τῆς μονάδος τὸ ἐν. ὅτι ἡ μονὰς ἐν τριάδι θεωρεῖται, δυνατὸν ἐκ τῶν ὑμναρίων λαβεῖν· πρὸς γὰρ τὸν ἅπαξ ἐπέκεινα ὁ Πρόκλος οὕτω· μονάδα γὰρ σε τριοῦχον ἰδὼν ἐσεβάσαστο κόσμος. Τοσαῦτα μὲν περὶ τῆς μιᾶς, ἦν ὡς ἔφην πρώτην τὸ πλήθος καλεῖ, ἦν κατ' αἴσθησιν Ἥλιῳ ἀνέθεντο, ταμίᾳ μὲν τοῦ παντὸς αἰσθητοῦ φωτός, δι' οὗ θερμαίνει τε ἅμα καὶ ἠρέμα ξηραίνει τὰ σώματα, ἐνὶ τῶν πλανήτων καθ' Ἑλληνας, κἂν εἰ Ζωροάστρης αὐτὸν πρὸ τῶν ἀπλανῶν τάττοι.

2.7 Τὴν δὲ δευτέραν ἡμέραν τῇ Σελήνῃ φαίνονται οἱ φυσικοὶ ἀναγράφοντες, ὑγραινούση τε ἅμα καὶ μετρίως θερμαίνούση, τουτέστι τῇ τῆς ὕλης ἐφόρῳ· ὅθεν καὶ Ἄρτεμις λέγεται ἀπὸ τοῦ ἀρτίου καὶ ὑλικοῦ ἀριθμοῦ· τὸ γὰρ ἄρτιον μέσον διασπᾶται διαιρούμενον τοῦ ἐνός· μόνος δὲ ἀδιαίρετος ὁ περιττός. ὁ μὲν γὰρ ἄρρη ἀριθμὸς τετράγωνος, αὐγὴ καὶ φῶς, ἐξ ἰσότητος πλευρῶν συνεστῶς, ὁ δὲ θήλυς ἑτερομήκης, νύκτα καὶ σκότον ἔχων διὰ τὴν ἀνισότητά· ὁ δὲ ἑτερομήκης τὴν μὲν ἐλάττονα πλευρὰν

ελάττονα ἔχει ἐνί, τὴν δὲ μείζω περιττοτέραν ἐνί. ὥστε ὁ δύο ἀριθμὸς οὐ καθαρὸς, πρῶτον μὲν, ὅτι κενὸς ἐστὶ καὶ οὐ ναστός, τὸ δὲ μὴ πλήρες οὐ καθαρὸν, ἀρχὴ δὲ ἀπειρίας καὶ ἀνισότητος· ἀπειρίας μὲν διὰ τὴν ὕλην, ἀνισότητος δὲ διὰ τοὺς ἑτερομήκεις· ὅθεν οἱ παλαιοὶ ὡς ὕλην καὶ ἑτερότητα τὴν δυάδα παραλαμβάνουσι. τόλμαν δὲ καὶ οἱ περὶ Φερεκύδην ἐκάλεσαν τὴν δυάδα, καὶ ὀρμὴν καὶ δόξαν καλοῦσιν, ὅτι τὸ ἀληθὲς καὶ ψευδὲς ἐν δόξῃ ἐστὶ. πανσόβητος γὰρ ἡ ὕλη καὶ ἄστατος καὶ πολυμετάβολος, κακοπαθὴς τε καὶ πόνων ὑπομονητικὴ, κατὰ φύσιν τὸ μεριστὸν καὶ διεστῶς ἔχουσα· ὁ γὰρ ἄξων μέσος διὰ παντὸς ἤκων τοῦ οὐρανοῦ πρῶτος τὴν εἰς δύο τομὴν καὶ ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἀπόστασιν ὑποφαίνει, αἴτιος δὲ τῆς πάσης τοῦ αἰσθητοῦ κινήσεως καὶ πάντη τῶν νοητῶν κεχωρισμένος. ταῦθ' οὕτως ἔχοντα ὁ Νουμᾶς εὐρῶν Ῥωμαίοις τὸν δυικὸν ἀριθμὸν ἀπηγόρευσε ἐν ταῖς ἑορταῖς· οὐδὲ γὰρ ἀριθμοῦσιν οἱ Ῥωμαῖοι, ὡσπερ πρὸ τεσσάρων καὶ τριῶν, οὕτω καὶ πρὸ δύο λέγοντες· ὡς καὶ Ἀθηναῖοι τὸ πρὶν τὴν δευτέραν ἐξήρουν τοῦ Βοηδρομιῶνος, ὡς Πλούταρχος ἐν Συμποσίῳ φησί.

2.8 Τὴν δὲ τρίτην ἡμέραν ἀνέθεντο Πυρόεντι– Ἄρης δ' ἂν εἴη οὗτος παρ' Ἑλλησι–τουτέστι τῷ ἀερίῳ καὶ γονίμῳ πυρί, ὅπερ ἐξάπτει τὴν τοῦ παντὸς αἰσθητοῦ φύσιν καὶ ἀργεῖν οὐκ ἔα, ξηραῖνον ἅμα καὶ ροιζηδὸν θερμαῖνον. Ἥρας δὲ παῖδά φασι τὸν Ἄρεα, τουτέστιν ἐκ τοῦ ἀερώδους τὸ διειδὲς καὶ λεπτομερὲς πῦρ· ὅθεν οἱ μυθικοὶ ζευγνύουσι τὴν Ἀφροδίτην ποτὲ μὲν Ἡφαίστῳ, τῷ χθονίῳ πυρί, ποτὲ δὲ Ἄρει, τῷ ἀερίῳ· διὰ γὰρ τούτων τὸ πᾶν αἰσθητὸν ζωογονεῖται, ὡς εἴρηται. μεγίστη δὲ ἡ τῆς τριάδος καὶ κατ' αἴσθησιν δύναμις· ὁ γὰρ κατ' αὐτὴν ἀριθμὸς τοῖς γεννητοῖς ἐπιδέδωκε γένεσιν αὐξῆσιν τροφήν. καὶ οὐχ ἀπλῶς εἴρηται· τριχθὰ δὲ πάντα δέδασται, τριῶν ὄντων καὶ αὐτῶν τῶν οὐρανίων σωμάτων, τοῦ τε αἰθερώδους, ἀστρώδους τε καὶ λιθώδους. καὶ τῶν περιττῶν ἀριθμῶν ἀρχὴ ἡ τριάς, ὅθεν καὶ ἰδικὸς ἀριθμὸς ὁ τρία καλεῖται, μερισμὸν ἢ διαίρεσιν οὐκ ἐπιδεχόμενος. ὅτι πάντων ἄρχει τῶν ἀριθμῶν ἡ τριάς, ὡς ἀρχὴ τυγχάνουσα τῶν περιττῶν πάντων, πληροῦν των καὶ μηδέποτε λειπομένων. καὶ τρεῖς πρῶται κατ' Ὀρφέα ἐξεβλάστησαν ἀρχαὶ τῆς γενέσεως, νύξ καὶ γῆ καὶ οὐρανός, θεῶν δὲ τῶν ἐν γενέσει τρία γένη, οὐράνιον καὶ ἐπίγειον καὶ τὸ μεταξὺ τούτων. τρία δὲ καὶ τῆς ψυχῆς τὰ κυριώτατα, λογικὸν θυμικὸν ἐπιθυμητικόν. τρία δὲ καὶ νοῦ εἶδη Ἀριστοτέλης παραδίδωσι, τὸν ὑλικόν, τὸν καθ' ἕξιν, τὸν θύραθεν· ἐξ ὧν καὶ τρεῖς ἰδέαι, φύσις μάθησις ἄσκησις. καὶ αὐτῆς δὲ τῆς πάντα κινούσης μουσικῆς κατὰ τὸν Θεόφραστον τομαὶ τρεῖς, λύπη ἡδονὴ ἐνθουσιασμός. ἀλλὰ μὴν καὶ σώματος τρεῖς αἰ κινήσεις, φορὰ νόμος πρόβασις. τρεῖς δὲ καὶ σφαιρῶν αἰ συστάσεις, κέντρον διάμετρον περιφερές. τρεῖς δὲ καὶ κινήσεις τῶν ἀστέρων, προποδισμὸς ὑποποδισμὸς ἀκρωνυχία. τρεῖς δὲ σωμάτων διαφοραὶ· τὰ μὲν γὰρ ἐστὶν ὑλικά, τὰ δὲ ἀέρια, τὰ δὲ ἐμπύρια, ὡς ὁ Χαλδαῖος παραδίδωσι. τρία δὲ καὶ ἐκάστου κινήματα σχήματος, πλάτος βάθος μῆκος. τρεῖς δὲ καὶ οἱ τὸ ζωδιακὸν πλάτος ὀρίζοντες κύκλοι, θερινὸς τροπικός, χειμερινὸς τροπικός, ἰσημερινός. τρία δὲ καὶ τὰ ὑπέργεια κέντρα, ἀνατολὴ δύσις μεσουρὰ νημα. καὶ πολλὰ ἂν τις εἴποι περὶ τῆς κατ' αἴσθησιν τριάδος, καὶ ὁ σύμπας κόσμος ἐκ τριῶν δυνάμεων συστήναι λέγεται, ἀριθμητικῆς γεωμετρικῆς ἀρμονικῆς· ἡ γὰρ νοητὴ ὑπερβέβηκε τὴν παροῦσαν ἐξέτασιν. ἴσμεν γάρ, ὅτι ἡ τριάς τὴν τῶν θείων πρόοδον ἐκίνησε καὶ στάσιν αὐτοῖς τὴν αἰώνιον ἀπειργάσατο ἐν τῷ αὐτῷ εἶδει, ὡς φησὶν ὁ Πυθαγόρειος Ὠκελλος ῥήμασι τούτοις· «ἡ τριάς πρώτη συνέστησεν ἀρχὴν, μεσότητα καὶ τελευτήν.» ἡ γὰρ περιττὴ καὶ περαίνουσα ἰσότης δημιουργός ἐστὶ κατὰ τὴν τετράγωνον φύσιν· τὸ γὰρ θεῖον τρισὶ τούτοις χαρακτηρίζεται, τῷ ἐφετῶ, τῷ ἰκανῶ, τῷ τελείῳ. ἔτι μὴν καὶ ὁ ἐν Φαίδρῳ Σωκράτης, ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ ἐν Πολιτείᾳ παραδίδωσιν, ὅτι τὸ νοητὸν τρίτην τινὰ

φύσιν ἐν τῷ θείῳ τίθεται· ἔστι γὰρ αὐτοῦ τὸ μὲν ἀκρότατον οὐσία, τὸ δὲ μέσον ζωή, τὸ δὲ ἔσχατον νοῦς. ἀλλ' ἴσως ἐρεῖ τις· ποία κοινωνία τοῖς αἰσθητοῖς πρὸς τὴν νοητὴν τριάδα; ἰστέον τοίνυν, ὅτι τρεῖς τριάδας ὁ Τίμαιος παραδίδωσι, καὶ μάρτυς ὁ Πρόκλος ἐν ὑποτυπώσει τῆς Πλάτωνος φιλοσοφίας φάσκων, ὅτι ἡ τῶν νοητῶν ἀκρότης, τριάς οὐσα νοητή, καὶ μονάς ἐστίν· ἐνάς γὰρ τυγχάνειν δύναται, ἐν ἑαυτῇ τὴν πασῶν δυνάμεων αἰτίαν ἔχουσα καὶ οὐσίαν, ὡς φησιν ὁ Παρμενίδης. πάντα γὰρ τὰ νοητὰ ἐν τῇ τριάδι περιέχεται, καὶ πᾶς ὁ θεῖος ἀριθμὸς ἐν τῇ τάξει ταύτῃ προελήλυθεν, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ Χαλδαῖος ἐν τοῖς λογιόις· τῆσδε γὰρ ἐν τριάδος κόλποις ἔσπαρται ἅπαντα, καὶ πάλιν· τῆσδε γὰρ ἐκ τριάδος πᾶν πνεῦμα πατὴρ ἐκέρασε. διὰ μὲν τοῦτο οἱ Πυθαγόρειοι τριάδα μὲν ἐν ἀριθμοῖς, ἐν δὲ σχήμασι τὸ ὀρθογώνιον τρίγωνον ὑποτίθενται στοιχεῖον τῆς τῶν ὄλων γενέσεως. ἐν μὲν οὖν μέτρον ἐστὶ, καθ' ὃ συνέστη ὁ ἀσώματος καὶ νοητὸς κόσμος· δεύτερον δὲ μέτρον, καθ' ὃ ἐπάγη ὁ αἰσθητὸς οὐρανός, πέμπτην λαχὼν καὶ θειοτέραν οὐσίαν, ἄτρεπτον καὶ ἀμετάβολον· τρίτον δὲ καθ' ὃ ἐδημιουργήθη τὰ ὑπὸ σελήνην, ἐκ τῶν τεσσάρων δυνάμεων γένεσιν καὶ φθορὰν ἐπιδεχόμενα. 2.9 Τὴν δὲ τετάρτην ἡμέραν Στίλβοντι, ἐνὶ τῶν πλανήτων κατ' Αἰγυπτίους οὕτω καλουμένῳ, ἀνέθεντο, ὃς ἐξ ἴσου ποτὲ μὲν ὑγραίνει ποτὲ δὲ ξηραίνει, πνευματούμενος ὑπὸ τῆς περὶ τὸν ἥλιον ὀξυκινήσιας· Ἐρμού δὲ τοῦτον Ἕλληνες εἶναι βούλονται. αὐτῷ τοίνυν τὴν τετράδα οἱ φιλοσοφοῦντες ἀνέθεντο ὡς ἐφόρῳ τῶν μιγᾶδων ψυχῶν· τὰ γὰρ τῆς ψυχῆς στηρίγματα τέσσαρά ἐστι, νοῦς ἐπιστήμη δόξα αἴσθησις. ψυχὰ γὰρ ἀνθρώπου, ὡς Πυθαγόρας ἔφη, ἔστι τετράγωνον ὀρθογώνιον. Ἀρχύτας δὲ τῆς ψυχῆς τὸν ὄρον οὐκ ἐν τετραγώνῳ, ἀλλ' ἐν κύκλῳ ἀποδίδωσι, «διὰ τοῦτο ψυχὰ τὸ αὐτὸ κινοῦν, ἀνάγκη δὲ τὸ πρῶτον κινοῦν, κύκλος δὲ τοῦτο ἢ σφαῖρα». καὶ οὕτω μὲν ἐπὶ τοῦ νοητοῦ, οὐδὲν δὲ ἦττον κάπῃ τοῦ αἰσθητοῦ ἐστὶ συνιδεῖν ἐν ταῖς τῶν ζώων γενέσεσι· πρῶτον μὲν γὰρ ἐστὶ σπέρματος καταβολή, δεύτερον δὲ ἢ εἰς τὰ γένη διανομή, τρίτον αὔξησις, καὶ τέταρτον τελείωσις. ἀλλὰ μὴν τέσσαρες τε ἡλίου τροπαί, καθ' ἃς τὰ ὄντα συντηρεῖται, ἰσημερία δύο, θερινὴ καὶ χειμερινὴ τροπή. τέσσαρες δὲ καὶ αὐτῆς τῆς σελήνης αἱ πρῶται φάσεις ὡσπερ ρίζαι καὶ ἀρχαί, σύνοδος πανσέληνος διχοτόμοι δύο, ἐκάστης φάσεως ἀλλοιούσης τὴν ἐνέργειαν· ἀπὸ μὲν γὰρ συνόδου ἕως διχοτόμου ὑγραίνει, ἀπὸ δὲ ταύτης ἕως πανσελήνου θερμαίνει, ἀπὸ δὲ ταύτης ἕως τῆς δευτέρας διχοτόμου ξηραίνει, ἐκ δὲ ταύτης ἕως ἐπὶ σύνοδον ψύχει. ἔνθεν οἶμαι τοὺς περὶ γεωργίαν ἐσχολακότας ἀσφαλῶς σπεῖρουν μὲν καὶ φυτεύουν περὶ συνόδους ἢ πανσελήνους, οἷα δὴ ἐν ὑγροτέρῳ τηνικαῦτα τῷ ἄερί καὶ πρὸς γένεσιν ἄλλων κεκινήμενῳ· περὶ δὲ τὰς διχοτόμους ὕλην τε, ὅση ἐργάσιμος, κόπτουσι καὶ τοὺς πρὸς ἀπόθεσιν καρποὺς συγκομίζουσιν, οἷα δὴ ἐν ξηροτέρῳ τῇ ὥρᾳ. καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν καὶ νοητῶν. περὶ δὲ τοῦ κατ' ἀριθμὸν ἀξιώματος ὁ τέταρτος ἀριθμὸς τετραγώνος ἐστὶ. μόνος γὰρ ἰσάκις ἴσος ἰσομερῆς ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ συνθέσει καὶ δυνάμει πέφυκε γεννᾶσθαι, σύνθεσιν μὲν οὖν ἐκ δυεῖν καὶ δυεῖν, δύναμιν δὲ ἐκ τοῦ δις δύο, πάγκαλόν τι συμφωνίας εἶδος ἐπιδεικνύμενος, ὃ μηδενὶ τῶν ἄλλων ἀριθμῶν συμβέβηκεν, ὅθεν καὶ ἀποτελεσματικὸς καλεῖται· εἰ γὰρ ἀπὸ μονάδος μέχρι τετράδος ἐξῆς συντεθεῖεν ἀριθμοί, δεκάδα ἀποτελοῦσιν.

2.10 Τὴν δὲ πέμπτην Φαέθοντι, τῷ πάντων πλανήτων εὐκρατοτάτῳ ἀνέθεντο· Δία δὲ αὐτὸν Ἕλληνες ζωογόνον θεολογοῦσιν. ὅθεν καὶ ἐν Κρήτῃ τεχθῆναι μυθικῶς αὐτὸν βούλονται, ἐν ἧ ἠθανάσιμον οὐδὲν φύεται, ἀλλ' οὐδὲ λύκος ἢ γλαυὺς εὐρίσκεται, ὡς φησιν Ἀντίγονος. καὶ οὐράνιος δὲ καλεῖται κατὰ τὴν ἐν πεντάδι κυκλοφορικὴν οὐσίαν, ἐξ ἧς φασιν ἀποτελεσθῆναι τὸν οὐρανὸν κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην. ἢ γὰρ πεντάς παραλαβοῦσα τὴν τετράδα ὕλης λόγον ἔχουσαν τρόπον τινὰ καὶ ὑποκείμενον τοῖς ἐξ

αὐτῆς φυομένοις, ἠΰξησέ τε αὐτὴν καὶ προήγαγεν ἐπὶ τὴν ἀπὸ τῆς αὐξήσεως αἰώνιον ἀνακύκλησιν· μεθόριον γὰρ τῆς δεκάδος καὶ ὡς ἂν εἶδωλόν ἐστι τῆς κοινῆς τελειότητος ἢ πεντάς. καὶ πλανώμενοι πλὴν ἡλίου καὶ σελήνης πέντε, καὶ κύκλοι ἐν σφαίρα πέντε καὶ ζῶναι πέντε. τῆς δὲ αἰσθήσεως λέγεται δημιουργὸς παρὰ τοῖς φιλοσόφοις ὁ Ζεὺς καὶ εἰκὸς ἦν αὐτῷ τὴν πεντάδα κατὰ φύσιν ὡσπερ ἀνατεθῆναι· συγγενῆς γὰρ ἢ πεντάς τῇ αἰσθήσει, ἣτις πενταχῶς τέμνεται, εἰς ὄρασιν ἀκοὴν γεῦσιν ὄσφρησιν καὶ ἀφήν. καὶ τούτου χάριν ὁ Πυθαγόρας Εἰμαρμένη τὸν πέντε ἀριθμὸν ἀνακεῖσθαί φησιν, ἐπεὶ τῶν αἰσθητῶν κατάρχειν τὴν Εἰμαρμένην λόγος· ταύτη τὰς ἀποκαθισταμένας ψυχὰς ὑπερβαίνειν τὴν Εἰμαρμένην φησὶ τὸ λόγιον· οὐ γὰρ ὑφ' εἰμαρτῆν ἀγέλην πίπτουσι θεουργοί. 2.11 Τὴν δὲ ἕκτην ἀναφέρουσι Φωσφόρω, θερμαίνοντι ἅμα καὶ γονίμως ὑγραίνοντι· οὗτος δὲ ἂν εἴη ὁ Ἀφροδίτης ὁ καὶ Ἑσπερος, ὡς Ἑλλησι δοκεῖ· Ἀφροδίτην δὲ ἂν τις εἴποι τὴν τοῦ παντὸς αἰσθητοῦ φύσιν, τουτέστι τὴν πρωτογενῆ ὕλην, ἣν καὶ Ἀστερίαν καὶ Οὐρανίαν καλεῖ τὰ λόγια. ὁ γὰρ ἕξ ἀριθμὸς γεννητικώτατός ἐστιν ὡς ἀρτιοπέριττος, μετέχων καὶ τῆς δραστηκῆς οὐσίας κατὰ τὸν περιττὸν καὶ τῆς ὕλικῆς κατὰ τὸν ἄρτιον. ὅθεν καὶ οἱ ἀρχαῖοι γάμον καὶ ἀρμονίαν αὐτὸν ἐκάλεσαν· τῶν γὰρ ἀπὸ μονάδος μόνος τέλειός ἐστι τοῖς ἑαυτοῦ μέρεσι, συμπληρούμενος ἐκ τῶν αὐτῶν, ἡμίσεος μὲν τριάδος, τρίτου δὲ δυάδος, ἕκτου δὲ μονάδος. καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν ἄρρην τε καὶ θῆλυς εἶναι πέφυκεν, ὡς καὶ αὐτὴ Ἀφροδίτη τὴν τοῦ ἄρρενος τὴν τε τοῦ θήλεος ἔχουσα φύσιν καὶ διὰ τοῦτο παρὰ τοῖς θεολόγοις ἀρρενόθηλος καλουμένη. καὶ ἄλλος φησὶν· ὁ ἕξ ἀριθμὸς ψυχογονικός ἐστιν ἀπὸ ἑξάδος ἐπιπεδούμενος τῇ τοῦ παντὸς σφαίρα, καὶ τὰ ἐναντία δὲ κατακεράννουσιν. εἰς ὁμόνοιαν καὶ φιλίαν ἄγει, ἔπειτα δὲ ὑγείαν μὲν ἐμποιῶν τοῖς σώμασι, συμφωνίαν δὲ ἐν λύρα καὶ μουσικῇ καὶ ἀρετὴν ἐν ψυχῇ καὶ ἐν πόλει εὐθηλίαν ἐν τε τῷ παντὶ πρόνοιαν. ὅθεν καὶ Ὀρφεὺς περὶ ἑξάδος ταῦτά φησι· ἴλαθι κύδιμ' ἀριθμέ, πάτερ μακάρων, πάτερ ἀνδρῶν. Τὴν ἑβδόμην ἡμέραν Αἰγύπτιοι μὲν καὶ Χαλδαῖοι προσφωνοῦσι Φαίνοντι, οὕτω κατ' αὐτοὺς προσαγορευομένῳ ἀστέρι τῷ πάντων ἀνωτάτῳ, ψύχοντι ἄκρως καὶ προσεχῶς ξηραίνοντι, Κρόνον δὲ αὐτὸν Ἑλλήσιν ἕθος καλεῖν κατὰ μὲν θεολογίαν, κατὰ δὲ ἐτυμολογίαν διακορῆ νοῦν, οἰονεὶ πλήρη καὶ μεστὸν ἐτῶν, ἀντὶ τοῦ Μακραίωνα, ὡς εἴρηται. οἱ γὰρ μὴν Πυθαγόρειοι τῷ ἡγεμόνι τοῦ παντὸς τὴν ἑβδόμην ἀνατίθενται, τουτέστι τῷ ἐνί, καὶ μάρτυς Ὀρφεὺς λέγων οὕτως· ἑβδόμη, ἣν ἐφίλησεν ἄναξ ἐκάεργος Ἀπόλλων. Ἀπόλλωνα δὲ μυστικῶς τὸν ἕνα λέγεσθαι προειρήκαμεν διὰ τὸ ἄπωθεν εἶναι τῶν πολλῶν, τουτέστι μόνον. ὀρθῶς οὖν ἀμήτορα τὸν ἑπτὰ ἀριθμὸν ὁ Φιλόλαος προσηγόρευσε, μόνος γὰρ οὔτε γεννᾶν οὔτε γεννᾶσθαι πέφυκε· τὸ δὲ μήτε γεννῶν μήτε γεννώμενον ἀκίνητον· ἐν κινήσει γὰρ ἢ γέννησις, τὸ μὲν, ἵνα γεννήσῃ, τὸ δέ, ἵνα γεννηθῇ· τοιοῦτος δὲ ὁ θεός, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ ρήτωρ ὁ Ταραντῖνος· φησὶ δὲ οὕτως· «ἔστι γὰρ ἡγεμῶν καὶ ἄρχων ἀπάντων εἰς αἰεὶ ὢν θεός, μόνιμος ἀκίνητος αὐτὸς ἑαυτῷ ὅμοιος.» οἱ δὲ μαθηματικοὶ πρὸς τὸ μυθικώτερον ῥέποντες τῷ Κρόνῳ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν προσφωνοῦσιν, οἰονεὶ τῷ πατρὶ τῶν ἐμφανῶν θεῶν. ἐπειδὴ γὰρ τῶν πλανωμένων πάντων ὑψηλότερος ὁ τοῦ παρ' αὐτοῖς Κρόνου λέγεται ἀστήρ, αὐτῷ δῆθεν τὴν ἑβδόμην ἡμέραν ἀνέθεντο ὡς ἀνωτάτῳ πάντων. ἢ τοίνυν ἑβδομάς συνέστηκεν ἐξ ἑνὸς καὶ δυοῖν καὶ τεττάρων, ἔχουσα δύο λόγους ἀρμονικωτάτους, τὸν τε τριπλάσιον καὶ τὸν τετραπλάσιον. ἔχει δὲ καὶ διαιρέσεις ζυγάδην τρόπον τινὰ συνεστῶσας· διαιρεῖται γὰρ πρῶτον εἰς μονάδα καὶ ἑξάδα, ἔπειτα εἰς πεντάδα καὶ δυάδα, καὶ τελευταῖον εἰς τριάδα καὶ τετράδα· μουσικωτάτη δὲ ἢ τούτων τῶν ἀριθμῶν ἀναλογία. διατείνει δὲ αὐτῆς ἢ φύσις καὶ ἐπὶ τὴν ὁρατὴν ἅπασαν οὐσίαν, οὐρανὸν καὶ γῆν· αὐτίκα γοῦν οὐρανὸν φασὶν ἑπτὰ διεζῶσθαι κύκλοις, ὧν

όνόματα τάδε· ἀρκτικός ἀνταρκτικός θερινός χειμερινός ἰσημερινός ζωδιακός καὶ προσέτι γαλαξίας· ὁ γὰρ τοιοῦτος ἀριθμὸς θεῖός ἐστιν. ὅθεν τὰ κατὰ τὴν ἡμετέραν ψυχὴν διὰ τοῦ ἡγεμονικοῦ λόγου ἑπταχῆ σχίζεται, πρὸς τε πέντε αἰσθήσεις καὶ τὸ φωνητικὸν ὄργανον καὶ ἐπὶ πᾶσι τὸ γόνιμον. καὶ τὸ πᾶν δὲ τοῦτο ἐν ἑπτὰ θεωρεῖται· ἐν σώματι ἐν διαστάσει ἐν σχήματι ἐν μεγέθει ἐν χρώματι ἐν κινήσει ἐν στάσει· καὶ παρὰ ταῦτα οὐδὲν ἕτερον συμβέβηκε τοῖς ὀρωμένοις· τῶν γὰρ αἰσθητῶν τὰ στερεὰ προϋπνοεῖται, τῶν δὲ στερεῶν τὰ ἐπίπεδα, τῶν δὲ ἐπιπέδων αἱ ἐπιφάνειαι, τῶν δὲ ἐπιφανειῶν αἱ γραμμαί, τῶν δὲ γραμμῶν αἱ στιγμαί, τῶν δὲ στιγμῶν οἱ ἀριθμοί, οἱ δὲ καὶ τῶ σώματι τυγχάνουσιν. ἑπτὰ δὲ καὶ φωνῶν μεταβολαί, ὀξεῖα βαρεῖα περισπωμένη σύμφθογος ψιλὴ τε καὶ μακρὰ καὶ βραχεῖα. ἔνθεν καὶ τὰ ἐπτάμηνα βρέφη τελειογονεῖσθαι πέφυκεν, ὡς Ἰπποκράτης λέγει· ἡ γὰρ τοῦ ἀριθμοῦ ψυχογονικὴ δύναμις τὰ ἐπτάμηνα τέλεια ἀποφαίνει, διότι τελείας περιόδου σφαιρικῆς ἀριθμῶ τελείῳ καὶ κοσμικῶ, τῶ ψυχοκρατητικῶ καὶ ψυχογονικῶ περιέχεται· καὶ γὰρ τὴν ψυχὴν ὁ Τίμαιος ἐξ ἑπτὰ ἀριθμῶν συνέστησε. καὶ κινήσεις δὲ αἱ πᾶσαι μόναι εἰσὶν ἑπτὰ, ἢ τε ἄνω ἢ τε κάτω, ἢ ἐπιδέξια ἢ εὐώνυμα ἢ πρόσω ἢ κατόπιν ἢ ἐν κύκλῳ. στοιχείων δὲ τὰ φωνήεντα ἑπτὰ, ἐπειδὴ καὶ ἐξ ἑαυτῶν ἔοικε φωνεῖσθαι καὶ τοῖς ἄλλοις συν ταττόμενα φωνὰς ἐνάρθρους ἀποτελεῖν· τῶν γὰρ ἡμιφώνων ἀναπληροῖ τὸ ἐνδέον, ὀλοκλήρους δὲ κατασκευάζει τοὺς φθόγγους, τῶν δὲ ἀφώνων τρέπει τε καὶ μεταβάλλει τὰς φύσεις, ἵνα γένηται τὰ ἄρρητα ῥητά. καὶ τί μακρηγοροῦμεν, ὅταν οὐδὲ ἡ τῶν ὑδάτων φύσις ἔξω τῆς δυνάμεως τῆς ἐπτάδος ἀπολέλειπται; ὁ γοῦν Διονύσιος ἐν ταῖς Κτίσεσι φησι, τὸν Χαλκιδικὸν Εὐρύπιον ἐπτάκις καθ' ἡμέραν στρεφόμενον κατὰ μόνας τὰς ἑβδομάδας ἴστασθαι. καὶ ἐξ αὐτοῦ δὲ τοῦ νοητοῦ αἰῶνος ἔστι συνιδεῖν τοὺς ἀρτέμονας· συνάγονται μὲν γὰρ πρῶτον ἐξ ὠρῶν, εἶτα ἡμερῶν, εἶτα ἑβδομάδων, ἔπειτα μηνῶν, εἶτα ἐνιαυτῶν, ἐκεῖθεν καιρῶν, καὶ τὸ λοιπὸν αἰώνων, πρὸς τὸ ἀρχέτυπον εἶδος τοῦ νοητοῦ καὶ πατρογενοῦς αἰῶνος.

3.t LIBER TERTIUS. Περὶ μηνός.

3.1 Ὅτι Ἀνάχαρις ὁ Σκύθης ἔφη φιλονεικίαν γενέσθαι ποτὲ Αἰγυπτίοις καὶ Σκύθαις περὶ ἀρχαιότητος ἑκατέρων, ἴσως ἐξ ἑκατέρων τῶν ἄρκτων προέχειν τῶν πραγμάτων ἀξιούντων, κριθῆναι δὲ τοὺς Σκύθας εἶναι πρεσβυτέρους διὰ τὸ καὶ ὑπὸ τὴν μεγάλην ἄρκτον κεῖσθαι τὴν κατ' αὐτοὺς χώραν καὶ κατὰ φύσιν ὡσπερ ἐξ ὑπερώας ἀρχὴν τὴν καθ' ἡμᾶς θάλασσαν ἐκ τοῦ ὑπερβορείου λαμβάνειν ὠκεανοῦ· δύο γὰρ εἰσβολὰς εἶναι τὰς ἀποτελούσας αὐτὴν παντὶ δῆλον· μίαν μὲν ἐξ Ἰσπανίας, τὴν δὲ ἑτέραν, ὡς εἴρηται, ἐκ τοῦ ὑπερβορείου ὠκεανοῦ, ὃν καὶ Κρόνιον πέλαγος οἱ χωρογράφοι καλοῦσι, παρὰ τὴν Πτολεμαίου δόξαν· αὐτὸς γὰρ μίαν καὶ μόνην εἰσβολὴν εἶναι τὴν ἐκ τοῦ δυτικοῦ ὠκεανοῦ βούλεται τὴν διὰ Γαδείρων. καὶ ἐπὶ μὲν τῆς καθόλου παλαιότητος Σκύθας ἄν τις ὑπολάβῃ πρωτεύειν ἐκ τῆς ῥευστῆς οὐσίας, ἣν τῶν στοιχείων πρῶτην εἶναι ἀναμφισβήτητον. ὅθεν καὶ Πάρθοι ἦτοι Πέρσαι μέγα φρονοῦσιν ἐπὶ παλαιότητι· Σκύθας δὲ αὐτοὺς εἶναι πάντες μὲν μαρτυροῦσιν, Ἀρριανὸς δὲ δείκνυσιν· τὸ γὰρ Πάρθος ὄνομα ὁ Σκύθης καὶ ἔπηλος κατ' αὐτὸν τῆ Σκυθῶν φωνῆ ἐρμηνεύεται. ἐπὶ δὲ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος πρῶτους πάντων ἀνθρώπων μετὰ Δευκαλίωνα Ἑλληνας παραδίδωσι τὰ βιβλία Ἀρκάδας τε καὶ Σικωνίους, ὡσανεὶ ἀρχάδας καὶ ἀρχετύπους καὶ πρωτογενεῖς· ὅθεν καὶ Πᾶνα Ἀρκάδες ἐτίμησαν, τουτέστι τότε τὸ πᾶν, μηδὲν παρὰ τὰ αἰσθητὰ εἶναι νομίσαντες. ὅτι καὶ προσελήνους αὐτοὺς ὁ μῦθος ἔχει· οὐχ

ὅτι πρὸ τῆς σελήνης ἀνθρώπους ἂν τις δοίη ποτέ· ἀλλ' ὅτι πρὸ διατυπώσεως τῶν μηνῶν Ἀρκάδας φησὶ καὶ Σικωνίους γενέσθαι.

3.2 Τὸν μῆνα κατὰ τὸν σεληνιακὸν δρόμον ἠρίθμουν οἱ παλαιοί, ἔνθεν καὶ μὴν προσαγορεύεται ἀπὸ τῆς μήνης, τουτέστι τῆς σελήνης· σελήνη δὲ ἀπὸ τοῦ σέλας αἰεὶ νέον ἔχειν. μὴν γάρ ἐστι χρόνος ὅποσον ἂν ὁ ἥλιος διηυκῶς εἴη, ἐν ᾧ τὸ ἀπὸ τοῦ ἡλιακοῦ κέντρου φῶς ἐπὶ τὴν σελήνην φερόμενον καὶ περιοδεῦσαν εἰς τὸν αὐτὸν ἀποκαταστῆ τόπον ὅθεν ἤρξατο περιοδεῦειν· ὅθεν καὶ ἀπὸ συνόδου εἰς σύνοδον τὴν νεομηνίαν τιμῶντες συνελογίζοντο τὸν ἐνιαυτὸν τεσσάρων καὶ πεντήκοντα καὶ τριακοσίων ἡμερῶν εἶναι, ὥστε ἐκάστῳ μηνὶ περιβάλλειν ἑννέα καὶ εἴκοσι πρὸς τῆ ἡμισεῖα ἡμέρας.

3.3 Ὅτι Τίμαιος νῦν μὲν γεννητὸν κατ' αἰτίαν, νῦν δὲ ἀγέννητον τὸν κόσμον ὀρίζεται· ἀγέννητον μὲν διὰ τὰς ἐν αὐτῷ νοητὰς δυνάμεις, γεννητὸν δὲ οἷα ὀρατὸν ἀπτόν τε ἅμα καὶ σῶμα ἔχοντα.

3.4 Κύκλος παντὸς ἀριθμοῦ ἐστὶν ἡ δεκάς καὶ πέρας· περὶ αὐτὴν γὰρ εἰλούμενοι καὶ κατακάμπτοντες ὥσπερ καμπτήρα δολιχεύουσιν οἱ ἀριθμοί. ὅρος γάρ ἐστι τῆς ἀπειρίας αὐτῶν· ἀπὸ γὰρ μονάδος ἄχρις αὐτῆς καὶ μόνης ἀριθμήσαντες καὶ στάντες ἐπ' αὐτὴν αὐθις ἐπὶ τὴν μονάδα ἀναστρέφομεν. ὅτι δὲ παντὸς ἀριθμοῦ συνεκτικὴ ἡ δεκάς, μάρτυς ἡ φύσις, μὴ πλείους τῶν δέκα δακτύλων ἀλλὰ μηδὲ ἐλάττους ἀνθρώπων παρασχοῦσα. οὕτως ἄρα καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ ἐνιαυτοῦ φύσεως ἔστιν εὐρεῖν, ὅτι συμπληρούμενος αὐθις, ὥσπερ ὁ δέκα ἀριθμὸς, εἰς ἑαυτὸν ἀναστρέφει· καὶ ταύτη ἐνιαυτὸς ὠνομάσθη, παρὰ τὸ ἐν ἑαυτῷ κινεῖσθαι αὐτόν· κύκλος γάρ ἐστὶν ἐφ' ἑαυτὸν εἰλούμενος. ὁ δὲ κύκλος ἐπίπεδον σχῆμά ἐστιν ὑπὸ μιᾶς γραμμῆς περιεχόμενον, καὶ ταύτη κυκλικὸν ὀνομάζεται σχῆμα ἀφ' ἑαυτοῦ ἀρχόμενον καὶ εἰς ἑαυτὸ καταλήγον, ὁ δὲ ἴδιον τοῦ χρόνου εἰς ἑαυτὸν ἀναστρέφοντος καὶ μηδαμοῦ περατουμένου. ὅθεν καὶ Αἰγύπτιοι καθ' ἱερὸν λόγον δράκοντα οὐρηβόρον ταῖς πυραμίσις ἐγγλύφουσιν. ἄβυσσον γὰρ ὑποτίθενται καὶ δράκοντα ἐν αὐτῇ, ἐξ οὗ τοὺς αἰσθητοὺς θεοὺς καὶ αὐτὸ δὲ τὸ πᾶν αἰσθητὸν γενέσθαι βούλονται. ἔτι μὴν ἔθος αὐτοῖς καὶ κύκλον ἐπ' εὐθείας χιούμενον τοῖς ἱεροῖς ἐγγράφειν, διὰ τὸ τὸν ἐνιαυτὸν ἀρχὴν ἑαυτοῦ γίνεσθαι καὶ πέρας, διὰ τοῦτο τὴν κεφαλὴν τοῦ χρόνου οἱ Πυθαγόρειοι οὐχὶ πρώτην ἀλλὰ μίαν ὠνόμασαν.

3.5 Αἰγύπτιοι δὲ λέγονται ἀριθμῆσαι τὸν ἐνιαυτὸν τεσσάρων μηνῶν, ὅθεν καὶ χιλιετῆς τινὰς βιώναι ποτε παρ' αὐτοῖς ἀναγράφουσιν· Ἡσίοδος δὲ καὶ Ἑκαταῖος, Ἑλλάνικος καὶ Ἀκουσίλαος καὶ Ἐφορος καὶ Νικόλαός φασι τοὺς μακροίωνας καὶ ὑπὲρ χιλίους διαζῆσαι χρόνους, καὶ οὐκ αὐτοὺς μόνους ὡς ἡρωικὰς ἀνημμένους ψυχὰς, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπους τινὰς, ὡς Διογένης ἐν τοῖς ὑπὲρ Θούλην ἀξιοῖ. οἱ δὲ Ἀρκάδες τριῶν μηνῶν, Σικωνίοι δὲ ἕξ, Λατῖνοι τριῶν καὶ δέκα τὸν ἐνιαυτὸν ἠρίθμουν, παρὰ δὲ Ῥωμαίοις τὸ παλαιὸν δέκα μῆνας ἐτετύπωτο τὸν ἐνιαυτὸν ἔχειν, ὕστερον δὲ πρὸς τοῦ βασιλέως Νουμᾶ καὶ ἕτεροι δύο προσετέθησαν, τιμῆς μὲν ἕνεκα τῶν νοητῶν ὁ Ἰανουάριος, τῶν ὑλικῶν δὲ ὁ Φεβρουάριος. Καῖσαρ δὲ ὕστερον ὁ Γάιος ἐκ τῆς τῶν Αἰγυπτίων διδαχῆς διετάξατο τὸν τε χρόνον εἶναι τριακοσίων ἐξήκοντα πέντε τετάρτου ἡμερῶν, καὶ τοὺς μῆνας τοὺς μὲν ἀπὸ τριάκοντα ἔχειν ἡμερῶν, τοὺς δὲ ἀπὸ τριάκοντα ἑνός, τὸν δὲ Φεβρουάριον εἰκοσιοκτῶ· ἡ γὰρ παλαιότης τοὺς δυοκαίδεκα μῆνας τοῦ ἡλιακοῦ ἐνιαυτοῦ ἀπὸ τριάκοντα ἡμερῶν πάντας ἠρίθμησεν, τὰς δὲ πέντε τέταρτον ἡμέρας ἐν τρισκαιδεκάτῳ μηνὶ ἐπέβαλλεν. ἐνιαυτὸς δὲ ἐστὶ χρόνος ἐν ᾧ ἂν ὁ ἥλιος ἀπὸ τροπῆς ἰσημερίας ἡστινοσοῦν ἀρξάμενος ἀφ' οἴου δήποτε σημείου τῶν ἀπὸ τοῦ διαμέτρου κύκλου ἐπὶ τὸ αὐτὸ σημεῖον ἀφίκηται.

3.6 Ἐτηρήθησαν οἱ σεληνιακοὶ μῆνες, προστεθέντων αὐτοῖς τῶν ἐτέρων δύο ὑπὸ τοῦ Νουμᾶ, ὡς ἐλέγομεν, ἕως τῆς Γαΐου Καίσαρος ἡγεμονίας· αὐτὸν δέ φασι τύχη καὶ σοφία καὶ διαφερόντως ἀστρολογία τοὺς ἄλλους ἀποκρύψαντα, ἀναβάντα εἰς τὴν Ῥώμην δέκα καὶ μίαν ἐπεμβαλομένην ἡμέραν τοῖς σεληνιακοῖς μηνὶν ἐπιδοῦναι καὶ ταύτη ἡλιακὸν ἀποτελέσαι τὸν ἐνιαυτόν.

3.7 Ὅτι βίσεξτον λέγεται διὰ τὸ δις πρὸ ἕξ Καλενδῶν Μαρτίων ἀριθμεῖν παρὰ τετραετίαν Ῥωμαίους, καὶ ἐν τούτῳ τὸν ζωογονικὸν ἀριθμὸν ἐπιτηροῦντας· Ἀφροδίτης δὲ οὗτος, ἔφορος δὲ Ῥωμαίων Ἀφροδίτη. 3.8 Ὅτι ἡ σελήνη προσεχῶς ἐπιβέβηκε τῷ γεννητῷ παντὶ καὶ πάντα κυβερνᾶται τὰ τῆδε ἐναργῶς ὑπ' αὐτῆς, ὡς τὰ λόγια φασι· Νύμφαι πηγαῖαι καὶ ἐνύδρια πνεύματα πάντα καὶ χθόνιοι κόλποι τε καὶ ἡέριοι καὶ ὕπαυγοι μηναιοὶ πάσης ἐπιβήτορες ἢ δ' ἐπιβῆται ὕλης οὐρανίας τε καὶ ἀστερίας καὶ ἀβύσσων. τοῦ γὰρ μεταβολικοῦ σώματος κατὰ τὴν σφετέραν τοῦ βάρους ἀναλογίαν τῆ γῆ περιχυθέντος ἀναγκαῖον ἦν τὸ μέλλον πλησιάζειν αὐτῇ πάσης μετέχειν δυνάμεως. διὸ περιαρμωσάμενος ὁ θεὸς τὴν σεληνιακὴν σφαιρὰν πάσης μετέχουσαν δυνάμεως τῶν δραστηρίων σφαιρῶν πλησίον τοῦ παντός αἰσθητοῦ παρεστήσατο ἔφορον τῶν στοιχείων. ὅθεν καὶ τετρακέφαλον τὴν Ἑκάτην ὁ μυστικὸς παραδίδωσι λόγος διὰ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα· καὶ ἡ μὲν πυρίπνου τοῦ ἵππου κεφαλὴ δῆλον ὡς εἰς τὴν τοῦ πυρὸς σφαιρὰν ἀναφέρεται, ἡ δὲ τοῦ ταύρου μυκωμένη δαιμόνιον τινα μυκηθμὸν εἰς τὴν τοῦ ἀέρος, ἡ δὲ τοῦ ὕδρου πικρὰ καὶ ἄστατος φύσις εἰς τὴν τοῦ ὕδατος, ἡ δὲ τοῦ κυνὸς κολαστικὴ καὶ τιμωρὸς εἰς τὴν γῆν. ὅθεν καὶ Κέρβερον αὐτὴν οἶονεὶ κρεωβόρον οἱ ποιητὰὶ προσαγορεύουσιν. αὐτῆς οὖν τῆς σελήνης τῶν τεσσάρων στοιχείων κρατούσης εἰκότως οἱ παλαιοὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔτους ἀμφοτέροις ἅμα ἀνέθεντο τοῖς φωσίν.

3.9 Αἱ τοῦ σπόρου ἑορταί, αἱ λεγόμεναι παρὰ Ῥωμαίοις σημαντίβαι, τουτέστι σπόριμοι, οὐκ ἔλαχον ὠρισμένην ἡμέραν, ὅτι οὐκ εὐπρεπὴς πᾶς καιρὸς εἰς ἀρχὴν σπόρου· ἡ γὰρ πρῶτος διὰ τὰς ἐπομβρίας ἢ ὄψιμος διὰ τὰς βραδυτῆτας γίνεται. ἦγοντο δὲ ἐπὶ δύο ἡμέρας, οὐκ ἐφεξῆς ἀλλὰ μέσον γινομένων ἐπτὰ· καὶ τῆ μὲν πρώτη ἱεροποιοῦν Δήμητρι, οἶον τῆ Γῆ τῆ ὑποδεχομένη τοὺς καρπούς· εἶτα μετὰ ἐπτὰ ἡμέρας Κόρη, τῆ τῶν καρπῶν ἐφόρῳ, ἐπεὶ πᾶν σπέρμα ἐβδομαῖον προκύπτει, καὶ οὐ σπέρμα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμψύχων τὰ πτηνὰ τὸν ἐβδομαῖον ἐπὶ τριάδι κατὰ τὴν γένεσιν φυλάττει λόγον, ἐξηρημένων χηνῶν καὶ ὄσων οἱ φυσικοὶ σημαιοῦνται· ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς τρίτης ἄρχεται ἡ καρδία κινεῖσθαι, ἐπὶ δὲ τῆς ἐβδόμης τὸ σύμπαν αἵματοῦσθαι, ἐπὶ δὲ τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης διαρθροῦσθαι τὸ σῶμα, ἐπὶ δὲ τῆς εἰκάδος πρώτης ῥηγγυμένου τοῦ κελύφους ἀφιέναι φωνήν. μεγίστη γὰρ ἡ δύναμις τῆς ἐπτάδος· ὁ γὰρ κατ' αὐτὴν ἀριθμὸς ἀμιγῆς ἐστὶ καὶ ἀμήτωρ, μήτε γεννῶν μήτε γεννώμενος, ὡς ἕκαστος τῶν ἐν τῇ δεκάδι ἀριθμῶν. ὅθεν καὶ οἱ Πυθαγόρειοι Ἀθηνᾶ τὴν ἐπτάδα ἀνατίθενται· τῆ γὰρ περιόδῳ φασι τῆς ἐβδομάδος πάντα ἀθάνατα διασώζεται. καὶ διὰ τοῦτο καλοῦσιν αὐτὴν παρθένον ὀβριμοπάτραν, διότι τῆς μονάδος τῆς πάντα περιεχούσης καὶ ὑποστησάσης μόνης ἐστὶ γέννημα· αἰτία γὰρ πάντων ἡ μονάς. λέγεται δὲ καὶ κρίσις διὰ τὸ τῷ ταύτης ἀριθμῷ πάντα λαμβάνειν τὴν ἐπὶ θάτερον ἕκβασιν. καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τῆς καθολικῆς τῶν ἀνθρώπων ἡλικίας· ἐπὶ γὰρ τοῦ ἐξηκοστοῦ τρίτου ἐνιαυτοῦ–ἐπτὰ δὲ ἐννεάδων ἐστὶ συνεκτικὸς–ἡ γένεσις κρίνεται, τοῦ ψυχοκρατητικοῦ, ὅς ἐστιν ἕβδομος, καὶ τοῦ σωματοπλαστικοῦ, ὅς ἐστιν ἑννατος, συνιόντων ὁμοῦ.

3.10 Ὁ Νουμᾶς πανταχοῦ τὸν περιττὸν ἀλλ' οὐ τὸν ἄρτιον ἀριθμὸν τιμῶν τριχῆ τὰς ἑορτάς τοῦ μηνὸς διετύπωσε· τρίπους γὰρ οἰκεῖος Ἀπόλλωνος, καὶ γὰρ τῆς μονάδος ἐστὶν εἰκῶν. ταύτη καὶ τὰς τοῦ μηνὸς ἑορτάς διέταξε· τριῶν γὰρ εἶναι λεγομένων τῶν

τῆς σελήνης δρόμων, ὀξέως μέσου καὶ ἀνειμένου, δι' οὓς καὶ Τριοδίτιν τὴν Ἐκάτην-οἰονεὶ τὴν Σελήνην- οἱ ποιηταὶ καλοῦσι, τρισὶν ἑορταῖς τὸν μῆνα διέλαβε. τρίμορφος γὰρ ἡ Σελήνη, καὶ ὅπως, ἐκ τοῦ χρησμοῦ γνωστότερον· λέγει δὲ οὕτως· ἦδ' ἐγὼ εἶμι κόρη πολυφάσματος οὐρανόφοιτος ταυρῶπις τρικάρηνος ἀπηνῆς χρυσοβέλεμνος Φοῖβη ἀπειροτέχνη φαεσίμβροτος Εἰλήθουα τριστοίχου φύσεως συνθήματα τρισσὰ φέρουσα. ὀξυτέραν γὰρ, ὡς Ἀριστοτέλης φησί, ποιεῖται τὴν πορείαν πρὸς τῷ χειμερινῷ τροπικῷ, βραδυτέραν δὲ τὴν πρὸς τῷ θερινῷ, ὁμαλὴν δὲ τὴν πρὸς τῷ ἰσημερινῷ. πρώτη τοίνυν τοῦ μηνὸς ἑορτὴ ἐστὶν ἡ λεγομένη παρὰ μὲν Ῥωμαίοις Καλένδαι, παρὰ δὲ Ἑλλησι Νεομηνία. καὶ νέα ἡ πρώτη τοῦ μηνὸς παρὰ Ἀττικοῖς, ἔνη δὲ ἡ τελευταία. Καλάνδαι δὲ αὐτὰς οἱ παλαιοὶ προσηγόρευσαν ἐξ ἑλληνικῆς σημασίας, ἀπὸ τοῦ καλεῖν τὸν ἀρχιερέα τὴν βουλὴν ἐν τῇ λεγομένη Καλαβρᾷ βασιλικῇ, καὶ σημαίνειν, εἴτε χρὴ κατὰ τὴν πεμπτᾶιν, εἴτε κατὰ τὴν διχότομον τῆς σελήνης ἐπιτελέσαι τὴν τῶν Νωνῶν ἑορτήν, ἐξ ἧς τὴν μεσομηνίαν ἐπετήρουν. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν μηνῶν τῶν ἔτι καὶ νῦν τὰς σεληνιακὰς σωζόντων ἑορτὰς πεμπτᾶιας τὰς Νῶνας ἐσημαίνε, καθ' ἃς ἐπὶ τῆς τρισκαιδεκάτης καὶ μοιρῶν τινῶν, οὐ τὴν τοῦ φωτός, ἀλλὰ τὴν τοῦ σεληνιακοῦ σώματος εἰκὸς ἐστὶ συντρέχειν μεσότητα. ὁ γὰρ τῶν δεκατριῶν ἀριθμὸς συνέστηκεν ἐκ τῶν πρώτων δυοῖν τετραγώνων τοῦ τέσσαρα καὶ τοῦ ἑννέα-ἀρτίου τε καὶ περιττοῦ- πλευρὰς ἐχόντων τοῦ μὲν ἀρτίου τὸ ὑλικὸν εἶδος δυάδα, τοῦ δὲ περιττοῦ τὴν δραστήριον ιδέα τριάδα. οὗτος οὖν ὁ ἀριθμὸς ἡ μεγίστη καὶ τελειοτάτη τῶν ἑορτῶν γέγονε τοῖς ἀρχαίοις ἐπιτήρησις. ἡ γὰρ πεντεκαιδεκάτη παρὰ μοίρας ἐξ κυρίως ἐστὶν ἡ μεσομηνία. αὐτοῦ γὰρ τοῦ φωτός ἐστὶν ἡ μεσότης. ὅθεν καὶ Διὸς αὐτὴν ἑορτὴν οἶον Ἡλίου νενομίκασι, δι' οὗ σύμφαμεν φωτίζεσθαι τὴν Σελήνην. ἐπὶ δὲ τῶν ἡλιακῶν μηνῶν ἑβδομαίας τὰς Νῶνας ἐσημαίνον· ὁ γὰρ ἑβδομος ἀριθμὸς Ἡλίου ἐστίν, ὡς ἔμπροσθεν εἴρηται. δῆλον γὰρ τὴν μὲν ἐλαχίστην τῆς σελήνης περίοδον εἴκοσι καὶ ἑπτὰ ἡμερῶν εἶναι καὶ ὠρῶν τινῶν, τοῦ δὲ φωτός ἐγγὺς τριάκοντα, ὡς καὶ ἡ μὲν τοῦ σεληνιακοῦ σώματος μέση ἀποκατάστασις ἡ τρισκαιδεκάτη ἐστίν, ἡ δὲ τοῦ φωτός μεσομηνία ἦτοι ἡ πεντεκαιδεκάτη. πρώτη τοίνυν ἡ νεομηνία, ἐξ ἧς ἕθος Ῥωμαίοις προκαλεῖν τὴν δευτέραν ἑορτὴν, τουτέστι τὰς Νῶνας· εἰσὶ δὲ μέσαι ἀπὸ τῆς νεομηνίας ἄχρι τῶν Νωνῶν ἢ τέσσαρες ἢ ἕξ, ὡς γίνεσθαι τὰς πάσας σὺν καὶ αὐτῇ τῇ νεομηνίᾳ ἢ πέντε ἢ ἑπτὰ. εἴ τις οὖν ἀπὸ τῆς πεμπτᾶιας καὶ αὐτῆς ἑννέα προσεπιλογίσειται ἡμέρας-αὕτη δὲ ἡ προσθήκη παρὰ Ῥωμαίοις Νῶναι καλεῖται ἀντὶ τοῦ ἑννέα· τοσαῦται γὰρ εἰσὶν-εὐρήσει τὴν ἐκ μικρᾶς σεληνιακῆς ἀποκατάστασιν μέσην, τουτέστι τὴν τρισκαιδεκάτην· οὕτως καὶ ἐπὶ τῆς ἑβδομαίας μετ' αὐτῆς ἀριθμῶν τὰς ἑννέα εὐρήσει τὴν τοῦ φωτός μεσομηνίαν, τουτέστι τὴν πεντεκαιδεκάτην. ἀποφράδας δὲ πάντως τὰς Νῶνας εἶχον, νῦν μὲν ὡς ἀπὸ τῆς πεμπτᾶιας νῦν δὲ ὡς ἀπὸ διχότομου, μηδὲ ὠνομάσθαι ἢ ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν φάσιν ὑπομένοντες, ἀλλὰ τὴν μετὰ ἑννέα ἡμέρας ἐπιφοιτῶσαν μεσομηνίαν, τουτέστι τὰς Εἰδούς, ἢ καὶ ἄλλως τιμῶντες διὰ τὴν τῶν φώτων ἐπιτήρησιν. ὅτι δὲ ἐξ ἑλληνικῆς σημασίας τίκεται τὸ τῶν Καλενδῶν ὄνομα, ἐξ αὐτῆς ἐστὶ λαβεῖν τῆς γραφῆς· ἔτι γὰρ καὶ νῦν τῷ ἑλληνικῷ κάππα τὰς Καλένδαις γράφουσιν οἱ Ῥωμαῖοι. ἰστέον δέ, ὅτι αἱ Καλένδαι Ἦρας ἑορτὴ ἐτύγχανον, τουτέστι Σελήνης· οἱ γὰρ φυσικοὶ, ὡς ἔφθηνεν εἰπόντες, Δία μὲν τὸν Ἥλιον, Ἦραν δὲ τὴν Σελήνην ἐνόμιζον εἶναι, καὶ τὴν μὲν νεομηνίαν αὐτῇ, τὰς δὲ Εἰδούς, τουτέστι τὴν μεσομηνίαν, Διὶ ἦγον Ἡλίῳ ἀνέφερον, πληνιλούνιον τὰς Εἰδούς καλοῦντες οἰονεὶ πληροσέληνον. τὸ δὲ τῶν Εἰδῶν ὄνομα παρὰ μὲν τοῖς πολιτικοῖς ἐκ τοῦ εἴδους τῆς Σελήνης, παρὰ δὲ τοῖς ἱερεῦσιν ἀπὸ θυσίας τινὸς τρόπου, ἦτις εἰδουλις ὠνομάζετο, εὐρίσκομεν εἰσηνηγεμένον. πεμπτᾶιας δὲ ἢ ἑβδομαίας τὰς Νῶνας μετὰ τὰς Καλένδαις

ἐκήρυττον, ὅτι ἐκάτερος τῶν ἀριθμῶν οἰκειότατος τοῖς φωσίν. ὅτι ὁ Λαβεῶν φησι τὸν Ἰανουάριον καὶ Φεβρουάριον, Ἀπρίλλιον τε καὶ Ἰούνιον, Σεξτίλιον Σε πτέμβριον ἀπὸ ἑννέα καὶ εἴκοσιν ἡμερῶν τὸ πάλαι λαχεῖν, Μάρτιον δὲ καὶ Μάϊον, Κυντίλλιον τε καὶ Ὀκτώβριον ἀπὸ μιᾶς καὶ τριάκοντα, ὅθεν τοὺς ἀπὸ ἑννέα καὶ εἴκοσι ἡμερῶν ἔλκοντας πεμπταιᾶς ἔχειν τὰς Νῶνας ὡς σεληνιακοὺς, τοὺς δὲ ἀπὸ μιᾶς καὶ τριάκοντα ἑβδομαίᾶς ὡς ἡλιακοὺς· τὸν δὲ Φεβρουάριον ἐπίτηδες τοὺς Θούσκους ἐλαττώσαι, ἐπειδὴ ταῖς τῶν καταχθονίων ἐορταῖς φαίνεται πρὸς τοῦ ἱερέως Νουμᾶ παραχωρηθεὶς καὶ οὐ θεμιτὸν ἦν, ἴσα τοῖς οὐρανίοις αὐτὸν τιμᾶσθαι, μειωθῆναι δὲ μᾶλλον τὸν τοῖσδε τὸ πᾶν ἐλαττοῦσι χθονίοις ἀφωρισμένον, ὅθεν καὶ πάντων τῶν μηνῶν τὸν περιττὸν ἀριθμὸν ἐλκόντων μόνος ὁ Φεβρουάριος τὸν ἄνισον φαίνεται λαχῶν. ὁ δὲ ἀριθμὸς οὗτος τῆς ὕλης, καὶ δι' αὐτὴν τὸν δυαδικὸν ἀριθμὸν ἐπὶ τῶν ἐορτῶν οἱ Ῥωμαῖοι ἀποφράζονται, σεκοῦνδον αὐτὸν οἰονεὶ εὐτυχῆ πατρίως καλοῦσι κατ' εὐφημισμὸν, ὡς Εὐμενίδας καὶ Ἀδράστειαν καὶ Πάρκας κατ' αὐτοὺς τὰς μηδενὸς φειδομένης Μοίρας. ἀπὸ δὲ τῶν Νωνῶν καὶ αὐτῶν ἕως τῶν Εἰδῶν καὶ αὐτῶν μόνας ἑννέα μέσας παρετηρήσαντο, ὅτι οἰκειότατος καὶ προσφυῆς ὁ ἑννέα ἀριθμὸς τῇ σελήνῃ· οὗτος γὰρ ἑαυτὸν γεννᾷ κατὰ Ξενοκράτην. ἀόριστος γὰρ ἢ ἄχρις ἑννεάδος πρόβασις καὶ πλήθει σύνοικος, τὴν μὲν οὖν νεομηνίαν ἔλεγον Καλένδας, τὴν δὲ δευτέραν τοῦ μηνὸς πρὸ τεσσάρων ἢ πρὸ ἕξ, ὡς εἴρηται, Νωνῶν-ἔστω δὲ τὸ παράδειγμα ὡσπερ ὅταν πεμπταῖαι ὦσιν αἱ Νῶναι-τὴν δὲ τρίτην πρὸ τριῶν Νωνῶν, τὴν δὲ τετάρτην πρὸ μιᾶς Νωνῶν διὰ τὸ ἀποφράζεσθαι τὴν δυάδα, τὴν πέμπτην Νῶνας, τὴν ἕκτην πρὸ ὀκτῶ Εἰδῶν, τὴν ἑβδόμη πρὸ ἑπτὰ Εἰδῶν, τὴν ὀγδόην πρὸ ἕξ Εἰδῶν, τὴν ἑνάτην πρὸ πέντε Εἰδῶν, τὴν δεκάτην πρὸ τεσσάρων Εἰδῶν, τὴν ια' πρὸ τριῶν Εἰδῶν, τὴν ιβ' πρὸ μιᾶς Εἰδῶν, τὴν ιγ' Εἰδούς· τὴν ιδ', εἰ μὲν πεμπταῖαι ἦσαν αἱ Νῶναι καὶ ὁ μὴν ἡμερῶν λ', πρὸ ιη' Καλενδῶν τοῦ ἐπιόντος μηνός, εἰ δὲ πεμπταῖαι μὲν αἱ Νῶναι καὶ ὁ μὴν ἡμερῶν λα', πρὸ ιθ' Καλενδῶν ὁμοίως· εἰ δὲ αἱ Νῶναι μὲν ἑβδομαῖαι καὶ ὁ μὴν λα' ἡμερῶν, τὴν ιε' πρὸ ιζ' Καλενδῶν ὁμοίως. ἐπὶ δὲ τοῦ Φεβρουαρίου μόνου τὴν ιδ' πρὸ ις' Καλενδῶν Μαρτίων καὶ καθεξῆς κατ' ὑπόβασιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Καλενδῶν. ἡνίκα δὲ ἂν βίσεξτον ἦ, τὴν κε' καὶ τὴν κς' πρὸ ἕξ Καλενδῶν Μαρτίων ἔλεγον, ὃ καὶ εἴρηται. ἔχουσι δὲ ἑβδομαίᾶς μὲν τὰς Νῶνας Μάρτιος Μάϊος Ἰούλιος Ὀκτώβριος, πεμπταιᾶς δὲ οἱ λοιποὶ πάντες. ἤρεσε δὲ ὅμως τῷ Καίσαρι καὶ μετὰ τὴν ἡλιακὴν τῶν μηνῶν διατύπωσιν τὰς σεληνιακὰς ἐορτὰς τοῖς μῆσι καταλεῖψαι. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς δοκούσης ἀνωμαλίας τῶν πεμπταιᾶς καὶ ἑβδομαίᾶς τὰς Νῶνας ἐχόντων μηνῶν.

3.11 Ἐορτάζετο δὲ παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἢ μὲν νεο μηνία εἰς τιμὴν Ἥρας, ἥτις ἐστὶ Σελήνη, αἱ δὲ Νῶναι εἰς ὄνομα Διός, αἱ δὲ Εἰδοὶ πάλιν εἰς ὄνομα Διός· ἐκάλουν δὲ νεομηνίαν τὴν πρώτην τῆς σελήνης καὶ ἐόρταζον αὐτῇ καὶ Ῥωμαῖοι καὶ Ἕλληνες, ἀλλ' οὐδὲ παρὰ Ἑβραίοις κατεφρονεῖτο, ὡς φησιν ὁ μελωδός· «σαλπύσατε ἐν νεομηνία σάλπιγγι.» χαλεπὸν δὲ οὐδὲν ἐκ τῶν τοῖς ἀρχαίοις εἰρημένων διὰ βραχέων εἰπεῖν ὅ, τί ποτε ἄρα ἐστὶ νεομηνία καὶ τίνοσ χάριν παρὰ πᾶσι φαίνεται ἢ τῆς νεομηνίας δύναμις τιμωμένη, εἰ τάληθὲς εἰπεῖν, τῇ φύσει τῶν πραγμάτων ἐνθεωρουμένη. καὶ τούτου μάρτυς Ἀντίγονος, φάσκων τοὺς μύρμηκας ἐν ταῖς νεομηνίαις ἀναπαύεσθαι· ἀδύνατον οὖν ἰδεῖν μύρμηκα ἐν ταῖς νεομηνίαις ἐργαζόμενον, ὡς καὶ Ἀρχελάω εἴρηται. καὶ τίμιον τὸ τῆς νεομηνίας ὡς ἐλέγομεν ὄνομα ὡς αἴτιον ἀνανεώσεως τοῦ παντός αἰσθητοῦ· τῶν γὰρ ἐν αἰσθήσει πάντων ἐν ἀυξήσει καὶ μειώσει τυγχανόντων τοιαύτη τις ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ διατετύπεται ἢ τῆς σελήνης φύσις συνέχουσα τὴν ὅλην αἰσθησιν· καὶ τοῦτο δηλὸν ἐκ τῆς τῶν ὑδάτων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ζῶων φύσεως καὶ ἐκ τῶν ἐν ἡμῖν χυμῶν·

αυξομένης γάρ τῆς σελήνης αὐξεται τὰ ὑπ' αὐτήν, εἶτα συνιούσης ἀπολήγει καὶ εἰς ἑαυτὰ συστέλλεται. καὶ τὴν ἴβιν δὲ καὶ τὸν κέρκωπα Αἰγυπτίοις ἔνθεν ἐδόκει τιμᾶν· ἀμφοτέρω γὰρ τὰ ζῶα σελήνη συμπαθῆ εἶναι προσεΐκασται· ἢ μὲν ἴβις αὐτῷ τε τῷ σχήματι ἐμφορῆς, ἄκρα μὲν ὀμιχλαίνουσα, λευκαίνουσα δὲ τὰ μέσα καθάπερ ἢ αἰθερία μήνη. ὅτε γὰρ οὐρανὸς ἀσέληνος οὐδὲ ἴβιδες ὀρῶσι, μύουσι δὲ τοῖς ὀφθαλμοῖς τουτονὶ τὸν χρόνον καὶ ἄσιτοι ἐγκαρτεροῦσι τὸ συγγενὲς στοιχεῖον ἀναμένουσαι. ὁ δὲ κέρκωψ δηλοτέρας ἔχει τὰς ἐνεργείας· ὅτε μὲν γὰρ αὐξοῖ τὸ φῶς τῆς σελήνης, ὁ τῶν ὀφθαλμῶν κύκλος τούτῳ εὐρύνεται, ὅτε δὲ ἐκεῖνο μειοῦται, τὸ τῶν ὀμμάτων περιφερὲς συστέλλεται. φασὶ δὲ τινες, ὧν ἐστὶ καὶ Δέρκυλλος, ὅτι γεννᾶται ἐν τῷ Ὑδάσπῃ ποταμῷ λίθος λυχνίς καλούμενος· οὗτος σελήνης αὐξομένης ἤχον μελωδίας ἀποδίδωσι. ἀλλὰ μὴν καὶ ἐν Ἀράρει ποταμῷ τῆς Κελτικῆς, μᾶλλον δὲ Αἰσάρῳ Συβάρεως, γεννᾶται ἰχθύς, κλοπίαν δὲ αὐτὸν οἱ ἐπιχώριοι καλοῦσι. τοῦτον λέγουσιν αὐξανομένης μὲν τῆς σελήνης λευκαίνεσθαι, μελαίνεσθαι δὲ αὐθις μειουμένης τοῦ φωτὸς αὐτῆς. ἱστορεῖ δὲ τοῦτο Καλλισθένης ὁ Συβαρίτης. ἀλλὰ καὶ Ἀρχελάος φησὶ τὰ τῶν μυῶν ἥπατα λοβοὺς ἔχειν πεντεκαίδεκα, οἵτινες οὐκ ἀθροοὶ πάντες ἐγγίνονται, ἀλλ' ἕκαστος καθ' ἡμέραν σεληνιακὴν εἰς ἐπιγινόμενος ἐξ οὐκ ὄντος προστίθεται ἀπὸ τῆς νεομηνίας μέχρι τῆς πανσελήνου, πάλιν δὲ ἀπὸ τῆς πανσελήνου εἰς ἕφ' ἐνὶ καθ' ἡμέραν φθίνων λοβὸς πάντες μέχρι τῆς νεομηνίας ἐκλείπουσι. καὶ αὐθις ἐξ ἐκείνης ἄρ χονται γίνεσθαι πρὸς τὴν τῆς σελήνης περίοδον καὶ τὸν ἀριθμὸν τῆς ἐκείνης ἡμερῶν καὶ αὐτοὶ γινόμενοι καὶ ἀπογινόμενοι καὶ πληθυνόμενοι καὶ μειούμενοι. ὁ δ' αὐτὸς ἱστορικὸς λέγει καὶ τὰ τῶν θαλασσίων ἐχίνων ὡς τὸ αὐτὸ πάσχειν.

3.12 Ἀναξιμένης τοίνυν κύκλον τὴν σελήνην εἶναι βούλεται ἐννεακαιδεκαπλασίονα τῆς γῆς, πλήρη πυρὸς ὡσπερ τὸν τοῦ ἡλίου, Ξενοφάνης δὲ νέφος εἶναι πεπυρωμένον, οἱ Στωικοὶ μικτὴν πυρὸς καὶ ἀέρος, Πλάτων ἐκ πλείονος τοῦ πυρῶδους, Ἀναξαγόρας καὶ Δημόκριτος στερέωμα διάπυρον, ἔχον ἐν ἑαυτῷ πεδία καὶ ὄρη καὶ φάραγγας, Ἡράκλειτος γῆν ὀμίχλη περιειλημμένην, Πυθαγόρας γε μὴν πυροειδὲς σῶμα. περὶ δὲ τοῦ κατ' αὐτὴν φωτὸς ἐροῦμεν, ὡς Ἀναξίμανδρος μὲν ἴδιον αὐτὴν φῶς ἔχειν βούλεται, ἀραιότερον δὲ πῶς, ὁ δὲ Ἀντιφῶν ἰδίῳ μὲν φέγγει λάμπειν τὴν σελήνην φησὶ, τὸ δὲ ἀποκρυπτόμενον περὶ αὐτὴν ὑπὸ τῆς προσβολῆς τοῦ ἡλίου ἀμαυροῦσθαι, πεφυκότος τοῦ ἰσχυροτέρου φωτὸς τὸ ἀσθενέστερον ἀμαυροῦν, ὃ δὴ συμβαίνει καὶ περὶ τὰ ἄλλα ἄστρα. Θαλῆς δὲ καὶ οἱ ἀπ' αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἡλίου φωτίζεσθαι τὴν σελήνην ἐνέκριναν. ὃ γε μὴν Ἡράκλειτος τὸ αὐτὸ πεπονθέναι τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην φησὶ· σκαφοειδεῖς γὰρ ὄντας τοῖς σχήμασιν ἐκ τῆς ὑγρᾶς ἀναθυμιάσεως φωτίζεσθαι πρὸς τὴν φαντασίαν, λαμπρότερον δὲ τὸν ἥλιον διὰ τὸ ἐν καθαρῷ ἀέρι φαίνεσθαι. ἀφεστάναι δὲ λόγος ἀπὸ τῆς γῆς κατὰ τὸν Ἐρατοσθένην τὴν μὲν σελήνην σταδίων μυριάδας ἐβδομήκοντα ὀκτώ, τὸν δὲ ἥλιον τετρακοσίας καὶ ὀκτάκις μυρίας. ἢ σελήνη γὰρ τὴν ἐβδόμην κατέχουσα ζώνην προσγειότερα τῶν ἄλλων ἐστὶν ἀστέρων· ὅθεν οὐδὲ πῖλημα ἄκρατον αἰθέρος αὐτὴν εἶναι φασὶ κατὰ τοὺς ἄλλους ἀστέρας, κρᾶμα δὲ αἰθερώδους καὶ αερώδους οὐσίας· τὸ γὰρ φαινόμενον αὐτῆς μέλαν, ὃ καλοῦσι πρόσωπόν τινες, οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τὸν ἀναμειγμένον ἀέρα, ὃς φύσει μέλας ὧν ἄχρις αὐτῆς τείνεται. ἐκεῖνο δὲ μὴ παριδεῖν ἄξιον. ἢ νεομηνία κεφαλὴ μηνὸς πρὸς τῶν ἀρχαίων προσαγορεύεται. δέκα δὲ εἰσηγοῦνται σελήνης σχήματα, ἀφ' ὧν ὁ τριακονθήμερος ἀναπληροῦται κύκλος· τὰ δὲ ἐστὶ σύνοδος ἀνατολῆς μηνουειδῆς διχότομος ἀμφίκυρτος πλήρης αὐθις διχότομος αὐθις ἀμφίκυρτος αὐθις μηνουειδῆς αὐθις σύνοδος. ἕτεροι δὲ ἔνδεκα σχήματα εἶναι βούλονται· μετὰ γὰρ τὴν σύνοδον

ἀριθμοῦσι καὶ τὴν γένναν, ὅταν μίαν μοῖραν ἀποστῆ ἡ σελήνη τοῦ ἡλίου.

3.13 Τὰς τοίνυν Καλένδας ὡς ἐλέγομεν οἶα νεομηνίαν ἐτίμησαν Ῥωμαῖοι, μετὰ δὲ ταύτας καθεξῆς τὰς Νώνας, καὶ κατὰ τρίτην τάξιν τὰς Εἰδούς. τρίμορφος μὲν γὰρ ἡ τῆς Ἑκάτης, ἦτοι τῆς Σελήνης, δύναμις· ὃ γὰρ Ἀπόλλων ἐν ἡλίῳ, τοῦτο Ἑκάτη ἐν σελήνῃ.

3.14 Ὅτι ὁ τριάκοντα ἀριθμὸς φυσικώτατός ἐστιν, ὃ γὰρ ἐν μονάσι τριάς, τοῦτο ἐν δεκάσι τριακοντάς· ἐπεὶ καὶ ὁ τοῦ μηνὸς κύκλος συνέστηκεν ἐκ τεσσάρων τῶν ἀπὸ μονάδος ἐξῆς τετραγώνων, ἀ' δ' θ' ιζ', ὅθεν οὐκ ἀπὸ σκοποῦ Ἡράκλειτος γενεὰν τὸν μῆνα καλεῖ.

3.15 Μετὰ δὲ τὰς Καλένδας εὐρίσκομεν πολλαχῶς τὸν χρόνον διαιρεῖσθαι εἰς αἰῶνα εἰς χρόνον εἰς καιρὸν εἰς ἐνιαυτόν. αἰὼν τοίνυν ἐστὶν ἄπειρός τις τῶν οὐρανίων σωμάτων περιπόλησις ἢ αὐτοῦ τοῦ παντὸς οὐρανοῦ παντελὴς ἀνακύκλησις, χρόνος δὲ ἡ ἐξ αἰῶνος ἀόριστος ἕκτασις. ταύτη καὶ Κρόνος παῖς Οὐρανοῦ λέγεται· ὃ γὰρ χρόνος ἐκ τῶν τοῦ οὐρανοῦ κινήσεων πρόεισιν. ὥστε καιρὸς ἐστὶ χρόνου παράδειγμα, καὶ οὐκ αὐτὸς ὁ χρόνος.

3.16 Ὅτι διαφέρει μεγίστη ἀποκατάστασις τελείας περιόδου τῷ τὴν μὲν ἀποκατάστασιν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ση μείου ἐπὶ τὸ αὐτὸ σημεῖον γίνεσθαι κατὰ μῆκος καὶ πλάτος καὶ βάθος, τὴν δὲ τελείαν περίοδον ἐκ τῆς συναγωγῆς τῶν ὀρίων ἀποτελεῖσθαι· τρεῖς γὰρ εἶναι φασιν οἱ ἀρχαῖοι περιόδους πάντων τῶν πλανήτων, μεγίστας ἐλαχίστας μέσας, καὶ τὴν μὲν τοῦ Κρόνου μεγίστην ἑπτὰ καὶ πεντήκοντα ἐτῶν, τὴν δὲ Διὸς ἐννέα καὶ ἑβδομήκοντα, Ἄρεός γε μὴν ἐξ πρὸς τοῖς ἐξήκοντα– ὅθεν τοσαύτας χιλιάδας ἀνδρῶν ἐπήγετο ὁ Καῖσαρ ὡς κἂν τούτῳ τῷ μέρει ἐμπειρότατος ἦεν τε τῷ ἐμφυλίῳ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις πολέμοις, καὶ εἰκότως ἐκράτει– Ἡλίου δὲ εἴκοσι καὶ ἑκατόν–οὗ δὴ χάριν ἀδύνατον ἄνθρωπον ἐπέκεινα τῶν τοσοῦτων διαζῆσαι ἐνιαυτῶν– τῆς δὲ Ἀφροδίτης δύο καὶ ὀγδοήκοντα καὶ Σελήνης ὀκτῶ καὶ ἑκατόν. τὴν δὲ ἐλαχίστην Κρόνου τριάκοντα, Διὸς δυοκαίδεκα, Ἄρεος πεντεκαίδεκα, δι' ὃν καὶ τὸν κύκλον τῆς λεγομένης ἐπινημήσεως οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τοῦτο ἔθεντο ἀριθμοῦ, Ἡλίου ἐννεακαίδεκα, Ἀφροδίτης ὀκτώ, Ἑρμοῦ εἴκοσι καὶ Σελήνης πέντε πρὸς τοῖς εἴκοσι. τὴν δὲ μέσην Κρόνου μὲν τριῶν καὶ τεσσαράκοντα πρὸς τῷ ἡμίσει, Διὸς πέντε καὶ τεσσαράκοντα πρὸς τῷ ἡμίσει, Ἄρεος τεσσαράκοντα πρὸς τῷ ἡμίσει, Ἡλίου ἐννέα καὶ ἐξήκοντα πρὸς τῷ ἡμίσει, Ἀφροδίτης πέντε πρὸς τοῖς τεσσαράκοντα, Σελήνης ἐξ καὶ ἐξήκοντα πρὸς τῷ ἡμίσει. καὶ αἱ μὲν μέγιστα καὶ ἐλάχιστα καὶ μέσαι περίοδοι τοιαῦται, αἱ δὲ τέλειαι ἀποκαταστάσεις τῶν πλανήτων οὕτω· Κρόνος ποιεῖται τὴν ἀποκατάστασιν ἔτεσι πέντε καὶ ἐξήκοντα καὶ διακοσίους, Ζεὺς ἑπτὰ καὶ εἴκοσι καὶ τετρακοσίους, Ἄρης τέσσαρσι καὶ ἐννεμήκοντα καὶ διακοσίους, Ἥλιος ἐνὶ καὶ ἐξήκοντα καὶ τετρακοσίους καὶ χιλίους, Ἀφροδίτη ἐνὶ καὶ πενήκοντα καὶ ἑκατόν καὶ χιλίους, Ἑρμῆς ὀγδοήκοντα πρὸς τοῖς τετρακοσίους, Σελήνη πέντε πρὸς τοῖς εἴκοσιν, ἡ δὲ τοῦ παντὸς ἀποκατάστασις γίνεται δι' ἐτῶν μυριάδων ἑκατόν ἑβδομήκοντα πέντε καὶ τρισχιλίους πρὸς τοῖς διακοσίους, καὶ τότε γίνεται σύνοδος πάντων τῶν ἀστέρων κατὰ τὴν τριακοστὴν μοῖραν τοῦ καρκίνου ἢ τὴν πρώτην τοῦ λέοντος· καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ καρκίνου γένοιτ' ἂν κατακλυσμός, ἐπὶ δὲ τοῦ λέοντος ἐκπύρωσις, ἀλλ' οὐ καθολικὴ κατὰ τοὺς Στωικούς, μερικὴ δὲ πάντως· ἐκείνοις γὰρ δοκεῖ τὸ πᾶν αἰσθητὸν τοῖς τοιούτοις ὑπάγεσθαι καταστήμασι καὶ αἰτίαν ἀξιοῦσι διδόναι τοιάνδε, τὸ δὲ πᾶν φασι τῷ ἀπείρῳ χρόνῳ ἢ ταῖς ἐκπυρώσεσι τῶν ἐν οὐρανῷ φωστήρων ἀποξηραίνεσθαι ἢ ταῖς ἐπικλύσεσιν τῶν ὑδάτων διαχεῖσθαι καὶ διαπίπτειν ἀπὸ τῆς ἐπιπλαζούσης ὑγρότητος καὶ ἀναλύεσθαι καὶ τὸ στεγανὸν ἀπολλύειν. ἀνάγκη

τοιγαροῦν πρὸς ἑκάτερον ἀρμόσαι τὴν πρόνοιαν καὶ δίκην γεωργοῦ νῦν μὲν πυρὶ τὴν ἐν βάθει τῆς φύσεως ἐκκαλεῖσθαι θερμότητα, νῦν δὲ ὕδατι τὴν μεμανωμένην τῆς γῆς κατάρδειν ξηρότητα.

3.17 Ὅτι Ἕλληνες μὲν ἀπὸ τῆς κε΄ Δεκεμβρίου τὴν ἀρχὴν ἐποιοῦντο τοῦ ἔτους ἦτοι τὴν τροπὴν, Ῥωμαῖοι δὲ μετὰ ὀκτώ ἡμέρας κατὰ τὴν πρώτην Ἰανουαρίου· οἱ μὲν Ἕλληνες τὴν τροπὴν αὐτὴν τηροῦντες, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τὴν τοῦ γνώμονος σκιὰν πότε συστέλλεσθαι ἄρξεται· μέχρι γὰρ τῶν ὀκτώ ἀνεπαίσθητός ἐστιν ἡ τῆς σκιᾶς μείωσις.

3.18 Ὅτι διὰ τὴν γένεσιν διττὴ γέγονεν ἡ τῶν οὐρανίων κινήσεις· εἰ γὰρ ἀπλῆ ἦν περιφορὰ, ἦν ὁ ἀπλανῆς οὐρανὸς ποιεῖται πάντα συνέχων ἐν ἑαυτῷ καὶ περιδιῶν, οὐδὲν ἂν ἀπ' αὐτῆς παρήχθη· τί γὰρ ἀπὸ τῆς ἀπλῆς κινήσεως ἂν ἄλλο ἀποτελεσθῆ παρ' αὐτῆς; ἐπεὶ δὲ ἀντιφέρονται πολλαὶ καὶ ποικίλαι τῇ μιᾷ περιφορᾷ, πᾶσα γένεσις ὁμοῦ παράγεται ἀπ' αὐτῶν. οὕτω γὰρ ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς φησι· «μιᾶς μὲν οὔσης τῆς φορᾶς οὐκ ἐνδέχεται γίνεσθαι τὰ ἄμφω, γένεσιν καὶ φθοράν, διὰ τὸ ἐναντία εἶναι· τὸ γὰρ αὐτὸ καὶ ὡσαύτως ἔχον ἀεὶ τὸ αὐτὸ πέφυκε ποιεῖν, ὥστε ἦτοι γένεσις ἐστὶν ἀεὶ ἢ φθορά. δεῖ δὲ πλείους εἶναι τὰς κινήσεις καὶ ἐναντίας ἢ τῇ φορᾷ ἢ τῇ ἀνωμαλίᾳ· τῶν γὰρ ἐναντίων τὰ ἐναντία αἴτια. διὸ οὐχ ἡ πρώτη φορὰ αἰτία ἐστὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς, ἀλλ' ἡ κατὰ τὸν λοξὸν κύκλον· ἐν ταύτῃ γὰρ καὶ τὸ συνεχὲς ἔνεστι καὶ τὸ κινεῖσθαι δύο κινήσεις.»

3.19 Ὅτι ὁ ἀπλανῆς οὐρανὸς ἀπλοῦς ὅλως πρὸς τοῦ πάντων ἐπέκεινα κατὰ τὸ λόγιον πραχθεὶς πάντα συνέχων καὶ περιδιῶν πάντα κινεῖ καὶ μεταδίδωσι τοῖς πᾶσιν ἑαυτοῦ καὶ ταχύτατός ἐστι πάσης κινήσεως καὶ ἀεὶ ὡσαύτως ἔχων, τό τε εἶναι τῷ παντὶ αἰσθητῷ δίδωσι οὐδεμίαν ἐναλλαγὴν καὶ ποικιλίαν λαχῶν.

3.20 Ὅτι δὲ τὸν ἐνιαυτὸν ὡς θεὸν ἐτίμησαν, δῆλον ἐξ αὐτῆς τῆς Λυδῶν βασιλίδος πόλεως. Σάρδιν γὰρ αὐτὴν καὶ Ξυάριν ὁ Ξάνθος καλεῖ, τὸ δὲ Σάρδιν ὄνομα εἶ τις κατὰ ἀριθμὸν ἀπολογίσειται, πέντε καὶ ἐξήκοντα καὶ τριακοσίας εὐρήσει συνάγων μονάδας· ὡς κἀντεῦθεν εἶναι δῆλον, πρὸς τιμὴν ἡλίου τοῦ τοσαύταις ἡμέραις τὸν ἐνιαυτὸν συνάγοντος Σάρδιν ὠνομασθῆναι τὴν πόλιν. νέον δὲ Σάρδιν τὸ νέον ἔτος ἔτι καὶ νῦν λέγεσθαι τῷ πλήθει συνομολογεῖται· εἰσὶ δὲ οἱ φασί, τῇ Λυδῶν ἀρχαίᾳ φωνῇ τὸν ἐνιαυτὸν καλεῖσθαι Σάρδιν.

3.21 Ὅτι τὸν Πᾶνα εἰς τὴν τοῦδε τοῦ παντὸς φύσιν λαμβάνουσιν οἱ Λυδοί, κεράον τινα ἀπὸ σελήνης, φλογώδη δὲ τὰς ὄψεις ἀπὸ τοῦ αἰθέρος, λάσιον δὲ τὸ σῶμα ἀπὸ τῆς γῆς, χείρονος δὲ φύσεως τὰ λοιπὰ διὰ τὴν ἄλογον τῆς ὕλης ποικιλίαν. 3.22 Οἱ μῆνες δυοκαίδεκα παρὰ πᾶσιν ὄντες ἄλλοις ἔθνεσιν ἄλλως προσαγορεύονται. καὶ γὰρ Ἀθηναίοις μὲν οὕτως· Ἐλαφηβολίων Μουνυχιῶν Θαργηλιῶν Σκιροφοριῶν Ἐκατομβαιῶν Μεταγειτνιῶν Βοηδρομιῶν Πυανεψιῶν Μαιμακτηριῶν Ποσειδεῶν Γαμηλιῶν Ἀνθεστηριῶν. Ἕλλησι δὲ οὕτως· Γορπιαῖος Ὑπερβερεταῖος Δῖος Ἀπελλαῖος Αὐδοναῖος Περίτιος Δύστρος Ξανθικός Ἀρτεμίσιος Δαίσιος Πάνεμος Λῶος. Ἑβραίοις δὲ οὕτως· Θεσρὶ Μαρχεσουβάν Χασελέθ Τεβέθ Σαφάτ Ἀδάρ Νισάν Ἰάρ Σιβάν Θαμοῦς Ἀὰβ Ἐλούλ. Αἰγυπτίοι δὲ οὕτως· Θῶθ Φαωφὶ Ἀθὺρ Χοιὰκ Τυβὶ Μεχὶρ Φαμενώθ Φαρμουθὶ Παχῶν Παῦνι Ἐπιφὶ Μεσωρί. Ῥωμαίοις δὲ οὕτως· Σεπτέμβριος Ὀκτώβριος Νοέμβριος Δεκέμβριος Ἰανουάριος Φεβρουάριος Μάρτιος Ἀπρίλλιος Μάιος Ἰούνιος Ἰούλιος Αὐγούστος. οὕτω μὲν οὖν τὰ τῶν μηνῶν παρὰ τοῖς ἔθνεσιν ἔχει, οἱ δὲ Βαβυλώνιοι καὶ Αἰγύπτιοι ἀρχὴν ἐνιαυτοῦ τὴν ἑαρινὴν ὠρίσαντο τροπὴν, ὥσπερ ἀπὸ κεφαλῆς τὴν ἐν κριῶ ἰσημερίαν λαμβάνοντες διὰ τὸ πᾶσαν ἐν τῷ ἔαρι τὴν αἰσθητὴν φύσιν αὔξεσθαι. Ἕλληνες δὲ τὴν πρώτην τοῦ καρκίνου μοῖραν, ὡς ἂν τις εἴποι, τὴν εἰκάδα τρίτην τοῦ

Ἰουνίου μηνός, εἰς ἀρχὴν ἔτους παρέδσαν. ἀλλὰ τούτοις μὲν καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἔθνεσι μία τις ἐφυλάττετο τοῦ ἐνιαυτοῦ καταρχή, τοῖς δὲ Ῥωμαίοις τρεῖς· μία μὲν ἱερατική, ἑτέρα δὲ πάτριος, ἡ δὲ ἄλλη, κυκλικὴ καὶ πολιτικὴ. καὶ ἱερατικὴ μὲν κατὰ τὸν Ἰανουάριον, ὅταν ὁ ἥλιος τὸν αἰγόκερων παριῶν αὐξήσιν ποιῆται τῆς ἡμέρας· πάτριος δὲ ἡ παρ' αὐτοῖς λεγομένη πρώτη τοῦ Μαρτίου μηνός, καθ' ἣν καὶ τὰ ὅπλα ἔτι καὶ νῦν Ῥωμαίοις ἔθος κινεῖν. ἡ δὲ πολιτικὴ ἢ μᾶλλον κυκλικὴ ἢ πρώτη τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός, ἦν Ἕλληνες μὲν ἐπινέμησιν, αὐτοὶ δὲ ἰνδικτιῶνα καλοῦσιν· ἰνδικτιῶνα γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι τὸ μήνυμα τοῦ ἐνιαυσιαίου κύκλου πατριῶς καλοῦσιν. τῆς γὰρ ἀρχαιότητος τὸν κύκλον ἐχούσης εἰς τὸ λεγόμενον παρ' αὐτοῖς λοῦστρον, τουτέστιν εἰς τὴν πενταετηρίδα–καθαρμὸς δὲ ἦν καὶ μυστήρια Μητρὸς κατ' αὐτὸν ἐτελεῖτο–ἔδοξεν ὕστερον πρὸς τιμὴν Ἄρεος–πάτριος δὲ Ῥωμαίοις, ὡς φασι, θεός–παρὰ πεντεκαίδεκατον ἐνιαυτὸν ἀνανεοῦσθαι τὸν κύκλον. ἡ γὰρ τελεία ἀποκατάστασις Ἄρεος διχῶς παραφυλάττεται, μικρὰ μὲν πεντεκαίδεκα, μέση δὲ ἑβδομήκοντα ἑννέα. ὅτι δὲ πάτριον ἀρχὴν ἐνιαυτοῦ τὸν Μάρτιον οἱ Ῥωμαῖοι παρέλαβον, δῆλον καὶ ἀπὸ τοῦ τὰς λεγομένας παρ' αὐτοῖς ματρῶνας, τουτέστι τὰς εὐγενίδας, τοὺς οἰκέτας ἐστιά, καθάπερ ἐν τοῖς Κρονίοις τουτὶ πράττειν ἔθος ἦν τοὺς κεκτημένους· ὧν αἱ μὲν δι' Ἄρεος τιμὴν δουλεύουσι τοῖς ἄρρεσι τῶν οἰκετῶν διὰ τὴν κρείττονα φύσιν, οἱ δὲ– ἀποτρόπαιον ὡσπερ θεραπείαν εἰσάγοντες τῷ Κρόνῳ– τοῖς ἑαυτῶν δούλοις ἐδούλευον, ὅπως μὴ ταῖς ἀληθείαις νεμεσητόν τι παθόντες εἰς δουλείαν πολεμίων καταπέσωσιν.

3.23 Ἐπινέμησιν δὲ αὐτὴν Ἕλληνες ἐκ τοῦ πράγματος ὠνόμασαν. ἐπὶ γὰρ ζυγῶ γενόμενος ὁ ἥλιος δείκνυσι τὴν τῶν καρπῶν ποιότητα· κατ' αὐτὴν δὲ φιλανθρωπῶς οἱ πάλαι τοὺς φόρους τοῖς ὑπηκόοις ἐπένεμον, ὡς μὴ παρὰ τὴν τούτων ἐπίδοσιν ἀσεβῶς δοκοῖεν βαρύνεσθαι οἱ φορολογούμενοι. εἰκότως οὖν αὐτὴν ἐπινέμησιν οἰοῦναι διανομὴν τινα τῶν δασμῶν ἐκάλεσαν. οὐ γὰρ ἦν οὕτως ἀδυσώπητος ἡ τῶν φόρων εἴσπραξις οὐδ' ὠρισμένη τις ἢ μᾶλλον αὐξομένη κατὰ μικρόν, ἀλλὰ πρὸς τὸ χρειώδες τῶν ἀνακυπτόντων τοῖς κρατοῦσιν ἐγένετο. ταῦτη καὶ ἐπιτάγματα τοὺς φόρους ἔτι καὶ νῦν Ἀσιανοὶ καλοῦσιν. ὅθεν ἐπ' εἰρήνης ἐναπονεμόντων ἐπὶ πλεῖστον καὶ τὸ λοιπὸν συγχωρουμένων τοῖς συντελέσι τῶν φόρων, τοιαῦτα ταῖς πόλεσι περιγέγονε θαυμαστά, λουτρὰ λέγω καὶ ἀγοραὶ καὶ ὑδάτων ὄλκοι ἄπειρον εὐδαιμονίαν τῶν οἰκητόρων κηρύττοντες.

4.t LIBER QUARTUS.

4.1 Ἰανουάριος. Ἀποχρώντως ἡμῖν εἴρηται, ἀρχὴν ἱερατικοῦ ἐνιαυτοῦ τὸν Ἰανουάριον μῆνα τοῖς Ῥωμαίοις παρὰ τοῦ βασιλέως Νουμᾶ ὀρισθῆναι, καθ' ὃν τοῖς ὑπὲρ σελήνην ἐνήγιζον, ὡσπερ ἐν τῷ Φεβρουαρίῳ τοῖς ὑπ' αὐτὴν. ῥητέον τοίνυν περὶ Ἰανοῦ, τίς τε ἄρα ἐστὶ καὶ τίς ἢ περὶ αὐτοῦ δόξα γέγονε τοῖς ἀρχαίοις. ὁ Λαβέων οὖν φησιν αὐτὸν καλεῖσθαι Ἰανὸν Κονσίβιον τουτέστι βουλαῖον, Ἰανὸν Κήνουλον καὶ Κιβούλλιον–οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι κίβους τὴν τροφήν ἐκάλουν–οἷον εὐωχιαστικόν, Πατρίκιον ὡσεὶ αὐτόχθονα, Κλουσίβιον ἀντὶ τοῦ ὀδίαῖον, Ἰουνώνιον τουτέστιν ἄριον, Κυρίνον ὡσανεὶ πρόμαχον, Πατούλκιον καὶ Κλούσιον οἰοῦναι θυρεόν, Κουριάτιον οἰοῦναι ἔφορον εὐγενῶν· Κουριάτιοι γὰρ καὶ Ὀράτιοι ὀνόματα εὐπατριδῶν εἰσι. καὶ οἱ μὲν δίμορφον αὐτὸν μυθο λογοῦσι, νῦν μὲν κλεῖς τῇ δεξιᾷ φέροντα ὡσανεὶ θυρεόν, νῦν δὲ τῇ μὲν δεξιᾷ τριακοσίας τῇ δὲ ἑτέρᾳ ἐξήκοντα πέντε ψήφους ἀριθμοῦντα ὡσπερ τὸν ἐνιαυτόν. ἔνθεν καὶ τετράμορφον ἀπὸ τῶν τεσσάρων τροπῶν· καὶ τοιοῦτον αὐτοῦ ἄγαλμα ἐν τῷ φόρῳ τοῦ Νερβᾶ ἔτι καὶ νῦν λέγεται σεσωσμένον. Λογγίνος δὲ Αἰωνάριον αὐτὸν

έρμηνεῦσαι βιάζεται ὡσεὶ τοῦ αἰῶνος πατέρα, ἢ ὅτι ἔνον τὸν ἐνιαυτὸν Ἕλληνες εἶπον, ὡς Καλλιμάχος ἐν πρώτῳ αἰτιῶν· τετράενον Δαμάσου παῖδα Τελεστορίδην, ἢ ἀπὸ τῆς ἴας ἀντὶ τοῦ τῆς μιᾶς κατὰ τοὺς Πυθαγορείους. ὅθεν ὁ Μεσσαλαῆς τοῦτον εἶναι τὸν αἰῶνα νομίζει· καὶ γὰρ ἐπὶ τῆς πέμπτης τοῦ μηνὸς τούτου ἑορτὴν Αἰῶνος ἐπετέλουν οἱ πάλοι.

4.2 Δυοκαίδεκα πρυτάνεις πρὸς τοῦ Νουμᾶ τοὺς καλουμένους Σαλίους ὀρισθῆναι φασιν ὑμνοῦντας τὸν Ἴανὸν κατὰ τὸν τῶν Ἰταλικῶν μηνῶν ἀριθμὸν. ὁ δὲ Βάρρων ἐν τῇ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ τῶν θείων πραγμάτων φησὶν αὐτὸν παρὰ Θούσκους οὐρανὸν λέγεσθαι καὶ ἔφορον πάσης πράξεως καὶ Ποπάνωνα διὰ τὸ ἐν ταῖς Καλένδαις ἀναφέρεσθαι πόπανα. Φοντήϊος δὲ ἐν τῷ περὶ ἀγαλμάτων ἔφορον αὐτὸν οἶεται τοῦ παντὸς χρόνου τυγχάνειν, καὶ ταύτῃ δωδεκάβωμον εἶναι τὸν αὐτοῦ ναὸν κατὰ τὸν τῶν μηνῶν ἀριθμὸν. ὁ δὲ Γάβιος Βάσσος ἐν τῷ περὶ θεῶν δαίμονα αὐτὸν εἶναι νομίζει τεταγμένον ἐπὶ τοῦ ἀέρος, καὶ δι' αὐτοῦ τὰς τῶν ἀνθρώπων εὐχὰς ἀναφέρεσθαι τοῖς κρεῖττοσι· ταύτῃ δίμορφος εἶναι λέγεται ἕκ τε τῆς πρὸς ἡμᾶς ἕκ τε τῆς πρὸς θεοὺς ὄψεως. καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Φιλαδελφείᾳ ἔτι καὶ νῦν ἵχνος τῆς ἀρχαιότητος σώζεται· ἐν γὰρ τῇ ἡμέρᾳ τῶν Καλενδῶν πρόεισι ἐσχηματισμένος αὐτὸς δῆθεν ὁ Ἴανὸς ἐν διμόρφῳ προσώπῳ, καὶ Σατοῦρνον αὐτὸν καλοῦσιν οἷον Κρόνον. ὁ γὰρ μὴν Λουάτιος Ἥλιον παρὰ τὸ ἑκατέρας πύλης ἄρχειν, ἀνατολῆς ἴσως καὶ δύσεως. φασὶ δὲ τὸν αὐτὸν καὶ ἔφορον τῶν ἐπὶ πόλεμον ὀρμώντων τυγχάνειν καὶ διὰ μὲν τῆς μιᾶς ὄψεως ἀποπέμπειν διὰ δὲ τῆς ἑτέρας ἀνακαλεῖσθαι τὸ στράτευμα. ὁ δὲ Πραιτέξτατος ὁ ἱεροφάντης, ὁ Σωπάτρῳ τε τῷ τελεστῇ καὶ Κωνσταντίνῳ τῷ αὐτοκράτῳρι συλλαβῶν ἐπὶ τῷ πολισμῷ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως, δύναμιν αὐτὸν εἶναι τινα βούλεται ἐφ' ἑκατέρας Ἄρκτου τεταγμένην καὶ τὰς θειοτέρας ψυχὰς ἐπὶ τὸν σεληνιακὸν χορὸν ἀποπέμπειν. καὶ ταῦτα μὲν οἱ Ῥωμαίων ἱεροφάνται· ἄλλος δὲ φησὶ τὸν Ἴανὸν ἥρωα γενέσθαι καὶ πρῶτον κατασκευάσαι τεμένη καὶ τιμὰς τοῖς θεοῖς ἐπιτελέσαι, καὶ διὰ τοῦτο μνήμην αὐτοῦ ἐν τοῖς ἱεροῖς γενέσθαι. ὁ γὰρ μὴν Δημόφιλος πρῶτον αὐτὸν βούλεται οἴκους καὶ πυλεῶνας κατασκευάσαι καὶ ἀπὸ τῆς ἱανούας, ὃ ἔστι θύρας, Ἴανουάριον ὀνομασθῆναι. ἔχειν δὲ αὐτὸν καὶ ἀδελφὴν τοῦνομα Καμασήνην. Ὀβίδιος ὁ Ῥωμαῖος Ἴανὸν ἀλληγορεῖ τὸ χάος εἶναι. Δίων ὁ Ῥωμαῖος ἀρχαῖόν τινα ἥρωα Ἴανὸν λέγει, διὰ τὴν τοῦ Κρόνου ξένισιν λαβόντα τὴν γνῶσιν τῶν μελλόντων καὶ τῶν προὔπαρχόντων, καὶ διὰ τοῦτο διπρόσωπον ὑπὸ Ῥωμαίων πλάττεσθαι· ἐξ οὗ τὸν τε μῆνα κληθῆναι Ἴανουάριον, καὶ τὴν τοῦ ἔτους ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς γίνεσθαι.

4.3 Οὗτος δὲ ὁ μὴν πρότερον Μονίας ἑκαλεῖτο ἀπὸ τῆς μονάδος, ἢ δὲ πρώτη τῶν Καλενδῶν ἑορτὴ Ῥωμαίοις σεβασμιωτάτη. καὶ ὁ ὑπατος ἵπῳ λευκῷ ἐποχούμενος καὶ αὐτὸς λευχείμων ἡγούμενος πομπῆς ἀνέτρεχεν ἐν τῷ Καπιτωλίῳ—τὸν δὲ τοιοῦτον τρόπον τῆς πομπῆς πατρίως ὀβατίωνα ἐκάλουν ἐκ τῆς τῶν προβάτων θυσίας. καὶ τὸν μὲν ἵππον προσέφερον ὁ ὑπατος τῷ Δίῳ—καὶ γὰρ Ἥλιος αὐτὸς κατὰ Φερεκῦδην—εἶτ' ἐκεῖθεν τὴν ὑπατον ἀναλαβὼν στολὴν προήρχετο. τοῦτο δὲ εἰς τιμὴν τοῦ Διὸς ὡσεὶ καταγωνισθέντων ἐκείνῳ τῶν Γιγάντων, ἀντὶ τοῦ νικηθέντος τοῦ χείματος ὑπὸ τοῦ ἡλίου. οἱ δὲ μυθικοὶ Βριάρεω τὸν χειμῶνα καλοῦσι πολύχειρά τινα, διὰ τὸ πολυσχιδῶς τὸ ὑγρὸν ἐκχεῖσθαι κατ' αὐτόν. καὶ νῦν μὲν μάχεται ὁ Βριάρεως τῷ Δίῳ οἶονεὶ τῷ ἡλίῳ, καὶ σύμμαχος αὐτῷ γίνεται διὰ τὸ τὴν ὑγρὰν οὐσίαν σύμμαχον εἶναι τῇ θερμῇ. 4.4 Ἥλιου τοίνυν ἐπεκτείνοντος τὴν ἡμέραν πρόεισιν ὁ ὑπατος, καὶ ἡ μὲν ἡμέρα ἑορτῆς καὶ ἐκεχειρίας. οἰωνοῦ δὲ χάριν οἱ ἄρχοντες ἐπὶ τῶν βημάτων ἐγίνοντο καὶ πάντα τὰ στρατεύματα σὺν τοῖς ἐπισήμοις συνήγετο. καὶ πάλοι μὲν ἰσχάδας ἀλλήλοις ἐπέδιδον, ἀπὸ γλυκείας τροφῆς δῆθεν ἀπαρχόμενοι. φύλλα δὲ δάφνης ἐδίδον ἀπερ ἐκάλουν

στρήνα εἰς τιμὴν δαίμονός τινος οὕτω προσαγορευομένης, ἣτις ἔφορός ἐστι τῶν νικῶν. τὸ δὲ στρήνα καθ' Ἑλληνας τὸν εὐαρχισμὸν τὸν ἐπὶ ἐντρεχείας στρατιωτικῆς σημαίνει. οὐ γὰρ-ὡς τὸ πλῆθος-ἀπάγεται παιγνίου καὶ ῥαστώνης χάριν. φασὶ δὲ Λατῖνον ἐκεῖνον τοῦ Τηλεγόνου μὲν ἀδελφόν, Κίρκης δὲ παῖδα, πενθερὸν δὲ Αἰνείου, κτίζοντα τὴν τῆς Ῥώμης ἀκρόπολιν πρὸ τῆς παρουσίας Αἰνείου εὐρεῖν ἐπὶ τοῦ τόπου δάφνην κατὰ τύχην καὶ οὕτως πάλιν ἔασαι αὐτὴν ἐκεῖσε διαμένειν· καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐνταῦθα Δάφνην προσαγορεύουσι τὸ Παλάτιον. τὴν δάφνην δὲ οἱ παλαιοὶ τῷ Ἀπόλλωνι καθιεροῦσιν, ὅτι πυρὸς πλῆρες τὸ φυτὸν ὡς φησὶν ὁ Πλούταρχος καὶ ὁ Ἀπόλλων πῦρ· ὁ ἥλιος γὰρ ἐστίν. ὅθεν καὶ ἀπεχθάνεται δαίμοσι τοῦτο τὸ φυτὸν καὶ ἔνθεν ἂν εἴη δάφνη, ἐκποδῶν δαίμονες, κὰν ταῖς μαντεῖαις καίοντες ταύτην οἱ ἄνθρωποι παράστασιν προφητείας δοκοῦσιν εὐρηκένα. οἱ παλαιότεροι δὲ τῷ Ἄρει τὴν δάφνην ἀνετίθησαν, οἱ δὲ μετ' αὐτοὺς τῷ Ἡλίῳ, ὅθεν καὶ τοὺς νικητὰς τῶν πολεμίων δάφναις ἔστεφον, ὡσπερ τοὺς σωτήρας πάλιν τῇ δρυΐ, διὰ τὸ σωτηρίαν τοῖς πάλαι πρὸ τῆς εὐρήσεως τοῦ σίτου τὴν δρυὸν γεγενῆσθαι· βαλάνους γὰρ ἤσθιον οἱ παλαιοὶ ἀντὶ σίτου. ὁ δὲ Ἑλπιδιανὸς ἐν τῷ περὶ ἑορτῶν στρήναν τὴν ὑγείαν τῇ Σαβίνων φωνῇ λέγεσθαι φησὶ, δι' ἣν φύλλα δάφνης ἐπεδίδοτο τοῖς ἄρχουσι παρὰ τοῦ δήμου τῇ πρώτῃ τοῦ Ἰανουαρίου μηνός· ὑγείας γὰρ ἐστὶν ἐργαστική. οὐδὲ γὰρ ἱερὰ νόσος ἢ δαίμων βαρὺς ἐνοχλήσει τῷ τόπῳ ἐν ᾧ δάφνη ἐστίν, ὡσπερ οὐδὲ κεραυνὸς ὅπου συκῆ, ἀλλὰ καὶ σκεδαστικὴ φασμάτων ἐστὶ· ταύτη τοι καὶ οἱ δι' ὀνείρων θείας τυχεῖν ἐπιφανείας ἰμειρόμενοι ἰσχάδων καὶ μόνων μεταλαμβάνουσιν. ἐπεὶ δὲ καὶ φύλλα δάφνης μετὰ τῶν ἰσχάδων συνεπεδίδοτο, ἐπεκράτησε μέχρι καὶ νῦν ἡ συνήθεια, ἐν τοῖς ἀγγείοις τῶν ἰσχάδων καὶ φύλλα δάφνης ἐμβάλλεσθαι. διέμεινε δὲ ὅμως τὸ ἔθος ἐκ μόνης εὐπορίας ἐναλλαγέν· ἀντὶ μὲν γὰρ ἰσχάδων ἐπιδίδωσι πόπανα, ἀντὶ δὲ τῶν φύλλων χρυσίον. πλακοῦντας δὲ Ῥωμαῖοι τὰ ἐκ μέλιτος πόπανα καλοῦσι διὰ τὸ ἐν Πλακεντία τῇ πόλει τῆς Ἰταλίας πρῶτον ἐξ Ἑλλήνων ἢ μᾶλλον ἐκ Σαμίων τὴν τοιαύτην ἐδωδὴν παρελθεῖν, καὶ διὰ τοῦτο οὕτως λέγεσθαι, ὡς Ταραντῖνα ἀπὸ Τάραντος καὶ Κανουβικὰ ἀπὸ Κανούβου καὶ Κοπτὰ ἀπὸ Κοπτοῦ. Σάμιος δὲ τις πρῶτος μέλιτι φυράσας ἄρτον κατεσκεύασε Δίων καὶ τὴν λεγομένην σίσαμον ἐξεῦρεν ἐν τῇ Σάμῳ· ὅθεν καὶ συγγενὲς προσηγορία τοῦ καρποῦ τὸ χωρίον.

4.5 Ἐδέχοντο δὲ ἐπὶ τῆς Ῥώμης οἱ αὐτοκράτορες φιλήματι τοὺς ἄρχοντας πρὸς τιμὴν ἐλευθερίας, ἀπελαθέντων τῶν τυράννων διὰ Βρούτου τοῦ Ῥωμαίων ὑπάτου.

4.6 Ὅτι ἱερὸν κατὰ τὸν Ἰάμβλιχον ὁ δράκων ἐστὶ· λέγει γὰρ ὧδε· «θεῖον τὸ τοῦ δράκοντος ζῶον, πνευματικώτατον πάντων ἐρπετῶν καὶ πυρῶδες· παρ' ὃ καὶ τάχος αὐτῷ ἀνυπέβλητον διὰ τοῦ πνεύματος, χωρὶς ποδῶν καὶ χειρῶν ἢ ἄλλου τινὸς τῶν ἐκτός, δι' ὧν τὰ λοιπὰ ζῶα τὰς κινήσεις ποιεῖται· καὶ ποικίλων σχημάτων τύπους ἀποτελεῖ καὶ κατὰ τὴν πορείαν ἐλικοειδεῖς ἔχει τὰς ὁρμὰς ἐφ' ὃ βούλεται τάχος. πολυχρονιώτατος δὲ ἐστὶ, καὶ οὐ μόνον ἐκδύομενος τὸ γῆρας νεάζει, ἀλλὰ καὶ αὐξῆσιν ἐπιδέχεσθαι μείζονα πέφυκε, καὶ ἐπειδὴν τὸ ὠρισμένον μέτρον πληρώσῃ, εἰς ἑαυτὸν ἀναλίσκεται. διὸ καὶ ἱεροῖς τοῦτο τὸ ζῶον καὶ μυστηρίοις συμπαρεῖληπται.» ὀξύτατα δὲ πάντων βλέπει, ὅθεν καὶ δράκων ὠνόμασται.

4.7 Ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ Τραιανὸς τῇ πάντων Τύχῃ καθιέρωσε ναόν, θεσπίσας κατὰ τὸν ἱερὸν νόμον, μηδένα παρὰ τὸν θύσαντα γεύεσθαι τῆς θυσίας. ὅτι οὐδαμοῦ τοῦ τῆς Τύχης ὀνόματος Ὅμηρος μέμνηται, Ἡσίοδος μέντοι. Εἰμαρμένη οἰονεὶ εἰρομένη διὰ τὸ χρόνου δεῖσθαι καὶ διαστάσεως, ἵνα ὁ εἰρὸς τῶν ὑποκειμένων σώζηται. ὅτι τὸ τῆς Τύχης καὶ Εἰμαρμένης ἐπὶ τῆς γενέσεως προβέβληται ὄνομα· καὶ μάρτυς Ἐρμῆς ἐν τῷ καλουμένῳ τελείῳ λόγῳ οὕτως εἰπὼν· «αἱ καλούμεναι ἑπτὰ σφαῖραι ἔχουσιν ἀρχὴν τὴν

καλούμενην τύχην ἢ εἰμαρμένην, ἥτις πάντα ἄλλοιοῖ καὶ ἐπὶ τῶν αὐτῶν οὐκ ἔῃ μένειν. ἢ δὲ εἰμαρμένη ἐστὶ καὶ ἡ εἰμαρτὴ ἐνέργεια ἢ αὐτὸς ὁ θεὸς ἢ ἡ μετ' ἐκείνην τεταγμένη κατὰ πάντων οὐρανίων τε καὶ ἐπιγείων μετὰ τῆς ἀνάγκης τάξις. καὶ ἡ μὲν αὐτὰς κύει τὰς ἀρχὰς τῶν πραγμάτων, ἢ δὲ καταναγκάζει καὶ τὰ τέλη γίνεσθαι· ταύταις δὲ ἀκολουθεῖ τάξις καὶ νόμος καὶ οὐδὲν ἄτακτον». ὅτι κατὰ τὰ Ἑρμοῦ δόγματα μᾶλλον ὁ Πορφύριος δοκεῖ λέγειν περὶ τύχης, λέγων οὕτω· «τὴν τύχην οἱ παλαιοὶ τῷ ἑπτὰ ἀριθμῷ συνῆπτον, ὡς τὴν τῶν ἑπτὰ ἐπικλώσιν ἔχουσιν, ὅσα εἰς τὸ ζῶον καὶ τὴν ἐκτὸς τούτου ἐνέργειαν ἀπ' αὐτῆς ἐπικλώθεται ταύτης κυρίας πάντων γινομένης». καὶ τὸν καιρὸν δὲ τῇ τύχῃ προσνέμουσι, διότι ὁ καιρὸς ἐν τοῖς πράγμασι καὶ εὐστοχία ἐκάστου πρὸς τὸ ὑποκείμενον. ὁ δὲ Πρόκλος ἐν ὑποτυπώσει τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας περὶ τῶν τῆς ψυχῆς δογμάτων ταῦτα λέγει· «οἱ μὲν ἡλιακοὺς ἔλαχον δαιμόνων ἡγεμόνας, οἱ δὲ σεληνιακοὺς, ἄλλοι δὲ ἄλλους. πρὸς τοίνυν τὴν φύσιν τῶν ἡγεμόνων πρόεισιν ἀνθρώποις τὰ εὐτυχήματα· διὰ γὰρ μέσων αὐτῶν ἀπὸ τῶν θείων εἰς ἡμᾶς διαπέμπεται τὰ ἀγαθὰ κατ' ἀξίαν». καὶ μάρτυς ὁ Εὐριπίδου Πηλεύς· θεοῦ γὰρ ἐκτὸς οὐδεὶς εὐτυχεῖ βροτός. Φεῦ τῶν βροτείων ὡς ἀνώμαλοι τύχαι; οἱ μὲν γὰρ εὖ πράσσουσι, τοῖς δὲ συμφοραὶ σκληραὶ πάρεισιν εὐσεβοῦσι πρὸς θεοῦ. Ῥωμαῖοι δὲ μηδὲν ἕτερον παρὰ τὴν ἐν ἀνθρώποις εὐδαιμονίαν εἶναι νομίζοντες αὐτὴν καὶ μόνην τῶν πάντων ἡγεῖσθαι νενομίκασι, φορτοῦναν αὐτὴν ἀπὸ τῆς φορᾶς ἐμπερὶ ὀνομάσαντες. δηλὸν δὲ ὅτι ὁ μὲν Πλάτων κατὰ τὴν ἔνθεον αὐτοῦ ἀφέλειαν μέμνηται ἀπολύτως τοῦ τύχης ὀνόματος, οὐ μὴν θεολογῶν ἐν τάξει θεῶν τίθησι αὐτήν. Ἀριστοτέλης δὲ καὶ Θεόφραστος καὶ πάντες οἱ κατ' αὐτοὺς οὐδὲ εἶναι αὐτὴν ἀξιοῦσι φάσκοντες· εἰ ἔστιν ἀρετὴ, οὐκ ἔστι τύχη· ἄνω γὰρ καὶ κάτω τὰ τῆς τύχης ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις γυμνάζεται πράγμασι, πλούτῳ δὲ καὶ δυνάμει καὶ διαφερόντως ἀδικία· οἱ δὲ πρὸς ἀρετὴν ἔχοντες καὶ θεοῦ μεμνημένοι καὶ κρείττονας ἐπὶ τῶν ἀύλων καὶ μακαρίων πραγμάτων ἐλπίδας σαλεύοντες καταφρονοῦσι τῶν τῆδε καλῶν· οὐδὲν γὰρ ἀσφαλές ἐστὶ τῆς τύχης, ὡς Εὐριπίδης ἐν Ὑψιπύλῃ. Ὡς θνητὰ παραφρονήματ' ἀνθρώπων· μάτην οἱ φασιν εἶναι τὴν τύχην ἄλλ' οὐ θεοῦ· εἰ γὰρ τύχη μὲν ἔστιν, οὐδὲν δεῖ θεοῦ, εἰ δ' οἱ θεοὶ σθένουσιν, οὐδὲν ἢ τύχη. εἰκαῖον γάρ τι καὶ ἀνούσιον τὸ τῆς τύχης ὄνομα. τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα κλίμακι πέφυκεν ἐξομοιοῦσθαι διὰ τὴν ἀνώμαλον αὐτῶν φορᾶν· «ἐν μιᾷ γάρ», ὡς ἔφη τις, ἡμέρᾳ τὸν μὲν καθεῖλεν ὑψόθεν, τὸν δ' ἦρ' ἄνω, μηδενὸς ἐν ὁμοίῳ πεφυκότος μένειν τῶν παρ' ἡμῖν, ἀλλὰ παντοίαις μεταβάλλοντος τροπαῖς. ἢ οὐκ ἄρχοντες μὲν ἐξ ἰδιωτῶν, ἰδιῶται δὲ ἐξ ἀρχόντων, πένητες δὲ ἐκ πλουσίων καὶ ἐκ πενήτων πολυχρήματοι, καὶ ἔνδοξοι μὲν ἐξ ἡμελημένων, ἐπιφανέστατοι δὲ ἐξ ἀδόξων γίνονται; χεῖρους οἱ τοῦ πλούτου παρὰ τὸ μέτρον ἐφιέμενοι, πλοῦτος γὰρ μᾶλλον κακίας ἢ καλοκάγαθίας ὑπηρέτης ἐστὶ, φησὶν Ἰσοκράτης ὁ ῥήτωρ· καὶ οἶμαι τούτοις προσσχόντα τὸν Πλάτωνα φάναι, μηδένα γίνεσθαι μεγίστου πλούτου κύριον, εἰ μὴ τὸν προεξημιωμένον τὴν ψυχὴν. 4.8 Τῇ πρώτῃ τοίνυν ὡς ἔφημεν τῶν Καλενδῶν ἐθέσπιζον οἱ ἱερεῖς κατὰ τοὺς Σιβυλλίους χρησμοὺς ὑπὲρ ὑγείας χρῆναι πάντας ἀπὸ πρῶτ' πρὸ πάσης ἐτέρας τροφῆς ἀπογεύεσθαι ἀκράτου οἴνου εἰς ἀποτρόπαιον ποδαλγίας. ἰστέον δὲ κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν Καλενδῶν τὸν ἥλιον ἐφ' ὕψους γίνεσθαι, τὸν δὲ Στέφανον δύεσθαι ὄρθρου.

4.9 Τῇ δὲ ἐξῆς, ἥτις ἐστὶ πρὸ τεσσάρων Νωνῶν Ἰανουαρίων, ἐσχόλαζον διὰ τὰ ἱερὰ τὰ ἵπποδρόμια. οἱ δὲ πρὸ τῆς ἐπὶ τὴν ἵπποδρομίαν προόδου, συμπαρόντων αὐτοῖς τῶν ἀρχιερέων, ἐνήγιζον τοῖς δαίμοσιν, ἐπὶ δὲ τῶν ἀγυῶν τὰ παρ' αὐτοῖς καλούμενα μιλιάρισια τῷ πλήθει ἐπέδιδον εἰς τιμὴν Σκιπίωνος· πρῶτος γὰρ αὐτὸς ἐπὶ τῆς ἑκατοστῆς ἐνάτης Ὀλυμπιάδος δι' ἔνδειαν χρυσοῦ τοῖς στρατιώταις τὰ μιλιάρισια

κατασκευάσας ἐπιδέδωκεν, Ἀννίβου τοῖς πράγμασιν ἐπικειμένου. ὅτι κέρδος ἢ ἐπίκαιρος δόσις λέγεται καὶ μιλιάρισια ἀπὸ τῆς μιλιτίας οἰονεὶ τῆς στρατιᾶς ὠνομάσθησαν. ὁ δὲ Δάρδανος ἐν τῷ περὶ σταθμῶν χιλίων ὀβολῶν λέγει πάλαι γενέσθαι τὸ μιλιάρισιον, καὶ ἀπὸ τῆς χιλιάδος τῶν ὀβολῶν οὕτως ὀνομασθῆναι.

4.10 Μετ' αὐτὴν βότα πούβλικα ὥσανεὶ δημοσίαι εὐχαί. ἱερούργουν δὲ καὶ οἱ ὕπατοι ὑπὲρ τῆς πολιτείας καὶ τοῦ δήμου τοῦ Ῥωμαϊκοῦ, καὶ πάντες οἱ ἄρχοντες ἐξώμνυντο τὰ δίκαια φυλάττειν τοῖς ὑπηκόοις. καὶ τοῦτ' ἔπραττον ὡσπερ ἐξ ἀνάγκης, ἐπεὶ πολλάκις παρανομοῦντες οἱ ἄρχοντες ἢ ἐπὶ δεκάσμου ἀλόντες ἐν φρουρᾷ πρὸς τῶν δημάρχων ἀπετέθησαν. καὶ ἀδεῶς τὸ πλῆθος ἀπέσκωπεν εἰς τοὺς ἄρχοντας οὐ ρήμασιν, ἀλλὰ καὶ σχήμασιν ἐπὶ τὸ γελοιῶδες ἔχουσι· τοῦτο δὲ ἔπραττον εἰς τιμὴν ἐλευθερίας, καὶ οἱ ἄρχοντες ἐνεδίδοσαν, ὥσανεὶ νόμῳ τῇ συνηθείᾳ παραχωροῦντες. καὶ ἀνέφερον τὴν οἰωνοσκοπίαν οἱ ὕπατοι τοῖς αὐτοκράτορσι, δι' ἧς ἐγινώσκετο, ποταπὸς ἄρα ἔσται ὁ ἐνιαυτός. ἐπειδὴ γὰρ οἱ φυσικοὶ τὴν μὲν πρώτην τῆς ἐβδομάδος ἡμέραν τῷ Ἥλιῳ ἀναγράφουσι, τὴν δὲ δευτέραν τῇ Σελήνῃ, τὴν δὲ τρίτην Ἄρει, τὴν δὲ τετάρτην Ἑρμῇ, τὴν πέμπτην δὲ τῷ Δίῳ, τὴν δὲ ἕκτην τῇ Ἀφροδίτῃ, τὴν δὲ ἑβδόμην τῷ Κρόνῳ, εἰ μὲν συνέβη ἡμέρᾳ Ἥλιου συνδραμεῖν τὴν ἑορτὴν τῶν Καλενδῶν ἡγουν τὴν πρώτην τοῦ Ἰανουαρίου, πολέμους καὶ ἀρχόντων διαφορὰς καὶ τῶν ὑπηκόων δι' αὐτοὺς διχονοίας ἀνέμενον, τοὺς δὲ ξηροὺς καρποὺς ἀφθόνους καὶ φήμας παραδόξους· εἰ δὲ Σελήνης, τοιαῦτα μὲν οὐκέτι, φθορὰν δὲ βρεφῶν καὶ σπάνιν τῶν ἐπιτηδείων ἕαρ τε ψυχρόν, τὰ δ' ἀκρόδρυα δαψιλῶς ἐπιδώσειν ὦντο· εἰ δ' Ἄρεος, ἐμπρησμοὺς μὲν καὶ νόσους, οἴνου δὲ καὶ ἐλαίου καὶ ὀσπρίων ἀφθονίαν καὶ στάσιν ἐμφύλιον· ὅταν δὲ Ἑρμοῦ, φθορὰν μὲν νηπίων καὶ νόσους ἐκ ῥύσεως γαστρὸς καὶ ταῖς μέσαις ἐν ἡλικίᾳ γυναιξὶ φθορὰν καὶ λιμὸν ἀπευκταῖον καθόλου. ἐν δὲ τῇ Διὸς ἡμέρᾳ ἐμπιπτούσης τῆς τῶν Καλενδῶν ἑορτῆς πάντα μὲν ἀγαθὰ ἐδίδοτο προσδοκᾶν, χιονώδη δὲ καὶ ὑετώδη τὸν καιρὸν, ὡς μηδὲ τοὺς ποταμοὺς ταῖς ἰδίαις ἀρκεσθῆναι κοίταις· ἐπὶ δὲ τῆς ἕκτης, ἣτις Ἀφροδίτης εἶναι νομίζεται, τοῖς μὲν ἄρχουσι θόρυβον, τοῖς δὲ καρποῖς ἐπίδοσιν, καὶ τοῖς κοινοῖς πολέμους βαρεῖς, φθορὰν τε ἀνθρώπων καὶ διαφερόντως τῆς νεολαίας ἀνέμενον· κατὰ δὲ τὴν ἑβδόμην χειμῶνα μὲν πάντως—καὶ γὰρ ψυχρὸς ὁ Κρόνος—εὐετηρίαν τε ὄσσην, ἐπεὶ ἔφορος τῶν καρπῶν αὐτὸς εἶναι ὑπείληπται, νόσους τε καὶ κινδύνους καὶ ἀνέμους τῷ θέρει καὶ χαλάζης ἐπιφορὰν περὶ τὸν καρκίνον καὶ φήμην τοῖς πράγμασιν ἀδόκητον οἰωνίζοντο.

4.11 Ὅτι τὸν φοίνικα φασιν διὰ πεντακοσίων ἐτῶν εἶς τινα τόπον τῆς ἄνω Ἰνδίας κατιέναι καὶ παρασκευάζειν ἑαυτῷ ἕκ τε κινναμώμου καὶ φύλλων νάρδου τε καὶ μαράθου θημῶνα ἐπιβαίνειν τε τούτου· οὗ δῆθεν ἐξαπτομένου ὑπὸ τινος αἰφνιδίου δαίμονος αὐτὸν μὲν ἀναλίσκεσθαι τῷ πυρὶ τὸν φοίνικα· μετ' οὐ πολὺ δὲ ἐξ αὐτοῦ παραπλήσιον ἀναφύεσθαι σκώληκα, πτεροποιεθέντα δὲ παραχρῆμα ἐπὶ τὸν ἥλιον ἀνίπτασθαι. πράττεται δὲ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἐν Ἥλιου πόλει βωμοῦ κατὰ τὸν Ἀπολλώνιον· τούντεῦθεν δὴ τῶν ἐνδοξοτάτων κατὰ τὴν Αἴγυπτον συνελθόντων τινῶν μετέωρος ἀρθεῖς μετὰ παραπομπῆς τῶν ἀθροισθέντων ἄπεισιν ὅθεν ἦκεν.

4.12 Ὅτι διοσημείας γινομένης παρὰ Ῥωμαίοις οὔτε στρατιὰ ἐκινεῖτο οὔτε ἐκκλησία συνετελεῖτο, κἂν εἰ ὀλίγων ψεκᾶδων ἐπέψαυε κώλυμα.

4.13 Ὅτι ᾧ τρόπῳ ὁ τοῦ μάγνητος λίθος τὸν σίδηρον ἐφ' ᾧ κινεῖται διὰ τὴν ἐμφέρειαν τῆς κατὰ τὸν ἀσώματον λόγον ὁμοουσίῳ δυνάμεως μεταφέρει, τούτῳ τῷ τρόπῳ τὰ ἐμπερῆ ἄψυχα τοῖς ἐμπερῆσιν ἐμψύχοις ὑπακούει μεταφερόμενα. ὅτι δὲ ἐμπερῆς τῷ μάγνητι λίθῳ κατὰ τινα δύναμιν ὁ σίδηρος εὐμαρὲς συνιδεῖν· ὁ γὰρ ἐξ

αὐτοῦ μεταλλευθεὶς σίδηρος οὐδὲν ἦττον τὸν ἐξ ἄλλης ὕλης μεταλλευθέντα σίδηρον εἰς ὃ κινεῖται μεταφέρει, πλὴν εἰ μὴ χυλῶ κρομμύων ἀλιφῆ, ὡς τοῖς φυσικοῖς δοκεῖ. αὐθις δὲ τραγεῖω αἷματι χριόμενος ὁ μάγνης τὴν ἑλκτικὴν ἀναδέχεται δύναμιν.

4.14 Ἡ γένεσις τοῦ πιπέρεως κατὰ τοὺς παλαιούς καὶ Κτησίαν τὸν Κνίδιον τοιαύτη· ἔθνος ἐστὶ κατὰ τὴν Ἀζούμην, Βησσάδαι τούνομα, σώμασι σμικροῖς καὶ ἀδρανεστάτοις κεχημένοι, κεφαλαῖς μεγάλαις καὶ ἀκάρτοις καὶ παρὰ τὴν Ἰνδῶν φύσιν ἀπλόθριζιν· σπηλαίοις δὲ ἐνοικοῦσιν ὑπογείοις καὶ κρημνοβατεῖν ἐπιστάμενοι διὰ τὴν τοῦ τόπου συντροφίαν. οὗτοι ἀπὸ δενδρυφίων κολοβῶν ταῖς θάμνοις παραφουμένων τὸ πέπερι δρεπόμενοι συνάγουσιν. ὁ δὲ Μάξιμός φησι· «φυτόν ἐστὶ ἐν τῇ Ἰνδίᾳ πρῶτον μὲν ἀνάκανθον, φυτουργούμενον δὲ ὡς ἄμπελος ἀναδενδράς ἢ ὑπὸ χάρακα, φέρει δὲ τὸν καρπὸν βοτρυώδη ὡς τερέβινθος, ἔχει δὲ φύλλον κισσῶδες ὑπόμακρον· φυτεύμενον δὲ τριετὲς ἄρχεται καρποφορεῖν, θνήσκει δὲ ὀκταετές· τρυγηθὲν δὲ οὐ φρυγόμενον μελαίνεται, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐν τῷ ἡλίῳ διατίθεσθαι· ὅθεν συμβαίνει τὸ σκιοψυκτὸν λευκὸν διαμένειν.

4.15 Ὅτι ποντίφικες οἱ ἀρχιερεῖς παρὰ Ῥωμαίοις ἐλέγοντο, καθάπερ ἐν Ἀθήναις τὸ πάλαι γεφυραῖο πάντες οἱ περὶ τὰ πάτρια ἱερὰ ἐξηγηταὶ καὶ ἀρχιερεῖς– διοικηταὶ τῶν ὄλων–ὠνομάζοντο, διὰ τὸ ἐπὶ τῆς γεφύρας τοῦ Σπερχειοῦ ποταμοῦ ἱερατεύειν τῷ Παλλαδίῳ. πόντην γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι τὴν γέφυραν καλοῦσι, καὶ ποντίλια τὰ γεφυραῖα ξύλα. ὅθεν καὶ πραξιεργία δῆθεν ἐκαλοῦντο ὡσανεὶ τελεσταί. τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ πόντιφεξ ἀπὸ τοῦ δυνατοῦ ἐν ἔργοις.

4.16 Τῇ πρὸ δέκα ὀκτῶ Καλενδῶν Φεβρουαρίων ἀνεμομαχίαν ὁ Βάρρων λέγει γίνεσθαι, Δημόκριτος δὲ τὸν λίβα μετὰ ὄμβρου φησὶ γίνεσθαι.

4.17 Οἱ φιλόσοφοι φασὶ Διοσκόρους εἶναι τὸ ὑπὸ γῆν καὶ ὑπὲρ γῆν ἡμισφαίριον· τελευτῶσι δὲ ἀμοιβαδὸν μυθικῶς, οἶονεὶ ὑπὸ τοὺς ἀντίποδας ἐξ ἀμοιβῆς φερόμενοι. οἱ δὲ περὶ Ἐπιμενίδην ἄρρενα καὶ θήλειαν ἐμύθευσαν τοὺς Διοσκόρους, τὸν μὲν αἰῶνα, ὡσπερ μονάδα, τὴν δὲ φύσιν, ὡς δυάδα, καλέσαντες· ἐκ γὰρ μονάδος καὶ δυάδος ὁ πᾶς ζωογονικὸς καὶ ψυχογονικὸς ἐξεβλάστησεν ἀριθμός. ἰστέον δὲ κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν τοὺς ἐρίφους δύεσθαι καὶ τροπὴν γίνεσθαι κατὰ Φίλιππον.

4.18 Πρὸ δεκαπέντε Καλενδῶν Φεβρουαρίων ὁ Δημόκριτος λέγει δύεσθαι τὸν δελφίνα καὶ τροπὴν ὡς ἐπὶ πολὺ γίνεσθαι. πρὸ δεκατριῶν Καλενδῶν Φεβρουαρίων ὁ μὲν Εὐκτῆμων τὸν καρκῖνον δύεσθαι, ὁ δὲ Κάλλιππος τὸν ὕδροχόον ἀνίσχειν λέγει, ὃν Δευκαλίωνα Ἴππαρχος καλεῖ ... βήσσαις καὶ χαράδραις τῶν ὀρῶν. πρὸ δεκαδύο Καλενδῶν Φεβρουαρίων Εὐδοξος τὸν ὕδροχόον ἀνίσχειν λέγει. πρὸ δεκαμιάς Καλενδῶν Φεβρουαρίων τὸν ἥλιον ἐν ὕδροχῶ γενέσθαι ὁ Καῖσαρ λέγει, ὁ δὲ Εὐδοξος ἀνίσχειν αὐτὸν καὶ βροχὰς σημαίνειν· τῇ δὲ πρὸ δέκα Καλενδῶν Φεβρουαρίων ὁ Δημόκριτος ἀνεμὸν λίβα πνεῦσαι λέγει.

4.19 Ὅτι Φάβιος ὁ βουλευτὴς κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς βουλῆς, ὅτι παρὰ τὸν διωρισμένον τῷ νόμῳ ἄργυρον ἐδείκνυτο κεκτημένος. οὐδὲ γὰρ ἐφεῖτο παρὰ τὴν ἀξίαν κεκτῆσθαι τινί, ἀλλ' οὐδὲ σηρικῆ χρῆσθαι ἐσθῆτι τοῖς τυχοῦσι, κἂν εὖποροι εἶεν, μόνοις δὲ τοῖς πατρικίοις τοῦτο κατ' ἐξάιρετον ἀνενήνεκτο.

4.20 Τὸν Δομετιανὸν δεσπότην ἐκάλουν, ἀλλ' οὐ βασιλέα, διὰ τὸ τυραννικὸν αὐτοῦ.

4.21 Τὴν Ἥραν ἔνιοι τῶν φυσικῶν τὸ ὕδωρ εἶναι ἀξιοῦσι, τὸν δὲ Δία τὸ πῦρ· μίξει δὲ ὑγρότητος καὶ θερμότητος τίκτεσθαι τοὺς καρπούς. ἀλλὰ καὶ Σελήνην αὐτὴν θεολογοῦσιν, οἷα ἐπὶ τῆς ὑγρᾶς οὐσίας τεταγμένην, καὶ τὸν Ἄρεα ἐξ αὐτῆς τεχθῆναι

λέγουσιν, ἀντὶ τοῦ ταῖς συνθλίψει τῶν νεφελῶν τὸ ἀέριον καὶ δραστικὸν πῦρ· καὶ ταῶνα τὸν ὄρνιθα τοῖς ἱεροῖς τῆς Ἥρας οἱ φυσικοὶ διδῶσιν οἶονεὶ τὸν ἄστερωπὸν ἀέρα ἦτοι οὐρανόν.

4.22 Ὅτι τὴν Ἀθηνᾶν οἱ περὶ τὸν Κίγκιον πνεῦμα θεῖον εἶναι βούλονται καὶ ἄφθαρτον· ὅθεν καὶ Ἀθάναν αὐτὴν παρὰ τὸ ἀθάνατον Εὐριπίδης καλεῖ· ταύτην τε ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διὸς προελθεῖν ὡσανεὶ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· κεφαλὴ γὰρ τοῦ παντὸς κόσμου οὐρανὸς κατὰ τοὺς Δία τὸν ἅπαντα καλοῦντας κόσμον. Τριτογένειαν δὲ αὐτὴν καὶ Τριτωνίδα καλοῦσιν, οὐ διὰ τὴν ἐκ Τρίτωνος κατὰ τοὺς ποιητὰς γένεσιν, ἀλλὰ διὰ τὸ τρισσὰς εἶναι τὰς τῆς ψυχῆς ἐνεργείας. καὶ οἱ Χαλδαῖοι δὲ φασι τὴν ψυχὴν ἀπλήν εἶναι καὶ νοεράν καὶ λογικὴν, προῖοῦσαν δὲ ἐκ τῶν νοητῶν ἐπὶ τὸν αἰσθητὸν κόσμον ἀπὸ μὲν τοῦ αἰθέρος προσλαμβάνειν τὸ θυμικόν· καὶ γὰρ ἐμπύριος ὁ αἰθήρ· ἀπὸ δὲ τῆς σεληνιακῆς σειρᾶς τὸ ἐπιθυμητικόν· καὶ γὰρ ὑγρά τὴν φύσιν ἢ σελήνη· ὅθεν καὶ αἱ περὶ ἐρώτων μαγανείαι πρὸς τὴν σελήνην οἷα δὴ Ἀφροδίτην ὡς φασι καταπράττονται. οἱ δὲ Ἀθηνᾶν τὸν ἀέρα, Τριτογένειαν δὲ αὐτὴν διὰ τὸ τρισὶ μεταβολαῖς ἀλλοιοῦσθαι τὸν ἀέρα, εἰς ἕαρ δῆλον, θέρος τε καὶ χειμῶνα· γλαυκῶπιν δὲ διὰ τὴν τοῦ ἀέρος ὄψιν ἔγγλαυκον εἶναι. Περσέα δὲ τὸν ἥλιον καὶ Γοργόνα τὴν ἡμέραν ἐκ τοῦ τάχους, οἷον εἰπεῖν, ὅτι διὰ τοῦ ἀέρος ὁ ἥλιος ἀποτρέχων ἀποτεμένει τὰς ἡμέρας, ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς, οἶονεὶ τῆς προνοίας, τὴν ἄρπην-ἀντὶ τῆς ὀξύτητος-λαβῶν· καὶ διὰ τοῦτο ἐν τοῖς ὠρολογίοις ἔθος ἔγγλύφεσθαι Γοργόνα ἀντὶ τοῦ τὴν ἡμέραν. ὑγεία ἐστὶν ἢ τῶν ἐναντίων ποιοτήτων κατὰ τὸν σωστικὸν λόγον ἐπικρατοῦσα δύναμις.

4.23 Οὐλλπιος ἐκαλεῖτο ὁ Τραϊανὸς κατὰ τὴν τοῦ πατρὸς προσηγορίαν, Κρινῖτον δὲ αὐτὸν οἶονεὶ εὐπλόκαμον τοῖς Ῥωμαίοις ἐδόκει καλεῖν διὰ τὴν περὶ τὰς τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τρίχας σπουδὴν. καὶ τὸ μὲν σῶμα ἦν βραχύς, τὰ δ' ἄλλα ἀγαθὸς τὸν τρόπον ἐν συνασκήσει ὄπλων τε καὶ γυμνασίᾳ σώματος, οὐκ εὐγενοῦς τυγχάνων φαμίλιας· τριβοῦνος γὰρ ἦν πρότερον ἦγουν φύλαρχος. συναισθανόμενος δὲ ὡς ἐραστής ἐστὶν ὁ Νερβᾶς ..... τοῦ ὄντος αὐτῷ προαστείου· καὶ γὰρ ὁμοροὶ μᾶλλον περὶ τὴν κτῆσιν ἀλλήλων ἐτύγχανον-συγγράψας αὐτίκα δωρεᾶς γραμματεῖον ἐπὶ τῷ προαστείῳ τῷ Νερβᾶ προσεκόμισεν· ὁ δὲ ἀγασθεὶς τὸν Τραϊανὸν εἰς υἰοθεσίαν ἔλαβεν, ἔνθα γίνεται αὐτῷ πάροδος ἐπὶ τὴν βασιλείαν, ἐπεὶ θᾶπτον ὁ Νερβᾶς ἐτελεύτα. αἰσθόμενος δὲ, ὅτι διεβάλλετο ἐπὶ οἰνοφλυγία, παντελῶς οἰνοποσίας ἀπέχετο. τὸ Ἀδραμύττειον, πόλιν Ἀσίας, ὁ Τραϊανὸς ἔκτισεν λεγομένην ἀπὸ Ἀδραμύττου τοῦ ἀδελφοῦ Κροίσου· ὄνομα δὲ αὐτῇ τὸ πάλαι Ὑποπλάκιοι Θῆβαι.

4.24 Τί μοι πλήθος τῶν θυσιῶν ὑμῶν; λέγει κύριος· πλήρης εἰμι ὀλοκαυτωμάτων κριῶν, καὶ στέαρ ἀρνῶν καὶ αἶμα ταύρων καὶ τράγων οὐ βούλομαι, οὐδ' ἂν ἔρχησθε ὀφθῆναί μοι· τίς γὰρ ἐξεζήτησε ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν; πατεῖν τὴν αὐλήν μου οὐ προσθήσεσθε. ἐὰν φέρητε σεμίδαλιν, μάταιον· θυμίαμα βδέλυγμά μοι ἐστὶ. τὰς νουμηνίας ὑμῶν καὶ τὰ σάββατα καὶ ἡμέραν μεγάλην κλητὴν οὐκ ἀνέχομαι· νηστείαν καὶ ἀργίαν καὶ τὰς νουμηνίας ὑμῶν καὶ τὰς ἐορτὰς ὑμῶν μισεῖ ἢ ψυχὴ μου· ἐγενήθητέ μοι εἰς πλησμονήν.

4.25 Φεβρουάριος. Τῷ Φεβρουαρίῳ μηνὶ ἀπὸ Φεβρουᾶς θεᾶς οὕτω προσαγορευομένης τὸ ὄνομα γέγονεν· Φεβρουᾶν δὲ θεὰν ἔφορον καὶ καθαρτικὴν τῶν πραγμάτων οἱ Ῥωμαῖοι παρέλαβον. Ἀνύσιος δὲ ἐν τῷ περὶ μηνῶν Φεβρουῶν τὸν καταχθόνιον εἶναι τῇ Θούσκων φωνῇ λέγει, θεραπεύεσθαι δὲ πρὸς τῶν Λουπερκῶν ὑπὲρ ἐπιδόσεως τῶν καρπῶν. ὁ δὲ Λαβεῶν ἀπὸ τοῦ πένθους λέγει κληθῆναι τὸν Φεβρουάριον· φέβερ γὰρ παρὰ Ῥωμαίοις τὸ πένθος προσαγορεύεται· κατ' αὐτὸν δὲ τοὺς

κατοικομένους ἐτίμων· ἀλλὰ μὴν καὶ φεβρουᾶρε τὸ καθᾶραι τὰ ποντιφικάλια βιβλία καλεῖ, Φέβρον τὸν Πλούτωνα. ὅτι τὸ ὑπὸ σελήνην δαιμόνιον φύλον τριχῆ διήρηται κατὰ τὸν Ἰάμβλιχον· καὶ τὸ μὲν πρόσγειον αὐτοῦ τιμωρόν, τὸ δὲ ἀέριον καθαρτικόν, τὸ δὲ πρὸς τῇ σεληνιακῇ ζώνῃ σωτήριόν ἐστιν, ὃ δὴ καὶ ἡρωϊκὸν ἴσμεν· ἠγεῖσθαι δὲ λέγεται παντὸς τούτου μέγιστός τις δαίμων· οὗτος δ' ἂν εἴη μᾶλλον ὁ Πλούτων, ὡς φησιν ὁ αὐτὸς Ἰάμβλιχος. τὸν Φεβρουάριον μῆνα Ἦρα ἀνατεθῆναι ἀξιούσι διὰ τὸ τὴν Ἦραν παρὰ τοῖς φυσικοῖς δοκεῖν εἶναι τὸν ὑπτιον ἀέρα· ὁ δὲ καθαρμὸς ἀντικρυς τῷ ἀέρι ἀρμόδιος. ἐκαθαίροντο δὲ οἱ ναοὶ καὶ τὰ ἱερά σκευὴ ἐπὶ τούτου τοῦ μηνός· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἰδιωτικῶν πάντες τοῦ καθαρμοῦ ἀντεῖχοντο. ὅτι δὲ ἐν τῷ Φεβρουαρίῳ αἱ χοαὶ τῶν κατοικομένων ἐτελοῦντο, διὰ τοῦτο ὁ Νουμᾶς αὐτὸν ἠλάττωσεν, ἀνόσιον εἶναι κρίνων ἴσα τοῖς ἄλλοις τιμᾶσθαι τὸν τοῖς γε τὸ πᾶν ἐλαττοῦσι χθονίοις ἐγκείμενον. οὐ μόνον δὲ Φεβρουάριος ἀλλὰ καὶ Φεβρουάτος λέγεται, διὰ τὴν τούτου ἔφορον καὶ Φεβρουάταν καὶ Φεβρουάλεμ τοῖς ἱεροῖς ἀναφέρεσθαι. 4.26 Οἱ τῶν Ῥωμαίων τὴν φυσικὴν ἱστορίαν συγγράφοντές φασι, σπέρμα τῇ μήτρᾳ καταβαλλόμενον ἐπὶ μὲν τῆς τρίτης ἡμέρας ἀλλοιοῦσθαι εἰς αἶμα, καὶ πρώτην διαζωγραφεῖν τὴν καρδίαν, ἣτις πρώτη μὲν διαπλάττεσθαι, τελευταία δὲ ἀποθνήσκειν λέγεται· εἰ γὰρ ἀρχὴ ἀριθμῶν ὁ τρεῖς, περιττὸς δὲ ἐστὶν ἀριθμὸς, ἄρα καὶ ἀρχὴ γενέσεως ἐξ αὐτοῦ. ἐπὶ δὲ τῆς ἐννάτης πηγνυται καὶ εἰς σάρκα καὶ μυελούς συγγλοιοῦται· ἐπὶ δὲ τῆς τεσσαρακοστῆς εἰς ὄψιν τελείαν καὶ διατύπωσιν ἀποτελεῖσθαι καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν τέλειον ἄνθρωπον. ὁμοίως κατὰ ἀναλογίαν τῶν ἡμερῶν καὶ ἐπὶ μηνῶν· ἐπὶ τοῦ τρίτου μηνός ἐγκινεῖσθαι ἐχόμενον τῇ μήτρᾳ, ἐπὶ δὲ τοῦ ἐννάτου μηνός παντελῶς ἀπαρτίζεσθαι καὶ πρὸς ἐξοδὸν σπεύδειν. καὶ εἰ μὲν ἐστὶ θῆλυ, κατὰ τὸν ἐννατον μῆνα, εἰ δὲ κρεῖττον, κατὰ τὸν δέκατον ἀρχόμενον, διὰ τὸ τὸν μὲν ἐννατον ἀριθμόν, θῆλυν ὄντα καὶ Σελήνης οἰκεῖον, πρὸς τὴν ὕλην ἀναφέρεσθαι, τὸν δὲ δέκατον παντέλειον εἶναι καὶ ἄρρενα. θῆλυ δὲ καὶ ἄρρεν γίνεται κατὰ τὴν τοῦ θερμοῦ ἐπικράτειαν· πλεονάζοντος μὲν τοῦ κατὰ τὸ σπέρμα θερμοῦ, ἅτε τῆς πήξεως ταχείας γινομένης, ἀρρενοῦται τε καὶ διαμορφοῦται ταχέως, ἐλαττουμένης δὲ κατισχύεται ὑπὸ τῆς ἐπιρροῆς καὶ καταγωνιζόμενον θηλύνεται, βράδιον δὲ πηγνύμενον βράδιον καὶ μορφοῦται. ὅτι δὲ ἀληθῆς ὁ λόγος, τὰ μὲν ἄρρενα καὶ τῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν ἐντὸς ἐκτιτρωσκόμενα μεμορφωμένα προπίπτει, τὰ δὲ θήλεα καὶ μετὰ τὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας σαρκώδη τε καὶ ἀδιατύπωτα. μετὰ δὲ τὴν κύησιν ἐπὶ τῆς τρίτης τεχθὲν ἀποσπαργανοῦσθαι τὸ βρέφος φασίν, ἐπὶ δὲ τῆς ἐννάτης ἰσχυροποιεῖσθαι καὶ ἀφὴν ὑπομένειν· ἐπὶ δὲ τῆς τεσσαρακοστῆς προσλαμβάνειν τὸ γελαστικὸν καὶ ἄρχεσθαι ἐπιγινώσκειν τὴν μητέρα. ἐπὶ δὲ τῆς ἀναστοιχειώσεως τοὺς ἴσους φασίν ἀριθμοὺς αὐθις ἐξ ὑποστροφῆς παραφυλάττειν τὴν φύσιν, καὶ δι' ὧν συνέστη, δι' αὐτῶν αὐθις ἀναλύεσθαι. τελευτήσαντος γοῦν ἀνθρώπου, ἐπὶ μὲν τῆς τρίτης ἀλλοιοῦται παντελῶς καὶ τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ὄψεως διαπόλλυσι τὸ σῶμα· ἐπὶ δὲ τῆς ἐννάτης διαρρεῖ σύμπαν, ἔτι σωζομένης αὐτῷ τῆς καρδίας· ἐπὶ δὲ τῆς τεσσαρακοστῆς καὶ αὕτη συναπόλλυται τῷ παντί. διὰ τοῦτο τρίτην ἐννάτην καὶ τεσσαρακοστὴν ἐπὶ τῶν τεθνηκότων φυλάττουσιν οἱ ἐναγίζοντες αὐτοῖς, τῆς τέ ποτε συστάσεως τῆς τε μετ' ἐκείνην ἐπιδόσεως καὶ τὸ δὴ πέρας τῆς ἀναλύσεως ἐπιμνησκόμενοι. 4.27 Ὅτι Γάλλων παραλαβόντων τὴν Ῥώμην ὁ Κάμιλλος συναγείρας πλῆθος ἀθρόον ἐπίπτει τοῖς πολεμίοις· καὶ μάχης κρατερᾶς γενομένης κλασθέντων αὐτοῖς τῶν ξιφῶν σὺν καὶ τοῖς ὅπλοις—οὕτω γὰρ σιδηροῖς ἐχρῶντο Ῥωμαῖοι θώραξι, χαλκοῖς δὲ κατὰ τὴν παλαιότητα—τὸ λοιπὸν εἰς χεῖρας ἔλθειν ἔλκειν τε ἀλλήλους ἕκ τε τῶν λοφίων τῶν περικεφαλαίων καὶ ἐξ αὐτῶν μέντοι τῶν τοῦ πώγωνος τριχῶν· τέλος δὲ τοὺς βαρβάρους ἀπήλασε καὶ

Ῥώμην ἐρρύσατο καὶ δεύτερος Ῥωμύλος ὠνομάσθη. καὶ οὕτως ἀποκείρειν τε τοὺς πώγωνας ἐπ' ἄκρου καὶ σιδηροῦς τοὺς θώρακας κατασκευάζειν τέτακται καὶ ἄνευ λοφιῶν τὰς περικεφαλαίας ἔχειν.

4.28 .... ἐν τῇ πρὸς δῆμον ὀρατίωνι οἶονεὶ προσ φωνήσει. ὅτι σπαθᾶριος ὁ σωματοφύλαξ ἐστίν, καὶ φαυρικίσιοι οἱ τῶν ὄπλων δημιουργοί.

4.29 Εἰδοῖς Φεβρουαρίαις· ἀπὸ ταύτης τῆς ἡμέρας ἀπὸ ὥρας ἕκτης διὰ τὰς τῶν κατοικομένων χοὰς τὰ ἱερὰ κατησφαλίζοντο, καὶ οἱ ἄρχοντες ἐν σχήματι ἰδιωτῶν προήεσαν ἄχρι τῆς πρὸ ὀκτώ Καλενδῶν Μαρτίων. αἱ δὲ σώφρονες γυναῖκες-ματρῶνας δὲ αὐτὰς οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσιν, οἱ δὲ Ἑλληνες οἰκοδεσποίνας- τοσοῦτον τῆς αἰδοῦς ἐφρόντιζον, ὡς μηδὲ ταῖς πολλαῖς τῶν γυναικῶν ὀμιλεῖν, ἀλλὰ καὶ τόπους τινὰς ἡσυχίους ἐν τοῖς βαλανείοις ἔξω τοῦ πλήθους ἑαυταῖς ἀφορίζειν, οὓς ἔτι καὶ νῦν ματρωνίγια καλοῦσιν. αὐταὶ τοίνυν αἱ σώφρονες τοῖς Βρούτου δαίμοσιν ἐνήγιζον δι' αἰτίαν τοιαύτην· Λουκρητία, γυνὴ τις Ῥωμαία περιττῶς εὐπρεπῆς τε καὶ σώφρων, λέγεται βιασθῆναί ποτε ὑπὸ Ταρκυνίου τοῦ τελευταίου τῶν ῥηγῶν ἢ τοῦ αὐτοῦ παιδός· Σούπερβον δὲ αὐτὸν ἢ ἱστορία καλεῖ οἶονεὶ ἀλαζόνα· πρῶτος γὰρ αὐτὸς ὄργανα ποινῶν καὶ μέταλλα ἐξεῦρεν· ὅπως δὲ μὴ μαλάττοιο τοῖς αἰκισμοῖς τῶν τιμωρουμένων, βοτάνην αὐτοῖς ἐπέδιδου, ἢ γέλωτα ἐνεποίει παρὰ σκοπὸν τοῖς πάσχουσι. γίνεται δὲ καὶ νῦν ἐπὶ Σαρδοῦς τῆς νήσου ἢ τοιαύτη βοτάνη, ὅθεν καὶ Σαρδόνιον γέλωτά φασιν. ἔνθεν τὸν Ταρκύνιον Σούπερβον ἀντὶ τοῦ ἀπηνῆ καὶ ὠμὸν ἐκάλουν· οὐδὲν δὲ ἂν τέκοι μῖσος ὡς ταῦτα. ἐκείνη τοίνυν ἢ Λουκρητία, κρεῖττονα τὴν σωφροσύνην τῆς βασιλικῆς ὀμιλίας ἠγησαμένη, καὶ οὐκ αὐτῆς μόνης ἀλλὰ καὶ ζωῆς αὐτῆς, μεταπεψαμένη τοὺς ἑαυτῆς ἀφηγησαμένη τε τὴν, εἶγε ἄρα ἐβούλετο, λανθάνειν δυναμένην ἀμαρτίαν, ἑαυτὴν παρόντων τῶν τῆς σωφροσύνης μαρτύρων ἀπέσφαξε. κινεῖται οὖν ὁ δῆμος πρὸς τοῦτο καὶ τὸ μῖσος τοῦ τυράννου προσεποιεῖτο, ... ὃς δραξάμενος καιροῦ ἠγεῖται τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δήμου καὶ παρωθεῖται τῆς βασιλείας τὸν Ταρκύνιον. ἐτιμήθη οὖν, ὡς ἐλέγομεν, παρὰ ταῖς Ῥωμαίων γυναῖξιν ὁ Βροῦτος μετὰ θάνατον δημοσίῳ πένθει, οἷα ἔκδικος τῆς σωφροσύνης· καὶ Βρούτας ἑαυτὰς ἠξίου ὀνομάζεσθαι πρὸς τιμὴν Βρούτου.

4.30 Βέρνακλον τὸν δημόσιον οἰκέτην οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσιν. ἐπειδὴ εἰς τρεῖς μοίρας ὁ Ῥωμαϊκὸς διήρητο δῆμος, τρίβους ἢ φυλὴ παρ' αὐτοῖς ὠνομάσθη, καὶ τριβούνοι οἱ δήμαρχοι. φροντὶς δὲ ἦν αὐτοῖς τῆς ἵπποδρομίας, ὡς ἐπιτελοῖτο προσηκόντως· καὶ διὰ τοῦτο τριβούνος ἔτι καὶ νῦν ἠγεῖται τῶν βολουπτᾶτων, ἀντὶ τοῦ τῶν τέρψεων. ὅτι ἀγὼν καὶ ἀγωνία ὁ τόπος λέγεται διὰ τὸ κυκλοτερές, παρὰ τὸ μὴ ἔχειν γωνίαν, ἧς εἰς τύπον καὶ στέφανοι κυκλοτερεῖς τοῖς νικῶσιν ἐπετίθεντο. οἱ δὲ τρεῖς ὀβελοὶ τὴν τρίστοιχον φύσιν δηλοῦσιν, ὕδατος πυρὸς γῆς· ἐπ' αὐτῶν γὰρ καὶ μόνων ὁ θάνατος τὴν ἐνέργειαν ἔχει. ὅθεν καὶ τρικάρηνον ὁ μῦθος δίδωσι τῷ Πλούτῳ κύνα, ἀντὶ τοῦ τρίστοιχον· ὁ γὰρ ἀῆρ ζωοποιός ἐστι. διὰ τῶν ὀβελῶν οὖν δηλοῦται, ὡς πρὸς τιμὴν τῶν ὑπὲρ πατρίδος ἀποθνησκόντων τὴν ἀγωνίαν ἐπετέλουν, τριῶν ἀρμάτων καὶ οὐ τεττάρων ἀμιλλωμένων ἐπὶ τῆς ἵπποδρομίας· οἱ μὲν ῥουσσάτοι οἶονεὶ ἐρυθροί, οἱ δὲ ἀλβᾶτοι οἶονεὶ λευκοί, οἱ δὲ βίριδες οἶονεὶ ἀνθηροί, πρασίνοισι δὲ αὐτοὺς νῦν προσαγορεύουσι. καὶ οἱ μὲν ῥουσσάτοι ἠξίου τοῦ Ἄρεως εἶναι, οἱ δὲ λευκοὶ τοῦ Διός, οἱ δὲ ἀνθηροὶ τῆς Ἀφροδίτης. ὕστερον δὲ καὶ τὸ βένετον· βενέτους δὲ αὐτοὺς ἐπιχωρίως καλοῦσι σιδηροβάφους ἀπὸ τῶν περὶ τὴν Ἀδρίαν Ἑνετῶν τοιαύταις ἐσθῆσι χρωμένων· βένετον δὲ οἱ Ῥωμαῖοι τὸ παρ' ἡμῖν καλλαῖνον χρῶμα προσαγορεύουσιν. οἱ Γάλλοι τοίνυν ἴδιόν τινα τόπον ἐν τῷ ἵππικῷ θεωροῦντες ἐπλήρουν, καὶ Βενέτους αὐτοὺς ἐκ τῶν ἐσθημάτων ὠνόμαζον, καὶ Βενετίαν τὴν χώραν, διὰ τὸ μηδένα ποτὲ κατ' ἐκείνην

εὐπορησάτωι στολῆς. διὰ δὲ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα ἐποίησαν τέσσαρας τοὺς ἀγῶνας· τὸ ἀνθηρὸν ἀντὶ πυρός, εἰς τὴν τῆς Ῥώμης τιμὴν-Φλώραν δὲ αὐτὴν ὠνόμαζον, ὡσπερ ἡμεῖς Ἄνθουσαν-δεύτερον τὸ λευκὸν διὰ τὸν ἀέρα, τρίτην τάξιν Ἄρει, καὶ τετάρτην ἄρτι προσληφθεῖσαν Κρόνω ἢ Ποσειδῶνι· ἐκατέροις γὰρ τὸ κυανοῦν προσενέμηται. ῥούσιοι μὲν ἀνέκειντο πυρὶ διὰ τὸ χρῶμα, ὁμοίως πράσινοι γῆ διὰ τὰ ἄνθη, βένετοι Ἴηρα, λευκοὶ δὲ ὕδατι. οἱ δὲ φασι πράσινον μὲν τὸ ἔαρ, ῥούσιον δὲ τὸ θέρος, βένετον δὲ τὸ φθινόπωρον, λευκὸν δὲ τὸν χειμῶνα. κακοδαιμονίαν οὖν οἰωνίζοντο τὴν χειρόνα ψῆφον τὸν ἀνθηρὸν ἀπενέγκασθαι, ὡς αὐτῆς Ῥώμης ἠττηθείσης. τοῦ γὰρ δυτικοῦ κέντρου εἰς τὸ τῆς γῆς στοιχεῖον ἀναφερομένου εἰκὸς ἦν αὐτοῖς μέλειν αὐτῆς. ὅθεν καὶ Ἑστίαν πρὸ πάντων φαίνονται τιμήσαντες Ῥωμαῖοι, ὡσπερ τὸν πετρογενῆ Μίθραν οἱ Πέρσαι διὰ τὸ τοῦ πυρός κέντρον, καὶ τὴν ὑγρὰν οὐσίαν οἱ ὑπὸ τὴν Ἄρκτον διὰ τὸ κέντρον τοῦ ὕδατος, καὶ Ἴσιν Αἰγύπτιοι, ἀντὶ τοῦ τὴν Σελήνην, τὴν τοῦ παντὸς ἀέρος ἔφορον.

4.31 Καθάπερ ἐν τῇ μήτρᾳ τυγχάνον τὸ βρέφος οὐ δεῖται ἐτέρας τροφῆς, ἀλλ' ἐξ αἵματος εἰλικρινοῦς τρέφεται, οὕτως οὐδὲ τοῖς τελευτήσασιν κατὰ τὸν πρότερον, ὡς ἐλέγομεν, ἐνιαυτὸν ἐπεχόαζον, ὡσπερ ἐν μήτρᾳ παρὰ τῇ φύσει λανθάνουσιν. αἱ γὰρ χοαὶ παραψυχὴ τις εἰσεφέρετο τοῖς εἰδώλοις τῶν τετελευτηκότων, γάλα, αἷμα καὶ οἶνος, καὶ σερμίδαλις, καὶ κόγχος, καὶ ἔτερα τινά. χοὰς δὲ αὐτὰς ὠνόμαζον ἐκ τοῦ ἐπεκχεῖσθαι τοῖς τάφοις. σώζεται δὲ καὶ νῦν ἴχνος· ἐν γὰρ τοῖς ἱεροῖς ἄρτον καὶ οἶνον προσφέρομεν.

4.32 Ὅτι ὁ Αἰγύπτιος Ἑρμῆς ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ τῷ καλουμένῳ τελείῳ φησὶ τοὺς μὲν τιμωροὺς τῶν δαιμόνων ἐν αὐτῇ τῇ ὕλῃ παρόντας τιμωρεῖσθαι τὸ ἀνθρώπειον κατ' ἀξίαν, τοὺς δὲ καθαρτικοὺς ἐν τῷ ἀέρι πεπηγότας τὰς ψυχὰς μετὰ θάνατον ἀνατρέχειν πειρωμένας ἀποκαθαίρειν περὶ τὰς χαλαζώδεις καὶ πυρώδεις τοῦ ἀέρος ζώνας, ἃς οἱ ποιηταὶ καὶ αὐτὸς ὁ Πλάτων ἐν Φαίδωνι Τάρταρον καὶ Πυριφλεγέθοντα ὀνομάζουσι· τοὺς δὲ σωτηρικοὺς πρὸς τῷ σεληνιακῷ χώρῳ τεταγμένους ἀποσώζειν τὰς ψυχὰς.

4.33 Μάρτιος. Τὸν Μάρτιον, καθὰ καὶ τοῦτο προείπομεν, ἀρχὴν ἐνιαυτοῦ ἐνόμιζον οἱ Ῥωμαῖοι· ἀντίθουν δὲ αὐτὸν τῷ Ἄρει· οὗτος δὲ πρότερον Ζεφυρίτης ὠνομάζετο καὶ Πρῆμος· ὁ γὰρ τὴν Ῥώμην κτίσας Ῥῶμος καὶ τέμενος τοῦ Ἄρεος ἐν αὐτῇ τῷ μηνὶ τούτῳ ἀπαρτίσας Μαρτίου αὐτὴν μετωνόμασεν, τουτέστιν Ἄρεος κατὰ τὴν πατριὸν ἐκεῖνου φωνήν.

4.34 Οἱ μυθικοὶ φασιν· ὁ Ζεὺς συνελθὼν τῇ ἀδελφῇ Ἴηρᾷ ἔτεκεν Ἄρεα, οἶονεὶ ὁ αἰθὴρ συναπτόμενος τῷ ἀέρι ἀποθλίβει τὸ ἀέριον πῦρ. οἱ δὲ φυσικοὶ Ἄρεα μὲν οὐχ ὡς οἱ γραμματικῶν παῖδες ἐκ τῆς ἄρσεως καὶ ἀναιρέσεως αὐτὸν ὀνομασθῆναί φασιν, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀρήγειν καὶ συλλαμβάνειν τοῖς κατὰ βίαν καὶ μάχην συμπτώμασιν, ἢ ὡς ἀρκτικὸν καὶ μεταβολῆς αἴτιον· διδόσιν δὲ αὐτῷ ὕψωμα τὸν Αἰγόκερον. ὅτι τὸν Μάρ τεμ οἱ Ῥωμαῖοι μόνον ἐκάλουσαν, οἶονεὶ θάνατον, ἢ κινητὴν τῶν τεχνῶν ἢ Ἄρεα τὸν παρ' ἀρρένων καὶ μόνων τιμώμενον ἢ ἐκ τοῦ μάρνασθαι κατὰ Φιλόξενον, καλεῖται δὲ Αἰγυπτιαστὶ Ἑρτωσί· τοῦτο δὲ σημαίνει παντὸς γένους ζωογονίαν καὶ πάσης οὐσίας καὶ ὕλης κατὰ φύσιν καὶ δύναμιν διατακτικὴν ζωογονικὴν. ὁ Ἄρης χαλκοῦ καὶ σιδήρου εὐρέτης ἐγένετο. τὴν δὲ Ἀφροδίτην οἱ φυσικοὶ, ποτὲ μὲν αὐτῷ, ποτὲ δὲ Ἡφαίστῳ συναπτουσιν οἶονεὶ τῇ ὑγρᾷ οὐσίᾳ τὴν πυρώδη, ἐξ ὑγροῦ δήπουθεν καὶ θερμοῦ προιέναι τὴν γένεσιν αἰνιττόμενοι· ἢ καί, ἐπειδὴ κοινὸς αὐτοῖς ὁ σκόρπιος, Ἄρεος μὲν ὄντος τοῦ κέντρου, τῶν δὲ χηλῶν Ἀφροδίτης. ἀποστρέφεται δὲ, ὡσπερ κατὰ τὸν μῦθον, Ἀφροδίτη τὸν Ἄρην, ἐπειδὴ ὁ χειμῶν ἀκολουθεῖ τῷ τοῦ Ἄρεος ἰδίῳ καταστήματι, ἢ δὲ Ἀφροδίτη εὐκρατος. ὥστε ἐναντίως ἔχουσι πρὸς ἑαυτούς, ἀλλ' οὐ καθόλου· καὶ γὰρ ἀλλήλοισι κατὰ

τὸ τοῦ καιροῦ προσεχές συνάπτεσθαι δοκοῦσι, μετὰ γὰρ χειμῶνα τὸ ἔαρ ἀναφέρεται. θεραπεύεται δὲ ὁ Ἄρης ἤχοις ὄπλων καὶ σάλπιγξι, καὶ διὰ τοῦτο αὐτῷ τὴν πρώτην ἑορτὴν ἐπετέλουν οἱ Ῥωμαῖοι, καλοῦντες αὐτὴν Ἀρμιλούστριον οἶονεὶ καθαρὸν ὄπλων, μὴ χεῖματος μὴ ἐτέρας τινὸς περιστάσεως εἰργούσης τὴν κίνησιν τῶν ὄπλων ἐπὶ τῷ τοῦ Ἄρεος πεδίῳ. ὄνομα δὲ αὐτῷ κατ' Αἰγυπτίους Πυρόεις, ὅθεν καὶ Ξανθικός παρὰ Μακεδόσιν· Ἕλληνες δὲ αὐτόν, ὡς εἴρηται, Ἄρεα ἐκ τῶν πραγμάτων προσηγόρευον. οὐδὲ γὰρ ἂν τις εὖρη κυρίαν θεοῦ προσηγορίαν κατὰ τὸν Ἀπολλόδωρον, ἀλλ' οὐδὲ φύσεως γνῶρισμα, ἐπεὶ νῦν μὲν ἄρρενας, νῦν δὲ θηλείας τὰς ιδέας εἰσάγουσιν οἱ φιλοσοφοῦντες· ἀλλ' ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων ὀνομασίας αὐτοῖς ἔθεντο, ἄρρενας μὲν θεοὺς τὰς δημιουργικὰς δυνάμεις, θηλείας δὲ τὰς ζωογόνους εἰσάγοντες.

4.35 Ὅτι ἀγαθὸς μάλιστα ὁ Ἄρεος ἀστήρ καὶ ὁ τοῦ Κρόνου, εἶγε ἀγαθὰ πάντα καὶ φλαῦρον οὐδὲν κατὰ Πλάτωνα, ἀλλὰ τὴν τούτων θεϊότητα τὰ ὑπὸ σελήνην μὴ φέροντα φθείρεται, ὡς φησὶν Ἰάμβλιχος. ὅτι κακοποιὸν τὸν Ἄρην οἱ ἀστρολόγοι φασίν, οὐχ ὅτι τοιοῦτος τὴν φύσιν, ἀλλ' ἐπειδὴ κατιούσαις ταῖς ψυχαῖς ἐπὶ τὴν γένεσιν τῷ τῆς δίκης νόμῳ παρέπεται, κατ' ἀξίαν πράττων ἐπ' αὐταῖς τὰ δίκαια· ἀγαθὸς δὲ ἄρα ὁ τῆ δίκῃ συμμαχῶν. ὅτι πρὸς τοῦ Διαδόχου Πρόκλου ἔστι μαθεῖν, ὅτι οὐκ ἐν ὑπάρξει οὐδὲ οὐσία τὸ κακόν, λέγοντος ὅτι οὐδὲ εἶναι τὸ κακόν ἐστὶ δυνατόν, μήτε ἐναντίον φανταζόμενον ὡς ἀγαθόν. ὅτι τοῦ ἀγαθοῦ ἔνεκα καὶ αὐτὸ τὸ κακόν· ἀλλὰ πάντα γε ἔνεκα τοῦ ἀγαθοῦ· καὶ τὸ θεῖον ἀναίτιον τοῦ κακοῦ· οὐ γὰρ τὸ κακὸν εἶη κακὸν ἐκεῖθεν, ἀλλ' ἐξ ἄλλων αἰτίων, καὶ οἷς τὸ γεννᾶν οὐ κατὰ δύναμιν ἀλλὰ κατ' ἀσθένειαν ὑπάρχει· διό μοι δοκεῖ καὶ ὁ Πλάτων περὶ τὸν πάντων βασιλέα τὰ πάντα θέμενος, καὶ αὐτὸ διδοὺς εἶναι τὸ κακὸν ὡσπερ ἀγαθὸν φανταζόμενον· εἰ γὰρ αὐτὸ τῶν ὄντων ἐστίν, οὕτω τε ἂν αὐτὸ ἀπάντων αἴτιον προσειπεῖν χρεῶν· καὶ οὐχ ἀπλῶς ἀπάντων οὐδὲ τῶν κακῶν, ἀλλὰ καὶ τούτων ἀναίτιον καὶ παντὸς τοῦ ὄντος αἴτιον· ὥστε οὐ ποιοῦσιν οἱ θεοὶ τὸ κακόν, ἀλλ' ὡς ἀγαθόν, καὶ ἀναιροῦσιν αὐτὸ ὡς κακόν. ὅρος γὰρ ἐστὶ κακοῦ οὐκ οὐσία ζῶσα καὶ ἔμψυχος ἀλλὰ διάθεσις ἐν ψυχῇ ἐναντίως ἔχουσα πρὸς ἀρετὴν διὰ τὴν τοῦ καλοῦ ἀπόπτωσιν ταῖς ῥαθυμίαις ἐγγινομένη. λάβοι οὖν ἂν τις εὐσεβῶς καὶ τοὺς λεγομένους κακοποιοὺς τῶν πλανήτων, οὐκ ὄντας μὲν τοιούτους τὴν φύσιν, συντελοῦντας δὲ εἰς τὴν τοῦ παντὸς διοίκησιν· εἰ γὰρ ψύχει μὲν ὁ Κρόνος, ὁ δὲ Ἄρης θερμαίνει, ἄρα συντελοῦσι τῇ γενέσει, καὶ καθ' ἑαυτὰ μὲν φθαρτικά ἐστὶ, κιννώμενα δὲ σωτήρια.

4.36 Ὅτι ὁ Πτολεμαῖος ἐν τῇ ἀρμονικῇ ὠρισμένοι, φησίν, εἰσὶν οἱ ἀριθμοί, δι' ὧν ἐν πᾶσι τοῖς πρὸς ἄλληλα συμβαίνουν καὶ ἀρμοζόμενοις ὁμολόγος γίνεται συμφωνία· καὶ οὐδ' ὅτι οὖν δύναται τι, εἰ μὴ διὰ τούτων τῶν ἀριθμῶν συνελθεῖν. εἰσὶ δ' οὗτοι ἐπίτριτος ἡμιόλιος σπονδεῖος διπλάσιος τριπλάσιος τετραπλάσιος.

4.37 Ὅτι τὸ μὲν αἰσθητὸν ἐξ ἡλίου, τὸ δὲ φυσικὸν ἐκ τῆς σεληνιακῆς σφαίρας πρὸς ἡμᾶς παραγίνεται, καὶ τῇ τῶν φώτων ἐκατέρων εὐποιΐα κατ' ἐξαίρετον ἦδε συνέστηκεν ἡμῖν ἢ ζωὴ ἢ μέντοι ἡμετέρα ἀναστροφή καὶ αἱ τῶν πράξεων προκοπαὶ τοῦτο μὲν πρὸς τὰ δύο ταυτὶ φῶτα, τοῦτο δὲ καὶ πρὸς τοὺς πέντε πλάνητας ἀναφέρονται· ἀλλὰ τούτων τῶν ἀστέρων ἄλλους μὲν ἢ μεσιτεία τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων ἀριθμῶν καλῶς μετὰ τῶν φώτων ἐνοῖ καὶ συνάπτει. ἄλλος δὲ οὐδεὶς ἀριθμοῦ σύνδεσμος συμβιβάζει μετὰ τῶν φώτων· οὐκοῦν οἱ μὲν τῆς Ἀφροδίτης καὶ τοῦ Διὸς ἀστέρες διὰ τούτων τῶν ἀριθμῶν ἐκατέρω τῶν φώτων συνάπτονται, ἀλλ' ὁ μὲν τοῦ Διὸς τῷ ἡλίῳ διὰ πάντων, τῇ δὲ σελήνῃ διὰ πλειόνων, ὁ δὲ τῆς Ἀφροδίτης τῇ μὲν σελήνῃ διὰ πάντων, τῷ δ' ἡλίῳ διὰ πλειόνων ἀρμόζεται ἀριθμῶν. ἐντεῦθεν εἰ καὶ τὰ μάλιστα τούτων ἐκάτερον ἀγαθοποιόν, ὁ τοῦ Διὸς ὅμως ἀστήρ σὺν ἡλίῳ λυσιτελέστερος

ἐστι, καὶ ὁ τῆς Ἀφροδίτης σὺν τῇ σελήνῃ· οἱ δὲ τοῦ Κρόνου καὶ Ἄρεος ἀστέρες οὕτως οὐκ ἔχουσι πρὸς τὰ φῶτα σύμβασιν, ὡς τινι μέντοι ἐσχάτῃ ἀριθμῶν ἐμφάσει τὸν μὲν Κρόνον πρὸς τὸν ἥλιον ἀφορᾶν, τὸν δὲ Ἄρην πρὸς τὴν σελήνην. καὶ διὰ ταῦτα ἦττον ὠφέλιμοι τῇ ἀνθρωπίνῃ δοκοῦσι ζωῇ· τί δὲ δήποτε καὶ αὐτοὶ ἔσθ' ὅτε καὶ πλοῦτον καὶ περιφάνειαν τοῖς ἀνθρώποις παρέχειν πιστεύονται, ἑτέρα τοῦτο ἐξετάσει προσήκει. ὁ γε μὴν Πλωτῖνος ἐν βιβλίῳ τῷ ἐπιγραφομένῳ «ὅπως ποιεῖ τὰ ἄστρα» περὶ τούτου ἀποφαινόμενός φησι, μηδὲν ἢ δυνάμει ἢ ἐξουσίᾳ τούτων τοῖς ἀνθρώποις συμβαίνειν, ἀλλ' ἄπερ ἢ τῆς θείας οἰκονομίας ἀνάγκη ἐκάστοις ἐκύρωσεν, οὕτω διὰ τοῦ τῶν ἑπτὰ τούτων προποδισμοῦ ἢ στηριγμοῦ ἢ ὑποποδισμοῦ δείκνυσθαι, ὡσπερ καὶ οἴωνοι ἦτοι περιπτάμενοι ἢ ἀτρεμοῦντες τὰ μέλλοντα ταῖς πτέρυξιν ἢ ταῖς φωναῖς σημαίνουσιν εἰδότες, τοῦ Πλωτῖνου ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου· «σημαίνει-ἡγουν τὰ ἄστρα-μὲν οὖν πάντα ὅσα ἐν αἰσθητῷ, ποιεῖ δὲ ἄλλα, ὅσα φανερώς ποιεῖ· ἡμεῖς δὲ ψυχῆς ἔργα κατὰ φύσιν ποιοῦμεν, ἕως μὴ ἐσφάλημεν ἐν τῷ πλήθει τοῦ παντός· σφαλέντες δὲ ἔχομεν δίκην.» 4.38 Ὅτι ὡς αὐτὸς φησι Πλωτῖνος· «Πλάτωνι δὲ ὁ ἀτρακτός ἐστι τό τε πλανώμενον καὶ τὸ ἀπλανές τῆς περιφορᾶς· καὶ αἱ Μοῖραι δὲ καὶ ἡ Ἀνάγκη μήτηρ οὕσα στρέφουσι καὶ ἐν τῇ γενέσει ἐκάστου ἐπικλώθουσι καὶ δι' αὐτῆς εἴσιν εἰς γένεσιν τὰ γεννώμενα· ἐν τε Τιμαίῳ θεὸς μὲν ὁ ποιήσας τὴν ἀρχὴν τῆς ψυχῆς δίδωσιν· οἱ δὲ φερόμενοι θεοὶ τὰ δεινὰ καὶ ἀναγκαῖα πάθη, θυμοὺς καὶ ἐπιθυμίας, καὶ ἡδονὰς καὶ λύπας αὐτῶν, καὶ ψυχῆς ἄλλο εἶδος, ἀφ' οὗ τὰ παθήματα ταυτί. οὗτοι γὰρ οἱ λόγοι συνδέουσιν ἡμᾶς τοῖς ἄστροις, παρ' αὐτῶν ψυχὴν κομιζομένους καὶ ὑποτάττουσι τῇ ἀνάγκῃ ἐνταῦθα ἰόντας· καὶ ἦθη τοίνυν παρ' αὐτῶν καὶ κατὰ τὰ ἦθη πράξεις, καὶ πάθη ἀπὸ ἕξεως παθητικῆς οὐσῆς· ὥστε τί λοιπὸν ἡμεῖς, ἢ ὅπερ ἐσμέν κατ' ἀλήθειαν ἡμεῖς, οἷς καὶ κρατεῖν τῶν παθῶν ἔδωκεν ἢ φύσις· καὶ γὰρ ὅμως ἐν τούτοις τοῖς κακοῖς διὰ τοῦ σώματος ἀπειλημμένοις ἀδέσποτον ἀρετὴν θεὸς ἔδωκεν. οὐ γὰρ ἐν ἡσυχῶ οὐσὶν ἀρετῆς δεῖ ἡμῖν, ἀλλ' ὅταν κίνδυνος ἐν κακοῖς εἶναι ἀρετῆς οὐ παρούσης. διὸ καὶ φεύγειν ἐντεῦθεν δεῖ καὶ χωρίζειν αὐτοὺς ἀπὸ τῶν προσγεγενημένων καὶ μὴ τὸ σύνθετον εἶναι σῶμα ἐψυχωμένον, ἐν ᾧ κρατεῖ μᾶλλον ἢ σώματος φύσις ψυχῆς τι ἵχνος λαβοῦσα, ὡς τὴν ζωὴν τὴν κοινὴν μᾶλλον τοῦ σώματος εἶναι. πάντα γὰρ σωματικά ὅλα ταύτης, τῆς δὲ ἑτέρας τῆς ἕξω ἢ πρὸς τὸ ἄνω φορὰ καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ θεῖον, ὧν οὐδεὶς κρατεῖ, ἀλλ' ἢ προσχρῆται, ἴν' ἢ ἐκεῖνο καὶ κατὰ τοῦτο ζῆ ἀναχωρήσας, ἢ ἔρημος ταύτης τῆς ψυχῆς γενόμενος ζῆ ἐν εἰμαρμένῃ· καὶ ἐνταῦθα τὰ ἄστρα αὐτῷ οὐ μόνον σημαίνει, ἀλλὰ καὶ γίνεται αὐτὸς οἷον μέρος καὶ τῷ ὅλῳ συνέπεται, οὗ μέρος, διττὸς γὰρ ἕκαστος· ὁ μὲν τὸ συναμφοτέρον τι, ὁ δὲ αὐτὸς καὶ πᾶς ὁ κόσμος δὲ, ὁ μὲν τὸ ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς τινος δεθείσης σῶματι, ὁ δὲ ἢ τοῦ παντός ψυχῆ ἢ μὴ ἐν σώματι, ἐλλάμπουσα δὲ ἵχνη τῇ ἐν σώματι, καὶ ἥλιος δὴ καὶ τᾶλλα διττὰ οὕτω». 4.39 Ὅτι ἐπειδὴ τότε τὸ πᾶν ἀρρήτῳ τέχνῃ πεποίκιλται ἀρμονίας τε πλήρης εὐδαίμονός ἐστιν, ἀνάγκη δήπουθεν ἐξ ὀξέων καὶ βαρέων, προσηνῶν τε καὶ αὐστηρῶν φθόγγων καὶ ῥυθμῶν καὶ τόνων, ἴν' οὕτως εἴπω, συνηρμόσθαι τὴν φύσιν. 4.40 Ὅτι οἱ παλαιοὶ μετὰ τελευτὴν ἔκαιον τὰ σώματα, συναποθεοῦντες ὡσπερ τῇ ψυχῇ καὶ τὸ σῶμα· καθάπερ γὰρ ἐκείνη πυρώδης τὴν φύσιν καὶ πρὸς τὰ ἄνω σπεύδουσα, οὕτω βαρὺ τὸ σῶμα καὶ ψυχρὸν καὶ πρὸς τὰ κάτω ῥέπον. ἐδόκουν τοίνυν καὶ αὐτὸ τὸ εἶδωλον ἐκκαθαίρειν τοῦ σώματος τῇ τοῦ πυρὸς ἀγιστεῖα· οὐ γὰρ ἀληθῆς ὁ λόγος ὁ κατὰ τὸν Ἀναξίμαν δρον, ὃς ἐκ τοῦ πυρὸς εἶναι τότε τὸ πᾶν ἀπεφήνατο, καὶ διὰ τοῦτο πυρὶ παραδοθῆναι πρὸς τῶν ἀρχαίων τὰ σώματα· ἢ κατὰ τοὺς Στωϊκοὺς, οἱ καθολικὴν ἐκπύρωσιν ἀναμένοντες προαπετέφρουν τοὺς θνήσκοντας· πολλῶν γὰρ πρεσβυτάτων ἐν φιλοσοφίᾳ δογμάτων ἢ τοιαύτη τῶν σωμάτων ἀναστοιχείωσις, τοὺς μέντοι ὀδόντας

οὐκ ἔχοντας φύσεως ἢ πυρὶ ἢ χρόνῳ γοῦν μακρῶ καταναλίσκεσθαι, κατελίμπανον ἐπ' αὐτῆς τῆς πυρᾶς ὡς τὸ λοιπὸν ἀχρήστους πρὸς τὸν τῆς παλιγγενεσίας λόγον ἀποβλέποντες· σφόδρα γὰρ καὶ αὐτοὶ τὸν περὶ αὐτῆς παρεδέχοντο λόγον διὰ τὸ αὐθις ὡς ἐδόκει παλιγγενησόμενον ἄνθρωπον μὴ χρῆζειν ἐπὶ τῆς μητρῶας γαστρὸς ὀδόντων.

4.41 Ὅτι οὐκ εἰσιν ἀστέρες κακοποιοί, ἀλλὰ πάντες ἀγαθοί· ἀλλ' ἐπεὶ καθ' ἄρμονίαν τὸ πᾶν συνίσταται, οἱ μὲν αὐτῶν εἰσι ξηροί, οἱ δὲ ὑγραίνουσιν, οἱ δὲ ἄλλο τι ἔχουσι πρὸς τὰς κράσεις αὐτῶν· τοίνυν δοκοῦσι βλάπτειν κατὰ τὴν ἐνέργειαν, οὐ κατὰ τὴν πρόθεσιν, καὶ ὅτι τὰς ἀκράτους αὐτῶν ἐνίστε δυνάμεις οὐχ ὑπομένοντα τὰ ἐν τῇ γῆ βλάπτονται, ὡς καὶ ὀφθαλμοὶ ὑπὸ σφοδρότητος φωτός.

4.42 Κατὰ δὲ τὴν πρώτην τοῦ Μαρτίου μηνὸς Ἦραν ἐτίμων οἶονεὶ τὴν σελήνην διὰ τὴν νεομηνίαν· ἀνεκήρυττε δὲ ὁ ἱερεὺς χρῆναι γλυκέσι πόμασί τε καὶ σιτίοις χρῆσθαι ἅπαντας πρὸς φυλακὴν ὑγείας. ἐκίνουν δὲ τὰ ὄπλα Ῥωμαῖοι ἐπὶ τῷ τοῦ Ἄρεος πεδίῳ ἢ τεμέ νει. ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ πόνων ἀνεπαύοντο, καὶ αἱ λεγόμεναι παρ' αὐτοῖς Ματρῶναι, τουτέστιν εὐγενεῖς, τοὺς οἰκέτας εἰστίων, καθάπερ ἐν τοῖς Κρονίοις τουτὶ πράττειν ἔθος ἦν τοῖς δούλους κεκτημένοις· ὧν αἱ μὲν δι' Ἄρεος τιμὴν δουλεύουσι τοῖς ἄρρεσι τῶν οἰκετῶν διὰ τὴν κρείττονα φύσιν· οἱ δ' ἀποτρόπαιον ὡσπερ θεραπείαν εἰσάγοντες τῷ Κρόνῳ τοῖς ἑαυτῶν δούλοις ἐδούλευον, ὅπως μὴ ταῖς ἀληθείαις νεμεσητόν τι παθόντες εἰς δουλείαν πολεμίων καταπέσωσιν. πάντες δὲ κατὰ τὸν Μάρτιον τροφήν τὴν ἐκ κύαμων ἐλάμβανον· Ἄρεος δὲ ὁ κύαμος, παρὰ τὸ κύειν αἷμα· ἔχριόν τε τὰς ἀλλήλων ὄψεις ἀντὶ αἵματος τὸ χρίσμα τοῦ κύαμου λαμβάνοντες, ταύτη γε τὸν Ἄρεα θεραπεύοντες. ὅτι ὁ Πυθαγόρας πάνυ τὸν κύαμον ἀπεστρέφετο· διαφερόντως γὰρ παρὰ τοὺς ἄλλους καρποὺς διεγείρει τὰ σώματα πρὸς συνουσίαν ἐσθιόμενος, καὶ ταύτη καθέλκει τὰς ψυχὰς ἐπὶ τὴν γένεσιν. ὁ δὲ Ποντικὸς Ἡρακλείδης φησὶν, ὡς εἴ τις τὸν κύαμον ἐν καινῇ θήκῃ ἐμβαλὼν ἀποκρύψει τῇ κόπρῳ ἐπὶ τεσσαράκοντα πάσας ἡμέρας, εἰς ὄψιν ἀνθρώπου σεσαρκωμένου μεταβαλόντα τὸν κύαμον εὐρήσει, καὶ διὰ τοῦτο τὸν ποιητὴν φάναι· ἴσόν τοι κύαμους τε φαγεῖν κεφαλὰς τε τοκῆων. Διογένης δὲ ἐν τρισκαίδεκάτῃ ἀπίστων ταυτὰ φησιν· τότε ἀπὸ τῆς αὐτῆς σηπεδόνοσ ἀνθρωπον συστήναι καὶ κύαμον βλαστήσαι. τούτου δὲ φανερὰ ἐπήγε τεκμήρια· εἰ γάρ τις διατραγῶν κύαμον καὶ τοῖς ὀδοῦσι λεάνας ἐν ἀλέᾳ τῆς τοῦ ἡλίου βολῆς καταθεῖη πρὸς ὀλίγον, εἴτα ἀναστὰς ἐπανεέλθοι μετ' οὐ πολὺ, εὐροὶ ἂν ὀδωδότα ἀνθρωπέου φόνου· εἰ δὲ καὶ ἀνθοῦντος ἐν τῷ βλαστάνειν τοῦ κύαμου λαβὼν τις περκάζοντος τοῦ ἄνθους βραχὺ ἐνθεῖη ἀγγεῖῳ κεραμεῶ καὶ ἐπίθεμα ἐπιθεῖς ἐν τῇ γῆ τε κατορύξειε καὶ ἐννεμήκοντα παραφυλάξειεν ἡμέρας μετὰ τὸ κατορυχθῆναι, εἴτα μετὰ ταῦτα ὀρύξειε καὶ λάβοι καὶ ἀφέλοι τὸ πῶμα, εὐροὶ ἂν ἀντὶ τοῦ κύαμου ἢ παιδὸς κεφαλὴν συνεστῶσαν ἢ γυναικὸς αἰδοῖον. ὥστε ἀφεκτέον κατὰ Πυθαγόραν κύαμου, ὡς καὶ τῶν λεγομένων χρυσολαχάνων, ἐπειδὴ καὶ αὐτῶν ἡ γένεσις ἐξ ἐμμήνων γυναικῶν ἐστι. τούτου χάριν εἰς τοὺς τάφους κύαμοι ρίπτονται ὑπὲρ σωτηρίας ἀνθρώπων. ὅτι δὲ κύαμος ἀπὸ τοῦ αἵματος εἴρηται, δυνατὸν τῇ πείρᾳ παραλαβεῖν· εἴ τις γὰρ αὐτὸν ἀποβρέξει ἐπὶ νυχθήμερον, τὸ ἐν αὐτῷ ὕδωρ λύθρον εὐρήσει.

4.43 Οἱ δὲ μάγγιπες, οἶονεὶ τεχνῖται τοῦ ἀνδραπο δώδους ἄρτου, ἔπεμπον τοῖς ἐν λόγῳ Ῥωμυλίας ἀννώνας· οὕτω δὲ ταύτας ἐκάλουν, διὰ τὸ κατὰ τὴν ἐννάτην ὥραν ἐπιδίδοσθαι πρὸς τοῦ Ῥωμύλου τὴν τροφήν τοῖς στρατιώταις .... καὶ γὰρ Οὐαλεντινιανὸς ἀπαίδευτος ἦν καὶ μόνον .... βαρῦμηνης.

4.44 Τῇ πρὸ τεσσάρων Νωνῶν Μαρτίων ἄνεμον βιαιότερον ὡς ἐπίπαν πνεῖν προλέγει ὁ Εὐδοξος. 4.45 Τῇ πρὸ τριῶν Νωνῶν Μαρτίων ὁ πλοῦς τῆς Ἰσιδος ἐπετελεῖτο,

ὄν ἔτι καὶ νῦν τελοῦντες καλοῦσι πλοιαφέσια. ἡ δὲ Ἴσις τῇ Αἰγυπτίων φωνῇ παλαιὰ σημαίνεται, τουτέστιν ἡ σελήνη· καὶ προσηκόντως αὐτὴν τιμῶσιν ἐναρχόμενοι τῶν θαλαττίων ὁδῶν, διὰ τὸ αὐτὴν, ὡς ἐλέγομεν, τῇ φύσει τῶν ὑδάτων ἐφεστάναι. φασὶ δὲ ταύτην καὶ ὑγείας εἶναι δότεيران, καθάπερ ἡμεῖς τὸν Ἀσκληπιόν. ταῦτόν δ' ἂν εἴη· ὡσπερ γὰρ ἡμεῖς τὸν ἥλιον εἰς τὸν Ἀσκληπιὸν λαμβάνοντες μετὰ τὰς ἐκείνου δυσμὰς τῆς νυκτὸς ἐπιγινομένης αἴτιον αὐτὸν τοῦ ὕπνου καὶ νυκτὸς καὶ ἀναπαύσεως, αἴτιον καὶ δοτῆρα τῆς ὑγείας ... μυθεύουσιν. ὁ δὲ Χαιρωνεὺς Ἴσιν μὲν τὴν γῆν εἶναι βούλεται καὶ Ὅσιριν τὸν Νεῖλον, Τυφῶνα δὲ τὴν θάλατταν, εἰς ἣν ὁ Νεῖλος ἐμπίπτων ἀφανίζεται.

4.46 Τὴν Τύχην οἱ Ἕλληνες γράφουσι βουπρόσωπον· ἐγὼ δ' οἶμαι τὴν ὑγρὰν εἶναι οὐσίαν, ὅθεν καὶ ἄκουαν αὐτὴν Ῥωμαίοις ἔθος καλεῖν ἀπὸ τῆς ἰσότητος, τὸ δ' ὕδωρ ὁμοιομερὲς καὶ ἴσον τὴν φύσιν. καὶ καλῶς ἄκουα πρὸς αὐτῶν ὠνόμασται, ἐπειδὴ τὴν ἰσότητα ἦτοι ὁμοιομέρειαν ἀπὸ τοῦ ἄκουα κατὰ παραγωγὴν ἐπικαλοῦσιν.

4.47 Τὸ σίβυλλα Ῥωμαϊκὴ λέξις ἐστὶν ἐρμηνευομένη προφητικῆς ἡγουν μάντις, ὅθεν ἐνὶ ὀνόματι αἱ θήλειαι μάντιδες ὠνομάσθησαν Σίβυλλαι· γεγόνασι δὲ Σίβυλλαι δέκα ἐν διαφόροις τόποις καὶ χρόνοις. πρώτη ἡ καὶ Χαλδαία ἡ καὶ Περσὶς ἡ καὶ πρὸς τινῶν Ἑβραία ὀνομαζομένη, ἣς τὸ κύριον ὄνομα Σαμβήθη, ἐκ τοῦ γένους τοῦ μακαριωτάτου Νῶε, ἡ περὶ τῶν κατὰ Ἀλέξανδρον τὸν Μακεδόνα λεγομένη προειρηκέναι, ἣς μνημονεῖ Νικάνωρ ὁ τὸν Ἀλεξάνδρου βίον ἱστορήσας, ἡ περὶ τοῦ δεσπότη θεοῦ μυρία προθεσπίσασα καὶ τῆς αὐτοῦ παρουσίας· ἀλλὰ καὶ αἱ λοιπαὶ συναδουσιν αὐτῇ, πλὴν ὅτι ταύτης εἰσὶ βιβλία εἰκοσιτέσσαρα περὶ παντὸς ἔθνους καὶ χώρας περιέχοντα. ὅτι δὲ οἱ στίχοι αὐτῆς ἀτελεῖς εὐρίσκονται καὶ ἄμετροι, οὐ τῆς προφήτιδος ἐστὶν ἡ αἰτία ἀλλὰ τῶν ταχυγράφων, οὐ συμφθασάντων τῇ ῥύμῃ τῶν λεγομένων ἢ καὶ ἀπαιδευτῶν γενομένων καὶ ἀπείρων γραμματικῶν· ἅμα γὰρ τῇ ἐπιπνοίᾳ ἐπέπαυτο ἐν αὐτῇ ἡ τῶν λεχθέντων μνήμη, καὶ διὰ τοῦτο εὐρίσκονται στίχοι ἀτελεῖς καὶ διάνοια σκάζουσα, εἴτε κατ' οἰκονομίαν θεοῦ τοῦτο γέγονεν, ὡς μὴ γινώσκοντο ὑπὸ τῶν πολλῶν καὶ ἀναξίων οἱ χρησμοὶ αὐτῆς. δευτέρα Σίβυλλα ἡ Λίβυσσα, τρίτη Σίβυλλα ἡ Δελφίς, ἡ ἐν Δελφοῖς τεχθεῖσα· γέγονε δὲ αὕτη πρὸ τῶν Τρωϊκῶν καὶ ἔγραψε χρησμοὺς δι' ἐπῶν ἐν τοῖς χρόνοις τῶν κριτῶν, ὀπηνίκα Δεβώρα προφήτις ἦν παρὰ Ἰουδαίους. τετάρτη Ἰταλικὴ ἡ ἐν Κιμμερίᾳ τῆς Ἰταλίας, πέμπτη Ἑρυθραία ἀπὸ πόλεως Ἑρυθρᾶς καλουμένης ἐν Ἰωνίᾳ, ἡ περὶ τοῦ Τρωϊκοῦ προειρηκυῖα πόλεμον. ἕκτη Σαμία, ἣς τὸ κύριον ὄνομα Φυτώ, περὶ ἣς ἔγραψεν Ἐρατοσθένης, καὶ αὕτη ἐν τοῖς χρόνοις τῶν παρὰ Ἰουδαίους κριτῶν ἦν. ἑβδόμη Κυμαία ἡ καὶ Ἀμάθεια ἢ Ἥροφίλη· ἡ δὲ Κύμη πόλις ἐστὶν Ἰταλική, ἣς πλησίον ἄντρον ἐστὶ συνηρεφὲς καὶ γλαφυρώτατον, ἐν ᾧ δαιτωμένη ἡ Σίβυλλα αὕτη τοὺς χρησμοὺς ἐδίδου τοῖς πυθανομένοις. ὀγδόη ἡ Γεργιθία· πολίχνη δὲ περὶ τὸν Ἑλλησποντον τὸ Γεργίθιον. ἐνάτη Φρυγία, δεκάτη ἡ Τιβουρτία ὀνόματι Ἀλβουναία. ὅτι ἡ Ἰουδαία Σίβυλλα καὶ Χαλδὶς ἐκαλεῖτο· καὶ γὰρ ὁ Φίλων τὸν Μωυσέως βίον ἀναγράφων Χαλδαῖον εἶναι αὐτὸν λέγει, γεγενῆσθαι δὲ ἐν Αἰγύπτῳ, ὡς τῶν προγόνων αὐτοῦ ἐκεῖσε κατελθόντων διὰ λιμὸν κατασχόντα Βαβυλωνά τε καὶ τὰς πλησιοχώρους. καὶ ὡς ἔοικεν, ἀπ' ἀρχῆς οἱ Χαναναῖοι οὕτως ἐκαλοῦντο, ἢ διὰ τὸν Ἀβραάμ ἐκεῖθεν ὠρμῆσθαι. λέγει δὲ ὁ αὐτὸς Φίλων καὶ περὶ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Μωυσέως, ὅτι ὑπ' αὐτοῦ μὲν τῇ Χαλδαϊκῇ γλώττῃ ἐγράφη, ὕστερον δὲ ὑπὸ Πτολεμαίου εἰς τὴν Ἑλλάδα μετεφράσθη, ὃς τρίτος ἦν τῶν ἀπ' Ἀλεξάνδρου τὴν Αἴγυπτον παραλαβόντων, Φιλάδελφος ἐπικεκλημένος. ταύτης δὲ τῆς Ἑβραίας Σιβύλλης βίβλω ἐνέτυχον ἐν Κύπρῳ, ἐν ἣ πολλὰ καὶ τῶν ἑλληνικῶν προφητεύσασα διαλαμβάνει· καὶ μέντοι καὶ περὶ Ὀμήρου, ὅτι ἀναστήσει ὁ θεὸς

ἄνθρωπόν τινα σοφόν, ὃς τὸν τῶν ἡρώων πόλεμον ἀναγράφεται καὶ τοὺς γενναιοτάτους τούτων ὑμνήσει· προλέγει δὲ καὶ περὶ Χριστοῦ καὶ τῶν μετὰ τὴν Χριστοῦ παρουσίαν γεγεννημένων· καὶ μέντοι καὶ περὶ τῶν γενησομένων ἕως τῆς συντελείας, ἐν οἷς καὶ περὶ Κύπρου καὶ Ἀντιοχείας παλίμψηστα τινα προφητεύει, τῆς μὲν ὡς πολέμῳ πεσομένης καὶ μηκέτ' ἀναστησομένης, τῆς δὲ νήσου ὑποβρυχίου γενησομένης· φησὶ γάρ· Τλήμων Ἀντιόχεια, σὲ δὲ πτόλιν οὐποτ' ἐροῦσιν, εὖτε κακοφροσύνησι τεαῖς περὶ δούρασι πίπτεις, καὶ ἐξῆς αἶ' αἶ' Κύπρε τάλαινα, σὲ δὲ μέγα κῦμα καλύψει ἡμασι χειμερίησιν ὀρινομένη τε θάλασσα. προέλαβε δὲ τὴν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν αὕτη ἢ Σίβυλλα ἔτη δισχίλια, ἧς ἐστὶ καὶ τοῦτο τὸ ἔπος τὸν τίμιον σταυρὸν προμηνύον· ὧ ζύλον ὧ μακαριστόν, ὕφ' οὗ θεὸς ἐξετανύσθη. ὅτι τέταρτος ἀπὸ Ῥώμου τοῦ οἰκιστοῦ βασιλεὺς ἐν Ῥώμῃ γέγονε Ταρκύνιος Πρίσκος· γυνὴ δὲ τις Ἀμάλθεια ἦλθε πρὸς αὐτὸν ἐπιφερομένη τρεῖς βίβλους, χρησμούς Σιβύλλης τῆς Κυμαίας, καὶ ἐζήτει αὐτῷ δοῦναι εἰς τριάκοντα χρυσοῦς· τοῦ δὲ καταφρονήσαντος ἀγανακτήσασα ἡ γυνὴ ἔκαυσε τὸ ἐν τῶν βιβλίων, καὶ αὐθις προσελθοῦσα ἡζίου καὶ ὑπὲρ τῶν λειπομένων δύο τοὺς τριάκοντα λαβεῖν χρυσοῦς· τοῦ δ' ἔτι μᾶλλον αὐτὴν ὑπεριδόντος καὶ τὸ ἕτερον ἔκαυσε· λοιπὸν οὖν ὑπὲρ τοῦ ἑτέρου ἑνὸς τὴν αὐτὴν ἐπεζήτη τιμὴν. στοχασάμενος οὖν ὁ βασιλεὺς ἀναγκαῖον αὐτὸ εἶναι τῇ βασιλείᾳ λαμβάνει δούς τοὺς τριάκοντα χρυσοῦς· καὶ εὐρῶν ἐν αὐτῷ τὰς Ῥωμαίων τύχας κατ' ἐξαίρετον καὶ μόνας ἐγγεγραμμένας, ἐξήκοντα πατρικίων συστήματι τὴν τούτων παρέδωκε φυλακὴν.

4.48 Νώναις Μαρτίαις ὁ Βάρρων ὄρθρου τὸν στέφανον δύεσθαι λέγει καὶ πνεῖν τὸν βορρᾶν.

4.49 Εἰδοῖς Μαρτίαις ἑορτὴ Διὸς διὰ τὴν μεσομηνίαν καὶ εὐχαὶ δημόσιαι ὑπὲρ τοῦ ὑγιεινὸν γενέσθαι τὸν ἐνιαυτόν. ἱεράτευον δὲ καὶ ταῦρον ἐξέτη ὑπὲρ τῶν ἐν τοῖς ὄρεσιν ἀγρῶν, ἡγουμένου τοῦ ἀρχιερέως καὶ τῶν κληρικών τῆς Μητροῦς. ἦγετο δὲ καὶ ἄνθρωπος περιβεβλημένος δοραῖς αἰγίαις, καὶ τοῦτον ἔβαιον ῥάβδοις λεπταῖς ἐπιμήκεσι Μαμούριον αὐτὸν καλοῦντες. οὗτος δὲ τεχνίτης ἐν ὀπλοποιίᾳ γενόμενος, διὰ τὸ μὴ τὰ διοπετῆ ἀγκύλια συνεχῶς κινούμενα φθειρέσθαι, ὅμοια ἐκείνων κατεσκεύασε τῶν ἀρχετύπων· ὅθεν παροιμιάζοντες οἱ πολλοὶ ἐπὶ τοῖς τυπτομένοις διαγελῶντές φασιν, ὡς τὸν Μαμούριον αὐτῷ παίζοιεν οἱ τύπτοντες· λόγος γάρ, καὶ αὐτὸν ἐκείνον Μαμούριον δυσχερῶν τινῶν προσπεσόντων ἐπὶ τῇ τῶν ἀρχετύπων ἀγκυλίων ἀποσχέσει τοῖς Ῥωμαίοις παιόμενον ῥάβδοις ἐκβληθῆναι τῆς πόλεως. ταύτην τὴν ἡμέραν ὁ Μητρόδωρος κακὴν παραδίδωσιν. 4.50 Ἡ πρὸ δεκαεπτὰ Καλενδῶν Ἀπριλίων ἄπρακτος. ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ Εὐδοξὸς τοὺς ἰχθύας ἀνίσχειν καὶ βορρᾶν πνεῖν παραδίδωσιν.

4.51 Λίβερ παρὰ Ῥωμαίοις ὁ Διόνυσος οἶονεὶ ἐλεύθερος, τουτέστιν Ἥλιος. μυστήρια ἀπὸ τῆς στέρησεως τοῦ μύσου ἀντὶ τοῦ ἀγιοσύνης. Διόνυσος, δι' ὃν ἡ νύσσα–ὁ καμπτήρ–καὶ ἡ περικύκλησις τοῦ χρόνου. Τέρπανδρός γε μὴν ὁ Λέσβιος Νύσσαν λέγει τετιθηνηκῆναι τὸν Διόνυσον τὸν ὑπὸ τινῶν Σαβάζιον ὀνομαζόμενον, ἐκ Διὸς καὶ Περσεφόνης γενόμενον, εἶτα ὑπὸ τῶν Τιτάνων σπαραχθέντα. φέρεται δὲ καὶ τις μῦθος περὶ αὐτοῦ κατὰ τὸν Ἀπολλόδωρον, ὡς εἶη γεγονώς ἐκ Διὸς καὶ Γῆς, τῆς δὲ Γῆς Θεμέλης προσαγορευομένης διὰ τὸ εἰς αὐτὴν πάντα καταθεμελιουῦσθαι, ἦν κατὰ συναλλαγὴν ἑνὸς στοιχείου, τοῦ σ, Σεμέλην οἱ ποιηταὶ προσηγορεύουσι. κατὰ δὲ τοὺς ποιητὰς Διόνυσοι πέντε· πρῶτος Διὸς καὶ Λυσιθέας, δεύτερος ὁ Νείλου, ὁ καὶ βασιλεύσας Λιβύης καὶ Αἰθιοπίας καὶ Ἀραβίας· τρίτος Καβείρου παῖς, ὅστις τῆς Ἀσίας ἐβασίλευσε, ἀφ' οὗ ἡ Καβειρικὴ τελετὴ· τέταρτος ὁ Διὸς καὶ Σεμέλης, ὧ τὰ Ὀρφείως μυστήρια ἐτελεῖτο, καὶ ὕφ' οὗ οἶνος ἐκεράσθη· πέμπτος ὁ Νίσου καὶ Θυώνης, ὃς κατέδειξε τριετηρίδα. καὶ ταῦτα

μὲν οἱ Ἕλληνες· οἱ δὲ γε Ῥωμαῖοι τὸν Διόνυσον Βακχευτὴν τοῦ Κιθαιρῶνός φασιν, οἰοῦναι βακχευτὴν καὶ ἀνατρέχοντα ἀνὰ τὸν οὐρανόν, ὃν ἐκ τῆς τῶν ἑπτὰ συμφωνίας ἀστέρων Κιθάρωνα ὠνόμασαν· ὅθεν Ἑρμῆς κιθάραν δίδωσι μυστικῶς τῷ Ἀπόλλωνι, οἷον ὁ λόγος τῷ ἡλίῳ τὴν τοῦ παντὸς ἀρμονίαν. ἐν ἀπορρήτῳ δὲ τῷ Διονύσῳ τὰ μυστήρια ἐτελεῖτο, διὰ τὸ πᾶσιν ἀπόκρυφον εἶναι τὴν τοῦ ἡλίου πρὸς τὴν τοῦ παντὸς φύσιν κοινωνίαν. καὶ φαλλοὺς ἐν τοῖς ἱεροῖς αὐτοῦ παρελάμβανον, οἰοῦναι τὰ γεννητικὰ ὄργανα, καὶ εἴσοπτρον οἰοῦναι τὸν διαυγῆ οὐρανόν, σφαῖραν δὲ οἰοῦναι τὴν γῆν· ὁ γὰρ Πλάτων ἐν τῷ Τιμαίῳ φησὶν· «γῆ μὲν τὸ σφαιρικὸν εἶδος.» διὸ δὴ καὶ ὁ Πυθαγόρας ἐν ταῖς δέκα σφαίραις οὕτως καὶ αὐτῇ ψυχᾶς ἐνεσπάρθαι φησί. Πυριγενέα δὲ αὐτὸν καὶ Παγκρατῆ ἐν τοῖς ἱεροῖς ἐκάλουν, ὅτι τὴν μὲν φύσιν πυρώδης ἐστὶν ὁ ἥλιος, τοῦ δὲ παντὸς ἐπάρχει καὶ κρατεῖ. καὶ πάνθηρα δὲ παρ' αὐτοῦ τοῦνομα ποιοῦσιν ἀποδεχόμενον, οἰοῦναι τὴν πάνθηρον γῆν ἐξ αὐτοῦ λαμβάνουσαν τὴν ζωοποιὸν καὶ εὐφραντικὴν τροφήν. καὶ Βάκχας αὐτῷ καὶ Νύμφας οἰοῦναι τὰ ὕδατα ποιοῦσι πειθαρχοῦντα, τῇ δὲ τοῦ ἡλίου κινήσει ἢ τῶν ὑδάτων φύσιν ζωογονεῖται· κύμβαλα δὲ καὶ θύρσους αὐταῖς διδῶσι τὸν τῶν ὑδάτων ἦχον· καὶ ὑπὸ Σατύρων ἐλαυνομένας τὰς Μαινάδας, οἷον ὑπὸ τῶν ἀνέμων ὠθουμένης τῆς τῶν ὑδάτων φύσεως βροντὰς καὶ κτύπους ἀποτελεῖσθαι. Διόνυσον δὲ ὡσανεὶ τὸν τοῦ Διὸς νοῦν οἰοῦναι τὴν τοῦ κόσμου ψυχὴν· πολλαχοῦ γὰρ εὐρίσκομεν, ὡς ὁ σύμπας κόσμος Ζεὺς ὀνομάζεται διὰ τὸ ἀείζων καὶ ἀτελεύτητον. Σεμέλης δὲ αὐτὸν ποιοῦσιν υἷον, ὡς ὑπὸ γῆν κρυπτόμενον καὶ διὰ τοῦ Ἑρμοῦ, τουτέστι τοῦ λόγου, προϊόντα· καὶ τῷ μηρῷ τοῦ Διὸς ἐντρεφόμενον, οἰοῦναι ἐν τοῖς ἀπορρήτοις τοῦ κόσμου λανθάνοντα· καὶ Διθύραμβον καὶ Διμήτορα τὸν δύο προόδους λαχόντα, τὴν μὲν ἀνατολικὴν πρὸς νότον ἐν χειμῶνι, τὴν δὲ βορείαν πρὸς δυσμὰς ἐν τῷ θέρει. καὶ ταῦτα μὲν περὶ Διονύσου. Ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ τῶν Βακχαναλίων Δημόκριτος δύεσθαι τοὺς ἰχθύας λέγει, ὁ δὲ Βάρρων ἀνεμομαχίαν ἔσεσθαι παραδίδωσιν. οὕτως μὲν ἡ παλαιότης περὶ τὰ Διονύσια.

4.52 Ὅτι ἐν τῷ Καπιτωλίῳ ταραχῆς γενομένης ὑπὸ τῶν στασιαστῶν λέγεται τηνικαῦτα ποιμένος ἐπιφανῆσαι δόξαντος τῷ τόπῳ καὶ κρίναντος ὡς αὐτὸν συναχθῆναι τὸν δῆμον, συνδραμεῖν δὲ τὸ πλῆθος· κάκειῖσε πρὸς τοῦ ποιμένος τῶν βαναύσων χωρισθέντων εἰρήνην μὲν τῷ δήμῳ γενέσθαι, αὐτὸν δὲ ἀφανισθῆναι. 4.53 Ὅτι πολλὴ τοῖς θεολόγοις διαφωνή περὶ τοῦ παρ' Ἑβραίων τιμωμένου θεοῦ καὶ γέγονε καὶ ἔστιν Αἰγύπτιοι γὰρ καὶ πρῶτος Ἑρμῆς Ὅσιριν τὸν ὄνταθεολογοῦσιν αὐτόν, περὶ οὗ Πλάτων ἐν Τιμαίῳ λέγει· «τί τὸ ὄν μὲν ἀεὶ, γένεσιν δὲ οὐκ ἔχον, τί δὲ τὸ γινόμενον, ὃν δὲ οὐδέποτε;» Ἕλληνες δὲ τὸν Ὀρφέως Διόνυσον, ὅτι, ὡς αὐτοὶ φασιν, πρὸς τῷ ἀδύτῳ τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις ναοῦ ἐξ ἐκατέρων σταθμῶν τὸ πρὶν ἄμπελοι ἀπὸ χρυσοῦ πεπονημένοι ἀνέστελλον τὰ παραπετάσματα ἐκ πορφύρας καὶ κόκκου πεποικιλμένα, ἐξ ὧν καὶ ὑπέλαβον Διονύσου εἶναι τὸ ἱερόν· Λίβιος δὲ ἐν τῇ καθόλου Ῥωμαϊκῇ ἱστορίᾳ ἄγνωστον τὸν ἐκεῖ τιμωμένον φησὶ· τούτῳ δὲ ἀκολουθῶν ὁ Λούκανος ἀδήλου θεοῦ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν εἶναι λέγει, ὁ δὲ Νουμήνιος ἀκοινώνητον αὐτὸν καὶ πατέρα πάντων τῶν θεῶν εἶναι λέγει, ἀπαξιοῦντα κοινωνεῖν αὐτῷ τῆς τιμῆς τινος· καὶ Ἰουλιανὸς δὲ ὁ βασιλεὺς, ὅτε πρὸς Πέρσας ἐστρατεύετο, γράφων Ἰουδαίοις οὕτω φησὶν· «ἀνεγείρω γὰρ μετὰ πάσης προθυμίας τὸν ναὸν τοῦ ὑψίστου θεοῦ» δι' ἣν αἰτίαν καὶ τινες τῶν ἀπαιδευτῶν, ἔτι δὲ καὶ διὰ τὴν περιτομὴν Κρόνον αὐτὸν εἶναι νομίζουσιν· ὑψηλότερος γὰρ φασιν τῶν πλανήτων ὁ Κρόνος· οὐ συνορῶντες ὅτι ἡ περιτομὴ σύμβολόν ἐστι τοῦ καθαροῦ τῆς νοεραῆς ψυχῆς, ὡς τοῖς μυστικοῖς τῶν Ἑβραίων δοκεῖ, ὅτι δὲ οὐ Κρονία τελετὴ ἢ περιτομή· καὶ Ἀράβων οἱ λεγόμενοι Σκηνῖται ἐπὶ τοῦ τρισκαιδεκάτου ἐνιαυτοῦ

τοὺς ἑαυτῶν παῖδας περιτέμνουσιν ὡς Ὡριγένης λέγει, καίτοι Ἀστάρτην ἀλλ' οὐ Κρόνον τιμώντες· καὶ Αἰθίοπες δὲ τὰς κόγχας τῶν γονάτων τῶν νέων σιδηρῶ καυστικῶ σφραγίζουσι τῷ Ἀπόλλωνι. ὁ μέντοι Πορφύριος ἐν τῷ ὑπομνήματι τῶν λογίων τὸν δις ἐπέκεινα τουτέστι τὸν τῶν ὄλων δημιουργὸν τὸν παρὰ Ἰουδαίων τιμώμενον εἶναι ἀξιῶ, ὃν ὁ Χαλδαῖος δευτέρον ἀπὸ τοῦ ἅπαξ ἐπέκεινα, τουτέστι τοῦ ἀγαθοῦ, θεολογεῖ. οἱ μέντοι περὶ Ἰάμβλιχον καὶ Συριανὸν καὶ Πρόκλον δημιουργὸν αὐτὸν τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου νομίζουσιν εἶναι καλοῦντες αὐτὸν τῆς τετραστοίχου θεόν· ὁ δὲ Ῥωμαῖος Βάρρων περὶ αὐτοῦ διαλαβὼν φησι παρὰ Χαλδαίοις ἐν τοῖς μυστικοῖς αὐτὸν λέγεσθαι Ἰάω ἀντὶ τοῦ φῶς νοητὸν τῆ Φοινίκων γλώσση, ὡς φησιν Ἐρέννιος. καὶ Σαβαῶθ δὲ πολλαχοῦ λέγεται, οἷον ὁ ὑπὲρ τοὺς ἑπτὰ πόλους, τουτέστιν ὁ δημιουργός. πολλοὶ μὲν οὖν οὕτω περὶ αὐτοῦ δόξαι, κρεῖττους δὲ μᾶλλον οἱ ἄγνωστον αὐτὸν καὶ ἄδηλον θεολογοῦντες. ὅτι δὲ σφάλλονται οἱ Διόνυσον αὐτὸν εἶναι νομίζοντες ἀπὸ τε τῶν εἰρημένων ἀμπέλων, αἱ τὰ παραπετάσματα ἀνέστελλον καὶ ἔτι οὐκ οἶδ' ὅθεν ἀναπεισθέντες ἀνοινεῖν τοὺς Ἑβραίων βεβήλους, ἐξ αὐτῶν ἂν τις τῶν παρ' αὐτοῖς νομίμων λάβοι· οὐ γὰρ τοὺς βεβήλους, ἀλλὰ τοὺς ἱερούμενους τουτὶ πράττειν θεοσπίζουσιν οὕτω λέγοντες· «οἶνον καὶ σίκερα οὐ πίεσθε ἡνίκα ἂν εἰσπορευῆσθε εἰς τὴν σκηνήν.»

4.54 Πρὸ δεκαπέντε Καλενδῶν Ἀπριλίῶν ὁ Εὐκτῆμων ποικίλους ἀνέμους πνέειν λέγει. κεφαλαίαν δὲ Ἀθηνᾶν τὴν φρόνησιν ἂν τις εἴποι· καὶ γὰρ ἐπὶ τοῦ βρέγματος κατὰ τὸ ἀντικέφαλον ἐναποκεῖσθαι λέγεται πρὸς ταῖς ρίζαις τοῦ ἐγκεφάλου τοῖς ἀνθρώποις ἢ φρόνησις· ὅθεν ὀριζόμενον Ἀχιλλέα Ὀμηρος ἐκ τοῦ βρέγματος πιεζόμενον ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς ἐποίησε λέγων· ξανθῆς δὲ κόμης ἔλε Πηλείωνα. καὶ γλαυκῶπιν αὐτὴν διὰ τὸ πυρῶδες γράφουσι καὶ γλαῦκα αὐτῇ τὸ ὄρνεον προσνέμουσιν, ὅπερ ἐγρήγορε διὰ πάσης τῆς νυκτός, ὡς ἂν τις εἴποι, ἢ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ κατὰ μηδένα καιρὸν ἀργοῦσα· καὶ γὰρ ἀθάνατος καὶ ἀεικίνητος τὴν φύσιν· τὸ γὰρ παῦλαν ἔχον κινήσεως παῦλαν ἔχει ζωῆς κατὰ Πλάτωνα. 4.55 Ὅτι κατὰ τὴν πρὸ τεσσαρεσκαίδεκα καλενδῶν Ἀπριλίῶν ἔθος ἦν τοὺς Σαλίους ἀποτίθεσθαι τὰ διοπετῆ ὄπλα, ἅτινα ἐκάλουν ἀγκίλια, οὓς κατέστησεν ὁ Νουμᾶς. ταῦτα δὲ εἰς τιμὴν Ἄρεος πολεμικοῦ εἰώθη κινεῖσθαι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ἐν ἧ λέγεται φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀκουσθῆναι λέγουσαν, ἕως τότε σώζεσθαι τὴν πόλιν, ἕως ἂν σώζηται τὰ ἀγκίλια.

4.56 Ὅτι καὶ ἐν Ῥώμῃ τὰς τῶν πολιτῶν ἀμαρτάδας ἐπὶ ἀμαξῶν διέπαιζον καὶ λανθανούσας ἐξῆγον κατὰ τὴν Ἀθηναίων συνήθειαν, οἱ τοῖς ἀμαρτάνουσιν ἠπειλοῦν λέγειν τὰ ἐξ ἀμάξης.

4.57 Πρὸ δεκατεσσάρων Καλενδῶν Ἀπριλίῶν ἑορτὴ παρὰ Ῥωμαίοις τιμωμένη οὐχ ὡς Ῥωμαϊκὴ ἀλλ' ὡς μεγίστην παρ' Αἰγυπτίοις ἔχουσα τιμὴν δι' αἰτίαν τοιαύτην· τοῦ Νείλου τὴν ἐτήσιον ἐπίδοσιν τῶν ὑδάτων ἀρνούμενου ποτὲ καὶ ταύτη τῶν Αἰγυπτίων ἀπολλυμένων, δαίμων τις ἀγαθὸς εἰς ἀνθρωπον φανείς, ὅλον τὸ σῶμα πεπηλωμένος, ἐξεβόα τοῖς Αἰγυπτίοις ἀναβλύσαι τὸν Νεῖλον, καὶ αὐτὸν ἐμπεσεῖν τοῖς ὕδασι· τῶν δὲ ἀπιστησάντων, ἔργω δὲ τάληθες εὐρόντων, ἑορτὴ παρ' αὐτοῖς τε καὶ παρὰ τοῖς Ἑλλησιν ὠρίσθη λεγομένη Πηλούσιον. 4.58 Ὅτι τὴν ἐν Λυδία Φιλαδέλφειαν Αἰγύπτιοι ἐπόλισαν. ὅτι οἱ περὶ τὸν φιλόσοφον Πρόκλον μικρὰς Ἀθήνας ἐκάλουν τὴν Φιλαδέλφειαν διὰ τὸν πρὸς ἐκείνας ζῆλον διὰ τε τὰς ἑορτὰς καὶ τὰ ἱερὰ τῶν εἰδώλων. 4.59 Τῇ πρὸ δεκαμῆς Καλενδῶν Ἀπριλίῶν δένδρον πίτυς παρὰ τῶν δενδροφόρων ἐφέρετο ἐν τῷ Παλατίῳ. τὴν δὲ ἑορτὴν Κλαύδιος ὁ βασιλεὺς κατεστήσατο, ἀνὴρ οὕτω δίκαιος περὶ τὰς κρίσεις, ὡς μητέρα τὸν ἑαυτῆς παῖδα ἀρνούμενην κελεῦσαι ὡσανεὶ

ξένην γαμηθῆναι αὐτῷ, τὴν δὲ ἀπειποῦσαν κρῖναι μητέρα. 4.60 Τῇ πρὸ δέκα Καλενδῶν Ἀπριλίων καθαρμὸς σάλπιγγος καὶ κίνησις τῶν ὄπλων, καὶ τιμαὶ Ἄρεος καὶ Νερίνης, θεᾶς οὕτω τῇ Σαβίνων γλώσση προσαγορευομένης, ἣν ἠξίουσαν εἶναι τὴν Ἀθηνᾶν ἢ καὶ Ἀφροδίτην· νερίνη γὰρ ἡ ἀνδρία ἐστὶ καὶ νέρωνας τοὺς ἀνδρείους οἱ Σαβίνοι καλοῦσιν. αὐτὴν δὲ μετὰ Ἄρεος ἠγεῖσθαι τῶν πολέμων καὶ Ὀμηρος δείκνυσι λέγων· ταῦτα δ' Ἄρηι θεῷ καὶ Ἀθηνᾶ πάντα μελήσει. οἱ γὰρ Ἀφροδίτην εἶναι νομίζοντες τὴν Νερίνην πλανῶνται, καὶ μάρτυς κἀνταῦθα Ὀμηρος· οὐ τοι, τέκνον ἐμόν, δέδοται πολεμῆϊα ἔργα.

4.61 Ὁ Φίλιππος δῦεσθαι τῇ πρὸ ἑννέα Καλενδῶν Ἀπριλίων τὰς ὑάδας μετὰ νότου, ἀνίσχειν δὲ λέγει ὁ Μητρόδωρος. τῇ πρὸ ὀκτῶ Καλενδῶν ἰσημερία ἑαρινή. 4.62 Ὅτι ψαλὶς ἐστὶν οἰκοδομῆς εἶδος ἡμικυλίνδρου τὸ σχῆμα ἐχούσης.

4.63 Ὅτι ἡ Δημήτηρ πόλεως ἐστὶ καταρκτική οἰονεὶ ἡ γῆ· ὅθεν καὶ πυργοφόρον αὐτὴν γράφουσι. λέγεται δὲ καὶ Κυβέλη ἀπὸ τοῦ κυβικοῦ σχήματος κατὰ γεωμετρίαν ἡ γῆ, διὰ τὸ βάσιμόν τε καὶ στάσιμον· εἰ καὶ σφαιρικήν οἱ Στωϊκοὶ ταύτην ὀρίζονται. 4.64 Ἀπρίλιος. Τοῦ πρώτου μηνός, ὡς ἐλέγομεν, κατὰ τὴν τῆς μονάδος ἐξοχὴν ταῖς τιμαῖς τῶν νοητῶν ἀνατεθέντος, εἰκότως ὁ μετ' αὐτὸν τουτέστιν ὁ δεύτερος, ὃν πατριῶς Ῥωμαῖοι Φεβρουάριον καλοῦσι, κατὰ τὸ ἄπειρον τοῦ ἀριθμοῦ Πλούτωνι καὶ τοῖς καταχθονίοις ἀφωρίσθη. Ἀΐδην δὲ αὐτὸν καλοῦσιν· ἡ γὰρ δυὰς ὡς ἀνείδεος καὶ ἀοριστός ἐστίν, ὅθεν αὐτὸς τῶν ἀειδῶν καὶ ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν θείων ἐσχηκότων βασιλεὺς εἶναι λέγεται. ὀρθῶς οὖν ὁ Φιλόλαος τὴν δυάδα Κρόνου σύνευνον εἶναι λέγει, ὃν κατὰ τὸ προφανές χρόνον ἄν τις εἴποι. συνάπτεται δὲ τῷ χρόνῳ ἡ δυὰς ὡς τῆς φθορᾶς αἰτίῳ· μήτηρ δὲ αὐτὴ τυγχάνει τῆς ῥευστῆς οὐσίας. τὸν δὲ τρίτον, τουτέστι τὸν Μάρτιον, εἴτε κατὰ τὸν πρώτον περιττόν, εἴτε ὡς πάτριον θεὸν τὸν Ἄρην, εἰς τοῦτο τάξεως ἀριθμοῦ ἀνέθεντο· ἡ γὰρ τριάς ἀρχὴ ἀριθμοῦ· ὥστε οὐκ ἔξω φιλοσοφίας τὸν Ἄρεα ζευγνύουσι τῇ Ἀφροδίτῃ· τῇ γὰρ δυάδι συνελθούσης μονάδος πρώτος ἀριθμὸς ἐτέχθη, ὃς καλεῖται ὑπ' ἐνίων τέλειος, ὅτι πρώτος τὰ πάντα σημαίνει, καὶ πρώτος ἔδειξεν ἀρχὴν μέσα τέλος· εἰκὼν γὰρ ἐστὶν ἐπιπέδου καὶ πρώτη ὑπόστασις ἐν τριγώνοις· τρία γὰρ αὐτῶν γένη· ἰσόπλευρον ἰσοσκελὲς σκαληνόν. τὸν δὲ τέταρτον, ὃν Ἀπρίλιον ὀνομάζουσι, κατὰ τὴν τῶν στοιχείων φύσιν τῷ τετάρτῳ ἀριθμῷ ἀνέθεντο, τουτέστιν Ἀφροδίτῃ· ἡ γὰρ τοῦ παντός αἰσθητοῦ φύσις ἐκ τεσσάρων ἐστὶ στοιχείων, αὕτη δ' ἂν εἴη κατὰ τοὺς φυσιολόγους Ἀφροδίτη. πρώτος οὖν τετράγωνος ἀριθμὸς οὗτος καὶ τετρακτύς, ἀλλὰ μὴν καὶ πρώτος ἔδειξε τὴν στερεὰν φύσιν· σημεῖον γὰρ, εἴτα γραμμὴ, εἴτα ἐπιφάνεια, εἴτα στερεόν, ὃ ἐστὶ σῶμα. ἐκ τεσσάρων δὲ ἡ τοῦ ..... τέταρτον ἀριθμὸν Ἀφροδίτη τουτέστι τῇ φύσει τῶν πραγμάτων ἀνέθεντο. ἀνθ' ὅτου δὲ οὕτως ἔδοξε Ῥωμαίοις τὸν τέταρτον ὀνομάσαι μῆνα, διὰ βραχέων ἐρῶ· τέως δὲ κατὰ τὸ πρόσθεν ἐπηγγελμένον ὀλίγα ἄττα περὶ τῆς κατὰ Ἀφροδίτην θεωρίας διαλήψομαι. οἱ φυσικοὶ τοιγαροῦν τὸν ἑαρινὸν εἶναι καιρὸν τὴν Ἀφροδίτην βούλονται· οὗτος δ' ἂν εἴη ὁ ἐν ταύρῳ ἥλιος· καὶ ἀποστρεφομένην αὐτὴν τὸν Ἄρεα ποιοῦσιν, ὡς ἐλέγομεν, τὸν Ἄρεος μῆνα–οὗτος δ' ἂν εἴη ὁ Μάρτιος–, προστιθεμένην δὲ τῷ Ἀδώνιδι, τουτέστι τῷ Μαΐῳ, καθ' ὃν ἤδη καὶ ἑαρίζει τὰ ὄρνεα· τοῦτον δὲ ἀναιρεθῆναι ὑπὸ τοῦ Ἄρεος μεταβληθέντος εἰς ὕν, οἰονεὶ τὸ ἕαρ ὑπὸ τοῦ θέρους ἀναιρεῖσθαι· θερμὴ γὰρ ἡ φύσις τοῦ ὑὸς καὶ ἀντὶ τοῦ θέρους αὐτὸν οἱ μυθικοὶ λαμβάνουσι. ἢ ὡς ἄλλοις δοκεῖ, Ἀδωνις μὲν ἐστὶν ὁ καρπός, Ἄρης δὲ ὁ σῦς· πολέμιον δὲ τὸ ζῶον τοῖς καρποῖς, ὡσπερ σωτήριος βοῦς· καὶ διὰ τοῦτο Αἰγύπτιοι ἔτι καὶ νῦν βοῶν μὲν ὡς ἐπίπαν ἀπέχονται, τοῖς δὲ υἑίοις ὡς μάλιστα πρὸς ἐδωδὴν κατακέχρηται. Εὐριπίδης δὲ Ἀφροδίτην αὐτὴν ἀξιοῖ ὀνομασθῆναι ἐκ τοῦ ἄφρονος τοὺς ἐρῶντας ἀποτελεῖν. ὁ δὲ Χρύσιππος οὐ Διώνην ἀλλὰ Διδόνην αὐτὴν ὀνομάζεσθαι ἀξιοῖ

παρά τὸ ἐπιδιδόναι τὰς τῆς γενέσεως ἡδονάς, Κύπριν δὲ ὀνομασθῆναι παρά τὸ κύειν παρέχειν, καὶ Κυθηρεῖν ὁμοίως, παρά τὸ μὴ μόνον ἀνθρώποις ἀλλὰ καὶ θηρίοις τὸ κύειν ἐπιδιδόναι. ἔνθεν Ἑρμῆς ἐν τῇ κοσμοποιίᾳ τὰ μὲν ὑπὲρ ὄσφυν ἄρρενα τῆς Ἀφροδίτης, τὰ δὲ μετ' αὐτὴν θήλεα παραδίδωσιν· ὅθεν Πάμφυλοι καὶ πώγωνα ἔχουσαν ἐτίμησαν Ἀφροδίτην ποτέ· τεχθῆναι δ' αὐτὴν ἀξιοῦσιν ἀπὸ τῶν Κρόνου μηδέων, τουτέστιν ἀπὸ τοῦ αἰῶνος, ἢ δὲ φύσις τῶν πραγμάτων αἴδιος καὶ ἄφθαρτος. βενίσαι τὸ ἀφροδισιάσαι παρά τῷ πλήθει λέγεται. ὁ δὲ Πλάτων δύο παραδίδωσιν Ἀφροδίτας, Οὐρανίαν καὶ Πάνδημον· καὶ τὴν μὲν τοῖς θεοῖς, τὴν δὲ τοῖς ἀνθρώποις παρέπεσθαι· οἱ δὲ ἄλλοι τῶν ποιητῶν τέσσαρας παραδιδόασιν· μίαν μὲν ἐξ Οὐρανοῦ καὶ Ἡμέρας τεχθεῖσαν, ἑτέραν δὲ ἐξ ἄφροῦ, ἐξ ἧς καὶ Ἑρμοῦ Ἔρωσ ἐτέχθη· τρίτην Διὸς καὶ Διώνης, ἐξ ἧς καὶ Ἄρεος τεχθῆναι φασιν Ἀντέρωτα· τετάρτην τὴν Συρίας καὶ Κύπρου, τὴν λεγομένην Ἀστάρτην. ἄλλοι δὲ φασιν, πρώτην μὲν τοῦ Οὐρανοῦ καὶ Ἡμέρας Οὐρανίαν καλουμένην, δευτέραν δὲ Ἀφροῦ καὶ Εὐρυνόμης τῆς Ὠκεανοῦ, καὶ τρίτην τὴν συναφθεῖσαν Ἑρμῇ τῷ Νείλου, ἐξ ἧς καὶ ὁ δεύτερος Ἔρωσ ὁ ὑπόπτερος, τετάρτην Διὸς καὶ Διώνης, ἣν ἔγημεν Ἡφαιστος, λάθρα δὲ αὐτῇ συνελθῶν Ἄρης ἔτεκε τὸν Ἀντέρωτα. καλεῖται δὲ πολλαχοῦ καὶ Πασιφάη, ἢ πᾶσιν ἐπαφειῖσα τὴν ἡδονήν· καὶ Ἑρικήνη παρά τὸ τοὺς ἔρωτας κινεῖν. ἀπ' αὐτῆς δὲ καὶ Ἑρμοῦ τὸν Ἑρμαφρόδιτον τεχθῆναι λόγος, οἷον τὸν εὐφραδῆ καὶ ἀστεῖον λόγον, τὸν ἐξ ἡδονῆς τὸ τραχὺ θηλύνοντα. τὸν δὲ ταύτης ἀστέρα τῇ σελήνῃ παρέπεσθαι φασιν διὰ τὰς νυκτερινὰς συναφείας, ὅθεν καὶ σκιὰν αὐτὸν ἀποτελεῖν διὰ τὸ σωματῶν εἶναι παρεκτικόν. ἱερούργουν δὲ αὐτῇ χῆνας καὶ πέρδικας, ὅτι αἱ μὲν τοῖς ὕδασι χαίρουσι –πελαγία δὲ ἡ Ἀφροδίτη–οἱ δὲ ταῖς φωναῖς τῶν θηλείων ἀγόμενοι ἀλίσκονται. τοσαῦτα μὲν τοῖς παλαιοῖς αἱ περὶ Ἀφροδίτης κατὰ μυθικὴν καὶ φυσικὴν θεωρίαν δόξαί. οἱ δὲ φιλόσοφοι Διώνην τὴν Ἀφροδίτην εἶναι φασιν τὴν διὰ πάντων οὖσαν τῶν ὄντων φύσιν· τεχθῆναι δὲ αὐτὴν ἐκ τῶν Οὐρανοῦ μηδέων καὶ τῆς θαλάσσης, τουτέστιν ἐξ ἀρτίου ἀριθμοῦ καὶ περιττοῦ· καὶ περιττοῦ μὲν ἐκ τοῦ εἶδους, ἀρτίου δὲ ἐκ τῆς θαλάσσης, τουτέστι τῆς ἀπείρου ὕλης. Κίγκιος δὲ ὁ Ῥωμαῖος σοφιστὴς φησὶ τὴν Ἀφροδίτην ἐξ ἄφροῦ τεχθῆναι, οἰονεῖ ἐκ τοῦ χιονώδους ἀέρος καὶ τῆς ψυχρᾶς οὐσίας τὸ ἔαρ ἀποτεχθῆναι. τοσαῦτα περὶ Ἀφροδίτης. ὅτι τὸν Ἀπρίλιον παρ' Αἰνείου πρὸς τιμὴν τῆς μητρὸς αὐτοῦ οἰονεῖ ἀφροδίσιον, τινὲς δὲ παρά τοῦ Ῥωμύλου οὕτως ὀνομασθῆναι βούλονται· τοῦ πρώτου γὰρ μηνὸς δῆθεν ἀνατεθέντος Ἄρει εἰκὸς ἦν τὸν δευτέρον Ἀφροδίτῃ ἀνατεθῆναι. οὕτως μὲν οὖν Ἕλληνες, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι Ἀπρίλιον ὠσανεῖ Ἀπερίλιον ἀντὶ τοῦ ἀνοικτικὸν τοῦ καιροῦ φασιν· ἐγκεκλεισμένης γὰρ ὡσπερ τῷ χειμάτι τῆς φύσεως τὸ ἔαρ ἐξανοίγειν τὰ πράγματα πέφυκεν. εἰκὸς δὲ ἦν τῷ τοῦ Ἄρεος μηνὶ συζευχθῆναι τὸν τῆς Ἀφροδίτης ὡς εἴρηται· διότι, ὡς φασιν Αἰγύπτιοι, διὰ τῆς πραότητος τῆς Ἀφροδίτης πραύνεται ὁ τοῦ Ἄρεος ἀστήρ. ἐν δὲ τοῖς ὕμνοις ἐγγὺς τριακοσίοις ὀνόμασιν εὐρίσκομεν καλουμένην τὴν Ἀφροδίτην. οἱ δὲ Φοίνικες Ἀστάρτην, τὴν σφῶν πολιοῦχον–οἰονεῖ τὴν ἀστερίαν ἢ τὴν τοῦ ἄστεος ἀρετὴν–εἶναι τὴν Ἀφροδίτην βούλονται. ἐκ γὰρ τοῦ Λιβάνου–ὄρος δὲ ἐστὶν ἐκεῖ ἐκ τῆς πρὸς λίβανούσεως οὕτω καλούμενον –δύο ποταμοὶ ἐκπίπτουσιν ἐπὶ τὴν θάλασσαν, ὧν ὁ μὲν μεῖζων καὶ διειδέστερος Ἄδωνις, ὁ δὲ ἐλάσσων καὶ γεωδέστερος Ἄρης προσαγορεύεται. ἐμπίπτων δὲ ὁ Ἄρης τῷ Ἄδωνι οὐ διασώζει τὴν οἰκείαν προσηγορίαν ἄχρι θαλάσσης. ἐπεὶ οὖν Ἄδωνις ὄλος ἐμμίγνυται τῷ πελάγει, δοκεῖ μᾶλλον αὐτὸς ἀγαπᾶσθαι πρὸς τῆς Ἀφροδίτης ἀντὶ τοῦ τῆς θαλάσσης. 4.65 Ταῖς τοίνυν Καλένδαις Ἀπριλίαις αἱ σεμναὶ γυναικῶν ὑπὲρ ὁμοιοῦσας καὶ βίου σώφρονος ἐτίμων τὴν Ἀφροδίτην· αἱ δὲ τοῦ πλήθους γυναικῆς ἐν τοῖς τῶν ἀνδρῶν βαλανείοις ἐλούοντο πρὸς θεραπείαν αὐτῆς μυρσίνη

έστεμμένα, ἢ ὅτι μυρσίνη ἐπιτηδεῖα τοῖς βρέφουσιν ἐστι-ῤώννυσι γάρ τὰ σώματα τῶν ἀρτιγενῶν, καὶ παρὰ τὰ ἄλλα δὴ τῶν ἀειθαλῶν φυτῶν εὐωδεστάτη τυγχάνει ἢ μυρσίνη-ἢ ὅτι μόνη ἐν φυτοῖς χαίρει τῇ θαλάσσει. ἐτιμᾶτο δὲ ἢ Ἀφροδίτῃ τοῖς αὐτοῖς, οἷς καὶ ἢ Ἥρα· ἐν δὲ τῇ Κύπρῳ πρόβατον κωδίῳ ἐσκεπασμένον συνέθουον τῇ Ἀφροδίτῃ-ὁ δὲ τρόπος τῆς ἱερατείας ἐν τῇ Κύπρῳ ἀπὸ τῆς Κορίνθου παρῆλθέ ποτε-εἶτα δὲ καὶ σῦας ἀγρίους ἔθουον αὐτῇ διὰ τὴν κατὰ Ἀδώνιδος ἐπιβουλίην, τῇ πρὸ τεσσάρων Νωνῶν ἤγουον τῇ δευτέρῃ ἡμέρῃ τοῦ Ἀπριλίου. 4.66 Ὅτι οἱ φυσικοὶ φασὶ τὰς θηλείας τὰς κατ' εὐθὺ τὴν ἀναστόμωσιν τῶν ἀγγείων ἐχούσας τοκάδας εἶναι, τὰς δὲ ἐκ πλαγίου στείρας.

4.67 Τῇ πρὸ τριῶν Νωνῶν Ἀπριλίων Ἡρακλῆς ἐπινίκιος ἐτιμᾶτο οἷα ὑγείας δοτήρ. καὶ ῥαφάνων νόμος κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον ἀπέχεσθαι Ῥωμαίοις. Ἡρακλῆς δὲ ὁ χρόνος παρὰ τῷ Νικομάχῳ εἴρηται, ἀλλὰ μὴν καὶ ἥλιος, λέγοντι οὕτως· «Ἡρακλῆς μὲν οὖν ὁ τὴν περὶ τὸν ἀέρα κλάσιν τῇ τῶν ὥρων περιτροπῇ ποιούμενος, τουτέστιν ἥλιος.» διὸ δὴ καὶ ἐν τοῖς τούτου μυστηρίοις τοὺς ἄρρενας γυναικείαις στολαῖς κοσμοῦσιν, ἄτε δὴ ἐξ ἀγριότητος καὶ ἀγωνίας τῆς κατὰ τὸν χειμῶνα ἀρχομένου τοῦ σπερματικοῦ τόκου θηλύνεσθαι. καὶ ταῦτα μὲν τῷ ἔαρι ἐτέλουον. τρία δὲ αὐτῷ μῆλα ἐν τῇ λαιᾷ ταῖν χεροῖν τῆς χρόνου δι' αὐτοῦ ἀναμερίσεως σύμβολον· μῆλον μὲν γὰρ διὰ τὴν πρὸς τὸν κριὸν αὐτοῦ συμπάθειαν, ἀρχὴ δὲ χρόνου ἑαρινῆ τροπῆ. καὶ ἄλλως δὲ τρία, ὅτι τριμερὴς ὁ χρόνος. ἀνάγειν δὲ λέγεται τὸν κύνα τὸν τρικέφαλον ἐκ τοῦ Ἄιδου, ὅτι φρουρητικὸς καὶ λυμαντικὸς ὁ χρόνος, ὡσπερ δὴ καὶ ὁ κύων· τρεῖς δὲ αὐτῷ κεφαλαί, ὅ τε παρελθῶν καὶ ὁ ἐνεστὼς καὶ ὁ μέλλων καιρὸς, καὶ ἄλλως δὲ τὰ τρία μῆλα ληπτέον ἐπὶ Ἡρακλέους κατὰ φιλόσοφον δόγμα, ὅτι τὰς τρεῖς περιόδους ὁ ἥρως ἀνύσας τοῦ πρακτικοῦ βίου τέλειος εἶναι δοκεῖ. ταῦτη καὶ τριέσπερος λέγεται κατὰ Λυκόφρονα, φησὶ γάρ· τριεσπέρου λέοντος, ὃν ποτε γνάθοις Τρίτωνος ἠμάλαψε κάρχαρος κύων. τὸ γὰρ τρισὶ νυξὶν ἐσπάρθαι τὸν Ἡρακλέα μυθικόν ἐστιν. Ἥβην δὲ καλλίσφυρον αὐτῷ δίδωσιν, οἶονεὶ τὴν δημιουργικὴν δύναμιν, καὶ τὸ καλὸν τὸ ἐγκόσμιον. ὁ δὲ στέφανος τελειότητος δεῖγμά ἐστι· διὸ δὴ θεοῖς καὶ βασιλεῦσι καὶ ἱερεῦσιν ἐδίδοδοτο πρῶτως. τῆς δὲ τύχης ἀφελομένης παρὰ τῆς ἀρετῆς τὸν στέφανον, οἱ ἱερεῖς τὸ λοιπὸν ἀποκειρόμενοι τὴν κόμην κύκλον τινὰ τριχῶν ἀντὶ στεφάνου τῇ κεφαλῇ περιποιούσι. δωδεκάμοχθὸν γε μὴν αὐτόν φασὶ, διὰ τὸ τὰ δώδεκα ζωδία ἐκτρέχειν. καὶ τὴν Ἄλκηστιν δὲ τῷ Ἀδμήτῳ ἀναψυχώσας ἀποδίδωσιν, οἷον τῷ κόσμῳ τὴν ζωογόνον φύσιν ἐν τῷ χειμῶνι κατανεκρωθεῖσαν ὁ ἥλιος ἀποκαθιστῶν· Ἀδμητος γὰρ ὁ κόσμος παρὰ τὸ ἀκάμαντα εἶναι καὶ ἀείζων. Ἀυγείαν δὲ διαφθεῖραι λέγεται· καὶ γὰρ ἀνίσχων ὁ ἥλιος τὸν ὄρθριον διασκορπίζει καιρόν, ὃν οἱ πολλοὶ αὐγὴν ὀνομάζουσιν. ὑπὸ δὲ Εὐρυσθέως προστάττεται ὁ Ἡρακλῆς τοὺς δυοκαίδεκα ἄθλους ἐκτελεῖν, ἀντὶ τοῦ ὁ ἥλιος κελεύσει τοῦ μεγάλου θεοῦ, ἀντιβαινούσης τῆς Ἥρας-οἶονεὶ τῆς σφαίρας- ἀντίρροπος αὐτῇ τὸν δωδεκαζῶδιον διαφεύγει οὐρανόν. οὕτως μὲν οἱ φιλόσοφοι. ἀπὸ δὲ τῶν ἱστοριῶν εὐρίσκομεν ἑπτὰ Ἡρακλεῖς γενέσθαι, πρῶτον Διὸς τοῦ Αἰθέρος καὶ Λυσιθόης τῆς Ὠκεανοῦ, δεύτερον Νείλου παῖδα, τρίτον Ἑλληνοσ τοῦ Διὸς καὶ Νύμφης Ἀγχιάλῃς, τέταρτον Διὸς καὶ Θήβης τῆς Αἰγυπτίας, πέμπτον τὸν Λιβάνου καὶ Νύσσης τὸν ἐν Ἰνδοῖς γενόμενον, ἕκτον Διὸς καὶ Ἀλκμήνης, ἕβδομον Διὸς καὶ Μαίας τῆς Ἀτλαντος. 4.68 Ὅτι ὁ Ἀπελλῆς γράφων τὰς Χάριτας τρεῖς οὔσας, Ἀγλαΐαν Εὐφροσύνην Θάλειαν, μίαν μὲν ποιεῖ ἀπιούσαν, δύο δὲ ἐρχομένας· μιᾶς γὰρ διδομένης χάριτος πλείους ἐπανίασι τοῖς δεδωκόσιν.

4.69 Ὅτι πῦρ ... ῥησσομένων πνευμάτων τοῖς νέφεσιν ἀποθλίβονται οἱ κεραυνοί.

4.70 Ἡ δὲ Μίλητος τὸ πρὶν ἐκαλεῖτο Ἀνακτορία.

4.71 Ἀμάθειαν δὲ τροφὸν Διὸς, τὴν ἅμα καὶ ἀθρόως καὶ ἐνὶ χρόνῳ τὰ ὄντα τῷ

Διὶ αὐξουσάν· ἄλθειν γὰρ τὸ αὐξεῖν. Κράτης δὲ ἀπὸ τοῦ διαίνειν τουτέστι παιίνειν τὴν γῆν βούλεται ὀνομασθῆναι τὸν Δία, τὸν εἰς πάντα διήκοντα· Ποσειδώνιος τὸν Δία τὸν πάντα διοικούντα· Χρύσιππος δὲ διὰ τὸ δι' αὐτὸν εἶναι τὰ πάντα. ἄλλοι τὸν Δία βούλονται ὀνομασθῆναι ἀπὸ τοῦ δεῖν, τουτέστι δεσμεύειν καὶ συνέχειν τὸ σύμπαν αἰσθητόν· ἄλλοι ἀπὸ τοῦ ζῆν. τινὲς δὲ κατὰ τὸν ἡρωϊκὸν καὶ μεριστὸν λόγον τρεῖς Δίας εἶναι βούλονται, ἓνα μὲν Αἰθέρος, τὸν δὲ ἕτερον ἐν Ἀρκαδίᾳ τεχθῆναι, ἕξ οὗ φασιν Ἀθηνᾶν, τρίτον δὲ τὸν Κρήτα. οἱ δὲ Φοίνικες βασιλέα φασὶν αὐτὸν γενέσθαι δικαιοτάτον, ὥστε τὴν περὶ αὐτοῦ δόξαν κρείττονα γενέσθαι τοῦ χρόνου· ταύτη Κρόνον ἐκβαλεῖν τῆς βασιλείας λέγεται, οἶονεὶ τὸν χρόνον καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ λήθην ὑπερβαλεῖν. ὁ δὲ † Μηλίας ὑπὸ Ἀμαθείας αὐτὸν τραφῆναι, οἶον ἐκ τῆς δυνάμεως, τουτέστιν ἐκ τῆς ἀμαλακιστίας. ὁ δὲ Κράτης τὸν Κρόνον φησὶ Σικελίας καὶ Ἰταλίας καὶ τοῦ πλείστου μέρους τῆς Λιβύης βασιλεῦσαι ἀπηνῶς, τὸν δὲ τούτου υἱὸν ἐπιθέσθαι τῷ πατρὶ καὶ αὐτὸν μὲν εἰς ἔσχατον ἐλάσαι τῆς δύσεως, ἡμερώτατα δὲ τῆς βασιλείας ἀντιλαβέσθαι, καὶ διὰ τοῦτο τιμηθῆναι ὡς θεόν. Ἐρατοσθένους γε μὴν τὸν Δία ἐν τῇ Κρήτῃ τεχθῆναι λέγει, κάκειθεν διὰ τὸν Κρόνου φόβον μετενεχθῆναι εἰς Νάξον. Εὐμηλος δὲ ὁ Κορίνθιος τὸν Δία ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Λυδίᾳ τεχθῆναι βούλεται, καὶ μᾶλλον ἀληθεύει ὅσον ἐν ἱστορίᾳ· ἔτι γὰρ καὶ νῦν πρὸς τῷ δυτικῷ τῆς Σαρδιανῶν πόλεως μέρει ἐπ' ἀκρωρείας τοῦ Τμώλου τόπος ἐστίν, ὃς πάλαι μὲν Γοναὶ Διὸς ὑετίου, νῦν δὲ παρατραπέισης τῷ χρόνῳ τῆς λέξεως Δεύσιον προσαγορεύεται. φύλακες ἦσαν οἱ Κούρητες. ἄλλοι Προμηθέως φασὶν εἶναι υἱὸν οἶονεὶ τῆς προνοίας. οἱ δὲ πλείστοι τῶν φυσικῶν τὸν Δία Ἰδαῖον εἶναι βούλονται καὶ τεχθῆναι ἐν τῇ Ἰδίᾳ, τουτέστιν ἐν τῷ παρὰ Ἰδίᾳ ὀρωμένῳ οὐρανῷ. τῆς δὲ Κόρης πατέρα αὐτὸν φασιν, τουτέστι τοῦ κόρου καὶ τῆς εὐωχίας αἴτιον αὐτὸν γενέσθαι· πρῶτος γὰρ βασιλεύσας λέγεται τοὺς ἀνθρώπους διδάξαι γεωργεῖν. πολλοὶ δὲ ἐκ τοῦ ὄλου Διὸς Δίοι, ὡσπερ Ἀπόλλωνες ἢ Διόνυσοι.

4.72 Τῇ πρὸ δεκαεπτὰ Καλενδῶν Μαΐων οἱ ἀρχιερεῖς ἐπὶ τὸ θέατρον γενόμενοι ἄνθη ἐπὶ τὸν δῆμον ἐρρίπτουν καὶ περὶ τὰ σπόριμα δὲ ὑπὲρ εὐετηρίας ἱεράτευον, καὶ ἔξωθεν τῆς πόλεως ἐπὶ ὠρισμένους σταθμοὺς ἠύχοντο ἱερατεύοντες Δήμητρι· ὄνομα δὲ τῇ θυσίᾳ Φορδικάλια. τοὺς γε μὴν σταθμοὺς μίλια πατρίως ἐκάλουν, ἀπὸ τῆς χιλιάδος τῶν βημάτων. ὅθεν καὶ μίλιτες οἱ στρατιῶται παρ' αὐτοῖς· χιλίους γὰρ ὑπασπιστὰς ὁ Ῥωμύλος μόνους ἔταξε καὶ μίλιτας αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ ἐκάλεσεν οἶονεὶ χιλίους, τὸ πρὶν σατέλλιτας προσαγορευομένους· καὶ γὰρ ἐν χιλιάσι τὸ πλῆθος, οὐ μυριάσιν ἢ παλαιότης ἠρίθμησεν, ὡς αὐτὸς Ὅμηρος· ὅσον τ' ἐννεάχιλοι ἐπίαχον ἢ δεκάχιλοι. ὁ γὰρ μυρία ἀριθμὸς ἀοριστίας ἐστὶ δεκτικός.

4.73 Τῇ πρὸ δεκαμιάς Καλενδῶν Μαΐων ὁ Ῥωμύλος τὴν Ῥώμην ἐπόλισε, πάντας τοὺς πλησιοχώρους συγκαλεσάμενος ἐντειλάμενός τε αὐτοῖς ἐκ τῆς ἑαυτῶν χώρας βῶλον ἐπικομίσασθαι, ταύτη πάσης χώρας δεσπόσαι τὴν Ῥώμην οἰωνιζόμενος· αὐτὸς τε ἱερατικὴν σάλπιγγα ἀναλαβὼν-λίτουον δ' αὐτὴν πατρίως Ῥωμαίοις ἔθος καλεῖν ἀπὸ τῆς λιτῆς-ἐξεφώνησε τὸ τῆς πόλεως ὄνομα, πάσης ἱερατικῆς τελετῆς ἡγησάμενος. ὀνόματα δὲ τῇ πόλει τρία, τελεστικὸν ἱερατικὸν πολιτικόν· τελεστικὸν μὲν οἶονεὶ Ἔρωσ, ὥστε πάντας ἔρωτι θεῖῳ περὶ τὴν πόλιν κατέχεσθαι, διὸ καὶ Ἀμαρυλλίδα τὴν πόλιν ὁ ποιητὴς αἰνιγματωδῶς βουκολιάζων καλεῖ· ἱερατικὸν δὲ Φλῶρα οἶονεὶ ἄνθουσα, ὅθεν κατὰ ταύτην ἢ τῶν Ἀνθεστηρίων ἑορτῆ· πολιτικὸν δὲ Ῥῶμα. καὶ τὸ μὲν ἱερατικὸν πᾶσιν ἦν δῆλον καὶ ἀδεῶς ἐξεφέρετο, τὸ δὲ τελεστικὸν μόνοις τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἐξάγειν ἐπὶ τῶν ἱερῶν ἐπετέτραπτο· καὶ λόγος, ποινὰς ὑποσχεῖν τινὰ τῶν ἐν τέλει ποτέ, ἀνθ' ὧν ἐπὶ τοῦ πλῆθους τὸ τελεστικὸν ὄνομα τῆς πόλεως ἀναφανδὸν ἐθάρρησεν ἐξειπεῖν. μετὰ δὲ

τὴν ἐπὶ τῇ ἀναγορεύσει τῆς πόλεως τελετὴν ζεύξας ταῦρον μετὰ δαμάλεως περιῆλθε τὸ τεῖχος, τὸν μὲν ἄρρενα ἐπὶ τὴν τοῦ πεδίου πλευρὰν ζεύξας, τὴν δὲ θήλειαν ἐπὶ τὸ τῆς πόλεως μέρος, ὥστε τοὺς μὲν ἄρρενας τοῖς ἔξω γίνεσθαι φοβερούς, τὰς δὲ θηλείας τοῖς ἔνδον γονίμους· καὶ λαβὼν βῶλον ἐκ τῶν ἔξω τῆς πόλεως μερῶν σὺν καὶ ταῖς πρὸς τῶν ἄλλων ἐπικομιζομέναις ἐπὶ τὴν πόλιν ἠκόντιζε, ταύτη οἰωνισάμενος, διὰ παντὸς αὐτὴν ἐκ τῆς τῶν ἔξωθεν ἐπαυξηθῆναι συνδόσεως, καὶ μετ' ὀλίγα. πολλῶν δὲ ξένων συνελθόντων ἐν αὐτῇ, οἱ τοῦ Ῥωμύλου λογάδες τὴν ἡμίσειαν τῆς ἑαυτῶν κτήσεως τοῖς ἐπήλυσι παρεχώρησαν, οἰκῆσαι τὴν Ῥώμην αὐτοὺς πείσαντες· οὐς ὁ Ῥω μύλος πατρικίους πρῶτους ἀνηγόρευσε διὰ τὸ εὐπατρίδας γενέσθαι, καὶ τὴν ἑαυτῶν περιουσίαν τοῖς ξένοις ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἐπιδοῦναι. Ἰλία, ἡ τοῦ Ῥωμύλου μήτηρ.

4.74 Ὅτι πρὸς τοὺς ἀντιλέγοντας τῇ προνοίᾳ καὶ μεμφομένους τουτοισὶ τοῖς ζωῦφιοις, ἀκρίσι λέγω καὶ ἐρυσίβαις καὶ ὡς οὐ προσηκόντως φαίνονται παρηγμένα, φησὶν ὁ Ἀπολλώνιος, ὅτι γελοῖόν ἐστιν ἐγκαλεῖν τῇ προνοίᾳ, μᾶλλον δὲ καταγέλαστον, εἰ ψύλλαι γεγόνασι καὶ κόρεις· ἔδει γὰρ ἵνα μὴ ψύλλαι γένωνται ζῶον μὴδ' ὄλως γενέσθαι, μὴδ' ἵνα κόρεις ἀνθρώπους· ἐπειδὴ ἐκ μὲν τῆς ἀνθρώπου πρὸς ἕνια τῶν ξύλων παρατρίψεως κόρεις γίνονται, ἐκ δὲ παντὸς οὐρου ψύλλαι, μυῖαι δὲ ἐξ ἀποπάτου ἢ καὶ ἄλλης θερμῆς ὑγρασίας.

4.75 Ῥώμη Φλῶρα καὶ ἡ Κωνσταντίνου πόλις ἤγουν Ἄνθουσα.

4.76 Μάϊος. Οὐ μικρὰν ἐν ἀριθμοῖς ἐδεικνυμεν τὴν τῆς τετράδος δύναμιν, ἣν ἄν τις καὶ τετρακτὺν καὶ πυραμίδα καλέσει· τετρακτὺν μὲν κατὰ τὸν τῶν στοιχείων ὄρον, πυραμίδα δὲ κατὰ τὸν ἐν θεωρίᾳ λόγον· ἡ γὰρ πυραμὶς ὑπὸ τεσσάρων βασέων καὶ τεσσάρων γωνιῶν μόνη περιεχομένη, καὶ πρώτη τριχῆ διαστάτη κατὰ τὸ στοιχειωδέστατον τοῦ τριγώνου ἐπίπεδον, ὡς ὁ Πλάτων ἐν Τιμαίῳ φησὶν, ἐμπερὴ τὴν συνεκτικὴν τοῦ παντὸς ἐνδείκνυται τάξιν. λείπεται ὁ πέμπτος, Μάϊον δὲ αὐτὸν οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσιν. ἐπειδὴ δέ, ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν, ὁ τῆς πεντάδος ἀριθμὸς τῶν θειοτέρων κατὰ τὸν Ἡσίοδον κεχώρισται, εἰκὸς ἦν αὐτὸν τοῖς κατοικοῦμένοις ἀπονεμηθῆναι. ἡ γὰρ πεντὰς τῇ αἰσθητῇ φύσει ἀνάκειται, σφαῖρα γὰρ ἐστὶν· ὁσάκις γὰρ ἂν τὸν πέντε πολυπλασιάση τις ἀριθμὸν, εἰς ἑαυτὸν ἀποκαταστήσεται· καὶ γὰρ ὁ πέντε παρεπόμενος τοῖς ἐν πλήθει ἀριθμοῖς εἰς τὴν αὐτὴν καὶ πολυπλασιαζόμενος καταλήγει ποσότητα. καὶ ἄλλως δὲ φαίνεται φυσικὴν τινα δύναμιν ἐν ἑαυτῷ ὁ πέντε περιλαβὼν ἀριθμὸς· τῶν γὰρ ἐν γενέσει ἐξ ἀρτίου καὶ περιττοῦ συνεστώτων, αὐτὸς εἶναι τοιοῦτος πέφυκεν ἐκ τριάδος καὶ δυάδος συναγόμενος. ταύτη γοῦν ταῖς τῶν προγόνων τιμαῖς οἱ Ῥωμαῖοι τὸν πέμπτον ἀνέφερον μῆνα, τῷ μὲν ἀρτίῳ τοὺς κατοικοῦμένους τιμῶντες, τῷ δὲ περιττῷ τοὺς ἔτι σωζομένους· μετὰ γὰρ θεοὺς οὐχ ἦττονα τιμὴν τοῖς ἑαυτῶν προγόνοις εἰσέφερον οἱ πάλαι· μαίορες δὲ τοὺς προγόνους πατρίως καλοῦντες Μάϊον τὸν μῆνα ἐκ τῆς ἐκείνων τιμῆς ὠνόμασαν. οἱ δὲ ἀπὸ τῆς Μαΐας τῆς Ἄτλαντος τῆς Ἐρμού μητρὸς ἀξιοῦντες ὀνομασθῆναι τὸν Μάϊον πρὸς ἕτερον βλέποντες οὕτω φασίν, ἀλλὰ μὴν καὶ διὰ τὸ ἱερὸν αὐτῆς, ὅτι κατὰ τοῦτον τὸν μῆνα ἱερωθῆναι λέγεται. περὶ δὲ αὐτῆς ὁ Πρόκλος φησὶν οὕτως· «ἡ Μαΐα ἐστὶν ἡ τὰ ἐν ἀφανεῖ κεκρυμμένα εἰς τὸ ἐμφανὲς προάγουσα παραπλησίως ταῖς τῆδε μαΐαις, Ἐρμῆς δὲ ἐκείνης παῖς ὁ λόγος ἦκων διὰ πάντων, ὃς τὴν ἐν τῷ ἀφανεῖ τῶν ὄντων περιοχὴν ἐν διαστάσει καὶ προνοίᾳ λόγων αἰδίως πρῶτως ἐξέφηνεν, εἰρμὸν καὶ συνέχειαν καὶ ἀλληλουχίαν ποιήσας ὡς ἐκφαντικὸς τῶν παρ' ἡμῖν τῆς ψυχῆς ἀδήλων παθημάτων.» ὁ δὲ Ἀκυλῖνος ἐν τῷ ὑπομνήματι τῶν ἀριθμῶν οὕτω φησὶν· «ἡ Μαῖα ἀντὶ τῆς εἰς τοῦμφανὲς προόδου ἐστὶ, κυρίου μὲν τοῦ λόγου τοῦ διὰ πάντων πεφυκότος διατακτικοῦ τῶν ὄντων, διὸ δὴ καὶ

Ἐρμοῦ μητέρα φασί. τοιαύτη δὲ ἡ νοητὴ ὕλη, τὸ κατακοσμεῖν τὴν εἰς τὸ ἐμφανὲς πρόοδον καὶ γένεσιν ἀπεργάζεσθαι τῶν ὄντων· ἐκ γὰρ ὕλης καὶ εἶδους τὰ ὄντα.» οὕτως μὲν κατὰ θεολογίαν, κατὰ δὲ τὸν τῆς φυσιολογίας τρόπον τὴν Μαΐαν οἱ πολλοὶ τὸ ὕδωρ εἶναι βούλονται· καὶ γὰρ παρὰ τοῖς Σύροις βαρβαρίζουσιν οὕτως ἔτι καὶ νῦν τὸ ὕδωρ προσαγορεύεται, ὡς καὶ μῆϊουρι τὰ ὑδροφόρα καλεῖσθαι. καὶ οὐκ ἔξω λόγου ὁ Βάρρων φαίνεται ὡς καὶ μῆνα ἀναθέμενος αὐτῇ· κινήσει γὰρ τοῦ ὑποβρυχίου ὕδατος γίνεσθαι σάλον τοῖς φιλοσόφοις δοκεῖ· πρώτη δὲ ἑορτὴ τοῦ Μαΐου παρὰ Ῥωμαίοις αἱ περὶ σεισμῶν ἰκεσῖαι. ταύτη γὰρ Ἄτλαντος παῖδα τὴν Μαΐαν οἱ μυθικοὶ ποιοῦσι, καὶ ἔφορον δὲ τῶν ὑδάτων τὸν Ἐρμῆν εἶναι παραλαμβάνομεν, καὶ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ἐν τοῖς αὐτοῦ πηγαῖ ἀνατίθενται ἢ φρέατα ὀρύττεται. εἰσὶ δὲ οἱ φασιν Διὸς καὶ Μαΐας τὸν Ἐρμῆν εἶναι ἀλληγορικῶς υἱόν, νοῦν μὲν εἶναι τὸν Δία, Μαΐαν δὲ τὴν φρόνησιν, παῖδα δὲ ἔξ ἀμφοῖν Ἐρμῆν λόγιον αἰνιττόμενοι. πάντων δὲ νεώτατον εἰργάσαντο, ἅτε δὴ μὴ γηράσκοντος τοῦ λόγου· ἔτι μὴν ὠκύτατον πεποίηται τοῦτον ταρσώσαντες πτεροῖς, νοῦ ὀξύτητα καὶ τάχος λόγου διὰ τῆς τοιαύτου τέχνης αἰνιττόμενοι. ὁ γοῦν ποιητὴς φησιν· ἔπεα πτερόεντα, καὶ ὡσεὶ πτερόν ἢ ἐνόημα εἶτα δὲ τετράγωνον σχῆματι Ἑλληνες ἀναπλάττουσι τοῦτον, τεκμήριον μέγιστον παρεχόμενοι λόγον εἶναι τοῦτον, καὶ λόγον ἀληθῆ. ἔστι γὰρ καὶ λόγου σχήματα, ὁ μὲν ψευδὴς λόγος ..., ὁ δὲ ἀπατηλὸς πολυγωνότερος, ὁ δὲ ἀληθὴς αὐτὸς ἑαυτῷ ἐκ πάντων μερῶν ἴσος, ὅπου δὲ στρέφοιτο πάσαις βάσεσιν ἀορίστως στηρίζεται, ὁ δὴ τετραγωνικὸν σχῆμα τυγχάνει. εἰ τοίνυν νοῦς καὶ λόγος εἶναι δέδεικται, τούτῳ τὸν κέρκωπα εἰδωλοποιοῦσιν Αἰγύπτιοι, ἐπεὶ παρὰ πάντα τὰ ζῶα νοήμων τυγχάνει, συνέσεως δὲ καὶ ἐπιστήμης ἐστὶ δεκτικὸς. ἀλλὰ μὴν καὶ τὴν Αἰγυπτίαν ἴβιν, τὸ ὄρνειον, ἴσμεν ἀνακειμένην αὐτῷ· καρδίᾳ γὰρ ἔοικε λευκαινόμενον μὲν τὸ σῶμα, ἔξ ἀμφοῖν δὲ τῶν μερῶν μελαινομένη, ὅπερ ἐστὶ τοῦ κατὰ διάνοιαν λόγου σχῆμα· πρὶν μὲν γὰρ λεχθῆναι σκότιος, λεγόμενος δὲ φωτίζεται, καὶ ῥηθεις εἰς ἀφανὲς οἴχεται. τρέφεται δὲ τὸ ζῶον παρὰ τοῖς ὕδασι, καθάπερ ἐν ἡμῖν ἡ καρδίᾳ ἐξ ὑγρᾶς οὐσίας τὴν δύναμιν λαμβάνει· μόνη δὲ πτηνῶν πάντων νεῖν ἡ ἴβις οὐκ ἐπίσταται, ἀδρανεστάτη δὲ εἰς μεῖζον βάθος καθελκομένη. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῆς καρδίας παρατηρητέον· τῆς γὰρ ὑγρᾶς πόσεως συμμέτρως προσαχθείσης ῥώννυσθαι τε καὶ τοῖς λογισμοῖς διεστηρίχθαι πέφυκε, καὶ τῆς μὲν οἰκείας ἔδρας, ἢ ἡπερ φρένα καλοῦσιν, οὐκ ἐξίστασθαι νηφαλέαν τε εἶναι, ὑποβλυσθεῖσαν δὲ τοῖς παλμοῖς τὸν ἴδιον σάλον δι' ὅλου τοῦ σώματος ἐξεργάζεσθαι. πάσχουσι δὲ ταῦτα ὑπὸ μέθης ἄνθρωποι τὸν ἄκρατον τῆς ἰδίας ἰσχύος προτετιμηκότες. καὶ τὴν ἴβιν δὲ καὶ τὸν κέρκωπα σελήνην συμπαθῆ εἶναι προσείκασται· ἡ μὲν ἴβις αὐτῷ τῷ σχήματι ἐμφορῆς, τὰ ἄκρα μὲν ὀμιχλαίνουσα, λευκαίνουσα δὲ τὰ μέσα καθάπερ ἡ αἰθερία μήνη. ὅτε γὰρ οὐρανὸς ἀσέληνος, οὐδὲ ἴβιδες ὀρώσι, μύουσι δὲ τοῖς ὀφθαλμοῖς τοῦτον τὸν χρόνον καὶ ἄσιτοι ἐγκαρτεροῦσι τὸ συγγενὲς στοιχεῖον ἀναμένουσα. ὁ δὲ κέρκωψ δηλοτέρας ἔχει τὰς ἐνεργείας· ὅτε γὰρ αὖξει σελήνη, ὁ τῶν ὀφθαλμῶν κύκλος τότε εὐρύνεται, ὅτε δὲ μειοῦται, τὸ τῶν ὀμμάτων περιφερὲς συστέλλεται. 4.77 Ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης τὸν Καλλισθένην ἀπέσκωψεν εἰπὼν τὸν μὲν περιττὸν νοῦν ἔχειν, τὸν δὲ ἀνθρώπινον ἀποβεβληκέναι.

4.78 Ὅτι ὁ Ἀλφειὸς ποταμὸς ὄραται καταδύομενος μὲν ἐν Πελοποννήσῳ, ἀναδύομενος δὲ ἐν Σικελίᾳ· λέγουσι δὲ καὶ τὸν Τίγρητα ταῦτὸ τοῦτο πάσχειν καὶ τὸν Λύκον καὶ ἑτέρους τινάς. 4.79 Ὅτι ὡς περ τοῦ σώματος τοῦ ἡμετέρου τὸ μὲν διαρρεῖ, τὸ δὲ διαπνεῖ, διαρρεῖται μὲν ὑπὸ τοῦ αἵματος κατὰ τὰς φλέβας, διαπνεῖται δὲ ὑπὸ τοῦ πνεύματος κατὰ τὰς ἀρτηρίας, οὕτω καὶ τῆς γῆς τὸ μὲν ὑπὸ τῶν ὑδάτων, τὸ δὲ ὑπὸ τῶν πνευμάτων διαρρεῖσθαι καὶ διαπνεῖσθαι, ἐμφράξεως δὲ ἢ παρεμπτώσεως ἢ συνθλίψεως

συμβάσης τρέμειν τὴν γῆν ὡσπερ τὸν ἄνθρωπον· Ἀριστοτέλης δὲ τὸ τεθυμιωμένον τῆς γῆς καὶ ἀτμίζον αἰτιᾶται .... ἂν μὲν εὐπετῶς σχῆ· εἰ δ' οὐ, βιάζεται τὴν γῆν. ὅτι ὁ Τάγης ἐν τοῖς σεισμοσκοπικοῖς λέγει, ὡς ἐν ταῖς πολέμων κινήσεσιν εἰ συμβῆ σεισμὸν γενέσθαι, τοὺς παρ' οἷς γίνοιτο πάντως ἔλατ τοῦσθαι· καὶ ἄλλων δὲ θαυμαστῶν ἐπιμέμνηται, περὶ ὧν ἐγὼ ἐν ἐτέρᾳ λέξω συγγραφῇ. 4.80 Ἐν τῇ πρώτῃ τούτου τοῦ μηνὸς ὁ ἀρχιερεὺς ἐκήρυττε, μηδένα ποδῶν ἢ κεφαλῆς οἰουδήποτε ζώου γεύσασθαι παρὰ πάντα τὸν μῆνα πρὸς φυλακὴν ἀρθρίτιδος νόσου. κατὰ τοῦτον τὸν μῆνα καὶ ἡ ἑορτὴ τῶν Ῥωσαλίων παρὰ Ῥωμαίοις ἐτελεῖτο. ἤρχοντο δὲ Μαία τε καὶ Ἑρμῆ οἱ πραγματευταὶ ἀκίνδυνα τὰ τῶν κερδῶν εἶναι. πάντα δὲ ἄρα τὰ κέρδη ἐν τῇ ὕλῃ καὶ ἐξ αὐτῆς ἀναφύεται, καὶ ἐν αὐτῇ ὡσανεὶ Ἑρμαία εὐρίσκεται καὶ ἐπιδίδοται, ὡς φασι, κατ' ἀξίαν. Νουμήνιος δὲ ὁ Ῥωμαῖος τὸν Ἑρμῆ τὸν προχωρητικὸν λόγον εἶναι βούλεται· οὐδὲ γάρ, φησι, πρότερον βρέφος φθέγγεται, πρὶν ἂν τῆς γῆς ἐφάψαιτο, ὥστε Μαίαν εἰς γῆν καλῶς ἐξελάμβανον οἱ πολλοί. καὶ καθ' ἕτερον δὲ ἱερὸν λόγον ὁ Φοντήσιος χρῆναι τιμᾶσθαι τὴν γῆν ἐν ταῖς Καλένδαις Μαΐαις λέγει, ὅτι τὴν ἔμφυτον θερμὴν ἐπὶ τὴν ἐπιφάνειαν ἢ γῆ ἀναβράζουσα γαυριᾶν ὡσπερ καὶ σκιρτᾶν ἐξαγομένη σάλους ἐμποιεῖ ὡς ἐπίπαν κατὰ τὸν Μαΐον μῆνα. τιμῶσιν οὖν κατὰ τοῦτον τὴν Μαίαν, τουτέστι τὴν γῆν θεραπεύοντες. μαΐουμίζειν τὸ ἐορτάζειν ὀνομάζουσιν, ἐξ οὗ καὶ Μαΐουμᾶν· πανήγυρις γάρ ἦγετο ἐν τῇ Ῥώμῃ κατὰ τὸν Μαΐον μῆνα. τὴν παράλιον καταλαμβάνοντες πόλιν τὴν λεγομένην Ὀστίαν οἱ τὰ πρῶτα τῆς Ῥώμης τελοῦντες ἠδύπαθεῖν ἠνείχοντο ἐν τοῖς θαλαττίοις ὕδασι ἀλλήλους ἐμβάλλοντες· ὅθεν καὶ Μαΐουμᾶς ὁ τῆς τοιαύτης ἑορτῆς καιρὸς ὠνομάζετο. ἀρχὴ γενέσεως σελήνης.

4.81 Ὅτι ὁ Ἐμπεδοκλῆς οὐσίαν ἀνάγκης αἰτίαν χρηστικὴν τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν στοιχείων ἐνέκρινεν· ὁ δὲ Δημόκριτος τὴν ἀντιτυπίαν καὶ πληγὴν καὶ φορὰν τῆς ὕλης. Πλάτων γε μὴν τὰ μὲν εἰς πρόνοιαν, τὰ δὲ εἰς ἀνάγκην ἀνήγαγεν, ὅτε μὲν τὴν ὕλην, ὅτε δὲ τὴν τοῦ ποιοῦντος σχέσιν αἰτιώμενος. τὴν δ' εἰμαρμένην Ἡράκλειτος τὴν αὐτὴν καὶ ἀνάγκην εἶναι βούλεται, ὁ δὲ Πλάτων προστίθει καὶ τὴν παρ' ἡμᾶς αἰτίαν. οἱ μὲν οὖν Στωϊκοὶ τὴν μὲν ἀνάγκην ἀκίνητον, τὴν δὲ εἰμαρμένην φασὶ συμπλοκὴν εἶναι αἰτιῶν τεταγμένων· ἐν ἣ συμπλοκῇ καὶ τὰ παρ' ἡμᾶς, ὥστε τὰ μὲν εἰμάρθαι, τὰ δὲ συνειμάρθαι. οὐσίαν δὲ εἰμαρμένην ὁ Ἡράκλειτος τὸν διὰ παντὸς ἦκοντα λόγον ἐνέκρινεν. ὁ δὲ Χρῦσιππος τάξιν τοῦ παντὸς ἢ λόγον τῶν ἐν τῷ κόσμῳ διοικουμένων. ὁ δὲ Ποσειδώνιος τρίτην ἀπόδοσιν ποιεῖται· πρώτην μὲν γὰρ εἶναι τὸν Δία, δευτέραν δὲ τὴν φύσιν, τρίτην δὲ τὴν εἰμαρμένην. ὁ δὲ Πλάτων λόγον ἀίδιον τῆς τοῦ παντὸς φύσεως.

4.82 Ὅτι τῇ πρὸ ὀκτῶ εἰδῶν Μαΐων ἑορτῇ τοῖς Ῥωμαίοις ἐτελεῖτο ἡ λεγομένη Λεμούρια, οἷον τιμαὶ εἰδώλων ἢ φασμάτων ἢ δαιμόνων ἐμπαθῶν, οὓς φασιν οἱ φιλοσοφοῦντες ἐφόρους εἶναι συμφουεῖς τῶν σωμάτων, καὶ διὰ τοῦτο τοῖς τάφοις χαίρειν.

4.83 Ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Ἡρακλείδης φασίν, ἡλίου τὰ πλεῖστα τῶν πνευμάτων κινουῦντος καὶ περιφέροντος καὶ τούτων ἐκβαλλόντων μὲν προωθουμένων δὲ ἀνοιδεῖν τὴν Ἀτλαντικὴν θάλασσαν καὶ παρασκευάζειν τὴν πλημμύραν, εἰτ' αὐθις ληγόντων ἀντιπερισπωμένην ὑποβαίνειν καὶ οὕτω τὰς ἀμπώτεις γίνεσθαι. Πυθέας δὲ ὁ Μασσαλιώτης τῇ πληρώσει τῆς σελήνης τὰς πλημμύρας γίνεσθαι βούλεται, τῇ δὲ μειώσει τὰς ἀμπώτεις· τὸ αὐτὸ δὲ καὶ οἱ παρὰ Ῥωμαίοις φιλοσοφοῦντες, Πλάτων δὲ τὴν αἰώραν τῶν ὑδάτων αἰτιᾶται· εἶναι γὰρ φυσικὴν τινα αἰώραν διὰ τινος στομίου τρήματος περιφέρουσαν παλῖρροιαν, ὑφ' ἧς ἀντικυμαίνεσθαι τὰ πελάγη.

4.84 Ὅτι ὁ Πλάτων κατὰ πρόσθεσιν ἢ ἀφαίρεσιν ἢ μετάθεσιν ἢ πνευματώσιν

συμβαίνει λέγει τούς τερα τώδεις τοκετούς, ὁ δὲ Ἐμπεδοκλῆς αὐτὴν τοῦ πνεύματος τὴν ἔλλειψιν ἢ ὑπερβολὴν αἰτιᾶται.

4.85 Ὅτι ὁ Ἀμέλιος· Μοῦσαί εἰσι, φησίν, αἱ τῶν σφαιρῶν ψυχαί, αἱ τὰς τῶν ὄλων δυνάμεων τε καὶ οὐσιῶν ἐνεργείας ὅσας εἰς τὸ πᾶν ἀφιασιν ὁμοῦ καὶ εἰς μίαν συνάγουσι συμφωνίαν τὴν ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ τεταγμένην.

4.86 Ἐφαιστοὶ τέσσαρες· πρῶτος Οὐρανοῦ καὶ Ἡμέρας, πατὴρ Ἀπόλλωνος τοῦ Ἀθηναίων ἀρχηγέτου· δεύτερος Νείλου παῖς, ὃν Αἰγύπτιοι καλοῦσι Φθάν· τρίτος ὁ Κρόνου καὶ Ἡρας ὁ Λήμνιος, ὁ χαλκευτής· τέταρτος Ἐφαιστος ὁ Μαντοῦς ὁ Σικελιώτης, ἐξ οὗ Ἐφαιστιάδες αἱ νῆσοι. ὅτι ὁ Ἐφαιστος, ὡς φησι Νουμήνιος, γόνιμον πῦρ ἐστίν, ἢ τοῦ ἡλίου ζωογονικὴ θερμότης· διὸ δὴ καὶ χωλὸν ποιοῦσι τὸν Ἐφαιστον, καθ' ὃ χωλεῦει καθ' ἑαυτὴν ἢ τοῦ πυρὸς φύσις, ὅταν μὴ συγκεκρότητα τοῖς ἄλλοις. ὁ δὲ παρὰ Ῥωμαίοις Κίγκιος λέγει, χωλὸν τὴν πόδε τὸν Ἐφαιστον λαμβάνεσθαι διὰ τὸ ἄνισον τῆς ἡλίου πορείας. ὁ δὲ Χαιρωνεύς φησιν, ὅτι τοῦ πυρὸς τὴν δύναμιν προσειπόντες Ἐφαιστον ἀνθρωποειδὲς μὲν αὐτοῦ τὸ ἄγαλμα πεποιήκασιν, πῖλον δὲ περιέθεσαν κυάνεον τῆς οὐρανοῦ σύμβολον περιφορᾶς· ἔνθα τοῦ πυρὸς τὸ ἀρχοειδὲς τε καὶ ἀκραιφνέστατον. κατὰ δὲ ἱστορίαν Μανέθων Αἰγυπτιακῶν ὑπομνημάτων ἐν τόμῳ τρίτῳ φησίν, ὅτι πρῶτος ἀνθρώπων παρ' Αἰγυπτίοις ἐβασίλευσεν Ἐφαιστος ὁ καὶ εὐρέτης τοῦ πυρὸς αὐτοῖς γενόμενος· ἐξ οὗ Ἥλιος, οὗ Κρόνος, μεθ' ὃν Ὅσιρις, ἔπειτα Τυφὼν, ἀδελφὸς Ὀσίρεως.

4.87 Ἰστέον δὲ, ὡς ὁ Μανέθων ἐν τῷ περὶ ἑορτῶν λέγει, τὴν ἡλιακὴν ἔκλειψιν πονηρὰν ἐπίρροια ἀνθρώποις ἐπιφέρειν περὶ τε τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν στόμαχον.

4.88 Ἰούνιος. Οὕτως οὖν τοῦ πέμπτου μηνὸς εἰς τιμὴν τῆς γερουσίας πρὸς τοῦ βασιλέως Νουμᾶ διατεθέντος ἐλείπετο ἄρα τὸν ἕκτον εἰς τιμὴν τῆς νεολαίας– ἰουνιώρας γὰρ τοὺς νεωτέρους φασίν–ὀρισθῆναι· βουλῆ γὰρ γερόντων καὶ νεωτέρων ἀνδρεία εἰκὸς διοικεῖσθαι, ὡς φησι Πλάτων, τὸ πολίτευμα. οὐκ ἔξω δὲ λόγου τὸν ἐξ ἀριθμὸν φαίνεται αὕτη προσνέμων· ζωογονικὸς γὰρ οὗτος ἀπὸ μονάδος ἐξῆς ἄχρι τριάδος ἐξ αὐτοῦ συμπληρούμενος καὶ ἀρκῶν ἑαυτῶ· καὶ διὰ τοῦτο ὁ Πυθαγόρας τῇ πρώτῃ τῶν Μοιρῶν τοῦτον ἀνατέθεικεν. 4.89 Καλένδαις Ἰουνίαις ἑορτὴ Ἡρας καὶ εὐχαὶ ἐν τῷ Καπετωλίῳ, πάντων ὁμοῦ Ῥωμαίων ὕδατος ἐξ ἐωθινῆς ἀπογευομένων ψυχροῦ πρὸς φυλακὴν νόσου παντοίας καὶ διαφερόντως ποδαλγικῆς, ὡς ὁ χρησμὸς ἐβούλετο, καὶ ὥστε μὴ διδύμους ἢ τερατώδεις γενέσθαι τοὺς τοκετούς. ἢ δὲ τοιαύτη συνήθεια ἐπὶ Ἀδριανοῦ εἰσηγήκεται, πεμφθείσης γυναικὸς ὡς αὐτὸν Αἰγυπτίας, ἢ ἀφηγεῖτο τέσσαρσιν ἡμέραις κατὰ διάστημα ἄνισον τέσσαρα τεκεῖν, μετὰ δὲ τεσσαράκοντα ἡμέρας τὸ πέμπτον, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην, ὃς φησιν ἐν τέσσαρσι τοκετοῖς εἴκοσι κηθηθῆναι· τοῦτο δὲ φησιν ὁ Ἡρακλείδης συμβαίνειν, ὅταν ἐξακοντισμὸς δις ἢ τρίς ἀπὸ ἐγκρατείας κατ' ἀναστομώσεως εὐστοχίῃ ἢ καὶ τῆς μήτρας ἐπανοιχθείσης μετὰ τὴν προτέραν πῆξιν κατὰ τοσοῦτον καθ' ὅσον ὁ τοκετὸς ἀριθμοῖτο. ὅτι ὁ Ἰούνιος μὴν ἀνεπιτήδειος πρὸς γάμους, ὡς τὰ βιβλία τῶν παρὰ Ῥωμαίοις ἱερέων λέγει· ἀληθὴς δὲ ὁ λόγος καὶ ἀνάγκη πᾶσα, κατὰ τὸδε καιροῦ γινόμενον συνοικέσιον τὸν νεώτερον ἀποβαλεῖν, καὶ ταύτης ἐγὼ τῆς ἐκβάσεως ἔμπειρός εἰμι, τὴν ἐμοὶ φιλότατην γυναῖκα ὡς τάχος ἀποβαλὼν. ἐπὶ δὲ τρεῖς ἡμέρας οὐκ ἐξῆν γυναιξὶν ἢ καρῆναι ἢ ὀνυχίσασθαι.

4.90 Τὸ Σάγκκος ὄνομα οὐρανὸν σημαίνει τῇ Σαβίνων γλώσσῃ.

4.91 Ὅτι οἱ Ἑβραῖοι οὐκ εἰκῆ ἀπέχονται λαγωῦ καὶ στρουθοῦ Λίβυος καὶ χαραδριοῦ· ὁ μὲν γὰρ λαγῶς ἄρρην τίκτειν πέφυκε τεραστῶς, ὁ δὲ Λίβυς στρουθὸς οὐδὲ στρουθὸς οὐδὲ τετράποδον οὐδὲ πτηνὸν ἐστὶ τέλειον· οὐδεὶς δὲ χαραδριὸν φαγῶν

οὐκ ἐπένησεν.

4.92 Λαρινὸν τὸ λιπαρόν, ἐξ οὗ καὶ λάρδος. ἄλλοι δὲ ἄλλως φασί.

4.93 Θυγατέρας Ἀνάγκης τὰς Μοίρας φασί, Λάχεσιν τε καὶ Κλωθῶ καὶ Ἄτροπον· καὶ Λάχεσιν μὲν τὰ παρελθόντα διοικεῖν, Κλωθῶ δὲ τὰ ἐνεστῶτα, Ἄτροπον δὲ τὰ μέλλοντα.

4.94 Τῇ πρὸ πέντε Εἰδῶν Ἰουνίων ἑορτῇ τῆς Ἑστίας. ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐώρταζον οἱ ἄρτοποιοὶ διὰ τὸ τοὺς ἀρχαίους τὸν ἄρτον ἐν τοῖς ἱεροῖς τῆς Ἑστίας κατασκευάζειν· ὄνοι δὲ ἐστεφανωμένοι ἠγοῦντο τῆς πομπῆς, διὰ τὸ τούτοις ἀλεῖσθαι τὸν σῖτον. οἱ μὲν φυσικοὶ τὴν Ἑστίαν βούλονται τὴν γῆν εἶναι ἀπὸ τοῦ ἐστάναι, οἱ δὲ θεολόγοι ταύτην εἶναι βούλονται τὴν λεγομένην ὄντοτητα. καὶ μάρτυς ὁ ἐν τῷ Κρατύλῳ Σωκράτης, λέγων Ἑστίαν εἶναι τὴν πηγαίαν οὐσίαν καὶ πᾶσι τοῦ εἶναι αἰτίαν, ἰδρυμένην ἐν τῷ πατρί· ὁ δὲ Πορφύριος μετὰ τὴν νοητὴν Ἑστίαν ἤτοι ὄντοτητα βούλεται καὶ τὴν ἔφορον τῆς γῆς-χθόνα δὲ αὐτὴν καλοῦσι-ὁμωνύμως ἐκείνης Ἑστίας εἶναι, λέγει δὲ οὕτω· «καὶ τὸ μὲν ἡγεμονικὸν τῆς θείας δυνάμεως Ἑστία κέκληται, ἥς ἄγαλμα παρθενικὸν ἐφ' ἑστίας ἴδρυται· καθ' ὃ δὲ γόνιμος ἢ δύναμις, σημαίνουσιν αὐτὴν γυναικὸς εἶδει προμάστου.» οἱ δὲ Ῥωμαίων ἱεροφάνται οὐδὲν ἕτερον βούλονται εἶναι αὐτὴν ἢ μόνην τὴν γῆν.

4.95 Πρὸ τοῦ μεγάλου κατακλυσμοῦ τὴν Σικελίαν μὴ νῆσον εἶναι φασιν ὡς σήμερον ἀλλ' ἤπειρον γενέσθαι συνημμένην τῇ ὕστερον Ἰταλίᾳ, ἐκ δὲ τῆς φορᾶς τῶν ἐκ τῆς ἐπικλύσεως ρευμάτων τῶν ῥιζῶν ἀποσπασθεῖσαν νῆσον ἀποκαταστήναι, καὶ διὰ τοῦτο Ῥήγιον ἀπὸ τῆς ῥήξεως ὀνομασθῆναι τὸ πλευρὸν τῆς Ἰταλίας ἐκεῖνο, ἐξ οὗπερ ἀπέρρωγε. πρότερον δὲ Σικανία ἐλέγετο ἢ Σικελία. ἢ Ἰταλία ἐννέα ἐπαρχίας ἔσχε ταύτας· Καμπανίαν Ἀπουλίαν Θουσκίαν Καλαβρίαν Οὐμβρίαν Δαλματίαν Λουκανίαν Βρεττίαν Σικελίαν.

4.96 .... πρὸς Προυσίαν τῆς Βιθυνίας βασιλέα. 4.97 Παρὰ τοῖς Πυθαγορείοις ἡ δυὰς ὡς θέσιν τινὰ καὶ ἐπιβάθραν τῷ ἀριθμῷ ἐπιδοῦσα ἐλευσίνη καλεῖται, ὡς προέλευσιν ἐπὶ τὸ πλεῖον καὶ ἄπειρον παρέχουσα.

4.98 Ὅτι ὁ Εὐδημὸς φησιν, ἐν Πέλταις τῆς Φρυγίας λίθον γενέσθαι ποτὲ τετράπεδον, ὃν δὴ νηνεμίας οὔσης τοὺς γεωργοὺς ὑποτιθέντας ξύλα στρογγύλα ἐξαίρειν καὶ ἀνέμους ποιεῖν· ἐφ' ὅσον δ' ἂν ἐξηρέθη ὁ λίθος, ἐπὶ τοσοῦτο δὴ ἰσχυρῶς ἀνατείνειν τοὺς ἀνέμους· καὶ πάλιν εἰς ἐπίπεδον τὸν λίθον τιθέναί καὶ νηνεμίαν γίνεσθαι.

4.99 Ὅτι τὰς συνετὰς διανοίας οἱ ποιηταὶ μελαίνας φασὶν οἶον βαθείας· τῷ γὰρ βάθει τὸ μέλαν ἔπεται· τοιγαροῦν ὁ Πίνδαρος λευκάς φησι φρένας τὰς μὴ συνετὰς.

4.100 Φεῦ τῶν βροτείων ὡς ἀνώμαλοι τύχαι· οἱ μὲν γὰρ εὖ πράσσουσι, τοῖς δὲ συμφοραὶ σκληραὶ πάρεσιν εὐσεβοῦσι πρὸς θεοῦ. τὴν τύχην Φορτοῦναν λέγουσιν οἱ Ῥωμαῖοι ἀπὸ τῆς φορᾶς .... ἔνθουν ὠφέλειαν. Ἀριστοτέλης· «εἰ ἔστιν ἀρετὴ, οὐκ ἔστι τύχη· ἄνω γὰρ καὶ κάτω τὰ τῆς τύχης ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις γυμνάζεται πράγμασι, πλούτῳ τε καὶ διαφερόντως ἀδικίᾳ. οἱ δὲ πρὸς ἀρετὴν ἔχοντες καὶ θεοῦ μεμνημένοι καὶ κρείττονας ἐπὶ τῶν μακαρίων καὶ αὐτῶν πραγμάτων ἐλπίδας σαλεύοντες καταφρονοῦσι τῶν τῆδε καλῶν». οὐδὲν γὰρ ἀσφαλὲς οὐδὲ κεκριμένον ἐστὶν ἐπὶ τῆς τύχης, ὡς Εὐριπίδης φησί. χεῖρους οἱ τοῦ πλοῦτου παρὰ μέτρον ἐφιέμενοι· πλοῦτος γὰρ μᾶλλον κακίας ἢ καλοκαγαθίας ὑπηρετῆς ἐστί, φησὶν ὁ ῥήτωρ. ὅτι ὁ Πλάτων μηδένα γίνεσθαι μεγίστου πλοῦτου κύριον φησιν, εἰ μὴ τὸν προεζημιωμένον τὴν ψυχὴν.

4.101 Ὅτι ὁ χρησμὸς φησι· Δοιοὶ δαίμονές εἰσι κατ' ἀνέρα· δοιὰ δὲ τούτων ἔθνεα· οἱ κατὰ γαῖαν ἀεὶ τεθαλυῖαν ἀλῶνται ἴπαραμίμνειν μερόπεσιν ἐκ Διὸς ἀρχῆς· Ζεὺς γάρ

τοι δωτήρ πάντων ἀγαθῶν τε κακῶν τε, ὃς καὶ τικτομένοισι χρόνον ζωῆς ἀφορίζει καμμίξας φαυλοῖσι καλοῖσι τε σῶμα βροτεῖον. κείνους δαίμονας ὅστις ἔῃ σοφίη προσέλοιτο, γνώμην τε σχοίη, ποίοις χαίρουσιν ἐν ἔργοις, πάντων ἂν προφέροίτο νόω καὶ πράξειςιν ἐσθλαῖς, ἐσθλὰ παρ' ἐσθλοῦ δῶρα φέρων καὶ φαῦλα προφεύγων.

4.102 Ἰούλιος. Τὸν Ἰούλιον μῆνα πέμπτον μὲν ἂν τις ἀπὸ τοῦ πολιτικοῦ, ἔβδομον δὲ ἀπὸ τοῦ ἱερατικοῦ λάβοι ἐνιαυτοῦ· ἀπὸ γὰρ τοῦ Μαρτίου–ἐκεῖνος δὲ ἦν ὁ παρὰ Ῥωμύλου τεθεῖς εἰς ἀρχὴν τοῦ πολιτικοῦ ἐνιαυτοῦ–πέμπτος ἐστίν, ὅθεν καὶ Κυντίλιος τὸ πρὶν ὠνομάζετο· ἔβδομος δὲ ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου· ἱερατικὸς δὲ οὗτος κατὰ τὸν Νουμᾶν. ὁ τοίνυν Καῖσαρ οὐ τύχη μόνον, ἀλλὰ καὶ ἱερωσύνη κοσμούμενος–καὶ γὰρ πόντιφεξ ἦν, οἶονεὶ γεφυραῖος ἀρχιερεὺς ἢ θεουργός, διὰ τὴν ἐξ Ἀφροδίτης σειρὰν–εὐρῶν τὸν Κυντίλιον μῆνα τὴν προσηγορίαν μετέβαλεν, οὐ διὰ τὴν τοῦ ἀριθμοῦ μόνον τελειότητα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ αὐτὸν ἐκεῖνον κατὰ τὴν πρὸ τεσσάρων Εἰδῶν τοῦ μηνὸς τούτου τεχθῆναι. Καῖσαρ δὲ ὠνομάσθη, οὐ καθὼς φασιν οἱ παλαιοί, ἐκ τῆς ἀνατομῆς τῆς γαστρὸς Αὐρηλίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, ἧς δῆθεν ἀποβιούσης ἐγκύμονος αὐτὸν ἀνατμηθείσης ἐκείνης ληφθῆναι· τὸ δ' ἀληθὲς κεκριμένον τοῖς ἱστορικοῖς περὶ τῆς τοιαύτης αὐτοῦ προσηγορίας τοιοῦτόν ἐστιν· ἐπὶ τοῦ Φοινικικοῦ πολέμου, ὅτε ὁ Σύφαξ Ἀννίβα συνεμάχει, λέγεται Γάϊον Ῥουτίλιον–πρόγονος δὲ οὗτος παλαιὸς τῷ Καίσαρι γέγονε–ἐν αὐτῇ τῇ παρατάξει μαχόμενον τοσαύτῃ δυνάμει ἐπαφεῖναι τὸ δόρυ κατὰ τοῦ Μαυρουσίου, ὥστε τὸν ἐλέφαντα, ᾧ ἐπωχεῖτο ὁ πολέμιος, καταβαλεῖν, κάκειῖθεν τὴν Καίσαρος ἐπωνυμίαν λαβεῖν, ἐπεὶ παρὰ Φοίνιξιν ὁ ἐλέφας τὸ ζῶον καῖσαρ λέγεται. Οὐάλης δὲ, ὃς καὶ αὐτὸς τὰ Καίσαρος ἔγραψε, φησὶν ἄριστον μὲν αὐτὸν καὶ πρεπωδέστατον ἐν μεγέθει γενέσθαι, ἔτι μὴν καὶ κομήτην· τὴν γὰρ κόμην πατρίως οἱ Ῥωμαῖοι καισάριεν προσαγορεύουσι, καὶ φησιν, ὡς διὰ τὸ ἐξ αὐτῆς κάλλος Καῖσαρ προσηγορεύετο. κύριον δὲ αὐτῷ ὄνομα Γάϊος, εὐγενείας δὲ σημαντικὸν Ἰούλιος, ἀπὸ Ἰούλου τοῦ Αἰνείου τοῦ Ἀφροδίτης, ἀρετῆς δὲ ὁ Καῖσαρ.

4.103 Θεοδόσιος ὁ μικρὸς νεωτερίζων τὸ τῆς Ὀλυμπιάδος ἐκ τῶν χρόνων ἀπήλειπεν ὄνομα. 4.104 Ὅτι τὸν Καίσαρά φασιν ἐξ ἀπείρου χειμῶνος ἐπιληψία περιπεσεῖν· θεραπευθῆναι δὲ ὕστερον ἡρακλείου βοτάνης χυλὸν σὺν πυτία φώκης ἐλκύσαντα. καὶ Καῖσαρ μὲν οὕτω θαυμαστὸν εἰ καὶ φώκης πυτίας ἠυπόρησεν· Ἀρέτας δὲ ὁ τῶν Σκηνιτῶν Ἀράβων φύλαρχος Κλαυδίῳ Καίσαρι γράφων ἐπιστολὴν περὶ τῆς δι' ὀρνέων θεραπείας φησὶν, ἦπαρ γυπὸς σὺν τῷ αἵματι ὀπτὸν μετὰ μέλιτος διδόμενον ἐπὶ ἔβδομάδας τρεῖς ἀπαλλάττειν ἐπιληψίας, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν καρδίαν τοῦ γυπὸς, ὅτε ξηρανθῆ, ἐν ὕδατι διδομένην τῷ ἴσῳ τρόπῳ ἰσχύειν. 4.105 Ὅτι οἱ πολλοὶ τῶν ἱστορικῶν φασὶ τὸν Καίσαρα ἐπτάμηνον τεχθῆναι, καὶ διὰ τοῦτο τὸν ἔβδομον μῆνα τοῦ ἱερατικοῦ ἐνιαυτοῦ εἰς τὴν οἰκείαν μεταβαλεῖν προσηγορίαν. οὐδεὶς δὲ ἄλλος ἠνδραγάθισεν ὡς οὗτος.

4.106 Χρησμός ἐδόθη Ῥωμαίοις πρὸς τῆς Μητρὸς, μηδ' ὄλως ἀφροδισίους χρῆσθαι ἀνὰ πάντα τὸν Ἰούλιον μῆνα, εἴπερ αὐτοῖς ὑγιαίνειν τὰ σώματα μέλλοι. 4.107 Κατὰ τὸν ἐν λέοντι ἦλιον ἀναχεῖται ὁ Νεῖλος. Ἰλὰς ὄνομα τῷ Νεῖλῳ πρότερον, εἴτα Αἴγυπτος ἐξ Αἰγύπτου, εἴτα Χρυσορράς καὶ τὸ λοιπὸν Νεῖλος ἀπὸ βασιλέως οὗτω καλουμένου· τὸ γὰρ δόξαν τοῖς γραμματικοῖς ἀπὸ τῆς νέας ἰλύος ὠνομάσθαι τὸν Νεῖλον πρὸς ἐτυμολογίαν ὀρᾶ. περὶ τῆς ἐν θέρει τῶν ὑδάτων ἐπιδόσεως Ἀναξαγόρας φησὶ, τὰς τῆς Αἰθιοπίας τηκομένας χιόνας ἀποστέλλειν τὸν Νεῖλον. καὶ ταύτης ἐστὶ τῆς δόξης ὁ τ' Αἴσχυλος καὶ Σοφοκλῆς καὶ Εὐριπίδης. ὁ δὲ μέγιστος ἐν φιλοσόφοις Ῥωμαίοις Σενέκας ἀντιλέγει φάσκων ἐμπυροτάτην εἶναι τὴν Αἰθιοπίαν, ἔνθεν καὶ διακαίεσθαι τὰ σώματα

τῶν Τρωγλοδυτῶν, οἵτινες οὐ φέροντες τὸν ἥλιον ὑπὸ τὴν γῆν οἰκοῦσιν, ὃ τε ἄργυρος κατ' ἐκεῖνον τὸν τόπον ἀπομολυβοῦται καὶ οὐδεμία ὕλη οὐκ ἀποτίηκεται· ἄλλως δὲ πολλοὺς εἶναι ποταμοὺς ἐκκειμένους τῷ νότῳ, ὧν οὐδένα ὀρῶμεν καίπερ ὑπερκειμένων ὀρῶν πλημμυροῦντα τῷ θέρει. Εὐθυμένης δὲ ὁ μασσαλιώτης φησὶ διαπλεῦσαι τὴν Ἀτλαντικὴν θάλατταν, ἐξ ἐκείνης τε ἰδεῖν τὸν Νεῖλον ἐκτρέχοντα καὶ τότε μᾶλλον ὀγκοῦσθαι, ὅταν οἱ λεγόμενοι ἐτήσιοι πνέωσι· τότε γὰρ φησὶν ἐξωθεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνέμων τὴν θάλατταν, τούτων δὲ παυομένων ἡσυχάζειν. γλυκὺ δὲ σχεδὸν τὸ τῆς Ἀτλαντικῆς θαλάττης ὕδωρ, καὶ ὅμοια τὰ ταύτης θηρία τοῖς τοῦ Νείλου. ἀντιλέγει δὲ καὶ ταύτῃ τῇ δόξῃ ὁ Σενέκας φάσκων, τὸ μὲν γλυκὺ καὶ λεπτὸν ὕδωρ ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἀναρπάζεσθαι καὶ τρόποις ἅπασιν ἀλμυρὰν εἶναι πᾶσαν θάλασσαν, καὶ μηδὲν ἀληθὲς εἶναι τοῦτο· εἰ γὰρ τοῦτο ἦν, καὶ τῷ χειμῶνι ἂν ἐπεδίδου ὁ Νεῖλος, καὶ ἔτι μᾶλλον, ὅσω καὶ βιαιοτέρα ἢ τῶν ἀνέμων φορά· ἔτι δὲ καὶ ἰλυώδης μᾶλλον καὶ κυανοῦς φαίνεται, ὅπερ ἀλλότριον θαλαττίων ὑδάτων. μεθ' ὃν Διογένης ὁ Ἀπολλωνιάτης φησὶ, τοῦ ἡλίου ἀρπάζοντος τὴν ὑγρότητα, ἔλκεσθαι ὑπὸ τῆς ξηρᾶς τὸν Νεῖλον ἐκ τῆς θαλάττης· σηραγγώδης γὰρ κατὰ φύσιν ὑπάρχουσα καὶ διατετρημένη ἔλκει πρὸς ἑαυτὴν τὸ ὑγρὸν, καὶ ὅσω μᾶλλον ξηροτέρα ἢ γῆ τῆς Αἰγύπτου, τοσοῦτω πλέον ἔλκει πρὸς ἑαυτὴν τὴν νοτίδα, καθάπερ τὸ ἔλαιον ἐπὶ τῶν λύχνων ἐκείσε πλέον ὀρμᾶ, ὅπη καὶ δαπανᾶται ὑπὸ τοῦ πυρός. ὁ δὲ Ἡρόδοτος παρὰ πάντων τῶν ποταμῶν ἔλκει τὸν ἥλιον τὸ ὑγρὸν φησὶ τὴν πρόσγειον νότου ζώνην διατρέχοντα, πρὸς δὲ τῷ θέρει πρὸς βορρᾶν ἐκκλίνοντα ἐκκαλεῖσθαι τὸν Νεῖλον, καὶ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν αὐτὸν ἀναχεῖσθαι κατὰ τὸ θέρος. οἱ δὲ Αἰγύπτιοί φησιν, τοὺς ἐτησίους πάσας ἐξ ὑπερτέρου τὰς νεφέλας ἐπὶ τὸν νότον ἐξωθεῖν καὶ ἐκεῖθεν βαρείας καταφερομένης βροχῆς ἀναβλύζειν τὸν Νεῖλον. Ἐφορὸς γε μὴν ὁ Κυμαῖος ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἱστοριῶν φησὶν, ἀραιὰν εἶναι κατὰ φύσιν τὴν Αἴγυπτον, καὶ κατ' ἔτος ἐπαγομένης ἰλύος ὑπὸ τοῦ Νείλου στεγανοῦσθαι, τὸν δὲ ποταμὸν δίκην ἰδρωτός κατατὸν καιρὸν τοῦ καύματος ἐπὶ τὰ κουφότερα καὶ ἀραιότερα καταρρεῖν. ἀλλὰ καὶ Θρασυάλκης ὁ Θάσιος τοὺς ἐτησίους φησὶν ἐξωθεῖν τὸν Νεῖλον· τῆς γὰρ Αἰθιοπίας ὑψηλοῖς παρὰ τὰ καθ' ἡμᾶς ὄρεσι διεζωσμένης, ὑποδεχομένης τε τὰς νεφέλας πρὸς τῶν ἐτησίων ὠθουμένας ἐκδιδόναι τὸν Νεῖλον· ὡς καὶ Καλλισθένης ὁ Περιπατητικὸς ἐν τῷ τετάρτῳ βιβλίῳ τῶν Ἑλληνικῶν φησὶν, ἑαυτὸν συστρατεύσασθαι Ἀλεξάνδρῳ τῷ Μακεδόνι, καὶ γενόμενον ἐπὶ τῆς Αἰθιοπίας εὐρεῖν τὸν Νεῖλον ἐξ ἀπείρων ὄμβρων κατ' ἐκείνην γενομένων καταφερόμενον. ἀλλὰ καὶ Δικαίαρχος ἐν περιόδῳ γῆς ἐκ τῆς Ἀτλαντικῆς θαλάττης τὸν Νεῖλον ἀναχεῖσθαι βούλεται. ποικίλαι μὲν οὖν αἱ περὶ αὐτοῦ δόξαι, τὸ δ' ἀληθὲς κατὰ τοὺς ἀνθρώπους τέως οὐδαμοῦ· κατὰ γὰρ τὸ λόγιον τὸ δ' ἀτρεκέες ἐν βαθεῖ ἐστί. Χρήστος δὲ ὁ Ῥωμαῖός φησιν· «ἐπὶ τῆς δύσεως ὄρη μέγιστα καὶ ὑψηλότατά εἰσιν, ἃ τὴν Λιβύην ἀπὸ τῆς Αἰθιοπίας χωρίζουσι, τούτων ταῖς ἐσχάταις ρίζαις τὸ Ἀτλαντικὸν ἐπιπίπτον πέλαγος, ἔνθεν τὴν ἀρχὴν Αἰθιοπία ἀπὸ τῆς δύσεως λαμβάνει. ὑπὸ τοῖνυν τούτοις τοῖς ὄρεσι λίμναι εἰσὶν εἰς ἄπειρον πλατύτητος ἠπλωμέναι· παροικεῖ δὲ αὐτὰς γένος ἀνθρώπων τῶν λεγομένων Ἰχθυοφάγων, ὅπερ ἀπὸ πρώτης ὥρας ἄχρι δυσμῶν ἡλίου ἐν τῷ ὕδατι διατρίβει καὶ τοῖς ἰχθύσι τρέφεται. τούτοις ὁμοροῦσιν οἱ λεγόμενοι Ἀνθρωποφάγοι, γένος ἀνθρώπων ἀνδρειότατον, ῥισὶ στρογγύλαις χρώμενον, προσώποις ἐπικαμπέσιν, ὄνυξιν ἐγγὺς λέουσιν ὁμοίοις. ἐκ τῶν λιμνῶν οὖν ἐκείνων τὰς ἀφορμὰς ὁ ποταμὸς λαμβάνει· προϊόντα γὰρ ἐξ αὐτῶν τὰ ρεύματα συνηρεφῆ ἀποτελοῦσιν. ἐκ τούτων δὴ τῶν λιμνῶν, ἃς καλοῦσιν ἐκεῖνοι Χαάς, ἐκρεῖ λεπτότατόν τι ρεῦμα καὶ μόλις ὀρώμενον, ὅπερ εἰς στενοὺς τόπους καὶ κατὰ μέρος ἐκ διαφόρων μερῶν εἰς κοίτην ἰδίαν καταπίπτον ὄψιν

ποταμοῦ λαμβάνει. οὗτος δ' ἂν εἴη ὁ Νεῖλος, ὅστις ἐπὶ διαφόρων κλιμάτων εἰλούμενος γί νεται διὰ τόπων δασέων καὶ ἀνοδεύτων, ὧν τὰ ... ἐκεῖθεν εἰς ὀμαλὸν ἐκχεῖται καὶ πάλιν εἰς ποταμοῦ κοίτην συνάγεται, καὶ ναυσίπορος λοιπὸν ἐπὶ τὴν Μερόην διὰ τῶν ἀοικήτων τοῦ νότου μερῶν φέρεται καὶ ταύτην περιρρέων νῆσον ἀποτελεῖ· ἔστι γὰρ πᾶσα ὀμαλή. κάκεῖθεν τὸ λοιπὸν ὁ πᾶς ἐγκλειόμενος ἐπὶ τὴν ἀνατολὴν ῥέπει καὶ ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον, κάκεῖθεν εἰς θάλασσαν σφοδροτέρου πνεύματος καταπνέοντος· ἐκ τῆς βίας γάρ, ὡς εἴρηται, τοῦ βορείου πνεύματος ἀνακλώμενος ὁ ποταμὸς καὶ μᾶλλον ἀνεκχεόμενος πᾶσαν καταλιμνάζει τὴν Αἴγυπτον. εὗρου δὲ ἐκ τῆς ἀνατολῆς τοῖς ἐτησίοις ἀντιπνέοντος ἢ νότου ἀπὸ μεσημβρίας ἐξωθοῦντος τὸν Νεῖλον, εἰκότως ὁ ποταμὸς ἐπὶ τὴν θάλασσαν-λωφήσαντος ἡρέμα τοῦ βορρᾶ- κατατρέχει. κάκεῖνο δὲ τεκμήριον ἔστι τοῦ μὴ ἀπὸ τήξεως χιόνων αὐξεσθαι αὐτόν, ὅτι οὐ ψυχρὸς ἔστιν, ἀλλὰ θερμὸς, καὶ διὰ τοῦτο ὑπονοστοῦντος τοῦ ὕδατος εὐρίσκεται ἐπὶ τῆς ἰλύος ζωά τινα ἐκ μέρους διαπεπλασμένα καὶ ἐκ μέρους κνώδαλα. πέφυκε δὲ τὰ τοιαῦτα θερμότητι καὶ ὑγρότητι ζωογονεῖσθαι, ὅπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὑδάτων οὐκ ἔστιν· ἰχθύας γὰρ καὶ μόνους ἔχουσι. καὶ οἱ μὲν ἄλλοι στοχαζόμενοι λέγουσιν, ἐγὼ δὲ-φησὶν ὁ Χρῆστος-γενόμενος ἐν τῷ ἀκροτηρίῳ τῆς Μαυρουσίας ἐν τῷ στομίῳ τοῦ Ὠκεανοῦ».

4.108 Ὅτι ὅπη ἂν πυρὸς νομὴ καίοιτο, σηραγγώδη ἀνάγκη τυγχάνει τὴν ἐν βάθει γῆν, ἐξ ἧς αἰτίας τὰ θερμὰ ὕδατα. διὸ καὶ βλενωδῆς ἢ φύσις τῶν τοιούτων ὑδάτων, ἐπεὶ καὶ θαλάττια· τῷ δὲ πυρὶ τὸ ἀλμυρὸν ἐπὶ τὸ σικχὸν μεταβάλλουσα ἀσφαλτώδης τε ἅμα καὶ στυπτηρίας καὶ θείου ἔμπλεως γίνεται. τοῦ καθαίρει μᾶλλον ὑποξηραίνουσα τῶν ἀτμῶν τῆς ἀσφάλτου τῆ πλείονι τῶν ὑδάτων ὑγρότητι βυθιζομένων.

4.109 Κέστιος ὁ ὑπατικός τῆς Ἱερουσαλὴμ ἡγούμενος νυκτὸς τὴν εἰκόνα τοῦ Νέρωνος ἀνέστησεν ἐν τῷ τῶν Ἑβραίων ἱερῷ, ὥστε κοινωνεῖν τῆς τιμῆς τῷ θεῷ τὸν Νέρωνα· οἱ δὲ ἀγανακτήσαντες αὐτόν τε Κέστιον καὶ πάντας Ῥωμαίους τοὺς ἐπὶ τῆς ἀνατολῆς εὐρεθέντας ἀνεῖλον καὶ φανερώς τοῖς κρατοῦσιν ἀνεκήρυξαν τὸν πόλεμον.

4.110 Ἐρρουσάλους Ῥωμαῖοι τοὺς ἀλήτας καὶ πλανωμένους καλοῦσιν· οἱ δὲ ἰδιῶται ἐρρούλλους αὐτοὺς ἐξ ἀγνοίας λέγουσιν.

4.111 Αὐγουστος. Ἐπειτα δὲ ἀπὸ μὲν τοῦ ἥρος ὁ ἔκτος, ἀπὸ δὲ τῆς λεγομένης Αὐξιφωτίας ἐορτῆς ὁ ὄγδος. ὅτι δὲ ἔκτος ἀπὸ τοῦ Μαρτίου, ἐξ αὐτῆς ἔστι λαβεῖν τῆς ἀρχαίας τοῦ μηνὸς τούτου προσηγορίας· Σεξτίλιος γὰρ μετὰ τὸν Κυντίλιον ὠνομάζετο· ὅθεν οἱ μετ' αὐτόν ἄχρι τοῦ δεκάτου οὐ κυρίαν, ἀλλὰ τὴν ἐξ ἀριθμῶν ἔλκουσι προσηγορίαν. Αὐγουστος δὲ ὕστερον μετωνομάσθη, ὡς μὲν τινὲς φασιν, ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου Καίσαρος διὰ τὸ ἐν τῷ μηνὶ τούτῳ τοὺς ἐμφυλίους παῦσαι πολέμους, οὓς τότε πολλοὺς εἶχεν ἡ Ῥώμη, καὶ εἰς ὁμόνοιαν τοὺς Ῥωμαίους ἤδη καταστήσαι· καὶ ἐπειδὴ ὄγδος ἔστιν ἀπὸ Ἰανουαρίου, τούτῳ τῷ ὄγδῳ τὸ ὄνομα τοῦ τῆς ὁμονομίας αὐτοῖς αἰτίου ἀνέθεντο. κατὰ γὰρ τοὺς Πυθαγορικούς ὁμολογία καὶ πειθῶ ἢ ὀκτῶ καλεῖται· πρῶτος γὰρ ἔστι κύβος τὴν τοῦ παντὸς αἰσθητοῦ ἰδέαν περιέχων, κατὰ τε μῆκος καὶ πλάτος καὶ βάθος, καὶ καλῶς ὁμολογία καλοῖτ' ἂν· ἐν αὐτῷ γὰρ τὰ περιττὰ τοῖς ἀρτίοις ὠμολόγησαν. ὡς δὲ ἕτεροί φασιν, τοῦ Αὐγούστου Καίσαρος τῷ μηνὶ τούτῳ ἀποθανόντος οἱ Ῥωμαῖοι πρὸς τιμὴν αὐτοῦ Αὐγουστον τὸν μῆνα ὠνόμασαν. καὶ οὗτος δὲ ὁ Αὐγουστος Καίσαρ, υἱὸς Ὀκταβίου, Ὀκταβιανὸς πρότερον ἐκαλεῖτο, ἐπ' ἀδελφῆ γαμβρὸς γενόμενος Γαίῳ Ἰουλίῳ τῷ Καίσαρι· μετὰ δὲ τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα ἐκείνου τρόπαια πολλοῖς ὀνόμασιν ἐτιμᾶτο· οἱ μὲν γὰρ αὐτόν ὠνόμαζον Κυρίνον οἰοῦναι Ῥωμύλον, ἄλλοι Καίσαρα, ψήφῳ δὲ κοινῇ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῆς βουλῆς Αὐγουστος

ἐπεκλήθη· Αὐ γουστον δὲ οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ τὴν πάτριον σημασίαν καλοῦσι τὸν κατ' οἰωνὸν καὶ θεῶν μαρτυρίαν προαγόμενον εἰς βασιλείαν. ὅτι μετὰ πολλὰς ὄσας ἀρίστας αὐτοῦ πράξεις ὁ Αὐγουστος τὸν ἀπὸ τῆς μετοπωρινῆς ἰσημερίας πεντεκαίδεκαετῆ κύκλον εἰσήγαγε καὶ τούτῳ τοῖς φιλοσοφοῦσιν ἐπόμενος, οἱ φασὶ τὴν ἰσημερινὴν ὥραν συνεστάναι ἐκ δεκαπέντε μοιρῶν. ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι Αὐγουστον τὸν μῆνα ὠνόμασαν εἰς τιμὴν τοῦ Αὐγούστου Καίσαρος ἀποθανόντος ὡς φασὶ κατὰ τὴν ἑκκαίδεκάτην τοῦ τοιοῦτου μηνός.

4.112 Ὅτι Αὐγουστος τὸν τοῦ Σοφοκλέους Αἴαντα εἰς τὴν πάτριον φωνὴν μετήνεγκεν· εἶτα ἀκμαζούσης αὐτῷ μετὰ τὴν πρακτικὴν καὶ τῆς ἐκ λόγων ἀρετῆς, ὡς ἀναξίαν ἐκ παραβολῆς πρὸς Σοφοκλέα τὴν ἑαυτοῦ διεγίνωσκε τραγωδίαν, ταύτην ἐξήλειψεν. εἶτα ἐρωτηθεὶς πρὸς τοῦ Κικέρωνος, παρ' ᾧ μετὰ σπουδῆς ἐπαιδεύετο· «ποῦ τυγχάνει ὁ παρὰ σοῦ γραφόμενος Αἴας;» ἀστείως ἅμα καὶ νουνεχῶς ἀπεκρίνατο, σπόγγῳ τὸν ἑαυτοῦ Αἴαντα, καθάπερ σιδήρῳ τὸν τοῦ Σοφοκλέους, ἐπιπεσεῖν. καὶ τοσαύτη τις αὐτῷ φροντίς οὕσα περὶ λόγους ἐτύγχανεν, ὡς ἄρχοντος ἀπαιδευτοῦ γράφει πρὸς αὐτὸν δημοσίαν τολμήσαντος ἐπιστολὴν οὕτως ἀγανακτῆσαι, ὡς παραλῦσαι τῆς ἀρχῆς τὸν ἀπαιδευτον. καὶ μέτρον δὲ καὶ ὄρον ταῖς τε εὐχαιαῖς καὶ ταῖς προειξιν ἔθηκε, πρῶτος ἐπὶ τῇ ἑαυτοῦ θυγατρὶ τοῦτο ποιήσας. τῆς δὲ τῶν ὑπηκόων ἐλευθερίας τοσοῦτον ἐφρόντιζεν, ὥστε τινὸς τῶν κολάκων ἐπὶ τῆς βουλῆς δεσπότην αὐτὸν ὡσπερ ἐν ὑπεροχῇ τρώπῳ καλέσαντος, αὐτὸς ἐξαναστάς· «ἐγὼ δέ», ἔφη, «ἐλευθέρους, ἀλλ' οὐ δούλους ἔμαθον διαλέγεσθαι».

4.113 Ὅτι ὁ Χάρης φησί· δαπάνην ἄκαιρον μηδαμοῦ προσίεσο, γαστρὸς δὲ πειρῶν πᾶσαν ἡνίαν κρατεῖν.

4.114 Ὅτι οἱ Γάλλοι διὰ τῶν ὑπονόμων ἐπελθόντες τῇ Ῥώμῃ νυκτὸς κατέσχον τὸ Καπετώλιον· τοιοῦτους γὰρ τοὺς ὑπονόμους τῆς Ῥώμης Σέρβιος Τοῦλλος κατεσκεύασεν ὁ ῥῆξ, ὡς ἅμαξαν πλήρη χόρτου δύνασθαι δι' αὐτῶν παρενεχθῆναι. τῶν δὲ ἐν τῷ ἱερῷ χηνῶν ἰδόντων τοὺς πολεμίους καὶ ἀνακλαγξάντων—καὶ γὰρ ἄγρυπνος ἢ φύσις αὐτοῖς—ὁ στρατηγὸς διαναστάς ἐξώθησε τοὺς βαρβάρους ἐκ τοῦ ἱεροῦ· εἶτα καὶ δυνάμειως συναχθείσης κατέστρωσεν· ἔνθεν ἑορτὴν μὲν καὶ τιμὰς τῶν χηνῶν, ἀνθ' ὧν ἐφύλαξαν τὴν πόλιν, ὄλεθρον δὲ τῶν κυνῶν. τῇ γὰρ πρὸ τριῶν Νωνῶν Αὐγούστῳ ἀνήρουν ἀκωλύτως ἐν Ῥώμῃ τοὺς κύνας εἰς τιμὴν τῶν χηνῶν, ὅτι τὸ Καπετώλιον οἱ μὲν κύνες προέδωκαν ὑπνώσαντες, οἱ δὲ χῆνες ἐρηγορότερες διέσωσαν. οἱ δὲ φασιν, ὅτι τοῦτο ἐποίουν, ἵνα μὴ ὀχληροὶ τοῖς νοσοῦσι νυκτὸς γίνωνται· οἱ δέ, ἵνα μὴ λυττῶντες τοὺς ἀνθρώπους βλάπτωσι· τῆνικαῦτα γὰρ ὁ σείριος ἀνατέλλει, ὃς καὶ δοκεῖ τῆς λύττης αὐτοῖς αἴτιος εἶναι.

4.115 Ὅτι πολὺ ἐν τῷ βάθει τῆς γῆς ἐπινοστοῦν τὸ κατάγειον πῦρ τὴν πιμελώδη νέμεται οὐσίαν· αὕτη δ' ἐστὶ στυπτηρία ἢ θεῖον· ἢ γὰρ ἄσφαλτος κεκαυμένον ἐν γῆ καὶ ἐναποσβεννύμενον θεῖόν ἐστι· τούτου γὰρ τὸ μὲν ἐπ' ὀλίγου διακαέν, ἄτε παραχρῆμα διασβεννύμενον, ὑγροτέραν τε καὶ πιμελωδεστέραν ἐργάζεται τὴν ἄσφαλτον, οἷα τὰ κατ' Αἴτνην καὶ κατὰ τὴν ἐν Ἰουδαίᾳ λίμνην ἐπινήχεται· διακαέν δὲ σφοδρότερον λιθοῦται, οἷός ἐστιν ὁ γαγάτης λίθος ὁ περὶ Βαβυλῶνα. ἡνίκα γοῦν τὸ ὑπονοστοῦν τοὺς ὑποκειμένους νέμεται τόπους, οὐδὲν ἡμῖν πάθος ἐπιδείκνυσι γῆς· ὁπότεν δὲ ἐργασάμενον πολὺν ἐξαραιώση τόπον, τῆνικαῦτα θλιβόμενον ἐν τοῖς κοιλώμασι καὶ σηραγγώδεσι τόποις, εἰ μὲν ἐπιτύχοι διεκδρομῆς, οὐδὲν πλέον βρασμοῦ γῆς καὶ μυκῆματος ἐργάζεται σημεῖον· εἰ δ' αὖ μένει σωματούμενον ἦτοι .... ὑπερκείμενον ὄρος ἢ γῆν ἢ θάλασσαν, ὄρος μὲν ὡς τὸ ἐν Ἰταλίᾳ Βέσβιον καὶ τὸ ἐν Λιπάραις καὶ τὸ

ὑπερκείμενον τῆς Καταναίων πόλεως ἐν Σικελία, θάλασσαν δὲ ἦν Παναίτιος μεταξὺ Λιπάρας καὶ τῆς Ἰταλίας ἱστορεῖ, γῆν δὲ οἷα τυγχάνει παρὰ τὴν ἐν Λυκία Κώρυκον. οὐ μόνον δὲ ἀναρρήγνυσιν ὄρη τε καὶ γῆν, ἀλλὰ καὶ θαλάσσης ἀναφυσήματα ποιεῖ, ὡσπερ γέ γονε τὰ περὶ τὴν Θήραν καὶ Θηρασίαν, καὶ ἔαν μὲν ἦ τὰ ἀναστομωθέντα συνεχῶς ἀναφυσῶντα πῦρ, πηγαί τε πυρὸς καὶ κρατῆρες ὀνομάζονται, οἷά ἐστι τὰ περὶ τὴν αὐτὴν Λιπάραν τε καὶ Στρογγύλην καὶ Βέσβιον· ἦν δ' αὖ μύση .... οἷον τὸ κατὰ Φιλαδέλφειαν τὴν ἐν Λυδία πεδῖον καὶ τοὺς πρόποδας τοὺς ἐπὶ Μαζάκοις –οἰονεὶ Καππάδοκας–, καὶ τὸ ἐπὶ Δικαιαρχία Ἡφαίστου πεδῖον ποτὲ προσαγορευθέν.

4.116 Ὅτι τῶν κομητῶν εἶδη κατὰ μὲν τὸν Ἀριστοτέλην ἑννέα· κατὰ δὲ τὸν Ῥωμαῖον Ἀπουλήιον δέκα· ἰππίας ξιφίας πωγωνίας δοκίας πίθος λαμπαδίας κομήτης δισκεὺς τυφῶν κεράστης· καὶ ὁ μὲν ἰππίας ἐκ τοῦ δρόμου καὶ τῆς ὀξύτητος οὕτως ὠνομάσθη, πλαγίας δὲ καὶ ἀμυδρὰς ἀκτῖνας διαρραίνει· ὁ δὲ ξιφίας δίκην ξίφους ἢ λόγχης μακρᾶς ἐκτεινόμενος φαίνεται, ὠχρὸς δὲ καὶ νεφελοειδής· ὁ δὲ πωγωνίας τὴν λοφιᾶν οὐ κατὰ κεφαλῆς, ἀλλ' ὑποκάτω διαρραίνει δίκην πώγωνος· ὁ δὲ δοκίας ὅμοιος ἐγγύς ἐστι τῷ ξιφία, ἀλλ' οὐκ ὀξείας ἔχει, ἀμβλείας δὲ τὰς ἀρχάς· ὁ δὲ πίθος ἐκ τοῦ σχήματος· ὁ δὲ λαμπαδίας πυρώδης καὶ δίκην πυρώπιδος λίθου ἢ δένδρου καιομένου πέφυκε διαλάμπειν· ὁ δὲ κομήτης πλατύς ἐστι τὸ εἶδος καὶ ὡσπερ ἰλαρὸς ἀργυροειδεῖς τινὰς πλοκάμους ἔλκων· ὁ δὲ δισκεὺς ἐξ αὐτῆς τῆς προσαγορίας δίκην δίσκου φαίνεται οὐ λαμπρὸς οὐδὲ ἐρυθρὸς ἀλλ' ὡσπερ ἤλεκτρον· ὁ δὲ τυφῶν πυρώδης καὶ αἱματώδης φαίνεται καὶ λεπτούς τινὰς διαρραίνων πλοκάμους· ὁ δὲ κεράστης δίκην σελήνης κερατοειδής, ὅς, ἠνίκα Ξέρξης κατὰ τῆς Ἀττικῆς ἦλθεν, λέγεται φανῆναι. ὁ δὲ Πτολεμαῖος ἐν τοῖς πρὸς Σύρον αὐτῷ γραφεῖσι προστίθησι καὶ ἕτερον εἶδος κομήτου καλούμενον σάλπιγγα, φαίνεται δὲ κατὰ τὸ ἀρκτῶν κλίμα. οἱ δὲ φυσικοὶ φασιν, ὡς συνίστανται οἱ κομηταὶ ἐν τοῖς ὑπὸ σελήνην κόλποις ἀστρώδη τινὰ φύσιν ἐπιδεικνύμενοι· οὐ γὰρ εἰσιν ἀστέρες, ἀλλὰ θρομβώσεις τινὲς ἐξ ἀναθυμιάσεως τῆς γῆς ἀποτελούμεναι, ὧν ἡ γένεσις μὲν ἐξ ἀέρος τοῦ κατὰ συναφὴν ἐγκαταλαμβανομένου τῷ αἰθέρι· ὅθεν καὶ ἰσοταχεῖς αὐτῷ μέχρι διαπτώσεως συμπεριφέρονται. καὶ ἠνίκα μὲν τὴν ῥύσιν ἐπὶ τὸ κάτω φερομένην ἔχων ὁ αἰθὴρ περιληφθεῖη, πωγωνίαί τε καὶ πίθοι ἀποτελοῦνται, ἠνίκα δὲ πλαγίως, κομηταὶ. τάχιον δὲ οἱ πωγωνίαί, πολὺ δὲ καὶ τούτων τάχιον πίθοι τε καὶ δοκίδες ἐκπίπτουσιν.

4.117 Δύο Πᾶνάς φασιν. τινὲς δὲ φασιν τὸν Πᾶνα ἐκ Κρόνου καὶ Ῥέας γενέσθαι, ἀντὶ τοῦ ἐκ τοῦ νοῦ καὶ τῆς ὑγρᾶς οὐσίας, οἷον τῆς ὑλικῆς ἀπειρίας, τόδε τὸ πᾶν.

4.118 Ἀποτρεπόμενος τοῦ κατὰ Περσῶν πολέμου Ἰουλιανὸς ὑπὸ τοῦ Λιβανίου καὶ ἄλλων πολλῶν οἰωνοσκόπων λέγεται φθέγγασθαι τὸ Ὀμηρικόν· αἰδέομαι Τρῶας καὶ Τρωάδας ἔλκεσιπέπλους. ὑπερβαλὼν δὲ τὸν Τίγρητα καὶ πολλὰς πόλεις καὶ φρούρια Περσῶν παραστησάμενος τὸ λοιπὸν ἀφόρητος ἦν τοῖς βαρβάροις· δόλω δὲ ὅμως ἀπόλλυται καὶ παμπληθεῖ. δύο γὰρ Πέρσαι, ἀκρωτηριάσαντες ἑαυτοὺς ὥτων τε καὶ μυκτῆρων, ἐλθόντες ἀπατώσι τὸν Ἰουλιανόν, τοιαῦτα πρὸς τοῦ βασιλέως παθεῖν τῶν Περσῶν ὀδυρόμενοι, δύνασθαι δὲ ὅμως, εἴπερ αὐτοῖς ἔψεται ὁ Ἰουλιανός, ἐπ' αὐτῆς αὐτὸν Γοργοῦς, τῆς βασιλίδος τῶν Περσῶν, νικῶντα καταστήσαι. ὁ δὲ τῆς πεπρωμένης ἐπειγούσης Ζωπύρου τε ἅμα τοῦ Ἡροδοτείου καὶ Σίνωνος τοῦ Βεργιλιανοῦ ἐπιλελησμένος, τὰς ναῦς καταφλέξας, δι' ὧν τὸν Εὐφράτην παρεφέρετο, ὡς μὴ δήπουθεν Πέρσαις δοῦναι ἄδειαν τοῦ χρήσασθαι αὐταῖς, μετρίαν τινὰ δαπάνην κομίζοντος τοῦ στρατοῦ, τοῖς ἀπατῶσιν ἠκολούθησεν· οἱ δὲ εἰς ξηρὰν καὶ ἄνυδρον ἀγαγόντες αὐτὸν δυσχωρίαν τὸν δόλον ἀπεκάλυψαν, καὶ αὐτοὶ μὲν–τί γὰρ ἦν πλέον; –

ἀπώλοντο, ὁ δὲ βασιλεὺς οὐδὲ προελθεῖν ἐπέκεινα οὐδὲ ἀναστρέψαι τὸ λοιπὸν εὐρίσκων, οἰκτρῶς ἐφθείρετο. ὡς δὲ τὸ πολὺ μέρος τῆς στρατιᾶς διέπεσεν, ἀσθενοῦντι αὐτῷ ἐπῆλθον οἱ Πέρσαι, ἐλαττωθέντες δὲ καὶ οὕτως αὐθις ἐπιτίθενται μηδὲ δύο μυριάδας ἔχοντι τῷ πρὶν ἑπτακαίδεκα ἐπαγομένῳ. ὁ δὲ Ἰουλιανὸς ἐμαχέσατο ἄριστα· εἷς δὲ ἐκ τῆς Περσικῆς φάλαγγος τῶν λεγομένων Σαρακηνῶν, ἐκ τῆς ἀλουργίδος βασιλέα ὑπολαβὼν ἀνέκραγε πατριῶς «μαλχάν» οἶονεὶ βασιλεὺς· καὶ ἐπαφείς ῥοίζῳ τὴν λεγομένην ῥομφαίαν διήλασεν αὐτὸν κατὰ τοῦ ἥτρου. τοῦ δὲ Ὀρειβασίου κομίσαντος αὐτὸν εἰς τὴν παρεμβολὴν καὶ διαθέσθαι τὰ τελευταῖα παραινοῦντος, Ἰουβιανὸν μὲν αὐτὸς ψηφισάμενος βασιλεύειν ἐτελεύτα.

4.119 Οἱ μὲν ἀπὸ μεγάλης ἀρχῆς ῥέοντες ἄνεμοι εἰς δώδεκα μέρη τοῦ ὀρίζοντος διαιροῦνται, ὧν καὶ ἴσμεν τὰ ὀνόματα ἐν ἄλλοις ....., καὶ οἱ μὲν ἀπ' αὐτῶν ἄρκτων καὶ τοῦ κατ' αὐτὰς πόλου ῥέοντες ἀπαρκτῖαι καλοῦνται, οἱ δὲ ἀπὸ δύσεως ἰσημερινῆς ζέφυροι, οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ ἀφανοῦς νότοι, οἱ δὲ ἀπὸ ἀνατολῆς ἰσημερινῆς ἀπηλιώται· τῶν δὲ μεταξὺ τῶν εἰρημένων ὁ μὲν προσεχῆς τῷ ἀπαρκτῖα καικίας, ὃν ἔνιοι καὶ θρασκίαν λέγουσιν, ὁ δὲ τῷ ζεφύρῳ ἀργέστης, ὃν οἱ μὲν ὀλυμπίαν, οἱ δὲ ἰάπυγα καλοῦσι· τῶν δὲ μεταξὺ ζεφύρου καὶ νότου ὁ μὲν προσεχῆς τῷ ζεφύρῳ λίψ, ὁ δὲ τῷ νότῳ λιβόντοτος· τῶν δὲ μεταξὺ νότου τε καὶ εὐρου ὁ μὲν πλησίον φερόμενος τῷ νότῳ εὐρόνοτος καλεῖται, ὁ δὲ τῷ ἀπηλιώτῃ εὐρος· ὁμοίως δὲ καὶ ἀπηλιώτου μεταξὺ καὶ ἀπαρκτῖου, ὁ μὲν προσεχῆς τῷ ἀπηλιώτῃ καλεῖται καικίας, ὁ δὲ τῷ ἀπαρκτῖα βορέας. τῶν δὲ μὴ ἀπὸ μεγάλης ἀρχῆς ὁ μὲν ἀπ' ὀλίγης φορᾶς νέφους ἐκνεφίας, ὁ δὲ ἀπὸ κόλπων τινῶν καὶ διασφαγῶν κολπίας, ὁ δὲ ἀπὸ γῆς καὶ συστροφῆς ἀέρος γνοφίας. αὗραι γὰρ αὗται καὶ ῥύσεις ἀέρων τυγχάνουσιν οὖσαι, καὶ οὐκ ἀλόγως ἄνεμοι καλοῦνται, ὅτε ἢ ἀπὸ λιμνῶν ἢ ποταμῶν φέρονται· ὅμοιοι δὲ τούτων εἰσὶ καὶ οἱ ἀπόγειοι, ὅθεν εὐλόγως ἀέρος ἡρεμοῦντος τὸ κατάστημα καλεῖται νηνεμία.

4.120 Κατὰ δὲ τὸν Αὐγουστον μῆνα μαλάχης ἀπέχεσθαι τοῖς γε βουλομένοις ὑγιαίνειν τὰ ἄρθρα τὸ λόγιον θεσπίζει.

4.121 Σεπτέμβριος. Ἀληθῆ λόγον ἐλέγομεν, ὡς ἀρχὴν ἐνιαυτοῦ τὸν Μάρτιον μῆνα ἔταττον οἱ Ῥωμαῖοι, ὡς ἐκ τῆς τοῦ παρόντος ἡμῖν μῆνός ἐστι λαβεῖν προσηγορίας· Σεπτέμβριον γὰρ αὐτὸν ὠνόμασαν, οἷον ἔβδομον ἀπὸ τοῦ ἥρος–σέπτεμ γὰρ τὰ ἑπτὰ καὶ βὲρ τὸ ἔαρ–τουτέστι τοῦ Μαρτίου μῆνός, οὗ κατὰ τὴν τετάρτην καὶ εἰκοστήν ὁ ἥλιος ἐν κριῶ γενόμενος τοῦ ἥρος δίδωσι τὴν φύσιν ἐνάρχεσθαι. κάπειτα οὐ δεήσει περὶ τῆς τῶν ἐπομένων προσηγορίας μακρηγορεῖν· ὄγδοος γὰρ ἀπὸ τῶν Αὐξιφωτίων Ὀκτώβριος, καὶ Νοέμβριος καὶ Δεκέμβριος ὁμοίως.

4.122 Θεῖος ὁ τῆς ἐννάδος ἀριθμὸς ἐκ τριῶν τριάδων πληρούμενος, καὶ τὰς ἀκρότητας τῆς θεολογίας κατὰ τὴν Χαλδαϊκὴν φιλοσοφίαν, ὡς φησιν ὁ Πορφύριος, ἀποσώζων.

4.123 Τῇ νεομηνία ὁ Μητροδῶρος λέγει τὴν Ἀνδρομέδαν ἀνίσχειν καὶ τῶν ἄλλων παυομένων ἀνέμων τὸν εὐρον ἐπικρατεῖν.

4.124 Τῇ πρὸ τεσσάρων Νωνῶν Σεπτεμβρίων ἐνίκησεν ὁ Αὐγουστος παρὰ τὸν Λευκάτην τοὺς Αἰγυπτίους μετὰ Ἀντωνίου καὶ Κλεοπάτρας· καὶ τούτου χάριν τὸν τῆς λεγομένης ἰνδικτιῶνος κύκλον ἐκ προοιμίων τοῦ Σεπτεμβρίου μῆνός ἀριθμεῖσθαι εἰσήγαγεν. ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ ὁ Δημόκριτος λέγει ἐναλλαγὴν ἀνέμων συμβαίνειν καὶ βροχῆς ἐπικράτειαν.

4.125 Πλείους μὲν αἱ χυμῶν διαφοραὶ κατὰ τὸν Ἀπολλώνιον, γενικαὶ δὲ ἐννέα· γλυκεῖα πικρὰ ὄξεια δριμεῖα βριγχὴ στρυφνὴ βλενωδῆς αὐστηρὰ ἀλμυρά. ὅθεν δὴ καὶ

κατὰ τὸν ἔννατον μῆνα τοῦτον περὶ ὑγείας ἤρχοντο οἱ Ῥωμαῖοι. 4.126 Τῆ πρὸ ὀκτῶ Εἰδῶν Σεπτεμβρίων Εὐδοξος τὸν ἵππον δύεσθαι καὶ ζέφυρον ἢ ἀργέστην πνεῖν σημειοῦται.

4.127 Ἴσμεν τῆ κράμβη ἐμφυόμενον σκώληκα κάμπην ὀνομαζόμενον. οὗτος, ἀποξηρανομένης τῷ ἔαρι τῆς κράμβης, εἰς σκώληκα πτερωτὸν ὡσάν μύρμηκα, καὶ μείζονά πως, πέφυκε μεταβάλλεσθαι, πτερυγῶν λευκῶν τριγῶνων ἀνεχουσῶν αὐτόν, καὶ περιίπταται τοῖς κήποις χαμαιζήλω καὶ εὐαλώτῳ τῆ πτήσει· ψυχὴν δέ που τὸν τοιοῦτον σκώληκα καλεῖσθαι συμβαίνει.

4.128 Πρὸ δέκα ὀκτῶ Καλενδῶν Ὀκτωβρίων ὁ Δοσίθεος τὸν ἀρκτοῦρον ἀνίσχειν σημειοῦται. τῆ πρὸ δεκαδύο Καλενδῶν Ὀκτωβρίων ὁ Καῖσαρ τὰς χελιδόνας ἐκδημεῖν λέγει.

4.129 .... Νικομήδους τοῦ Βιθυνίας τυράννου. 4.130 Ὅτι πλεονάσαντος μὲν πυρὸς πυρετὸς γίνεται, ἀφημερινὸς δὲ ἀέρος, τριταῖος δὲ ὕδατος, τεταρταῖος δὲ γῆς. φιλεῖ δὲ τούτων προκατάρχειν τὸ ῥίγος. ὁπότεν γὰρ ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ-ἐπειδὴ τοῦτο ἴδιον ὕδατός τε καὶ γῆς-τὰ εἰρημένα ὑγρὰ παχυνθῆ, τηνικαῦτα φερόμενα διὰ τῶν ἀραιωμάτων ἐξωθεῖν μὲν οὐ δύναται τὰ πυκνότερα, ἐμπεσόντα δὲ ταῖς τούτων ἔδραις σύνωσιν καὶ θλίψιν ἐργάζεται, μέχρις ἂν ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἐπειγόμενα τμηθέντα διαχυθῆ, ὅπερ ἀναγκάως κλόνον τινὰ καὶ σεισμὸν ἐμποιεῖ, ὃ δὴ πάθος τρόμος καὶ ψῦχος ὀνομάζεται.

4.131 Ὅτι Ῥωμαῖοι μετὰ τὸ νικῆσαι τοὺς Ἄφρους καὶ τὰ ἐκεῖθεν θηρία ἐπὶ τῆς Ῥώμης ἐκόμιζον καὶ ἐπὶ τῆς ἄμμου ἐφόνευον, ὡς μηδὲ τὰ ἐκ τῆς χώρας ἐκείνης θηρία ἀδούλωτα μείνη. 4.132 Ὅτι τὴν ἰσταμένην ἐν τῷ Βυζαντίῳ στήλην τῆς Τύχης Πομπηῖος ὁ Μέγας ἔστησεν· ἐνταῦθα γὰρ τὸν Μιθριδάτην συγκλείσας μετὰ τῶν Γότθων καὶ τούτους διασκεδάσας τὸ Βυζάντιον εἴλε. καὶ μαρτυρεῖ τὸ ἐπὶ τῆς σπέρας τοῦ κίονος ἐπίγραμμα Λατίνοις γράμμασιν, ὃ δηλοῖ τάδε· Τῆ Τύχη τῆ ἐπανασωστικῆ διὰ τοὺς νικηθέντας Γότθους. ὃ δὲ τόπος ὕστερον καπηλεῖον ἐγένετο. οἱ Γότθοι Γέται. 4.133 ... οἱ δὲ ἰδιῶται δέλφακά φασιν αὐτόν.

4.134 Τὸ δὲ λόγιον ἀνὰ πάντα τὸν Σεπτέμβριον μῆνα γαλακτοποιεῖν ὑπὲρ ὑγείας παρεγγυᾷ. 4.135 Ὀκτώβριος. Τὸν Ὀκτώβριον Μακεδόνιοι πρῶτον ἔχουσι μῆνα, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ὄγδοον ἀπὸ τοῦ ἔαρος, ὅθεν καὶ Ὀκτώβριον αὐτόν ὀνομάζουσιν ἀντὶ τοῦ ὄγδοον. Σεμεντίλιος δὲ οὗτος πρότερον ἐκαλεῖτο ἀπὸ τοῦ σπόρου -οὔτω γὰρ Ῥωμαῖοι τὸν σπόρον καλοῦσι. Καλέν δαις Ὀκτωβρίαις οἱ ἱερεῖς ἐθέσπιζον τῷ δήμῳ, μὴ χρῆναι προσέχειν τοῖς ὀνειροῖς διὰ τὰς ἐκ τῆς ὑγρᾶς ὀγκώσεως τῶν τοῦ φθινοπώρου καρπῶν φαντασίας· ἀπὸ δὲ τῶν Αὐξιφωτίων ἤγουν τοῦ Ἰανουαρίου ὡς μάλιστα προσέχειν κατὰ τὸ δοκοῦν Ἡροφίλῳ, ὃς καὶ θεοπέμπτους ἐνέκρινε τοὺς ὀνειρούς, ὃ δὲ Δημόκριτος κατὰ τὰς παραστάσεις τῶν εἰδώλων. Καλένδαις Ὀκτωβρίαις φησὶν ὁ Βάρρων τὰς Πλειάδας ἀπὸ ἀνατολῶν ἀνίσχειν. ἐδόκει δὲ τὸν ὅλον μῆνα πρᾶσοφαγεῖν τοῖς Ῥωμαίοις ἐξ ἀρχαίας τινὸς παραδόσεως πρὸς ἀποφυγὴν ἀρθρίτιδος νόσου.

4.136 Τῆ πρὸ ἕξ Νωνῶν Ὀκτωβρίων Εὐδοξος περὶ τὴν ἐσπέραν βροχὴν ἔσεσθαι ὑπολαμβάνει.

4.137 Ἐπὶ δὲ τῶν εἰς γῆν βαλλομένων σπερμάτων ἦν τις δύναμις, ἣν ὁ ἥλιος περὶ τὸ κάτω ἡμισφαίριον ἰὼν ἔλκει κατὰ τὰς χειμερινὰς τροπὰς, Κόρη μὲν ἢ δύναμις ἢ σπερματοῦχος, Πλούτων δὲ ὁ ὑπὸ γῆν ἥλιος, ὃς ἀρπάζειν λέγεται τὴν Κόρην, ἣν ζητεῖ ἢ Δημήτηρ κρυπτομένην ὑπὸ γῆς. ἐν Αἴτνῃ δὲ τῆς Σικελίας τὴν ἀρπαγὴν μυθολογοῦσι τῆς Κόρης· ἐκεῖ γὰρ λέγεται πρῶτον σίτου σπέρμα καταβληθῆναι.

4.138 Τῆ πέμπτη τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς οἱ ῥεγεωνάρχαι καὶ σεβαστοφόροι

ἐχόρευον ἐν τῷ Γουστείῳ, οἶον ἐν τῷ ὄσποωλείῳ, εἰς τιμὴν Τιβερίου· τὸν δὲ τοιοῦτον τόπον νῦν οἱ ἰδιῶται Αὐγουστειὸν καλοῦσιν. εἰς τὸ ἄσκεπον τῆς Δάφνης εἰς τὴν μικρὰν αὐλὴν Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας ἔστησε στήλην τῆς ἑαυτοῦ μητρός, ἐξ ἧς ὠνόμασε τὸν τόπον Αὐγουστειὸν. 4.139 Τῇ πρὸ μιᾶς Νωνῶν Ὀκτωβρίων ὁ Δημόκριτος τοὺς ἐρίφους ἀνίσχειν καὶ βορρᾶν πνεῖν διΐσχυρίζεται, ὁ δὲ Εὐδοξος δύεσθαι τὸ μέσον τοῦ κριοῦ λέγει. Νώναις Ὀκτωβρίαις ὁ Βάρρων ἐν ἑσπέρα τὰς Πλειάδας ἀνίσχειν καὶ ζέφυρον πνεῖν, εἶτα καὶ λίβα προλέγει. 4.140 Περὶ τοῦ δουρείου ἵππου ὁ Εὐφορίων φησὶν πλοῖον γενέσθαι τοῖς Ἑλλήσιν Ἴππον λεγόμενον· ἕτεροι δὲ φασὶν πύλην γενέσθαι οὕτω προσαγορευομένην ἐν τῇ Τροίᾳ, δι' ἧς εἰσῆλθον οἱ Ἕλληνες.

4.141 Τῇ πρὸ μιᾶς Εἰδῶν Ὀκτωβρίων ὁ Εὐκτῆμων τὸ μεσαίτατον τοῦ φθινοπώρου εἶναι νομίζει. τῇ πρὸ δεκαπέντε Καλενδῶν Νοεμβρίων ἡλῖος ἐν σκορπίῳ γίνεται, ὡς Κάλλιππός φησι. τῇ πρὸ δεκατεσσάρων Καλενδῶν Νοεμβρίων ὁ Μητρόδωρος τὰς ὑάδας ἐν ἑσπέρα ἀνίσχειν λέγει καὶ ἄνεμον βίαιον.

4.142 Ἀσκληπιοὶ τρεῖς λέγονται γενέσθαι· πρῶτος Ἀπόλλωνος τοῦ Ἡφαίστου, ὃς ἐξεῦρε μῆλην· δεύτερος Ἴσχυος τοῦ Ἐλάτου καὶ Κορωνίδος, ὃς ἐν τοῖς Κυνοσουρίδος ὀρίοις ἐτάφη· τρίτος Ἀρσίππου καὶ Ἀρσινόης τῆς Λευκίππου· οὗτος εὔρε τομὴν καὶ ὀδοντάγραν, καὶ τάφος αὐτῷ ἐν Ἀρκαδίᾳ· οἱ δὲ ἀστρονόμοι αὐτὸν φασὶν εἶναι τὸν ὀφιοῦχον τὸν ἐπὶ τοῦ σκορπίου ἐστῶτα.

4.143 Τῇ πρὸ μιᾶς Καλενδῶν Νοεμβρίων ὁ Βάρρων τὴν λύραν ἅμα ἡλίῳ ἀνίσχειν λέγει. **4.144 Νοέμβριος.** Κίγκιος ἐν τῷ περὶ ἐορτῶν λέγει, τὸν Νοέμβριον παρὰ τοῖς παλαιοῖς Μερκηδῖνον ὀνομασθῆναι ὡσανεὶ μισθοφόρον· ἐν αὐτῷ γὰρ τοῖς κτήτορσιν οἱ μισθωτοὶ τὰς προσόδους εἰσέφερον τοῦ παρελθόντος κύκλου, ἐτέρων καρπῶν αὐθις ἐπερχομένων. Νοέμβριος δὲ ὕστερον ὀνομάσθη ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ· ἔννατος γὰρ ἐκ τοῦ Μαρτίου. 4.145 Ὅτι χρησμὸς ἐκ τῶν Σιβυλλείων ἐδήλου, μέχρι τότε Ῥωμαῖοι φυλάττεσθαι τὴν βασιλείαν, ἄχρις ἂν τῶν ἀγαλαμάτων τῆς πόλεως φροντίζωσιν· ὃς δὴ χρησμὸς καὶ πεπέρασται· τοῦ γὰρ Ἀβίτου πύματον βασιλεύσαντος τῆς Ῥώμης καὶ ἀγάλματα χωνεῦσαι τολμήσαντος, πόρρω τῆς Ἰταλίας ἢ βασιλεία.

4.146 Ὅτι Κόλχοι οἱ καὶ Λαζοὶ λεγόμενοί εἰσιν οἱ Ἀλαῖνοί.

4.147 Ὅτι Μάριος ὁ μέγας πολεμῶν Κίμβριοις καὶ Τεύτοσι κατ' ὄναρ εἶδε κρατῆσαι τῶν πολεμίων, εἰ τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα θύσει ἀποτροπαίοις· καὶ προκρίνας τῆς φύσεως τοὺς πολίτας τοῦτο ἐποίησε καὶ τῶν πολεμίων ἐκράτησεν. Ἐρεχθεὺς δὲ ὁ τῆς Ἀττικῆς προϊστάμενος οὐκ ὀνειρῶ ἀλλὰ χρησμῷ πεισθεὶς τοῦτο ἔπραξε καὶ νενίκηκε τοὺς ἐχθρούς. ... παρθένος τῆς δαίμονος τὸ φιλόπρωτον ..... τὴν ὄφ.... πᾶσαν κατοικίαν παρῆλθε καὶ τοῖς ..... διήγειρεν, ὡς ὁ Ῥωμαῖος Βάρρων. ὅμοια καὶ Λακεδαιμονίους γενέσθαι λόγος ..... Ἀριστείδης, ὃς ἐν τῇ πε..... φησὶν· ἡνίκα .... οὗτος ὁ λοιμὸς κατεῖχε Λακεδαίμονα, πολλῶν ἀπολλυμένων ἔχρησεν ὁ Πύθιος παύσεσθαι τὴν νόσον, ἂν κατ' ἐνιαυτὸν θεοῖς ἀποτροπαίοις ἠβῶσά τις καὶ εὐγενῆς σφαγιασθῆ παρθένος. τῆς δὲ ἀνόμου δεισιδαιμονίας κατὰ πᾶν φθινόπωρον τελουμένης συνέπεσε ποτε λαχεῖν τὴν Ἑλένην, Τυνδάρεως δὲ τὴν θυγατέρα ἐστεφανωμένην τοῖς βωμοῖς προσήγαγε· καταρχομένου δὲ αὐτοῦ τῆς ἀνόμου θυσίας, ἀετὸς καταπτὰς ἤρπασε τοῦ βασιλέως τὸ ξίφος καὶ παρά τινα λευκὴν δάμαλιν ἀφήκεν. οἱ δὲ δορυφόροι κατόπιν ἀκολουθήσαντες καὶ αὐτόπται γενόμενοι τοῦ συμβάντος, τὴν βοῦν πρὸς Τυνδάρεων ἦγαγον· ὁ δὲ θαυμάσας τὴν πρόνοιαν τῆς μὲν ἀνθρωποκτόνου συνηθείας ἐπαύσατο, τὴν δὲ δάμαλιν θύσας τοῦ λοιμοῦ πάθους ἀπηλλάττετο. 4.148 Τῇ πρὸ τεσσάρων καὶ τριῶν Νωνῶν Νοεμβρίων ἐν τῷ ναῶ τῆς Ἰσίδος συμπέρασμα τῶν ἐορτῶν· ἐπετελεῖτο δὲ καὶ ὁ

λεγόμενος Δρεπαν...· καθ' ἣν ἑορτὴν ὁ Μητρόδωρος νότον φυσῆσαι λέγει. ἀλουτεῖν δὲ μέχρι πέρατος ἐδόκει τῷ πλήθει, ὡς λόγος, πρὸς ἀποφυγὴν νόσου. τῇ πρὸ ὀκτῶ εἰδῶν Νοεμβρίων τιμαὶ παρὰ τῶν γυναικῶν ἐπετελοῦντο Δήμητρος καὶ Εἰλειθυίας· Εἰλειθυια δὲ ἐστὶν ἡ τῶν τικτουςῶν ἔφορος ἄνω...ν, ὡς φησι Πλούταρχος ..οίως ἑαυτὴν δ...σειε· τοιαύτην δὲ ἐν τῷ πάθει καὶ τὴν Ἄρτεμιν ταῖς κυούσαις εἶναί φασιν. Ἄρτεμις δὲ κατὰ τὸν ἀριθμητικὸν λόγον ἐστὶν ἡ τὴν εἰς τὸ ἄρτιον ἰοῦσαν γένεσιν καὶ εἰς τοῦτο προβῆναι σπεύδουσαν ἐκβαλλομένη· διὸ δὴ καὶ μυθεύεται τὸν Ἀπόλλωνα παρὰ τῆς Λητοῦς τικτόμενον ..... δειχθέντος αὐτοῦ, αὕτη τὴν μητέρα μαιευομένη δει..... πρὸς τὸν αὐτὸν προκα..... ἑαυτὴν τε καὶ τὸν Ἀπόλλωνα .....ν μετε..... 4.149 Τῇ πρὸ ἑπτὰ εἰδῶν Νοεμβρίων .....δεκα.....δ.....των κ.το.....ιον λέγεται ὑποβάλλεσθαι κ.....σα κατὰ τὸν Αἰγύπτιον Ἑρμῆν, ὃς ἐν τῷ λεγομένῳ τελείῳ λόγῳ φησὶν οὕτως· «αἱ δὲ παραβάσαι ψυχαὶ τὸν τῆς εὐσεβείας κανόνα, ἐπὶ ἀπαλλαγῶσι τοῦ σώματος, παραδίδονται τοῖς δαίμοσι καὶ φέρονται κατὰ τοῦ ἀέρος σφενδονούμεναι καὶ κατὰ τὰς πυρῶδεις καὶ χαλαζῶδεις ζώνας, ἃς οἱ ποιηταὶ Πυριφλεγέθοντα καὶ Τάρταρον καλοῦσιν.» καὶ ὁ μὲν Ἑρμῆς περὶ μόνου τοῦ καθαροῦ τῶν ψυχῶν, ὁ δὲ Ἰάμβλιχος ἐν τῷ πρώτῳ τῆς περὶ καθόδου ψυχῆς πραγματείας καὶ τῆς ἀποκαταστάσεως αὐτῶν μέμνηται, τὸν ὑπὲρ σελήνης ἄχρις ἡλίου χῶρον τῷ Ἄιδῃ διδούς, παρ' ᾧ φησι καὶ τὰς ἐκκεκαθαρμένας ἐστάναι ψυχάς, καὶ αὐτὸν μὲν εἶναι τὸν Πλούτωνα, Περσεφόνην δὲ τὴν σελήνην. ταῦτα μὲν οἱ φιλόσοφοι· τῆς δὲ ἑορτῆς τὰ ἱερὰ εὐλογίαις ἐπετελοῦντο ἐπὶ τῷ ἀσβέστῳ πυρὶ τῆς Ἑστίας, περὶ οὗ Πορφύριος οὕτως φησί· «ταῦτη τοὺς φαινομένους οὐρανίους θεοὺς τῇ θυσίᾳ δεξιούμενοι, καὶ διὰ τοῦ πυρὸς αὐτοῖς ἀπαθανατίζοντες τὰς τιμὰς καὶ πῦρ ἐν τοῖς ἱεροῖς ἐφύλαττον αὐτοῖς ἀθάνατον, ὡς ὃν μάλιστα αὐτοῖς ὁμοιότατον.» ἐκ ταύτης τῆς ἡμέρας Εὐδοξος χειμῶνα λέγει.

4.150 Τῇ δὲ ἐπιούσῃ μνήμη Ῥέμου καὶ Ῥωμόλου· ὅτε Ἀμούλιος πρὸς Νομίτορα τυραννικῶς διακείμενος τὸν μὲν υἱὸν αὐτοῦ ἀνεῖλε, τὴν δὲ θυγατέρα ἱερατεύειν προσέταξε· τῆς δὲ τεκούσης, ὡς λέγουσιν, ἐξ Ἄρεος, δείσας αὐτὸς καταποντωθῆναι προσέταξε τὰ βρέφη· τῶν δὲ δορυφόρων παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ θύβριδος ἐκθεμένων αὐτά, λύκαινα προσελθοῦσα τὰς θηλάς αὐτοῖς προσένειμε· ποιμὴν δὲ τοῦτο θεασάμενος ἀνέλαβε τοὺς παῖδας καὶ ὡς ἰδίους ἀνέθρεψε, οἳ καὶ κτίζουσι τὴν Ῥώμην. ταῦτόν τε καὶ παρὰ Ζωπύρῳ τῷ Βυζαντίῳ ...

4.151 Ἀπὸ δὲ τῆς πεντεκαίδεκάτης τοῦ Νοεμβρίου μέχρις ὅλου τοῦ Δεκεμβρίου ἤργουν οἱ Ῥωμαῖοι, ἐν μόναις εὐωχίαις ἐνασχολούμενοι διὰ τὴν βραχύτητα τῶν ἡμερῶν.

4.152 Τῇ πρὸ ἑπτὰ Καλενδῶν Δεκεμβρίων ὁ Δημόκριτος λέγει τὸν ἥλιον ἐν τοξότη γίνεσθαι. φάβρα Ῥωμαίοις τὸ ἔτνος ἐδόκει καλεῖν, ἀπὸ τοῦ ζεφύρου, οὗ καταρχομένου πνεῖν πρῶτος πέφυκεν ὁ τοιοῦτος βλαστάνειν καρπός· φαβώνιος δὲ κατ' αὐτοῦς ὁ ζέφυρος καλεῖται· ὅθεν καὶ Ζεφυρίτης ὁ Μάρτιος, ὡσπερ Μονίας ὁ Ἰανουάριος ἀπὸ τῆς μονάδος, καὶ Σεμεντίλιος ὁ Ὀκτώβριος ἀπὸ τοῦ σπόρου, ὡς ἡ παλαιότης παραδέδωκεν. ὅτι ὁ παρὰ τοῦ Νουμᾶ θεθεὶς ἐνιαυτός ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου ἄρχεται, ὁ δὲ παρὰ τοῦ Ῥωμόλου ἀπὸ τοῦ Μαρτίου. συμφωνεῖ δὲ ἡ παρὰ τοῦ Νουμᾶ χρονικὴ ἀρχὴ τῇ παρὰ τοῦ Ῥωμόλου ἀντικρὺς ἀρχῇ· καὶ γὰρ ὁ Ῥωμόλος ἐκ τοῦ ἔαρος ἀρχὴν ἔλαβεν, ἀλλὰ τὸν Ἄρεος μῆνα παρεφύλαξε, καὶ Νουμᾶς δὲ ὅλως ἐπιτηρήσας ἥλιον μεσάζοντα τὸν αἰγόκερον δοκεῖ συμφέρεσθαι τῷ Ῥωμόλῳ· ὕψωμα γὰρ Ἄρεος ὁ αἰγόκερος.

4.153 Δεκέμβριος. Ὁ Δεκέμβριος ὡς δέκατος καὶ αὐτὸς ἀπὸ τοῦ Μαρτίου οὕτω

πρὸ τριῶν Νωνῶν Δεκεμβρίων ἡμέρα ἄπρακτος, καθ' ἣν ὁ Εὐκτῆμων τὸν κύνα δύεσθαι καὶ τὸν χειμῶνα ἐνάρχεσθαι λέγει. καὶ ἦγετο ἵπποδρομία, καθ' ἣν ἀπευκ..... 4.157 Οἱ διπούνδιοι οἰονεὶ νεοστράτευτοι, οὓς καὶ τίρωνας ἀπὸ τοῦ στρατεύεσθαι δι' ἔνδειαν τροφῆς Ἴταλοὶ καλοῦσι. διπουνδίους δὲ αὐτοὺς ἐκάλουν ἀπὸ τῶν ἄρτι παραγγελέντων ἐν στρατείᾳ· οὐ γὰρ ..... διπουνδίους δὲ αὐτοὺς ἐκάλουν ἐκ τοῦ δύο μόνοις νομίμασιν ἀρκουμένους ὑπομένειν στρατεύεσθαι· διπούνδιον γὰρ τὸ διόβολον Ῥωμαίοις ἔθος καλεῖν. 4.158 Ἔθος ἦν τοῖς Ῥωμαίοις εἰς τρία διατάττειν αὐτῶν τὴν πολιτείαν καὶ τοὺς μὲν ἐπιτηδείους τοῖς ὄπλοις ἀφορίζειν, τοὺς δὲ τῇ γεωργίᾳ, τοὺς δὲ τοῖς κунηγεσίαις. τούτων δὲ πέρασ ἄγει ἡ τοῦ χειμῶνος ὥρα· ἐν αὐτῇ γὰρ οὔτε ἐνοπλίζονται οὔτε γεωργοῦσι διὰ τὸ τῆς ὥρας ψῦχος καὶ τὸ τῆς ἡμέρας βραχύ· ὅθεν καὶ βροῦμαν αὐτὴν πατρίως ὠνόμασαν, οἰονεὶ βραχὺ ἡμᾶρ· Βρουμάλια δὲ οἰονεὶ χειμερινὰ ἑορταί. ἀργοῦντες οὖν τὸ τηνικάδε οἱ Ῥωμαῖοι μέχρι τῶν Αὐξιφωτίων ἐπὶ τῶν νυκτῶν χαιρετίζοντες ἐπευφήμουν ἀλλήλους, τῇ πατρίῳ φωνῇ λέγοντες «βίβες ἄννου» οἷον «ζῆθι εἰς χρόνους.» οἱ δὲ γεωργικοὶ πρὸς θεραπείαν Κρόνου καὶ Δήμητρος ἔσφαττον χοίρους· ὅθεν καὶ νῦν φυλάττεται κατὰ τὸν Δεκέμβριον ἡ χοιροσφαγία. ἔσφαζον δὲ οἱ ἀμπελουργοὶ τράγους εἰς τιμὴν τοῦ Διονύσου· ὁ γὰρ τράγος πολέμιος τῆς ἀμπέλου· καὶ ἐκδέροντες αὐτοὺς τοὺς ἀσκούς πληροῦντες πνεύματος ἐφήλλοντο αὐτοῖς. οἱ δὲ πολιτικοὶ καὶ τὰς ἀπαρχὰς τῶν συγκλεισθέντων καρπῶν, οἶνον καὶ ἔλαιον, σίτον καὶ μέλι καὶ πάντα τὰ ἀπὸ δένδρων ὅσα διαμένουσι καὶ σώζονται, ἐποίουν ἄρτους ἄνευ ὕδατος καὶ ταῦτα προσῆγον τοῖς ἱερεῦσι τῆς Μητρόσ· φυλάττεται δὲ ἡ τοιαύτη συνήθεια ἔτι καὶ νῦν καὶ κατὰ τὸν Νοέμβριον καὶ Δεκέμβριον ἄχρι τῶν αὐξιφωτίων προσφέρουσιν αὐτὰ τοῖς ἱερεῦσιν. τὸ γὰρ κατ' ὄνομα χαιρετίζειν ἐν τοῖς Βρουμαλίοις νεωτερόν ἐστι· τὸ δὲ ἀληθέστερον, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἐκκλησία ἀποτρέπεται αὐτά, Κρονίας ἑορτὰς αὐτὰς λέγουσιν. ἐν νυκτὶ δὲ γίνονται, ὅτι ἐν σκότει ἐστὶν ὁ Κρόνος ὡς ταρταρωθεὶς ὑπὸ τοῦ Διός, αἰνίττονται δὲ τὸν σίτον ἀπὸ τοῦ ἐν τῇ γῆ σπαρῆναι καὶ τὸ λοιπὸν μὴ φαινομένου. τοῦτο δὲ ἐστὶν ἀληθέστερον ὡς εἴρηται, ὅτι νυκτιπόρος ἡ περὶ αὐτὰ σπουδὴ, ὥστε λοιπὸν κατὰ τὸ ἀληθὲς τῶν καταχθονίων δαιμόνων εἰσὶν ἑορταὶ τὰ Βρουμάλια.

4.159 Ὅτι οἱ φυσικοὶ φασὶ τότε τὸ πᾶν ὕλην ἀνείδειον πρὸ τῆς διακοσμῆσεως γενέσθαι ποτέ, ὅθεν καὶ τὴν ὕλην Ἄιδην οἱ φιλοσοφήσαντές φασὶ καὶ Τάρταρον, ὡς ταρρατομένην καὶ οὐκ ἡρεμοῦσαν κατὰ φύσιν διὰ τὸ ἀνείδειον αὐτῆς. ἄχρονον δὲ αὐτὴν ἀλλ' οὐκ ἄναρχον, γενητὴν δὲ ὅμως καὶ αἰτιατὴν, ἐξ αἰδίου τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ τοῦ πατρὸς ἀναμένουσιν, τὸ εἶναι ὅλως ἄχρονον ἐκ τῆς ἐκείνου λαβοῦσαν βουλήσ· ὅθεν ὁ Χαλδαῖος ἐν τοῖς λογίοις πατρογενῆ τὴν ὕλην ὀνομάζει. καὶ ὅπως ὁ Ἰάμβλικος ἐν τῇ πρώτῃ τῶν Χαλδαϊκῶν φησὶ, ἀκοῦσαι ἄξιον· «αἰδίου μὲν ἐστὶν ἡ ὕλη, ἐπεὶ περ συνυφίσταται μετὰ τῶν πρωτίστων αἰτίων ἐξ αἰδίου, μετ' αὐτῶν τε καὶ σὺν αὐτοῖς ἔχει τὸ εἶναι· οὐδέποτε δὲ ἐξίσταται ἀφ' ἑαυτῆς, διότι κατὰ τὴν ὁμώνυμον καὶ ἐνιαίαν δύναμιν ἐνεστήρικται τοῖς κοινοῖς· ἀτελής δὲ οὐκ ἐστὶ καὶ ἀπέραντος, ἀλλὰ μεταλαμβάνει τελειότητός τινος, ἐπειδὴ οὐδὲν ἀπὸ τῆς πατρικῆς τριάδος προχωρεῖ ἀτελής, εἰς δὲ τελειότητα καὶ πέρασ ἀπ' αὐτῆς προάγεται. τῶν τοίνυν στοιχείων οὕτω μετ' αὐτὴν παραχθέντων συγκεχυμένων δὲ ὅμως, παραλαβὼν ὁ δημιουργὸς πᾶν, ὅπερ ἦν ἄτακτον ἡσυχίαν οὐκ ἄγον ἀλλὰ κινούμενον πλημμελῶς εἰς τάξιν ἤγαγε κατὰ τὸν Τίμαιον. διαστελλομένων δὲ τῶν στοιχείων, καὶ τοῦ μὲν πυρὸς τὴν ἄνω διὰ τὴν φύσιν κουφότητα φαίνοντος, τοῦ δὲ ὕδατος εἰς βάθος διὰ τὴν κατὰ φύσιν βαρῦτητα πίπτοντος, οἱ μυθικοὶ τὸν Κρόνον καταταρταροῦσιν, οἷον τοῦ πυρὸς ἀνατρέχοντος τὸ ὕδωρ τοῖς

κευθμῶσι τῆς γῆς ἐμφωλεύει. πατέρα δὲ ὅμως τοῦ Διὸς φασὶ διὰ τὴν ὑγρὰν οὐσίαν, ἣτις πάντων πρεσβυτέρα τῶν στοιχείων παραδίδεται κατὰ τὸν ποιητὴν, ὃς φησὶν· Ὁκεανὸν τε θεῶν γένεσιν καὶ μητέρα Τηθύν. τὸ δὲ ὕδωρ Τηθύν ἐμπερῶς ὠνόμασαν ἀπὸ τοῦ κεῖσθαι κατὰ φύσιν τῷ μὲν ξηρῷ τῆς γῆς, τῷ δὲ πυκνῷ τοῦ ἀέρος συνεχόμενον». καὶ οὕτω μὲν οἱ φυσικοὶ περὶ Κρόνου. εὐρίσκομεν δὲ αὐτὸν ὅμως καὶ Οὐρανοῦ παῖδα ἐν τοῖς βιβλίοις ἀναφερόμενον, οἶον τὸν ἐξ ἀέρος ἀποτικτόμενον ὄμβρον, ὅθεν καὶ ὑετὸς ὠσανεὶ υἱὸς καλεῖται, ἢ ὅτι μετὰ τὸν οὐρανὸν ἢ ψυχρὰ ζώνη, εἴτα ἢ θερμὴ τυγχάνει. περὶ δὲ τῆς καταταρταρώσεως τοῦ Κρόνου Ἀμμώνιος λέγει, Κρόνον μὲν εἶναι τὸν νοῦν ἢ μᾶλλον ψυχὴν· οὐ γὰρ ταῦτόν· τὸν δὲ Δία τὴν γένεσιν· καὶ ὅτι πρὸ τῆς γενέσεως καθείρχθη ἢ ψυχὴ ἐν τῷ σώματι, ταύτη καὶ δέμας ἀντὶ τοῦ δεσμὸς τὸ σῶμα προσαγορεύεται· ἢ δὲ ἐκτομὴ ἐστὶ τὸ ἔσχατον καὶ γεννητικὸν καὶ ποιητικὸν τῶν πάντων· τοιαύτη δὲ ἢ τῶν αἰδοίων φύσις· ταῦτα δὲ Κρόνος ἔρριψεν ὁ τῆς Κρονικῆς φύσεως πατήρ, ἵνα ἢ τῆς αἰδιότητος δύναμις τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἐν τῇ θαλάσῃ ὑπάρχη, τουτέστι τῷ ὑπὸ σελήνην κόσμῳ, ὃς δὴ τῷ ἀστάτῳ καὶ πολυστρέπτῳ ἀπέικασται τῆς θαλάσσης, ἔνθα φόνος τε κότος τε καὶ ἄλλων ἔθνεα κηρῶν. τοιαῦτα μὲν Ἑλληνες.

4.160 Διόνυσός ἐστι τὸ ἐν τῷ πυρὶ γεγόμενον πνεῦμα, τουτέστι τὸ θερμόν, ὅθεν καὶ πυρίτοκος ἐκλήθη καὶ μηροτραφῆς καὶ ἀρσενόθηλος ὑπὸ Ἑλλήνων, ἀγνοη σάντων ἐκείνων τὴν περὶ αὐτὸν φιλοσοφίαν, καὶ τίς τετύχηκεν ὦν· οὗτος γὰρ ἐστὶ τὸ θερμόν πνεῦμα τὸ ἐκ πάσης σπορᾶς παντὸς ζώου πνευματικοῦ συγκατατιθέμενον εἰς ζωογονίαν καὶ αὐξήσιν πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ. μηροτραφῆς δὲ ἐκλήθη, ἐπεὶ ἐν ταῖς μῆνιξι καὶ τοῖς ὄγκοις τοῖς γονίμοις καὶ ταῖς φλεψὶ ταῖς ἐν τοῖς μηροῖς ἐγκατώκισται ἢ τοιαύτη οὐσία παντὸς ζώου, ἐξ οὗ συνέστη τὰ πάντα. ἀρρενόθηλος δὲ ἐρρήθη διὰ τὸ τὰς ἀρρενοθήλεις σπορὰς γίνεσθαι δύο, ἀρσενικὴν τε καὶ θηλυκὴν φύσιν, καὶ οὐκ ἔστιν ἕτερον ἀφ' ἐτέρου τὸ δυνάμενον γεννηῆσαι, εἰ μὴ ὁμοῦ ἔλθοιεν· καὶ ζωογονήσουσι τὰ ζῶα τὰ ὑπὸ τούτου δεδημιουργημένα. ἀναλύεσθαι τε αὐτὸν ὑπειλήφασιν καὶ πάλιν γεννᾶσθαι, ἐπεὶ καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ γεννώμενα ὁμοίως ἀνεκλείπτως δαπανᾶται καὶ πάλιν ζωογονεῖται. 4.161 Ὅτι σχημάτων ὁ κύκλος τελειότατον· ὅθεν Αἰγύπτιοι τὸν κόσμον γράφοντες περιφερῆ κύκλον ἀεροειδῆ καὶ πυρωπὸν χαράττουσι καὶ μέσον τεταμένον ὄφιν ἱερακόμορφον, οἶονεὶ συνεκτικὸν ἀγαθὸν δαίμονα καὶ ἐστὶ τὸ πᾶν σχῆμα ὡς τὸ παρ' ἡμῖν Θ. 4.162 Ὅτι ὁ τῆς ὀγδοάδος ἀριθμὸς θῆλυς καὶ ἄπειρος καὶ ἀτελής· ὅθεν καὶ παρὰ τῷ Νικομάχῳ ἡλιτόμημος καλεῖται· ὁ γὰρ ὀκτάμημος χρόνος πρὸς οὐδένα τῶν ἀρμονικῶν ἔχων φαίνεται λόγον. ὅθεν οὐ τελεσφορεῖται τὰ ὀκταμηνιαῖα· μέσος γὰρ ὦν τῶν τελεσφόρων ἀριθμῶν αὐτὸς ἀτελής εὐρίσκεται. πάσης γὰρ ὑλικῆς δυνάμεως μετέχων τὰς περὶ τὴν ὕλην εἴληχε δυνάμεις. incert.

t FRAGMENTA INCERTAE SEDIS.} ☞

incert.1 Ὅτι στρατιώτης τις ἀκόλαστος ἐν Δαδαστάνοις ἐπέθετο γυναικὶ σῶφρονι βιαζόμενος αὐτὴν πρὸς ὁμιλίαν· τῆς δὲ παραιτουμένης, ὡς πολὺς ἦν ὁ φθορεὺς ἐπικείμενος, πρὸς αὐτὸν ἢ γυνὴ φησὶν, ὡς, εἰ ἀφέξεται αὐτῆς, παράσχοι πάντως φάρμακον τὸ σῶζον αὐτὸν ἀπήμαντον ἀπὸ ξίφους, καὶ θανατῶσα ὑπὲρ τῆς αἰδοῦς πείθειν ἠξίου αὐτόν, ἐπὶ τοῦ ἑαυτῆς τραχήλου τὴν πείραν λαβεῖν· ὁ δὲ πλήξας αὐτὴν τῆς μὲν ἐπιθυμίας ἑαυτὸν, ἐκείνην δὲ τῆς ζωῆς ἐζημίωσεν· ὥστε οἶδεν ὁ χρόνος μετὰ τὸν Σθενεβοῖας Βελλεροφόντην καὶ Τέννην τὸν Ἀλφειβοῖας καὶ Πηλέα τὸν Ἀστυδαμείας καὶ Ἰπόλυτον τὸν πολὺν καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς σῶφρωνα. incert.2 Ὅτι ὁ Τάγης κατὰ τοὺς λεγομένους κλιματάρχας ἐμφύεσθαι ἀξιοῖ τοῖς ἑκασταχοῦ γινομένοις δαίμονας

ὑπηκόους ἐκείνων, τὴν τῶν ἐφόρων δύναμιν ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων ἐνδεικνυμένους, οἷον Θραῦκας μὲν ἄρπαγας καὶ ὤμους διὰ τὴν τοῦ Ἄρεος ἐπικράτειαν, τοὺς δὲ πρὸς τῇ ἐφέῳ θερμούς τινας καὶ χρυσοῦ ἐρῶντας καὶ περὶ τὸν τούτου πόρον ἀγρυπνοῦντας, οἷα ἡλιακοῖς δαίμοσιν ἐγκειμένους καὶ περὶ τὴν ἡλίω ἀνακειμένην ὕλην ἀναφερομένους. incert.3 Ὅτι ὁ Αὐγουστος καθελὼν Ἀντώνιον καὶ Κλεοπάτραν Γαίον Κορνήλιον Γάλλον τῆς τὸ πρὶν μὲν Ἀερίας εἶτα Ποταμίας νῦν δὲ λεγομένης Αἰγύπτου προέστησεν, Αὐγουστάλιον αὐτὸν ἐκ τοῦ οἰκείου ὀνόματος καλεῖσθαι θεσπίσας, ταύτη καὶ Αὐγουσταλίους τοὺς ὑποφήτας τῶν ὑπάρχων καλεῖσθαι νόμος, ὅτι ἐν ταῖς κατὰ τὸ Παλάτιον τάξεσιν ἦσαν καὶ Αὐγουστάλιοι, οὓς Ἕλληνες σεβαστοφόρους καλοῦσι, τὰς τῶν θεῶν θήκας καὶ τοὺς τῶν βασιλέων τύπους φυλάττοντες καὶ τὴν τήβεννον. incert.4 Ὅτι Εὐριπίδης ἐν Ἑλένη περὶ Σειρήνων λέγει οὕτως· περοφόροι νεάνιδες παρθένοι Χθονὸς κόραι Σειρήνες, ὁ δ' Ἀριστοτέλης ἐν πέπλω ὀνομάζεσθαι αὐτὰς λέγει Θελξίεπειαν Ἀγλαοφήμην Πασινόην. incert.5 Ὅτι Ῥωμαῖος ὁ Φάβιος καιρίως τρωθεὶς ἐπὶ τοῦ πρώτου Φοινικικοῦ πολέμου μετ' ὀργῆς ἐπὶ τὸν Ἀννίβαν ἐνεχθεὶς καὶ ἀρπάσας αὐτοῦ τὸ διάδημα ἐναπέθανεν αὐτῷ. ἐν τῷ Περσικῷ δὲ φησιν ὁ Ἀριστείδης, ὅτι Λεωνίδης ὁ στρατηγὸς θεασάμενος τὸ τῶν Περσῶν πλῆθος ἐν Θερμοπύλαις ἐπῆλθεν ἐκ τοῦ ἐναντίου τοῖς πολεμίοις καὶ ἀπείροις περιπαρεῖς δόρασιν ἐπὶ Ξέρξην ἐπῆλθε καὶ περιελόμενος αὐτοῦ τὸ διάδημα ἐξέπνευσεν· ἀνατεμών δὲ αὐτὸν ὁ Πέρσης εὔρε τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐμφύτου θέρμης τετριχωμένην. incert.6 Ὅτι ὁ Νουμᾶς δέκα παρθένους ἀνέθηκε τῇ Ἑστία εἰς φυλακὴν τοῦ παρ' αὐτῇ ἀθανάτου πυρός, καθάπερ ἐν Ἀθήναις ποτὲ ἐν τῷ τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς ἀδύτῳ ὑπὸ Δευκαλίωνος λέγεται ἀθάνατον πῦρ ἀνατεθῆναι. εἰ οὖν συνέβη τὸ πῦρ ἄφνω ἀποσβεσθῆναι, ὁ μὲν ἀρχιερεὺς ράβδοις ἡμφισμέναις ἔπαιε τὰς παρθένας, συνθλίψει δὲ ξύλων ἀειθαλῶν ἀλλ' οὐ πυρὶ αὐθις ἀνήπτετο μετὰ τινων ἐπιλόγων τὸ πῦρ. κείνται δὲ τοῖς βουλομένοις τὰ λόγια παρὰ Τάγῃ καὶ Καπίτωνι καὶ Πίσωνι. incert.7 Πέρας ἔλαβε τὰ Φοντηῖω τῷ Ῥωμαίῳ ρηθέντα ποτέ· ἐκεῖνος γὰρ στίχους δοθέντας τινὰς δῆθεν Ῥωμύλῳ ποτὲ πατρίοις ρήμασιν ἀναφέρει, τοὺς ἀναφανδὸν προλέγοντας, τότε Ῥωμαίους τὴν τύχην ἀπολείψειν, ὅταν αὐτοὶ τῆς πατρῴου φωνῆς ἐπιλάθωνται. καὶ τὸν μὲν λεγόμενον χρησμὸν τοῖς περὶ μηνῶν γραφεῖσιν ἐντεθείκαμεν. incert.8 Ὅτι Ἀσωνίδης ἐρασθεὶς αὐτῆς (τῆς Νιόβης) μὴ πεισθείσης τὸν οἶκον ἐνέπρησεν· ἡ δὲ φεύγουσα εὗξατο λιθωθῆναι καὶ ἐλιθώθη. incert.9 Ὅτι κάρμινά παρὰ Ῥωμαίοις λέγεται τὰ ἔπη καὶ Καρμεντία ἢ μαντεία. incert.10 Ὅτι δηλᾶτορας τοὺς διαβόλους καὶ συκοφάντας καλοῦσι Ῥωμαῖοι. incert.11 Φορτοῦνα παρὰ Ῥωμαίοις ἢ εὐδαιμονία. incert.12 Σπόρτα παρὰ αὐτοῖς ἢ σπυρίς, ἢ καὶ φύσκος καλεῖται, κἂν διαφέρωσι τῷ φύσκῳ μὲν καλεῖσθαι τὴν ῥαβδωτὴν πλεκτάνην, σπόρταν δὲ τὴν φλοιώδη. ἔστι δὲ καὶ ἑτέρα κατασκευὴ σπυρίδος, ἀντὶ πύλου τῇ κεφαλῇ ἐπιτιθεμένη, καλεῖται δὲ παρ' Ἰταλοῖς κάμελα, ἐξ οὗ καὶ καμελαύκια.

FRAGMENTA LIBRIS DE MENSIBUS FALSO TRIBUTA.

spur.1 Τοὺς σκηπτοὺς οἰονεὶ κεραυνοὺς οἱ φιλόσοφοί φασι γενέσθαι, ὅταν ῥῆξις νεφῶν γένηται· τῆς γὰρ παρακειμένης αὐτοῖς γεώδους οὐσίας ἐξαφθείσης τὸ ἐξαφθὲν ὑπὸ τῆς ῥιπῆς ἐπὶ τὴν γῆν μετὰ ροίζου φέρεται. καὶ ἐὰν μὲν ὑγρὰ τυγχάνη ὄντα τὰ νέφη, ἅμα τῇ καταφορᾷ σβέννυται, εἰ δὲ γεωδέστερα, πυροειδεῖς ἐκθλίβονται. δύο δὲ εἶδη κεραυνῶν εἶναί φασι, ὧν ὁ μὲν ὄξυς καὶ μανὸς καὶ διάπυρος ἀργῆς ὀνομάζεται, ὁ δὲ βραδὺς καὶ καπνώδης ψολόεις· καὶ ὁ μὲν διὰ τὴν λεπτότητα καὶ πρὶν ἐκπυρῶσαι φερόμενος οἴχεται διὰ τάχους, ὡς μηδὲ ἐπιφλέξει τι τῶν ἀραιότερων, ὁ δὲ βραδύτερος ἰκανὸς μὲν

ἐπιχρῶσαι ὡς ἀπὸ αἰθάλης καὶ καῦσαι δέ τινα τῶν ὑποπεσόντων, βολβῶν καὶ συκῆς καὶ φώκης καὶ ὑαίνης μενόντων ἀβλαβῶν, ὧν καὶ ταῖς δοραῖς περιδιφθεροῦσθαι λόγος τοὺς ἰστοὺς τῶν νεῶν διὰ τοὺς κεραυνούς. τῶν μέντοι κεραυνοβλήτων τὰ σώματα ἄταφα κατελίμπανον οἱ πάλοι, ἀδιάφθορα μένοντα· τῆς γὰρ ἐν αὐτοῖς ὑγρότητος ἀναρπαζομένης ὑπὸ τοῦ πυρός, ὡσπερ ἀποπτηθέντα διαμένειν πέφυκε. spur.

2 Οἱ τῶν Ἑβραίων λόγιοι τὸν περὶ προγνώσεως λόγον διχῆ τέμνουσιν, εἰς σημεῖα καὶ τέρατα· καὶ σημεῖα μὲν εἶναι βούλονται τὰ ἐν μετεώροις συνιστάμενα, τέρατα δὲ τὰ ἐπὶ γῆς ὡς παρὰ φύσιν φαινόμενα, ὁποῖον ἐκεῖνο τὸ ἐπὶ τῆς καλουμένης τῶν Ἑβραίων ἐξόδου ἀναφερόμενον περὶ Μωυσέως αὐτοῦ· «καὶ εἶδεν, ὅτι ἡ βάτος καίεται, ἡ δὲ βάτος οὐ κατεκαίετο.» καὶ πάλιν· «ἔρριψε Μωυσῆς τὴν ράβδον ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ἐγένετο ὄφις.» καὶ πάλιν· «εἰσήνεγκε Μωυσῆς τὴν χεῖρα εἰς τὸν κόλπον αὐτοῦ, καὶ ἐγένετο ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὡσεὶ χιών.» εἶτα αὐθις· «καὶ εἶπεν ὁ θεὸς πρὸς Μωυσῆν· λήψη ἀπὸ τοῦ ὕδατος τοῦ ποταμοῦ ἐπὶ τὸ ξηρὸν καὶ ἔσται αἷμα.» εἶτα ὑποβάς· «καὶ εἶπε κύριος πρὸς Μωυσῆν· ἐὰν λαλήσῃ Φαραὼ πρὸς ὑμᾶς λέγων, Δότε σημεῖον ἢ τέρας, λαβὲ τὴν ράβδον σου, καὶ ρίψον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἔσται δράκων.» καὶ οὐ ταῦτα μόνον, ἀλλ' ἔτι τέρας ἄλλο φοβερώτερον ἢ τοῦ παντὸς Αἰγυπτίου ὕδατος εἰς λύθρον μεταβολὴ καὶ τῶν βατράχων τὸ πλῆθος καὶ οἱ λεγόμενοι σκνῖπες καὶ οἱ μύωπες, οὓς αὐτοὶ καλοῦσι κυνομίας, καὶ ἡ τῶν κτηνῶν φθορὰ καὶ ὁ κονιορτὸς ὁ ἐλκώδης, φλυκταῖναι καὶ ἀκρίδες, ταῦτα πάντα τέρατα ἂν δικαίως λέγοντο. σημεῖα δὲ τὰ ἐξ ὑπερέτερων φαινόμενα, οἷον ἐκεῖνο, ὃ ἐπὶ τῆς αὐτῆς φέρεται γραφῆς· «καὶ ἔβρεξε κύριος τὴν χάλαζαν ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν Αἰγύπτου· ἦν δὲ ἡ χάλαζα, καὶ τὸ πῦρ φλογίζον ἐν τῇ χαλάζῃ.» καὶ πάλιν· «ἐξέτεινε δὲ Μωυσῆς τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὸν οὐρανὸν καὶ ἐγένετο σκότος, γνόφος καὶ θύελλα ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν Αἰγύπτου.» τοιοῦτος τοίνυν Ἑβραίοις ὁ περὶ σημείων λόγος, ἐξ ὧν οἶμαι καὶ ἄλλα τῶν ἐθνῶν διοσημείας ταῦτα καλεῖν ἔγνω τὰ σήματα· Ζεὺς γὰρ ὁ ἀήρ κατὰ τοὺς φυσικοὺς λέγεται, ὅτι ζωοποιός ἐστιν, ὥστε διοσημεία τὸ τοῦ ἀέρος σημεῖον, ὡσπερ εὐδίων τὸ πρᾶον καὶ γαληνὸν τοῦ ἀέρος καλεῖται σχῆμα. οὐ χρῆ οὖν πρὸς τὰ ὀνόματα ταραττομένους τοὺς ἀπλουστέρους ἀποπηδᾶν τοῦ μαθεῖν· «δώσω γάρ, φησι, σημεῖα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ τέρατα ἐπὶ τῆς γῆς κάτω, αἷμα καὶ πῦρ καὶ ἀτμίδα καπνοῦ· ὁ ἥλιος μεταστραφήσεται εἰς σκότος, καὶ ἡ σελήνη εἰς αἷμα». spur.3 Σαβαώθ, τοῦ δημιουργοῦ· οὕτω γὰρ παρὰ Φοινίκων ὁ δημιουργικὸς ἀριθμὸς ὀνομάζεται. spur.

4 Βροντὴ γίνεται εἰληθέντος πνεύματος ἐν νέφει παχεῖ τε καὶ νοτιωτέρῳ καὶ ἐξωσθέντος βιαίως δι' αὐτοῦ, ὅθεν ῥήγνυται τὰ συνεχῆ πιλήματα τοῦ νέφους, καὶ βρόμον ἤγουν ἤχον καὶ πάταγον μέγαν ἀπεργάζονται, ὅπερ βροντὴ λέγεται, ὡσπερ ἐν ὕδατι πνεῦμα σφοδρῶς ἐλαυνόμενον· κατὰ δὲ τὴν τοῦ νέφους ἔκρηξιν πυρωθὲν τὸ πνεῦμα λάμψαν ἀστραπὴ λέγεται. spur.5 Ὅτι Φεβρουάριος φθονήσας Καμίλλῳ μελέτην τυραννίδος αὐτοῦ κατηγόρησε· τοῦ δὲ διωχθέντος καὶ αὐθις καθόδου τυχόντος, ὅτι πολιορκουμένη τῇ πατρίδι κατὰ τὴν φυγὴν ἐβοήθησεν, εἰς ἐξέτασιν Φεβρουάριος ἄγεται καὶ διώκεται, Κάμιλλος δὲ καὶ τὸν ἐπώνυμον αὐτοῦ μῆνα παρὰ τοὺς ἄλλους ἐκολόβωσε. spur.6 Φασὶ γὰρ τὴν Νέμεσιν τὰ γλαφυρὰ τῶν πραγμάτων εἰς τὸ ἔμπαλιν τρέπειν ταῖς ὑπερβολαῖς τῆς τύχης, ὡς φησι Νουμήνιος, τῷ δὲ αὐτῷ τροχῷ τὴν ἰσότητα ἐπάγουσαν, ὅθεν ὁ Μεσομήδης οὕτω που πρὸς αὐτὴν· ὑπὸ σὸν τροχὸν ἄστατον ἀστιβῆ χαροπὰ μερόπων στρέφεται τύχα.